

**TÜRKİYE’DE YAŞANAN GENÇLİK HAREKETLERİ
VE ÖĞRENCİ OLAYLARI
(1945-1960)**

Burak KAZAN

**Yüksek Lisans Tezi
Tarih Anabilim Dalı
Yrd. Doç. Dr. Cemil KUTLU
2012
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

Burak KAZAN

**TÜRKİYE'DE YAŞANAN GENÇLİK HAREKETLERİ
VE
ÖĞRENCİ OLAYLARI
(1945-1960)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Cemil KUTLU**

ERZURUM-2012

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

13.08.2012

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "TÜRKİYE'DE YAŞANAN GENÇLİK HAREKETLERİ VE ÖĞRENCİ OLAYLARI (1945-1960)" adlı eser-metin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, eser-metin kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

13.08.2012

Burak KAZAN

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yrd. Doç. Dr. Cemil KUTLU.. danışmanlığında, Burak KAZAN tarafından hazırlanan
bu çalışma 13 / 08 / 2012 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. .... tarih.....
Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Cemil KUTLU İmza: .....

Jüri Üyesi Prof. Dr. Yavuz ASLTOV İmza: .....

Jüri Üyesi Yrd. Doç. Dr. Yavuz ÖZDEMİR İmza: .....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. .... / ..... / .....

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VI
ABSTRACT	VII
KISALTMALAR DİZİNİ	VIII
ÖNSÖZ.....	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1945-1950 ARASINDA ETKİLİ OLAN GENÇLİK TEŞKİLATLARI VE YAŞANAN ÖĞRENCİ OLAYLARI

1.1. ETKİLİ OLAN TEŞKİLATLAR.....	7
1.1.1. Milli Türk Talebe Birliği (MTTB)	7
1.1.1.1. Başlangıç Dönemi	8
1.1.1.2. MTTB'nin 1960'lı Yılları	9
1.1.1.3. 1968'de MTTB	10
1.1.1.4. 1968 Sonrası MTTB	10
1.1.2. Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı – Türkiye Milli Talebe Federasyonu (TMGT-TMTF).....	11
1.1.2.1. İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği	15
1.1.2.2..Ankara Yüksek Öğrenim Gençliği'nin Talebe Birliği Kurma Girişimi	17
1.1.2.3.Anakara Yüksek Tahsil Talebe Birliği'nin Kuruluşu	17
1.1.3. İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği'nin Yıllık Kongresi ve Rusya'nın Toprak İsteği.....	18
1.1.4. Yugoslavya'da Türklere Yapılan Mezalim ve Gençlerin Buna Tepkisi	18
1.2. MİLLİYETÇİ GENÇLİK VE ÖĞRENCİ KURULUŞLARI.....	20
1.2.1. Türk Kültür Ocağı'nınKuruluşu	20
1.2.2. Türk Kültür Çalışmaları Derneği.....	20
1.2.3. Türk Gençlik Teşkilatı	21
1.2.4. Türkiye Gençler Derneği	21
1.2.5. Milliyetçiler Derneği	22
1.3. YAŞANAN OLAYLAR	23

1.3.1. Tan Gazetesi'nin Tahribi Olayı	23
1.3.2. Milli Türk Talebe Birliği'nin (MTTB) Cumhuriyet Gazetesi'nde Komünizm Lehinde Çıkan Bir Habere Verdiği Cevap	25
1.3.3. İstanbul Üniversitesi Gençlerinin Demokrat Parti'yi Ziyaretleri	26
1.3.4. Pertev Naili Boratav'ın Konferansının Gençler Tarafından Boykot Edilmesi..	26
1.3.5. Ord. Prof. Dr. Fuat Köprülü'nün Üniversite Gençliğine Açık Mektubu.....	27
1.3.6. Ankara Yüksek Tahsil Gençliği'nin Solcular Aleyhinde Yaptığı Miting	28
1.3.7. İzmir Mitingi.....	29
1.3.8. Üniversiteli Gençlerin Celal Bayar ile Görüşmeleri.....	30
1.3.9. Büyük Doğu Dergisi'ni Tel'in Mitingi.....	31
1.3.10. Komünizm Aleyhinde Yayınlanan Tebliğler.....	31
1.3.10.1. Ankara Ziraat Fakültesi Öğrenci Derneği Tebliği	31
1.3.10.2. İstanbul Üniversitesi'nin Tebliği	32
1.3.10.3. İTÜ Talebe Birliği'nin Tebliği.....	32
1.3.10.4. İstanbul Üniversitesi'nin Talebe Beyannamesi.....	32
1.3.10.5. Ankara'daki Tıbbiyelerin Beyannamesi	32
1.3.11. MTTB'nin Komünizm ile Mücadele Konusunda Düzenlediği 1. Toplantı	33
1.3.12. MTTB'nin Komünizm ile Mücadele Konusunda Düzenlediği 2. Toplantı.....	35
1.3.13. Ankara Üniversitesi'nde Çıkan Olaylar ve Rektör Şevket Aziz Kansu'ya Yapılan Saldırıları	36
1.3.14. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün İstanbul Üniversitesi'nin Ziyareti ve Gençlere yaptığı Konuşma.....	38
1.3.15. İstanbul Üniversitesi'nin Yeni Ders Yılı Açılışı ve Rektör Sıddık Sami Onar'ın Gençlere Nasihatı	38
1.3.16. Ankara Üniversitesi Gençliğinin Kıbrıs Mitingi	39
1.3.17. Cevdet Kerim İncedayı'nın Sözlerine Gençlerin Tepkisi.....	39
1.3.18. Beyazıt'taki Erzurum Talebe Yurdunda Gelişen Olaylar.....	40
1.3.19. Atina Olayları	41
1.3.20. Pasoların Kaldırılması Üzerine yapılan Protesto	42
1.3.21. İstanbul Üniversitesi Gençlerinin Rauf Orbay'la Görüşmeleri ve Milletvekilliğine Aday Olmasını Talep Etmeleri	43

İKİNCİ BÖLÜM
1950-55 YILLARI ARASINDA GELİŞEN GENÇ HAREKETLERİ VE
ÖĞRENCİ OLAYLARI

2.1. MTTB’NİN KIBRIS MİTİNGİ	44
2.2. MAREŞAL FEVZİ ÇAKMAK’IN ÖLÜMÜ VE MEYDANA GELEN OLAYLAR	45
2.3. ÇİÇEK PALAS OLAYI	47
2.4. CUMHURBAŞKANI CELAL BAYAR’ IN GENÇLİK BAYRAMINDAKİ KONUŞMASI.....	49
2.5. İÜTB’NİN EĞİTİM SİSTEMİNİ PROTESTOSU	50
2.6. DÜNYA GENÇLİK BİRLİĞİ KONGRESİNİN İSTANBUL’DA GERÇEKLEŞEN TOPLANTISI (WAY)	51
2.7. MTTB’NİN KORE MİTİNGİ.	53
2.8. TMTF’NİN İRTİCA VE KOMÜNİZM İLE İLGİLİ BEYANNAMESİ	55
2.9. MTTB KONGRESİ	56
2.10. KIRŞEHİR’DE ATATÜRK BÜSTÜNÜN KIRILMA OLAYI VE YAPILAN GÖSTERİLER	57
2.11. MTTB’NİN İKİNCİ BAŞKANINA YAPILAN SALDIRI.....	61
2.12. KONYA’DA ATATÜRK ALEYHİNDE YAPILAN KONUŞMA ÜZERİNE YAPILAN GÖSTERİ VE MİTİNGLER.....	61
2.13. TMTF’NİN ZONGULDAK KONGRESİ	64
2.14. ATATÜRK’Ü KORUMA KANUNUNUN ÇIKARILMASI	66
2.15. TİCCANİLERİ TELİN MİTİNGİ	68
2.16. MTTB’NİN BAŞBAKAN ADNAN MENDERES’E KOMÜNİZMLE MÜCADELEDE ALINAN SON KARAR İÇİN ÇEKTİKLERİ TELGRAF	70
2.17. MTTB’NİN MISIR MİTİNGİ	70
2.18. TMTF’NİN 1952 KONGRESİ	71
2.19. TMTF’NİN İZMİR’DEN YAYINLADIKLARI İNKILAPLARINA BAĞLI OLACAKLARINA DAİR TELGRAF	71
2.20. 8 OCAK 1953’DE BAŞBAKAN ADNAN MENDERES’İN İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ’NDE YAPTIĞI KONUŞMA.....	72

2.21. BAŞBAKAN ADNAN MENDERES'İN İTÜ'YÜ ZİYARETİ VE YAPTIĞI KONUŞMA	78
2.22. ATATÜRK'ÜN 15. ÖLÜM YILDÖNÜMÜNDE TMTF'NİN YAPMIŞ OLDUĞU BÜYÜK MİTING	80

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1956-1960 ARASI ÖĞRENCİ OLAYLARI

3.1. ANKARA ÜNİVERSİTESİ'NDE KOMÜNİZM FAALİYETLERİ	82
3.2. DEMOKRAT PARTİ İLE ÜNİVERSİTE ÇEKİŞMESİNİN BAŞLAMASI	83
3.3. PROF. DR. TURHAN FEYZİOĞLU'NUN VEKÂLET EMRİNE ALINMASI VE SİYASAL BİLİMLER FAKÜLTESİNDE YAPILAN İSTİFALAR.....	86
3.4. TMTF'NİN YAZAR HÜSEYİN CAHİT YALÇIN'IN ÖLÜMÜ MÜNASEBETİYLE YAYINLADIĞI BEYANNAME.....	91
3.5. KIBRIS MESELESİ VE TMTF'NİN TAVRI.....	92
3.5.1. Kıbrıs Mitingleri	94
3.5.2. Ankara Mitingi.....	97
3.5.3. İzmir Mitingi.....	98
3.6. TMGT'NİN KIBRIS KONFERANSI	99
3.7. MTTB'NİN İNGİLİZ MİLLETVEKİLİ MR. BROWN VE DR. FAZIL KÜÇÜK İLE GÖRÜŞMELERİ	100
3.8. 1954 TALEBE FEDERASYONLARI BÜYÜK KONGRESİ	100
3.9. TMTF KONGRESİ'NE ALMANYA BAŞBAKANI DR. ADENAUER KATILMASI.....	101
3.10. TMTF'NİN KIBRIS GÜNÜ TOPLANTISI.....	102
3.10.1. Türk Kıbrıs İçin Anavatan Kongresi	103
3.10.2 TMTF'nin İzmir'de Yapacağı Büyük Kıbrıs Mitingi ve Adnan Menderes'in Tavırı.....	105
3.11. TMTF'NİN İRTİCA BEYANNAMESİ	109
3.12. TMTF'NİN 19 MAYIS 1954 YILI KUTLAMA BEYANNAMESİ.....	110
3.13. ATATÜRK'ÜN ÖLÜM YILDÖNÜMÜNDE TMTF TARAFINDAN YAPILAN GÖSTERİ	111
3.14. PROF. DR. HÜSEYİN NAIL KUBALI HADİSESİ.....	111

3.15. DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI İLE TMTF ARASINDA KUR'AN'IN TÜRKÇE HARFLER İLE YAZILIP YAZILMAYACAĞI KONUSU	115
3.16. YAŞANAN SİYASİ GERİLİMLER VE 27-29 NİSAN OLAYLARI.....	115
3.16.1 Kızılay Olayı.....	120
3.16.2. Tıp Fakültesi Talebe Birliği'nin Olaylı Kongresi ve Polisin Müdahalaesi ...	122
3.16.3. 28 Nisan'da İÜ Bahçesinde Meydana Gelen Olaylar	123
3.16.4. Olaylarda Yaralanan Öğrenciler, Orman Fakültesi Öğrencisi Turan Emeksiz'in Öldürülmesi Ve Sıkıyönetimin İlan Edilmesi.....	126
3.17. 29 NİSAN'DA YAŞANAN OLAYLAR.....	128
3.17.1. İstanbul Teknik Üniversitesi'nde Yaşanan Olay	128
3.17.2. İstanbul Üniversitesi Bahçesinden Çıkmayan Öğrenci Olayı	128
3.17.3. İstanbul Ve Ankara Olaylarına Başbakan Adnan Menderes'in Radyodan Cevabı	129
3.17.4. İçişleri Bakanlığı'nın Yayınladığı Tebliğ.....	131
3.17.5. Başbakan Adnan Menderes'in 1 Mayıs 1960 Konuşması	133
3.17.6. İzmir'de Öğrencilerin Yaptığı Yürüyüşler	142
3.17.6.1. 1. Yürüyüş.....	142
3.17.6.2. 2 Yürüyüş.....	142
3.17.6.3. 3. Yürüyüş.....	142
3.18. ANKARA'DA MEYDANA GELEN OLAYLAR.....	143
3.18.1. Tıp Fakültesinde Meydana Gelen Olaylar	144
3.18.2. 555 K Olayı.....	144
3.18.3. 7 ve 14 Mayıs 1960 Olayları	145
3.18.4. 19 Mayıs Anıtkabir Olayları.....	146
3.18.5. 20 Mayıs Olayları	147
SONUÇ	148
KAYNAKÇA	155
EKLER	162
RESİMLER	180
ÖZGEÇMİŞ	190

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRKİYE’DE YAŞANAN GENÇLİK HAREKETLERİ VE ÖĞRENCİ
OLAYLARI
(1945-1960)

Burak KAZAN

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Cemil KUTLU

2012- Sayfa:190 + XII

Jüri: Prof. Dr. Yavuz ASLAN
Yrd. Doç. Dr. Cemil KUTLU
Yrd. Doç. Dr. Yavuz ÖZDEMİR

Türkiye’de öğrenci hareketleri uzun tarihsel bir aşamadan geçmiştir. Sultan Abdülaziz’in darbe sonucu hal edilmesiyle başlayan süreç, ikinci Meşrutiyetin ilanında gençlerin ve öğrencilerin düzenli teşkilatlar kurarak kendilerini daha iyi şekilde ifade eden yapıya dönüşmüştür. Milli Mücadele’de ve cumhuriyetin kuruluşunda önemli bir yere sahip olan öğrenciler gösterdikleri mücadelelerle göz doldurmuşlar ve kurulan yeni devletin gelişmesinde ve büyümesinde büyük gayret göstermişlerdir.

2.Dünya Savaşı sürecinde de yine gençlerin oldukça aktif oldukları görülmektedir. Dünya’daki siyasi gelişmelerden en fazla etkilendikleri dönemin başlangıcı olarak kabul edilebilecek bu kırılma noktasında, gençlerin oluşturdukları öncü sistematik büyük gruplar ortaya çıkmış(MTTB-TMTF gibi) ve onların farklı mevzilerden verdikleri mücadele 40 yıllık bir sürece mührünü vurmuştur. Tek Partili Dünya siyasi Sisteminin sona erdiği bu dönemde, CHP’nin Karşısında güçlü bir muhalefet Partisi olarak Demokrat Parti doğmuş ve kısa bir sürede güçlenerek on sene(1950-1960) iktidarda kalmak suretiyle ülkeyi idare etmiştir. Söz konusu dönemde Üniversite Öğrenci olayları ülke gündeminde önemli bir yer tutmuş, Üniversiteler ve Adnan Menderes Hükümeti arasında yaşanan gerginliklerde ve 27 Mayıs Askeri darbesinin gerçekleştirilmesinde etkin rol oynamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Gençlik Hareketleri, Üniversite, Öğrenci Olayları, Demokrat Parti, M.T.T.B, T.M.T.F, Turan Emeksiz, 27 Mayıs, Adnan Menderes.

ABSTRACT

MASTER-THESIS

**1945 - 1960 BETWEEN THE CIRCUMSTANCES OF THE YOUTH AND
STUDENT MOVEMENT**

Burak KAZAN

Thesis Advisor: Asist. Prof. Dr. Cemil KUTLU

2012 Page:190 + XII

Jury: Prof. Dr. Yavuz ASLAN

Asist. Prof. Dr. Cemil KUTLU

Asist. Prof. Dr. Yavuz ÖZDEMİR

The students movements has a long history in Turkey. The process starts with Sultan Abdulaziz era ending as result of the coup, young people and students who express themselves better by setting up a regular organizations turned into strong stucture for establishing Second Constitutional Monarchy. The students has an important place in the National Struggle and the establishment of the republic and they showed great effort for the development and growth of the new state.

Young people are still very active in the process of World War 2. The most affected by political developments in the world, this breaking point can be considered as the beginning of the period, emerged in large groups of young people have created pioneering systematic (MTTB-TMTF, etc.) and their different positions they seal their struggle as long as 40 years has dealt. One-party political system the world has ended in this period, in the face of a strong opposition party, the CHP, the Democratic Party was born, and quickly strengthened ten years (1950-1960) ruled the country by staying in power. Such an important place in the agenda of the country have kept college student events and it played active role in tension of univercities between Adnan Menderes goverment and the military coup of May 27.

Keywords: Youth Movements, College, Student Events, Democratic Party, MTTB, TMTF, Turan Emeksiz, May 27, Adnan Menderes.

KISALTMALAR DİZİNİ

AP	:Adalet Partisi
AÜ	: Ankara Üniversitesi
AÜHFTC	:Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti
AÜTB	: Ankara Üniversitesi Talebe Birliği
AYO	: Ankara Yüksek Okullar
AYOTB	:Ankara Yüksek Okullar Talebe Birliği
BCA.	:Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
Bkz.	:Bakınız
Bşk.	:Başkan
C.	:Cilt
Cem.	:Cemiyet
CHP	:Cumhuriyet Halk Partisi
Doç.	:Doçent
DP	:Demokrat Parti
Dr.	:Doktor
DTCF	:Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
EÜTB	: Ege Üniversitesi Talebe Birliği
FKF	:Fikir Kulüpleri Federasyonu
İÜ	:İstanbul Üniversitesi
İTÜTB	:İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği
İTÜÖB	:İstanbul Teknik Üniversitesi Öğrenci Birliği
İTÜTOTB	:İstanbul Teknik Üniversitesi Teknik Okulu Talebe Birliği
İYOTB	:İstanbul Yüksek Okullar Talebe Birliği
İYTOTB	:İstanbul Yüksek Teknik Okullar Talebe Birliği
MBK	:Milli Birlik Komitesi

MC	:Milliyetçi Cephe
MHP	:Milliyetçi Hareket Partisi
MSP	:Milli Selamet Partisi
MTTB	:Milli Türk Talebe Birliği
Ord.	:Ordinaryüs
Prof.	:Profesör
SBF	:Siyasal Bilimler Fakültesi
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TGKP	:Türkiye Gizli Komünist Partisi
TMGT	:Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı
TMTF	:Türkiye Milli Talebe Federasyonu
Z.C.	:Zabıt Ceridesi

ÖNSÖZ

Bugünü gereği gibi değerlendirebilmek, yarın hakkında sağlam, tutarlı görüşler ileri sürebilmek ve hepsinden öte doğru zamanda, doğru düşünce biçimleri ortaya koyabilmek için dünün iyi bilinmesi gerekir. Bugünün gençliğini iyi tanıyabilmenin ön şartı, tarih içindeki olayları hareketleri öğrenmek, toplumsal değişimde ve gelişimde gençlerin konumlarının ve tavırlarının ne olduğunu iyi okuyabilmektir.

Dünyadaki siyasi, kültürel ve toplumsal değişimlerin en önemli unsurları arasında sayılabilecek gençlik hareketleri ortaya çıktıkları yerlerde büyük etki uyandırmışlardır. Ülkemizin de kuruluşunda, gelişiminde ve geçirdiği tüm sosyo-politik evrelerde öğrenci hareketlerinin ve oluşumlarının varlığı inkâr edilemez.

Türkiye’de öğrenci hareketleri uzun tarihsel bir aşamadan geçmiştir. Sultan Abdülaziz’in darbe sonucu hal edilmesiyle başlayan süreç, ilk anayasal düzene geçişin adı olan Kanun-i Esasi ile (I.Meşrutiyet) birlikte gelişme göstermiştir.

İlk düzenli gençlik hareketleri II. Meşrutiyetin ilanı öncesinde görülmektedir. Bu bağlamda imparatorluğun son dönemine damgasını vurarak, II. Meşrutiyet’in ilanını hazırlayan ve hızlandıran İttihat ve Terakki Cemiyeti/Partisi’nin tıbbiyeli gençlerin kurduğu bir gençlik hareketi olduğu göz ardı edilmemelidir.

I. Dünya Savaşı sırasında başta Çanakkale olmak üzere tüm cephelerde canları pahasına savaşan ve bedel ödeyenlerin yine büyük bir çoğunluğu da Sultanî öğrencileri ve Enver Paşa’nın kurduğu paramiliter gençlik teşkilatlarının üyeleri olduğu bilinmektedir.

Milli Mücadele’de Zabitan Teşkilatları’yla başlayan gençlik kuruluşları, 30’dan daha fazla vilayette teşkilatlanmayı başarmışlar ve işgalcilere karşı ilk örgütlenmeleri sağlamışlardır. Tıbbiyeli ve Mülkiyeli öğrenciler, aralarından temsilciler seçmek suretiyle Anadolu’da yapılan kongrelere delege göndererek bağımsızlık mücadelesinin yanında olduklarını göstermişlerdir.

Mustafa Kemal’in öncülüğünde kurulan yeni devlette, gençler Cumhuriyet’in yarını olarak düşünülmüş, köy enstitüleri, halk evleri gibi toplumsal gelişimi sağlayacak ve gençlerin eğitimini tamamlayacağı kurumlarda etkin bir şekilde yer almışlardır.

II. Dünya Savaşı sürecinde de yine gençlerin oldukça aktif oldukları görülmektedir. Dünyadaki siyasi gelişmelerden en fazla etkilendikleri dönemin başlangıcı olarak kabul edilebilecek bu kırılma noktasında, gençlerin oluşturdukları öncü sistematik büyük gruplar ortaya çıkmış ve onların farklı mevzilerden verdikleri mücadelede 40 yıllık bir sürece mührünü vurmuştur.

Söz konusu araştırmanın konusu olan 1950-1960 arası öğrenci/gençlik hareketleri de Türkiye'nin geçirdiği önemli toplumsal aşamalardan biri olarak sayılmalıdır. Çok partili hayata başarılı geçişin yaşandığı bu dönemde demokrasi söylemi tüm ülkede dillendirilmiş, gençlerin örgütlenmesi 5 Haziran 1946 tarihli Dernekler Kanunu'nda yapılan değişikliklerle kurumsal ve tüzel karakterler kazanarak, önceki dönemlerden daha aktif bir hüviyete bürünmüştür. Bu bağlamda bugün bile adından söz edilen büyük ve etkin gençlik teşkilatları ortaya çıkmıştır.

Bu dönemin iki büyük gençlik teşkilatı olan MTTB(Milli Türk Talebe Birliği) ve TMTF(Türkiye Milli Talebe Federasyonu)'nin yaptığı faaliyetler tarihte yerini alırken aynı zamanda ardıl olayları da etkileme özelliği taşımaktadır. 6-7 Eylül 1955 yılında başlayan ve 28 Nisan 1960'da İstanbul Üniversitesi öğrencisi Turan Emeksiz'in polis tarafından vurulmasıyla etkisini artıran olaylar, Türk siyasi hayatının en önemli vakalarından biri kabul edilen 27 Mayıs 1960 askeri darbesiyle sonuçlanmıştır. Darbenin gerekçelerinden biri sayılarak adeta önünü açan bu olay, sonraki darbelerin hazırlanışı sırasında da darbecilere ilham kaynağı olmuştur. Gençlik teşkilatlarının birbirlerinden farklı ideolojik kimliklere büründükleri müteakip dönemde, 68 olayları olarak bilenen büyük gençlik hareketleri damgasını vurmuştur. Türkiye toplumsal tarihinin bundan sonraki her sayfasında, gençlerin siyasi bir aktör olarak yer aldıkları olaylar yer almıştır.

Dönemin periyodik yayınlarının, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Arşivi, TBMM Arşivi, Milli Kütüphane ve Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi'nde geniş bir arşiv taraması yapılarak vücuda getirilen çalışmada, değişim ve dönüşme sürecinde gençlerin nesnellikten öznelliğe geçiş tezi ortaya konulmaya çalışılmış, gençlik hareketlerinin ülkelerin değişiminde ve gelişimindeki önemi vurgulanmaya çalışılmıştır. Ayrıca olaylara fiilen katılan ve kişilerle de mülakatlar yapılarak yazınsal ve görsel

malzemenin yardımıyla olayların ruhuna inilerek, analitik yöntemle dönem aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Yaptığım bu çalışmamda yardımlarını benden hiç esirgemeyen ve çalışmanın her safhasında görüşlerini benimle paylaşan Danışman Hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Cemil Kutlu'ya, bölümdeki diğer hocalarıma, TBMM ve Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi görevlilerine, 1950-1960 yılları arasında İstanbul'da yaşayan Hocam Ressam Fuat İğdebeli ve bu dönemde Marmara Koleji'nde öğrenci olan Sayın Baki Akçay'a, Araştırmacı Yazar Turhan Feyizoğlu'na, Okt. Yasin Taşkesenlioğlu'na, Arş. Gör. Ensar Macit'e, Okt. Evren Küçük'e, Arş. Gör. Fahrunnisa Bakırcı'ya, çalışmanın yazıya geçirilme safhasında bana yardımcı olan kız kardeşlerim Fatma Zehra, İlknur, Ebrar'a ve aileme teşekkürü bir borç bilirim.

GİRİŞ

Türk siyasal tarihinde, siyasal muhalefet hareketlerinin geçmişini Tanzimat'la başlatmak mümkündür. Ancak Cumhuriyet öncesi muhalefet hareketleri, demokrasiye geçiş sürecindeki yerleri açısından çok daha önemli görülmektedir. Bu dönemdeki muhalefet hareketleri olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası hareketleri¹ tek partili otoriter yapının ülkede kalıcı olmasını engellemiş, demokrasiye geçişte toplumsal desteği ortaya çıkarmıştır.² Cumhuriyetin kurulma sürecinde tek partili devlet kurma fikri ve buna yönelik bir niyetin ortaya konulduğu söylenemez. Ancak Cumhuriyet'in kurulmasından sonra ortaya çıkan karşı devrimci hareketlerden duyulan korku, tek parti ideolojisini oluşturmuş, formüle edilmiş ve bu ideolojiye dayanan otoriter bir yönetim yapısı oluşturulmuştur. 1923 yılında, Cumhuriyet'in ilanından hemen sonra kurulan Cumhuriyet Halk Fırkası, çok partili hayata geçiş denemelerinin başarısız olmasından dolayı 27 yıl gibi uzun bir süre ülkeyi tek başına idare etmiştir. Cumhuriyet'in kuruluşundan sonraki dönemde CHP ideolojisine uygun olarak muhalefet hareketlerine kuşkuyla bakılmış, zor şartlarda kazanılan bağımsızlığı tehlikeye düşürmesinden korkulan muhalefet hareketleri desteklenmemiştir. Osmanlı'dan devralınan siyasal yapı üzerindeki egemenlik olgusu Cumhuriyet'e geçiş sürecinde de devam etmiş, bazı ilişkilerin ve görüntülerin değişmesine rağmen devlet geleneği varlığını korumuştur.

Osmanlı Devleti'nde yaşatılması yönünde çaba harcanmayan ve sürekli üstüne gidilen muhalefet kurumu Cumhuriyet'in kuruluş döneminde de aynı sonu paylaşmıştır. Bu dönemde siyasal güç, Mustafa Kemal'in tek ve tartışmasız otoritesi tarafından temsil edilmektedir. Çok partili muhalefetin yaratılmasını amaçlayan girişimlerde doğrudan Mustafa Kemal'in iradesi hâkim olmuştur.³ Bu bağlamda Mustafa Kemal'in rejimin geleceği için kontrollü bir muhalefet olgusuna ılımlı yaklaştığı söylenebilir. Ancak konjonktürel koşullar gerek demokrasi düşüncesinin yerleşmemiş olması ve gerekse Osmanlı'dan devralınan siyasal kültür, muhalefet partilerinin yaşamasına engel

---

¹Tarık Zafer Tunaya, *Siyasi Partiler (1859-1952)*, İstanbul 1952, s.756.

²Turgay Uzun, "Atatürk Dönemi Muhalefet Hareketleri", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, XVI, 569.

³ Uzun, 572.

olmuştur. Kurumsallaşmamış ve istenildiği zaman ortadan kaldırılabilen bir muhalefet olgusu, elbette demokrasinin vazgeçilmez unsurları olan siyasal partiler tarafından temsil olunan muhalefet olgusu ile bağdaşmamaktadır. Siyasal sistem içerisinde gerekli anayasal garantilere sahip olmayan, her zaman kolaylıkla ortadan kaldırılabilen, yerleşmemiş bir muhalefet anlayışı ortaya koymuştur. İşte Cumhuriyet'in ilk yıllarında ortaya çıkan çok parti denemelerini bu kategoride değerlendirmek mümkündür.

Sonraki adıyla Cumhuriyet Halk Partisi, başlangıçtaki adıyla Halk Fırkası, Türkiye siyasi tarihinde önemli bir yere sahiptir. Halk Fırkası'nın kökeni Milli Mücadele'de büyük yararlılıklar göstermiş Müdafaa-i Hukuk cemiyetlerine dayanır.⁴ Mustafa Kemal'in Cumhuriyet'in ilanından sonra kurduğu CHP, tek partili bir sistem içerisinde İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar muhalefetsiz iktidardaydı.⁵ Türk dış ve iç siyaseti bakımından İkinci Dünya Savaşı bir dönüm noktası olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile dünyada varlık gösteren tek partili idareler (Mussolini, Hitler, Milli Şef) son bulmuş yerini çok partili siyasal sistemin uygulandığı yönetimlere vermiştir. Değişiklik yönündeki ilk önemli işaret, Mustafa Kemal'in ölümünden hemen sonra Cumhurbaşkanı olan⁶, yukarıda bahsettiğimiz tek partili dönemin Milli Şefi olarak adlandırılan ve Milli Mücadele'de ve Cumhuriyet'in kuruluşunda Mustafa Kemal'in yanında yer alan İsmet İnönü'nün 19 Mayıs 1945'te yaptığı ünlü konuşma ile çok partili siyasi hayata geçişin ilk adımı oldu.⁷ Bu konuşmada İnönü şunları söylemiştir:

“Cumhuriyet rejiminin kurduğu siyasi rejim ve halk iradesi her veçhede ve her yönde gelişecek ve savaş koşullarının dayattığı şartlar ortadan kalkınca, demokratik ilkeler, ülkenin siyasi ve kültürel hayatında tedricen daha büyük yer edinecektir. En değerli demokratik kurumumuz olan Büyük Millet Meclisi, iktidarı baştan beri elinde tuttuğu ve sürekli olarak ülkeyi demokrasi istikametinde inkişaf ettirdi.”

İnönü'nün yaptığı bu konuşma Türk siyasal sisteminin değişime uğrayacağıının⁸ bir işaretiydi. Türk siyasal sisteminin demokratikleşmesi ve normalleşmesi 23 Şubat

⁴ Tefik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*, İmge Yay., Ankara 2004, s. 282.

⁵ Feroz Ahmad; Bedia Turgay, *Türkiye'de Çok Partili Politika'nın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*, İstanbul 1976, s. 15.

⁶ Cumhuriyet, 12 Kasım 1938.

⁷ Ulus, 20 Mayıs 1945.

⁸ Ahmad; Turgay, s 13.

1945'te Türkiye'nin Almanya ve Japonya'ya savaş ilan edip müttefiklerin yanında yer alması ve Birleşmiş Milletler anayasasını kabul etmesiyle dönülmez bir noktaya gelmişti. 24 Şubat 1945'te ABD ile Türkiye arasında ödünç verme ve kiralama anlaşması imzalanmış⁹ ve iki kutuplu dünyada Sovyet Rusya'ya karşı Türkiye ABD'nin yanında olduğunu tüm dünyaya göstermiştir.

İnönü anlaşmalardan sonra ikinci önemli bir girişimde daha bulunmuş, 17 Haziran 1945'te 6 milletvekili için yapılan ara seçimlerde iktidardaki tek parti olan CHP'den aday göstermemiştir. Resmi aday yokluğu, bu ara seçimlerin demokratik çekişmelerde geçmesine yol açmıştır.¹⁰ Bundan sonra liberalleşme adımları büyük bir hızla gerçekleşmeye başlamıştır ve ilk parti Türkiye'nin önde gelen iş adamlarından Nuri Demirağ tarafından kurulan Milli Kalkınma Partisi olmuştur.¹¹ Bu partiyi İnönü etkili bir muhalefet partisi olarak görmemiş, 1 Kasım 1945'te Meclis açılış konuşmasında, ciddi bir muhalefet partisine gerek duyulduğunu açıkça belirtmiştir.¹²

Çok partili siyasal hayat resmen 18 Temmuz 1945'te Milli Kalkınma Partisi'nin kurulmasıyla başlamıştır. Ancak ciddi bir muhalefet hareketi oluşturamadığından dolayı MKP istenilen desteği bulamamıştır. Dünya ülkelerinde demokrasi lehine gerçekleşen hızlı değişimler, CHP içerisinde kısa bir sürede taraftar bularak ilk muhalif seslerin çıkmasına yol açmıştır.

21 Mayıs 1945 günü yapılan bütçe görüşmeleri Meclis'te şiddetli muhalefetin varlığını göstermişti. CHP Aydın Milletvekili ve büyük toprak sahibi Adnan Menderes başta olmak üzere, Feridun Fikri Düşünsel, Hikmet Bayur, Emin Sazak gibi konuşmacılar hükümetin ekonomi politikalarını, tek parti rejiminin alışıksız olmadığı sertlikte eleştirmişler¹³ ve yapılan oylamada 386 lehte oya karşı 5 kişi aleyhte oy kullanarak¹⁴ yeni bir muhalefetin doğuşunun ilk adımını atmışlardı. Ret oyu verenlerden

⁹ Ulus, 25 Şubat 1945.

¹⁰ Ercan Haytaoğlu, "1945'te Çok Partili Siyasal Hayata Geçmişte Bir İlk": "Milli Kalkınma Partisi", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, XVI, 783.

¹¹ Haytaoğlu, "Milli Kalkınma Partisi", 795.

¹² Cumhuriyet, 2 Kasım 1945.

¹³ TBMM, *TBMM Tutanak Dergisi, Dönem VII, Toplantı 2, XVII*, Ankara 1945, s. 196-233.

¹⁴ Cumhuriyet, 30 Mayıs 1945.

biri ise Atatürk'ün silah arkadaşı, Cumhuriyet'in ilk Başbakanlarından ve CHP'nin önde gelen isimlerinden Celal Bayar'dı.¹⁵

Daha bu olayın yankıları sürerken Ocak ayında Meclis'e getirilmiş olan ve nihayet 14 Mayıs'ta görüşülmesine başlanan Toprak Kanunu tasarısı muhalefetin diğer bir gösterisine yol açmıştır. Hükümetin getirdiği reform tasarısı, 5.000 dönümlük oldukça geniş bir üst mülkiyet sınırı tanımakla beraber, toprağın yetmediği yerlerde, topraksız ve az topraklılara dağıtılmak üzere 50 dönüme kadar arazinin kamulaştırılabileceğini öngörmekteydi (17. Madde). Ayrıca kamulaştırmalar gerçek bedel üzerinden değil, arazi vergisine matrah olan değere orantılı olarak yapılacaktı (21. Madde). Tasarının tümüne karşı çıkmak mümkün olmadığı için, toprak sahiplerinin sözcüleri, meselenin ruhunu teşkil eden bu iki maddeyi kaldırmaya, hiç olmazsa yumuşatmaya çalışmışlardır. 17. Madde'ye Adnan Menderes, 21. Madde'ye ise Refik Koraltan şiddetli şekilde muhalefet ediyordu.¹⁶ Tasarı kanunlaşmadan 3 gün önce Celal Bayar, Refik Koraltan, Fuat Köprülü ve Adnan Menderes'in imzalarıyla CHP meclis grubuna verilen ve Türkiye'nin demokrasi tarihinde "*dörtlü takrir*" diye geçen ünlü önerge, parti içi çatlama ve ardından gelen şiddetli kopuşun tescili idi. *Dörtlü takrir*'in parti grubundaki görüşmesi, 12 Haziran 1945 Salı günü, yani, toprak reformu kanunu oylamasından kısa bir süre önce yapılmıştı.¹⁷ Adnan Menderes, tam yedi saat süren bu toplantıyı anlatırken "*yedi saat bize sadece küfür yağdırdılar*"¹⁸ diyerek parti içinde ağır eleştiriye maruz kaldıklarını ifade etmiştir.

Siyasi tarihimizde mühim bir noktayı teşkil eden önerge üç noktaya dikkat çekiyordu. Birincisi, anti demokratik hükümlerin tasfiyesi; ikincisi, meclisin hükümeti gerçekten denetlemesine imkân verilmesi ve sonuncusu da seçimlerin serbestçe yapılması¹⁹ isteklerini içeriyordu.

İnönü'nün 19 Mayıs'ta yapmış olduğu konuşmada liberalleşme yolunda adımlar atılacağını söylemesine rağmen, parti grubu önergeyi sadece imza sahiplerinin

¹⁵ Cem Eroğlu, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitabevi, Ankara 1998, s.28.

¹⁶ TBMM, *TBMM Tutanak Dergisi, Dönem VII, Toplantı 2, XVII*, Ankara 1945, s.70.

¹⁷ Ahmad; Turgay, s. 13.

¹⁸ Rıfıkı Salim Burçak, *Türkiye'de Demokrasiye Geçiş, 1945-1950*, Burçak Mat., Ankara 1979, s 57-63.

¹⁹ Hikmet Özdemir, "Demokrasiye Geçiş ve Menderes Dönemi", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, XVI, 881.

muhalefeti ve geri kalanların oy birliğiyle reddettiler. Geri dönüşü olmayan bir yola giren muhalifler, önergelerinin reddedilmesiyle birlikte kamuoyunun da desteğini alacak biçimde muhalefetlerini açık açık yapmaya başladılar.

Adnan Menderes ve Fuat Köprülü ve Lütfü Karaosmanoğlu, *Vatan* ve *Tan Gazeteleri*'nde yazılar yazarak iktidar partisini eleştiriyorlardı.²⁰ İşledikleri konular, millet denetiminin sağlanması, anti demokrat hükümlerin ilgası, baskının kaldırılması gibi liberal ve demokratik temalardı.²¹

Bu yazılar üzerine CHP divanı toplanıp, 21 Eylül'de oybirliğiyle bu iki milletvekilinin ihracına karar verdi. O güne kadar susmuş olan Refik Koraltan, 2 Ekim'de, *Vatan* gazetesinde arkadaşlarına yapılan ihracı eleştirince²² o da aynı akıbete uğradı.²³ Dörtlerin lideri Celal Bayar, Eylül sonunda milletvekilliğinden istifa etmekle beraber halen parti üyesiydi.²⁴ 3 Aralık'ta partiden de istifa edince²⁵ dörtlü tahrir sahiplerinin, yeni bir parti kurarak muhalefete devam edecekleri iyice belli oldu. Zaten 1 Aralık tarihinde Celal Bayar verdiği beyanatta yeni bir partinin kurulacağını söylemiştir.

Celal Bayar'ın bu beyanatu CHP tarafından sert karşılanmadı. Nitekim üç gün sonra Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Celal Bayar'ı yemeğe davet ederek²⁶ tutumunun olumlu yönde olduğunu göstermiştir. Devlet başkanının ve CHP'nin onayını alan kurucular, 7 Ocak 1946'da resmen Demokrat Parti'yi kurdular.²⁷ Parti kuruluş amacını şöyle ifade etmiştir:

*“Türkiye Cumhuriyeti'nde demokrasinin geniş ve ileri bir anlayışla gerçekleşmesine ve umumi siyasetin demokratik bir görüş ve zihniyetle yürütülmesine hizmet maksadıyla kurulmuştur.”*²⁸

---

²⁰ Ahmad; Turgay, s. 15.

²¹ Eroğlu, s. 31.

²² *Vatan*, 2 Ekim 1945.

²³ Eroğlu, s. 31.

²⁴ *Cumhuriyet*, 2 Aralık 1945.

²⁵ Ahmad; Turgay, s. 16.

²⁶ Ahmad; Turgay, s. 16.

²⁷ *Cumhuriyet*, 8 Ocak 1946.

²⁸ *Vatan*, 8 Ocak 1946.

Cumhuriyet tarihinin en uzun on yılı olarak değerlendirilen²⁹ bu dönem tartışmalar ve eleştirilerin odağına oturmuştur. Demokrat Parti'nin kurucusu ve iktidar partisiyle iyi ilişkilerde bulunan Celal Bayar olmasına rağmen DP'nin yükselişini Adnan Menderes'in sağladığı şüphesizdir.

Serbest Cumhuriyet Fırkası'yla siyasete adım atan Menderes daha sonra Mustafa Kemal'in Aydın'ı ziyaretinden sonra Celal Bayar, Vasıf Çınar, Ziya ve Halit Onaran gibi önemli isimlerin ısrarları neticesinde CHP'ye geçmiş ve kısa bir süre sonra il başkanı olmuştur. Menderes bir konuşmasında ise kendisinin Atatürk tarafından keşfedildiğini söylemekteydi.³⁰ Zengin bir toprak ağası olan Menderes, bulunduğu yerde hemen fark ediliyor, etkili konuşması ile dinleyenlerde iz bırakıyordu. Celal Bayar da Menderes'i iyi tanımış ve Başbakanlık yapacağına inanmıştır.

---

²⁹ Tanel Demirel, *Türkiye'nin En Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2009.

³⁰ Şevket Süreyya Aydemir, *Menderes'in Dramı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1979, s. 108-109.

BİRİNCİ BÖLÜM

1945-1950 ARASINDA ETKİLİ OLAN GENÇLİK TEŞKİLATLARI VE YAŞANAN ÖĞRENCİ OLAYLARI

1.1 ETKİLİ OLAN TEŞKİLATLAR

1.1.1 Milli Türk Talebe Birliği (MTTB)

MTTB'nin hemen hemen bütün kaynaklarda 1916'da kurulduğu yazılmakla birlikte, Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele yıllarında ne yaptığı üzerine bilgilere rastlanılmamaktadır. Adı 1924'te üniversite öğrencilerince tramvaylarda yarım biletle seyahat talebiyle tramvay şirketinin basılması olayında duyulmuştur.³¹ Örgütün yayın organı Birlik, tek parti rejiminin konseptine uygun şekilde, düşman olarak “misyonerleri”, “komünistleri” ve “eroınmanları” görüyordu.³²

MTTB'nin “Çanakkale Şehitlerine Abide” ile kirli ve yırtık bayrak asanları teşhir kampanyalarını 1933'te başlatılan “Vatandaş Türkçe Konuş!” kampanyası izledi.³³ Böylece, Güneş Dil Teorisi ile başlayan “Türkçeleşme” kampanyasına MTTB de katılmış oldu. Örgüt üyeleri Devlet Demir yolları yataklı vagon işletmesini yürüten Vagon-lits şirketinde resmi dilin Fransızca olduğu haberi üzerine şirket binasına saldırdı,³⁴ aynı hafta Taksim-Tünel arasında protesto gösterisi düzenledi. Bu dönemde Türkçe konuşmayanlara müdahale edildi, özellikle Beyoğlu'nda Türkçe olmayan dükkân isimleri zorunlu olarak değiştirildi. Rıfat N. Bali İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve çok partili dönemin başlamasıyla birlikte “Vatandaş Türkçe Konuş!” meselesinin 27 Mayıs 1960 darbesini takip eden Ağustos ayına kadar gündemde kaldığını yazmıştır.³⁵

---

³¹Doğan Duman; Serkan Yorgancılar, *Türkçülükten İslamcılığa Milli Türk Talebe Birliği*, Vadi Yay., Ankara 2008, s. 36.

³²Duman; Yorgancılar, s. 39.

³³Cumhuriyet, 4 Mart 1933.

³⁴Ulus, 26 Şubat 1933.

³⁵Rıfat N. Bali, dönemin İstanbul Valisi Tuğgeneral Refik Tulga'nın öğrenci liderleriyle görüşüp, mevsimin yaz olması ve turistlerin fazlalığı nedeniyle böylesi bir kampanyanın çığırından çıkıp turistleri rahatsız eder bir şekilde bürünmesinin Türk ekonomisini zarara uğratacağı konusunda öğrencileri ikna etmesiyle bu kampanyanın sona erdiğini yazıyor (Nadire Mater, *Sokak Güzeldir 68'de Ne Oldu?*, Metis Yay., İstanbul 2009, s. 360-361)

Bulgaristan'da Türk mezarlığının yeri değiştirilirken bazı kemiklerin açıkta kaldığı haberleri üzerine İstanbul'daki Bulgar mezarlığında yapılan gösteri³⁶ Hatay'da "Türlere zulüm" yapıldığı gerekçesiyle, izin verilmediği halde ve yetkililerin karşı çıkmasına rağmen miting yapılması örgütün sonu oldu.³⁷ MTTB 1936'da süresiz olarak kapatıldı. Rejim desteğiyle hareket eden Kemalist, Türkçü, laik ve antikomünist de olsa sınırları aşmıştı.

1.1.1. Başlangıç Dönemi

MTTB'liler, örgütün yeniden faaliyete geçmediği 3 Aralık 1945'te, Tan matbaasını basanlar arasındaydı; 1946'da Türk Talebe Birliği adıyla kurulacak, Bakanlar Kurulu kararıyla "Milli"liği kazanarak yeniden MTTB olacaktır.

Bu dönemde, Irak'taki Türkmenler, Batı Trakya'daki Türkler MTTB'nin ilgi alanındaydı. Atatürk haftaları yapıldı, İstanbul Üniversitesi bahçesine konacak Atatürk anıtına katkı için futbol turnuvası düzenlendi, "irtica" ya karşı çıkıldı. İstanbul'un fethinin 500. yılı törenlerine katıldı.³⁸

MTTB, 27 Mayıs 1960'ta Türk Silahlı Kuvvetleri'ni selamladı, Ankara ve İstanbul'da sıkıyönetim komutanlarının katılıp konuştuğu destek mitingleri ve toplantıları düzenledi. Darbeyi yapan Milli Birlik Komitesi'nden öğrenci yurtlarının sayısının artırılması, harçların artırılmaması, üniversitelilere iş imkânı sağlanması ve bir öğrenci bankası kurulmasını talep etti. 1960'ların en önemli konusu Kıbrıs'tı. Hatta "Millet Yapar" kampanyasıyla Deniz Kuvvetleri'ne destek için öğrencilere gemi inşasında gönüllü çalışma çağrısı yapıldı. Soğuk Savaş dönemiyle birlikte antikomünizm güçlenmeye başlayınca, MTTB, Nâzım Hikmet'in affı kampanyasına karşı topladığı imzaları Başbakanlığa sundu.³⁹ Türk Ceza Kanunu'nun "komünizm" ve "bölücülükle" ilgili 141. ve 142. maddelerinin kaldırılması kampanyası da MTTB'nin karşı kampanyasına yol açtı. Çoğu zaman dönemin hükümetlerince cesaretlendirilen MTTB komünizmle ilgili söylemini daha da sertleştirdi. Üstelik antikomünizm örgütün

³⁶Vatan, 21 Nisan 1933.

³⁷Cumhuriyet, 23 Ekim 1936; Muammer Taylak, *Saltanat, 2.Meşrutiyet ve 1. Cumhuriyet'te Öğrenci Hareketleri*, Kapadokya Kitabevi, Ankara 1969, s. 155.

³⁸Milliyet, 30 Mayıs 1953.

³⁹Duman; Yorgancılar, s. 67.

ideolojik yaklaşımını da etkiledi. Bu değişimde, milliyetçi muhafazakâr söylemin ilk izlerini de bulmak mümkündür.

1.1.1.2. M.T.T.B'nin 1960'lı Yılları

Yüksel Çengel yönetimi devlet politikalarına ters düşmeksizin gündeme dair sürekli fikir belirtildiği bir dönem olarak görülüyor, ki, Kemalizm'in milliyetçi yorumlarıyla yüklü bu dönem de, "rejimi koruyan ve kollayan" bir misyonu sahiplenmişti. 1961 ile 1965 arasında Türkiye Milli Talebe Federasyonu (TMTF) ile kısa bir süre birleşti. Rasim Cinisli'nin genel başkanlığıyla birlikte üniversitelerdeki sol eğilimli öğrenci dernekleri M.T.T.B. bünyesine dahil edilmeyerek örgüt "milliyetçi ve muhafazakar" yapıya büründü.⁴⁰ Ve Cinisli'nin başkan seçilmesiyle birlikte M.T.T.B.'de Sol ideolojiye sahip gençler varlık gösteremediler.⁴¹ M.T.T.B. kendisine üye olan öğrenci derneklerinin temsil ettikleri fakültelerden diledikleri öğrenciyi üye yapan bir işleyişe sahipti. 1966'da M.T.T.B. öncülüğünde çok sayıda kuruluşun katılımıyla pek çok yerde "Komünizmi Tel'in" mitingleri yapıldı. 1967 de İsmail Kahraman⁴²'in başkanlığında İslami unsurlar öne çıkmaya başlayacak, Atatürkçülük konusundaki duyarlılık azalacaktı.

M.T.T.B.'nin hedefi "İkinci Çanakkale Zaferi" idi; fetih geceleri, Kıbrıs mitingleri, Mehmet Akif Ersoy'u anma geceleri yapıldı. 1967 Nisanında İstanbul'da açılan Sovyetler Birliği çağdaş resim, heykel sergisindeki Lenin heykeli protesto edildi. Temmuzda Papa VI. Paul'un Ayasofya'da diz çökerek dua etmesi üzerine bir grup M.T.T.B.'li de Ayasofya'da namaz kıldı.⁴³

⁴⁰Zülküf Oruç, *Bir Öğrenci Hareketi Olarak Milli Türk Talebe Birliği*, Pınar Yay., İstanbul 2005, s. 47-55.

⁴¹Çatı, M.T.T.B Yay., Yıl: 2011, III., s. 49.

⁴²İsmail Kahraman (Rize,1940) Hukukçu olan Kahraman, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti ve M.T.T.B. Genel Başkanlığı yaptı. Refah Partisi Milletvekili olarak Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın Başbakanlığındaki Refah Partisi-Doğru Yol Partisi Koalisyonunda (Refah-Yol) Kültür Bakanlığı yaptı.

⁴³Tercüman, 28 Temmuz 1967.

1.1.1.3. 1968'de M.T.T.B.

M.T.T.B.'nin 1968'de İstanbul, Ankara, Erzurum, Sakarya gibi şehirlerde düzenlediği 'şahlanış' mitinglerinde solcuların katliyle ilgili sorular öne çıktı. Pankartlara göre 'M.T.T.B. komünizmi ezecek ve Türkistan'a geçecekti'. Kimi kaynaklara göre; 'şahlanış' mitingleri 1967'de Kürtlerin çoğunlukta olduğu Doğu ve Güneydoğu illerinde düzenlenen 'Doğu Uyanış', kimilerine göre Şubat 1968'de Ankara ve İstanbul'da yapılan 'uyanış' mitinglerine karşı yapıldı.

M.T.T.B, 1968 işgallerine önce olumlu yaklaştı. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Hatice Babacan'ın başörtüsü nedeniyle okuldan uzaklaştırılması üzerine yılın ilk işgalini gerçekleştiren öğrencilerin yanında M.T.T.B de vardı. Genel başkan İsmail Kahraman Haziran 1968 işgalleri sırasında düzenlediği basın toplantısında yüksek öğrenim gençliğinin 'okumak, yatmak, yemek ve istikbal' olmak üzere dört temel sorunun bulunduğunu, bu nedenle de meşru ve haklı isteklerinin müdafaa edilmesinin gayet doğal olduğunu, gençliği 'menfur ideolojilerin' kullanabileceği konusunda uyararak açıkladı.⁴⁴

1.1.1.4. 1968 Sonrası M.T.T.B.

M.T.T.B, 1970'lerde Türk-İslam vurgusuyla var oldu; komünistlere, Yahudilere, masonlara karşıydılar. İmam Hatip Lisesi mezunlarının üniversiteye giriş hakkı M.T.T.B'nin başlıca konuları arasında yer aldı. 1975'te kurt başı (bozkurt) olan amblemi 'Hilal içinde kitap' ile değiştirildi. Bu değişiklik M.T.T.B.'nin milliyetçilik anlayışını iyice netleştirdiği, milli kimliğin asli unsuru olarak İslam'ı benimsediği, Bozkurt'un İslamiyet öncesine ait olması nedeniyle değiştirdiği şeklinde yorumlandı. Yeni semboldeki kitap ise Kur'an demektir.

3 Ocak 1976 da yapılan mitingde, "İmam hatipli neden iktisatçı olmasın" diye soruldu. M.T.T.B.'nin İslami vurgusunun artması Milliyetçi Hareket Partisi bağlantılı Ülkü Ocakları ve komandolarıyla M.T.T.B. ilişkisi genellikle gerilimli oldu . M.T.T.B.

⁴⁴ M. Çağatay Okutan, *Bozkurt'tan Kuran'a Milli Türk Talebe Birliği 1916-1980*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2004, s. 176.

kapatıldığı 1980'e kadar memlekette olup bitenlere pek karışmadan, Osmanlı tarihine hayranlık ve özlemle kendi belirlediği gündemler üzerinden faaliyetlerini sürdürdü. Rehberlik büroları, faizsiz bankacılık, milli sinema, milli tiyatro öne çıkan çalışma alanları arasında yer aldı. MSP ilk kez lideri Necmettin Erbakan'ın başbakan yardımcılığını üstlendiği Bülent Ecevit başkanlığındaki on aylık CHP-MSP koalisyonuyla hükümet etkili oldu. Daha sonra AP Genel Başkanı Demirel'in başbakanlığında Erbakan ile MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş'in Başbakan Yardımcılığındaki 1. ve 2. Milli Cephe hükümetleri 3 yıl sürdü. Dolayısıyla M.T.T.B. Günlük politikanın içinde değilmiş gibi görüldüğü yıllarda, bir yandan iktidardaydı, bir yandan da ikinci başkan Tefik İleri'den 2000'li yıllara ülkeyi yönetecekleri bir "okul"du.⁴⁵ Cumhurbaşkanı Abdullah Gül Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Meclis Başkanlarından Bülent Arınç da M.T.T.B. geleneğinden gelenler arasında yer alıyor. Komünizm düşmanlığını hiçbir zaman terk etmeyen M.T.T.B., Milliyetçi, Türkçü, Mukeddesatçı, İslamcı kimlikleriyle her zaman ön planda oldular. 20 Genel Başkanın başkanlık yaptığı⁴⁶ M.T.T.B. 1980 darbesiyle kapatıldı. Eski Kültür Bakanı ve M.T.T.B. Başkanlarından İsmail Kahraman Öncülüğünde M.T.T.B.'nin Aralık 2006'da tekrardan açıldı.⁴⁷

1.1.2. Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Türkiye Milli Talebe Federasyonu (TMGT-TMTF)

Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı (TMGT)⁴⁸, Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nun öncülüğünde kurulan bir çatı örgütüydü. Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nun (TMTF) ilk başkanı Can Kırac Milli Türk Talebe Birliği'nin (MTTB) "çok siyasallaştığı" gerekçesiyle, İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi'nin öncülüğüyle örgütü 1949'da kurduklarını söylüyor. Herkesin komünist

⁴⁵ Mater, s. 363.

⁴⁶ M.T.T.B. Genel başkanları sırasıyla; Tefik İleri, Reha İslam, Suphi Baykam, Kamuran Evliyaoğlu, Nejat Çerman, Orhan Sakarya, Vehbi Ünal, Yaşar Özdemir, Faruk Narin, Yüksel Çengel, Rasim Cinisli, İsmail Kahraman, Burhanettin Kayhan, Ömer Öztürk, Raşit Ürper, Abit Özmen, Rüştü Ecevit, Cemalettin Yayla, Kasım Yapıcı, Haşmet Oğuzalp, Doğan Duman ve Serkan Yorgancılar, *Milli Türk Talebe Birliği*, s. 81.

⁴⁷ Mater, s.364.

⁴⁸ Tüzük için bkz: Ek.1

düşmanı olduğu ortamda, kendisini ne sağla ne solla ilişkisi bulunan mutedil biri olarak tanımlayan Kırar başkan seçilmesini sorunlara yaklaşımının yapıcılığına bağlıyor.⁴⁹

TMTF içinde önce Milli Gençlik Komitesi olarak kurulan, Bakanlar Kurulu kararıyla TMGT'ye dönüşen yapının modeli, üyesi olacağı bir başka çatı örgütü Dünya Gençlik Meclisi'ne⁵⁰ (WAY) dayanıyor. WAY üyesi TMGT çatısı altında da Türk Kadınlar Birliği, Teksif Sendikası (Türkiye Tekstil Örne ve Giyim Sanayi İşçileri Sendikası), Türk İzçiler Derneği, Türk Devrim Ocakları⁵¹ gibi örgütler yer aldı.

TMTF ve TMGT çalışmaları çok yönlüydü. Dünya Gençlik Meclisi ve Avrupa Gençlik Meclisi'yle ilişkileri nedeniyle uluslararası gençlik toplantılarına katıldı, kimi uluslararası gençlik toplantılarına ev sahipliği yaptı. Dünya gençliğiyle başlayan ilişkiler örgütün turizme ilgisini artırınca rehberlik ve dil kursları açıldı, öğrenciler için doğa ve kültür gezileri düzenlendi. TMTF'nin Türkiye'ye gelmek isteyen gençler için düzenlediği turlar hem programları hem de Türk Hava Yolları indirimleri ve konaklama için öğrenci yurtlarının hizmete sunulması nedeniyle öğrenci bütçesini zorlamıyordu.

Öğrenci gençliğin bu düzenlemelerden süzölen deneyiminin TMTF Talebe Turizmi Komisyonunun yer aldığı Turizm Danışma Kurulları yoluyla Türkiye'de turizmin gelişmesinde ön açıcı olduğu söylendi.1965'te TMTF'nin de içinde yer aldığı 16. Uluslararası Öğrenci Turizmi Konferansı da İstanbul'da yapıldı.

TMTF'ye bağlı birliklere üye öğrenci derneklerinin o fakölteadaki öğrencileri örgütün doğal üyesi oluyordu. TMTF yönetimi üniversite öğrenci birlikleri delegasyonlarından oluşan genel kurulda, TMGT yönetimi de üye dernek/ sendika/ birlik delegasyonları arasından seçiliyordu.

⁴⁹Can Kırar (1927) ziraat mühendisi olarak 1950'de çalışmaya başladığı Koç Grubundan en üst düzey profesyonel yönetici olarak 1991'de emekliye ayrıldı.

⁵⁰The Word Assembly of Youth (WAY)1949'da kurulmuştur. Ölkelerin gençlik örgütlerinin uluslararası koordinasyonunu sağlayan WAY Birleşmiş Milletler Sosyal ve Ekonomik Konsey nezdinde danışman örgüt statüsüne sahip olan Dünya Çalışma Örgütü (ILO), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Dünya Nüfus Fonu (UNFPA), Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu (UNICEF) ve Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) gibi Birleşmiş Milletler kuruluşlarıyla da yakın ilişki içinde çalışmaktadır. Gençlik eksenli çalışma, çevre, insan hakları, sağlık, kadın, nüfus ve eğitim konularıyla yakından ilgilenmektedir. (www.way.org.my)

⁵¹Türk Devrim Ocakları, Atatürk devrimlerinin korunması amacıyla 12 Nisan 1952'de kuruldu. Ocakların kurulması 1951'de "Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun"un çıkarılmasından sonra Atatürk heykellerine yönelik saldırıları izleyen günlere denk geliyor. (M. Çağatay Okutan, *Bozkurt'tan Kur'an'a Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) 1916-1980*, s. 100).

TMGT ve TMTF 27 Mayıs askeri darbesinin gerçekleşmesinde önemli rolü olan 28 Nisan 1960'taki üniversite gençliğinin DP iktidarına yönelik protestosunda rol oynadı. Darbe olunca da askeri yönetime desteğini açıkladı. TMGT ile TMTF köy köy dolaşarak “27 Mayıs ihtilalinin meşruiyetini” köylülere anlattı. Aynı çalışma 1961 Anayasası'nın⁵² kabulü için de tekrarlandı.⁵³

1961'de siyasi ortama yaklaşımlarında pek farklılık olmadığı için MTTB genel kurulu “TMTF ile birleşme kararı”nı “Dağ Başını Duman Almış” (Gençlik Marşı) ile aldı. Gençlik sorunlarının tek örgüt çatısı altında çözümü beklentisi birliktelik sorunlu ve kısa sürdüğünden karşılanamadı. İki örgüt ayrılık sonrası, “Kıbrıs” gibi konularda “ülke çıkarı” için ortak eylemler yaptılar. CHP'li Yüksel Çengel'in MTTB Genel Başkanı seçilmesiyle ortak hareket imkânı da kolaylaştı. Mesela, üniversite harçlarının artırılmasına karşı Çengel'le TMTF Başkanı Ahmet Gürüz Ketenci'nin ortak basın açıklamasını izleyen hafta İstanbul Üniversitesi Senatosu harçların yeniden gözden geçirileceğini açıkladı. TMTF-MTTB ortak işler dönemi Çengel'in 1965'te MTTB başkanlığını kaybedip yerine Rasim Cinisli'nin geçmesiyle sona erdi.⁵⁴

1965'te TMTF ve TMGT kendilerine “Halk Partiliyim” diyen Kemalistlerin yönetimine geçince AP iktidarı yaptığı yardımları kesti, TMTF Kongresi'ne müdahale etti. Kasım 1966'da Sakarya'da toplanan Türkiye Milli Talebe Federasyonu Genel Kurulu'nda Sencer Güneşsoy genel başkan seçildiği halde, Ekrem Özer ve arkadaşları yasal olmayan şekilde bir kongre daha yaparak TMTF'yi iki başlı hale getirdiler ve olay mahkemelik oldu. TMTF'nin merkezi Özer ve arkadaşlarınca işgal edilse de Güneşsoy ekibi öğrenci Birliği başkanlarıyla doğrudan ilişkiye geçerek fiili anlamda TMTF'yi yönetmeye çalıştı. Öğrenci gençliğin önemini kavrayan AP iktidarı bu iki başlı yönetimleri İstanbul Teknik Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi Öğrenci/Talebe Birliklerinde de denedi.

İTÜ Öğrenci Birliği başkanlarından Harun Karadeniz 1960-65 dönemi gençlik hareketini “Atatürk ilkelerine ve 27 Mayıs'a karşı olan davranışlara cephe alan ilerici

⁵² 1961 Anayasası 27 Mayıs 1961 tarihinde kurucu meclisçe ve 9 Temmuz 1961'de yapılan halkoylamasında yüzde 61,7 “evet” oyu ile kabul edildi (www.anayasa.gen.tr/1961ay.htm)

⁵³ Duman; Yorgancılar, s. 88.

⁵⁴ Zülküf Oruç, s.77-78.

tavırlar” şeklinde değerlendirmiş ve “gençliğin pek hâkim bir edayla” seslenmesine “Gençlik adeta Atatürk ve 27 Mayıs adına konuşmaktadır” yorumunu getirmişti.⁵⁵

TMTF, 1965’e “Milli Petrol Kampanyası”yla başladı. Dönemin Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) Genel Müdürü İhsan Topaloğlu’nun⁵⁶ “daha fazla petrol kuyusu açabilmek” için aydınlardan istediği yardımı TMTF üstlendi. Harun Karadeniz, İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği olarak petrol konusundaki çalışmalarında verilerin çoğunu kendilerine TPAO’nun sağladığını anlatıyor.⁵⁷ Uluslararası şirketlerin petrol çıkarmak için değil, petrol kuyularını kapatmak için ruhsat aldıkları iddiası gençliği etkiliyordu. 26 Mayıs 27 Mayısı bağlayan gece gençler caddelere “Milli Petrol”, “Petroller Millileştirilecektir”, “Kahrolsun Emperyalizm”, “Kahrolsun Yabancı Petrol Şirketleri” yazdılar, İstanbullular sabah okullarına, işlerine giderken ilk kez yollara yazılmış sloganlarla karşılaştılar. Gece yazı yazmaya çıkan gençlerin bir bölümü de tutuklandı. TMTF çeşitli toplantılarla sürdürdüğü kampanyasında dönemin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Mehmet Turgut’u üzerinde Mobil, Shell, BP ve Castrol gibi uluslararası petrol şirketlerinin armaları bulunan bir avukatlık cübbesi yollayarak protesto etti. Harun Karadeniz, kampanyanın, kendisi de dahil pek çok insanı “devlet, emperyalizm, işbirlikçiler ve milliyetçilik” konularında aydınlattığını ve halka mal olduğunu yazdı.⁵⁸

“Milli Petrol Kampanyası”ndan sonra TMTF, özellikle 1967’de yoğunlaşan artık kendilerine “sosyalist”, “devrimci” diyen gençlerle, öğrenci dernek ve birlikleriyle 6. Filo’yu protesto eylemlerinde, Singer gibi işçi grevlerinde, “özel okullar devletleştirilmelidir” yürüyüşlerinde birliktiydi. Bildirilerde, TMGT ve TMTF imzaları Fikir Kulüpleri Federasyonu’yla (FKF) yan yanaydı. 20 Şubat 1969’da “Kanlı Pazar” saldırısıyla ilgili Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği’ne çekilen telgrafta TMGT, öğrenci birlikleri ile dernekleri, fikir kulüpleri ve Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu’nun (DİSK) da yer aldığı 76 imza arasındaydı. 16 Şubat günü

⁵⁵ Harun Karadeniz, *Olaylı Yıllar ve Gençlik*, May Yay., İstanbul 1975, s. 44- 45.

⁵⁶ İhsan Topaloğlu (1915, 2005, Kilis) Kimya mühendisi Ankara Çimento Sanayi, Maden Tetkik Arama Enstitüsü ve Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı’nda genel müdürlük yaptı. 1966-75 yıllarında Cumhuriyet Halk Partisi Giresun senatörüyü. 12 Mart askeri darbesi sonucu kurulan 1. Nihat Erim Hükümetinde (Mart 1971-11Aralık 1971) Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı

⁵⁷ Karadeniz, s.66.

⁵⁸ Karadeniz, s.66-67.

Taksim’de yaşananları aktaran ve polisin yaklaşımını eleştiren metin “olaylar iktidarın bir tertibidir. Olayları tertipleyenlerin tahkikatına güvenmeyeceğimizi belirtiriz” dedikten sonra, Milli Güvenlik Kurulu’nun son olayları enine boyuna incelemesini diliyordu.⁵⁹

İktidarın “iki başlı yönetim” modeli etkili oldu. TMTF’nin imkânları elinden alınmıştı, gençlik bir “çatı” ihtiyacı içindeydi. TMTF içinde yer alan kimi yöneticiler tek tek eylemlerin içinde öncü ve sözü dinlenir durumdaydılar ama bu yetmezdi. Bu boşluk tam da o sıralarda güçlenmeye başlayan Fikir Kulüpleri Federasyonu ile dolmaya başlayacak, kısa süre sonra da gençliğin örgütü Dev-Genç olacaktı.

12 Mart darbesine kadar biri devletin dayattığı ve yarattığı, diğeri hukuk dışı görülen ama meşru iki TMTF var oldu. İslamileşmesi nedeniyle MTTB dışında kalan milliyetçi/ Ülkü Ocaklı/ faşist gençler için artık TMTF yeni bir adresti. Sakarya Kongresi’nde hukuken seçildiği iddiasıyla genel başkanlığı tescil edilen Ekrem Özer döneminden sonra Erzurum’da yapılan Kongrede Soner Kahraman TMTF Genel Başkanı, Devlet Bahçeli de Genel Sekreter oldu. TMTF 12 Mart 1971’de faaliyetlerini durdurdu, TMGT ise kapatıldı. MTTB’nin “sağ politikacı okulu” olmasına karşın, TMGT⁶⁰ ve TMTF⁶¹ yöneticileri, Ahmet Gürüz Ketenci gibi milletvekili olabilen bir ikisi dışında, parlamenter siyasette yer almadı. En Büyük teşkilat yapısına sahip TMTF bünyesinde 50’ye yakın talebe cemiyeti bulunduruyordu.(Ek.1)

1.1.2.1. İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği

2 Temmuz 1946’da komünist fikirlere sahip gençler tarafından İstanbul’da kuruldu. Yüksek Öğretim öğrencilerinin kurmuş olduğu bu dernek amacını, fakir ve yardıma muhtaç üniversite gençlerine destek olmak ve öğrenimlerini devamını sağlamak olarak açıklamıştır.⁶² Dernek faaliyetlerini 1950 yılından sonra artırmıştır. İ.Y.T.G’de fakir ve muhtaç üniversite gençlerini tahrik için ilanlar bastırılmış, bütün

⁵⁹ Geniş bilgi için Bkz.Turhan Feyizoğlu, *Fikir Kulüpleri Federasyonu*, Ozan Yay., İstanbul 2004.

⁶⁰ TMGT başkanları: Aytekin Ozan, Kemal Okvuran, Metin Kumbasar, Çetin Özek, İsmail Giritli, Erol Ünal, Alp Kuran, Kazım Kolcuoğlu, Bozkurt Nuhoğlu (bkz. Duman ve Yorgancılar, s.85).

⁶¹ TMTF başkanları: Can Kırış, Hüsamettin Canöztürk, Vahdet Toyan, Yalçın Küçük, Samet Güldoğan, Ayhan Soysal, Nurettin Sözen, Mahmut Kemal Kumkumoğlu, Erdoğan Tuncer, Ahmet Gürüz Ketenci, Yücel Akıncı, Sencer Güneşsoy.(bkz. Nadire Mater, *Sokak Güzeldir*, İstanbul 2009, s.354-355.

⁶² Aclan Sayılğan, *Türkiye’de Sol Hareketler (1871-1972)*, Hareket Yay., İstanbul 1972, s. 94.

fakülte koridorlarında, bahçelerinde Beyazıt Meydanı'nda, gençlere ve halka dağıtmıştır. “İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği bütün üniversiteli arkadaşlarını selamlar” başlıklı beyanname, 1950 yılında dernek faaliyetlerinin hızlanacağını anlatmakta, mevcut siyasi parti programlarında öğrenci dertlerine yer verilmediği için kendi meselelerinin yine kendileri tarafından savunulup halledileceğini yazmakta idi. Derneğin hayat pahalılığı içersinde mesken, gıda ve kitap sıkıntısı çeken talebelerin dertlerine ortak olacağını bildirdikten sonra şöyle devam ediyordu:

“Bizleri büsbütün müşkül duruma sokan harç sistemi meydana getirildi. Bu vaziyete göre fakir ve orta halli ailelerin çocuklarına ne kadar kabiliyetli olursa olsun üniversite kapıları tamamen kapatılarak, tahsil yapabilme, varlıklı bir zümrenin imtiyazı haline gelmiştir. Bu, üniversiteyi zenginlerin menfaatleri için kullanmak, halkımızı içinde gömülü bulunduğu cehalette bırakmak isteyen bir zihniyetin ifadesidir.”

Deniyor ve Marx'ın birleşmek parolası hatırlatılarak:

“Üniversiteli arkadaşlar, şimdiye kadar gördük ki; haklarımızı korumak için bir yol vardır: BİRLEŞMEK! İ.Y.T.G.D. sizleri demokratik bir eğitim mücadelesinde birleşmeye çağırır”

Bu bildirilerin dağıtılması sonucunda hükümet kuvvetleri dernek hakkında soruşturma açmış ve Süleymaniye Cami civarındaki merkezlerinde arama yapmıştır. Bu aramada birçok komünist dergi, gazete ve kitaplar bulunmuş ve derneğin başkanı İlhan Berktaş ve Genel Sekreter Vecdi Özgüner tutuklanarak İstanbul Asliye Ceza Mahkemesi'ne sevk edildiler.⁶³

İ.Y.T.G.D. Türkiye Gizli Komünist Partisi (T.G.K.P) ile birlikte hareket ettiği ve partinin bir nevi gençlik yapılanmasını oluşturduğu iddia edilmiştir. Nitekim İlhan Berktaş ve Vecdi Özgüner T.G.K.P'nin sonradan üyesi olmuşlardır. İlhan

⁶³ Darendelioğlu, *Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri*, s. 275-276.

Darendelioğlu'na göre derneğin amacı, üniversitede komünizmi yaymaktır.⁶⁴ İ.Y.T.G.D. *Çiçek Palas Olayında* ve Nazım Hikmet'in affı meselesinde büyük rol oynamıştır.⁶⁵

1.1.2.2. Ankara Yüksek Öğrenim Gençliğinin Talebe Birliği Kurma Girişimi

Tıp Fakültesi Öğrenci Derneği, Ankara'da bir öğrenci birliği kurmak amacıyla girişimde bulunmuştur. Fakat D.T.C.F. öğrenci derneğinin daha iyi faaliyetler yapması amacıyla günün şartları da buna müsait olmamasından dolayı kuruluşu bir müddet ertelenmiştir.

10 Ocak 1947'de diğer fakülte ve yüksek okul öğrenci derneklerinin de katılımıyla hukuk fakültesinde bir toplantı yapılmıştır. Fen, Tıp, Hukuk ve müşahit olarak da Veteriner Fakültesiyle Sosyal Bilimler Okulu temsilcileri bu toplantıya katılmışlardır. Toplantıda Tıp ve Fen Fakültesi temsilcileri, Ankara Üniversitesi gençliği yüksek okullar ayrı bir statüye tabi oldukları için birliğe katılmalarına karşı çıkmış hukuk fakültesi öğrenci derneği ise bunların birliğe dahil edilmesinin kuvvet katacağını söylemiştir. Müşterek bir karara varamadıklarından dolayı toplantı dağılmıştır.⁶⁶ Ocak ayı içerisinde İstanbul Üniversitesi senatosu öğrenci derneklerinin kampus dışına çıkarılmasını kararlaştırdı.⁶⁷

1.1.2.3. Ankara Yüksek Tahsil Talebe Birliğinin Kuruluşu

2 Nisan 1947'de yüksek tahsil gençleri arasında birlik ve beraberliği kurmak bütün Türkiye yüksek tahsil gençliğinin milli meselelerde ortak hareketlerini sağlamak, yaklaşmak ve kaynaşmayı temin etmek amacıyla, Ankara Yüksek Tahsil Talebe Birliği kuruldu. Öğrenciler Birliği, 2 Nisan 1947'de resmen kurulduğunu açıkladı. 6 Nisan'da ilk genel kurul toplantısını yapan birlik üyeleri M. Ali Arkan'ı Başkanlığa, Rahmi Gümrükçü'yü ise İkinci Başkanlığa seçmişlerdir. Hukuk, Tıp, D.T.C.F, Fen ve Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrenci başkanları da delege olarak katılmışlardır.⁶⁸

⁶⁴ Darendelioğlu, *Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri*, s. 278

⁶⁵ Mahmut İhsan Özgen, *TKP ve Organize Gençlik Örgütleri*, 14 Mayıs Yay., İstanbul 1982, s. 107-108.

⁶⁶ Hak Dergisi, S. 5, Şubat 1946.

⁶⁷ Taylak, s.196.

⁶⁸ Hak Dergisi, S.7, s.15-19.

1.1.3. İstanbul Üniversitesi Talebe Birliğinin Yıllık Kongresi Ve Rusya'nın Toprak İsteği

31 Aralık günü rektör Tefik Sağlam'ın açılış konuşmasıyla İ.Ü.T.B'nin yıllık kongresi başladı. Gündemi uzunca bir süre meşgul eden Rusya'nın bazı Doğu vilayetlerimizi istemesi⁶⁹ kongreye damgasını vurdu. Türk gençleri bu durum karşısında hassas duruşlarını göstererek, söz aldıkları kongrede taraf olduklarını ifade etmişlerdir: “Dünya bilmelidir ki Türk Gençliği, Atatürk'ün emanet ettiği bu vatani daima müdafaa ve muhafazaya hazırdır. Kars yaylaları Türk'tür daima Türk kalacaktır. Bütün gençlik vazifesinin ne olduğunu biliyor. Bir gün bu vazife kendilerine verildiği zaman, bunun nasıl başarılacağını bütün dünya görecektir.”⁷⁰

4 Ocak 1946 Cuma günü ise gençlerin İstanbul'da vermiş oldukları tepki, Ankara'da mitinge dönüştü ve gençlik bu mitingle içten gelen seslerini ve varlıklarını bütün dünyaya göstermek ve ilan etmek istiyorlardı. Hukuk Fakültesi bahçesinde toplanan üniversiteli gençler buradan yürüyüşe geçerek Ulus Meydanı'nda gösterilerine devam ettiler.⁷¹ İzinsiz yapılan bu gösterinin son bulması için Dahiliye Vekili Hilmi Uran ve Maarif Vekili Hasan Ali Yücel gençlerle konuştuysa da sonuç alınamadı. Ellerinde İsmet İnönü'nün fotoğraflarını taşıyan gençlerin, “*Vatani maksatlarla Milli Şeflerine ve hükümetlerine bağlılıklarını belirtmek*” amacıyla yaptıkları bu miting, itfaiyenin üzerlerine su sıkması ile sona erdi. Öğrenciler aynı gün Anıtkabir'e giderek İstiklal Marşı'nı ve Gençliğe Hitabe'yi okuyarak ayrıldılar.

1.1.4. Yugoslavya'da Türklere Yapılan Mezalim Ve Gençlerin Buna Tepkisi

Yugoslavya'daki Türklere mezalim yapıldığını gazetelerden öğrenen İstanbul öğrencilerinden bir grup, yasağa rağmen üniversite bahçesinde gösteri yapmaya teşebbüs ettilerse de sıkıyönetim komutanlığı izin vermedi. Ancak 12 Aralık 1946 günü İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği adına Başkan Hıfzı Timur başbakana şu telgrafi çekti:

⁶⁹ Cumhuriyet, 28-29-30 Aralık 1945.

⁷⁰ Taylak, s. 179.

⁷¹ Cumhuriyet, 5 Ocak 1946.

“Sayın Başbakan Recep Peker,

Balkanlardaki kardeşlerimize, yapıldığını her gün gazetelerde okuduğumuz, zulümlerden dolayı İstanbul Üniversitesi gençliği büyük bir teessür içindedir. Bu engin teessür ve acı ile yüksek özünüze başvuran biz üniversiteliler göstereceğiniz yolda harekete amade olduğumuzu arz eder, derin saygılarımızı sunarız.

İ.Ü.T.B adına Başkan

Dr. Hıfzı Timur”

Tıp Fakültesi Talebe Birliği Başkanı Rüknettin Tozun da aynı konu ile ilgili Başbakana telgraf çekmiştir.

Başbakan Recep Peker’in iki öğrenci birliğine de şu telgrafı çekerek gençlerdeki bu hassasiyetlerini takdir etmekle birlikte onları sükunete davet etmiştir:

“Varlığımızın en kuvvetli dayanağı olan milliyet duygusu üstündeki hassasiyeti takdir ederim. Sınırımızın dışında yaşayan Türklerin mukadderatı gibi geniş bir konu üzerinde nümayişler tertibi, yurdumuzda nizamı bozmak isteyen zararlı unsurları sevindirecek bir hareket olur. Bana müracaat tarzınızda gördüğüm, takdir ettiğim ince anlayışın sizlere sükunet yolunu tercih ettireceğini kaniyim⁷².

Başbakan

Recep Peker”

Buradan da anlaşıldığı üzere Türk gençliği ülke içerisindeki gelişmelerde olduğu gibi yurt dışındaki Türklerin sorunlarıyla da ilgilenmiş ve seslerinin ülke idarecilerine duyurmak için kamuoyu oluşturmuşlardır.⁷³

---

⁷² Taylak, s.185.

⁷³ Taylak, s.185.

1.2. MİLLİYETÇİ, GENÇLİK VE ÖĞRENCİ KURULUŞLARI

1.2.1. Türk Kültür Ocağının Kuruluşu

Nisan 1946'da Cevdet Akçalı, Turgut Atasoy, Faruk Sükan, Kemal Bozkurt, Asım Salih, Orhan Özil, İhsan Çirkinoğlu adlı öğrenciler tarafından İstanbul'da kuruldu. Milliyetçi hareketlerde öncülük yapan bu ocak amacını, Türk milliyetçiliğini işlemek ve yaymak, Türk tarih şuuruna dayanan kültür birliğini işlemek ve kökleştirmek; Türk kültürünü dil, tarih, edebiyat, güzel sanatlar, halk bilgisi, gelenek, ahlak, hukuk ve iktisat gibi çeşitli yönlerde incelemek manasını belirtmek ve fikir alemine yayarak idamesine çalışmak; Milliyetçiler arasındaki bağları kuvvetlendirmek ve örnek genç Türk Milliyetçileri yetiştirmek olarak belirtmiştir.⁷⁴ Ocak, önemli programlar tertip etmiş, Türkiye'de ses getiren birçok olayda etkin rol oynamıştır. Nazım Hikmet'in hapisten çıkma olayına tepki gösteren ocak, Mareşal Fevzi Çakmak ve Çiçek Palas olayında isminden sıkça söz ettirmiştir. Türk Kültür Ocağı, Türk ahlakına hassasiyetle yaklaşmış, dejenere olmaması için mücadeleyi kendine vazife bilmiştir.

1.2.2. Türk Kültür Çalışmaları Derneği

3 Eylül 1946'da İstanbul'da kurulan derneğin gayesi Milli benliğimizin dünü, bugünü ve yarını için kültür sahasında çalışmak, Milli kültürümüzü zayıflatmak hedefini güden menfi hareketlere karşı fikir yolu ile kültürümüzü korumak olarak belirtilmiştir.⁷⁵ Kurucuları arasında Behrem Atamer, Ali Gür, Necati Balaşoğlu, Ömer Tekin, İlhan Darendelioğlu ve döneminde aktif durumdaki öğrenciler bulunmuşlardır. Derneğin çalışmaları ilmi ve akademik olmuştur. Derneğin değişmeyen vasfının ise Türkçülük sevgisine dayanarak Milli benliği kültür ve kadirbilirlik olduğu ifade edilmiştir. Derneğin önemli faaliyetleri arasında Ergenekon Bayramı ve Marmara Lokali'nde çok sayıda vermiş olduğu konferanslar sayılabilir. Enver Paşa'nın kardeşi Nuri Kılıgil de büyük miktarda maddi yardım yaparak derneğin faaliyetlerine destek vermiştir.

⁷⁴ Darendelioğlu, *Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri*, s. 154.

⁷⁵ Darendelioğlu, *Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri*, s. 158.

1.2.3. Türk Gençlik Teşkilatı

1947’de İstanbul’da kurulan Türk Gençlik Teşkilatı diğer milliyetçi teşkilattan farklı olarak Anadolu’da da faaliyet göstermeyi amaç edinen talebeler tarafından kurulan milliyetçi bir teşkilattı. Amacı, Türk milliyetçiliğine hizmet etmek, memleket düşmanlarıyla, bilhassa komünistlerle mücadele idi. Dernek kısa sürede gençler tarafından ilgi odağı haline gelmiş ve hızla büyümüştür. Kurucuları arasında, Necati Tanrıkulu, Galip Erdem, Şadi Pehlivanlıoğlu, Kemal Cabioğlu, Hasan Karahan, Gökhan Evliyaoğlu bulunmuştur.

“*Tanrı Türk’ü Korusun*” sloganını ilk kullanan Türk Gençlik Teşkilatı olmuştur. *Tanrıdaki Mecmuasını* çıkaran teşkilat, 1950 yılında Milliyetçiler Federasyonu’na iltihak ettiğinde en fazla üyeye ve en güçlü yapılanmaya sahipti. İlk Genel Başkan Necati Tanrıkulu, son Genel Başkan ise Şadi Pehlivanoğlu olmuştur. Teşkilat en önemli faaliyetlerini Nazım Hikmet’in affi meselesinde ve Fevzi Çakmak’ın ölümünde meydana gelen olaylarda göstermiştir.

1.2.4. Türkiye Gençler Derneği

1946 yılında Ankara’da T.G.K.P’nin gençlik kolları olarak kuruldu. İ.Y.T.G.D’den farksız bir dernekti. Derneğin tüzüğünde, insanlık ve kültür dünyasına düşman ideolojilere hizmet edenlerin derneğe üye olarak kabul edilemeyecekleri yazılı idi. Bu kayıt ile her türlü komünist düşmanları ile milliyetçilerin, Türkçülerin derneğe girişleri önlenmek istenmiştir. Bu suretle bu ölçülerin dışında kalan gençleri bir çatı altında toplamak ve komünistleştirmek amacı güdülmüştür. Ankara’da kurulmuş olan Türkiye Gençler Derneğinin de tüzüğünde bu hususlar şu şekilde yer almıştır:

Turancı olanlar ve bu yolda tanınanlar derneğe aza kaydedilemezler. Yalnız İstanbul’daki dernek yüksek öğrenim gençliğini bünyesine almak amacını güttüğü halde Ankara’daki dernek, tahsil farkı gözetmeden 35 yaşına kadar olan her genci bünyesine alarak milliyetçilere karşı birlik sağlamak istiyordu.

Türkiye Gençler Derneği'nin gösterdiği faaliyetler arasında İstanbul'a yaya yürüyüş, fakir köylünün ekinini biçme kampanyası, hastalara bedava muayene hizmetleri yer almıştır.

1947 Aralık ayında D.T.C.F dekanı Şevket Azizi Kansu'yu istifa ettirmek için gösteri yapan milliyetçiler, Türkiye Gençlik derneğine de yürümüşler ve binayı tahrip etmişlerdir.

Derneğin komünist propagandası yaptığı ileri sürülerek kurucu ve idarecilerinden Şevket Akşit, Enver Gökçe, Melihat Türksal gibi önde gelen isimler tutuklanarak mahkemeye sevk edilmişlerdir.⁷⁶ İlhan Darendelioğlu'n a göre derneğin arkasındaki isim Behice Boran ve G.K.P.T'nin Ankara temsilcisi Zeki Baştımar'dır.⁷⁷ Aclan Sayılğan ise derneğin Komünist Partisi ile direk bağının olduğunu, Prag'da 1947 yılında toplanan Dünya Komünist Gençlik Teşkilatı kongresine gönderdiği telgrafı ise buna delil göstermiştir.⁷⁸ Dernek 1949 yılında kendi kendini feshetmiştir.

1.2.5. Milliyetçiler Derneği

Nisan 1954 de İstanbul'da kurulan dernek, Kapatılan Türk Milliyetçiler Derneği'nin yerine kuruldu. Derneğin amacı: Milletimizi Vücuda getiren kıymetlerin muhafaza ve tekamülüne hizmet etmek ve tarih Şuuruna, ilim ve zihniyetine, feragat, fedakarlık, hak ve fazilet duygularına sahip örnek Türk Milliyetçisi yetiştirmek olarak belirtmişlerdir.⁷⁹ Derneğin kurucuları arasında, Ferruh Bozbeyli,(Hukuk), Hüsnü Demirkıran(Yüksek Ekonomi ve Ticaret), Celal Erçikan(Tıp Fakültesi), Cemal Külahlı(İ.T.Ü. Elektrik Fak), Orhan Okay (Edebiyat).⁸⁰

Bir öğrenci teşkilatı olan Milliyetçiler Derneği, Konferanslar Düzenlemiş, yayınlar çıkararak Türk Milliyetçiliği'nin doğru anlaşılması için çaba sarf etmişlerdir.

Dernek kurulduktan sonra aralıksız İstanbul'un Fetih yıldönümlerinde özel programlar düzenlemiştir. Ayrıca derneğin birçok ilde de şubeleri mevcuttu.

⁷⁶ Taylak, s. 190.

⁷⁷ Özgen, *TKP ve Organize Gençlik Örgütleri*, s.111.

⁷⁸ Sayılğan, *Türkiye'de Sol Hareketler (1871-1972)*, s. 94.

⁷⁹ Darendelioğlu, *Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri*, s. 158.

⁸⁰ Taylak, s.237.

1.3. YAŞANAN OLAYLAR

1.3.1. Tan Gazetesi'nin Tahribi Olayı

1945'ten sonra gelişen olaylar basına da yansımış ve kamuoyunda geniş yankı bulmuştur. Dönemin gazetelerinden *Tan*'ın öğrenciler tarafından tahrip edilmesi de dönemde yaşanan gerginlikleri anlatması bakımından önemlidir. *Tan*'ın başlıca eleştiri konularından biri Türkiye'deki tek parti rejimi idi. O tarihlerde, hükümetin ekonomik, siyasal icraatını da solcu bakış açısı ile eleştiren Tan Gazetesi'nin başyazarı Sabiha Sertel bir yazısında “*Bir insanın sosyalist, radikal veya komünist olması suç değil, faşist olması suçtur*” demesi üzerine antikomünist bir ülke konumunda olan bir ülkede, tansiyonun artmasına neden oluyordu.⁸¹ Bu durum karşısında Tan Gazetesi'ne karşı başta Peyami Safa, Hakkı Tarık Us ve Hüseyin Cahit Yalçın gibi önde gelen milliyetçi yazarlar tepkilerini köşelerinde belirtmişler ve havanın giderek sertleşmesine sebep olmuşlardır.

Hüseyin Cahit Yalçın'ın Tanin Gazetesi'nde “*Kalkın Ey Ehli Vatan*” başlığıyla yazdığı makale, gerginleşen ortamın olaya dönüşmesine yol açtı. Hüseyin Cahit yazısında,

“Kalkın ey ehli vatan mücadele başlıyor ve başlamak lazım. Çünkü en azgın ve insafsız propaganda zehri dökmesine müsaade edemeyiz, bunlar susturmak için cevap vermek hükümete düşmez. Söz, eli kalem tutan gazetecilerin ve hür vatandaşlarındır.”

Diyerek Tan Gazetesini ve sahipleri Sabiha ve Zekeriya Sertel'i hedef gösteriyordu.⁸² İstanbul Üniversitesi gençliği, 4 Aralık günü gazeteyi protesto etmek amacıyla sabahın erken saatlerinden itibaren Beyazıt Meydanı'nda toplanmaya başladılar. Tan, Vatan, Tanin, Görüşler, Yeni Dünya, Gün gazete ve dergilerini tel'in etmek için toplanan gençler, kısa bir süre sonra bin kişi oldular. Gençler “*Kahrolsun Komünistler*”, “*Vatan hainleri hala mı konuşacak*”, “*Yaşasın Türkiye Cumhuriyeti*” sloganları atarak Çarşıkapı'ya doğru yürüyüşe geçtiler. Halk ve liseli gençlerin de katılımıyla sayı on bine ulaştı. Elllerinde bayraklarla Tan Gazetesi'nin bulunduğu

⁸¹Tan, 3 Aralık 1945.

⁸²Tanin, 2 Aralık 1945.

Meserret Otel'i'nin karşısına gelindi. Bu sırada matbaanın kapalı olan kepenkleri kırılarak açıldı ve gençler gazete binasında ve matbaada ne var ne yok hepsini kırıp döktüler, gazetenin levhası indirildi ve gazete ve kitaplar ise tahrip edildi. Bu kadar büyük kalabalık karşısında polis mukavemet gösteremiyor ve gençlerin Eminönü'ne yürüyüşünü engelleyemiyordu. Eminönü'nden Galatasaray Lisesi önüne gelen gençler Beyoğlu caddesini doldurmuş ve burada birkaç kitapçıya da zarar vermişlerdi. Taksim meydanında konuşma yapan bir üniversiteli genç şunları söylüyordu:

“Bu miting hiçbir tahrikin mahsulü değildir. Eğer bir muharrik varsa o da uzun zamandan beri Türk birliğini bozmaya çalışan, Türk şehitlerine, Türk tarihine, Türk vatanperverliğine hakaret eden ve başka devletlerin menfaatlerine hizmet eden neşriyatı yapanlardır. Ve üniversite gençliğini bu satılmış ve bozguncu ağızları her zaman susturmaya muktedir olduğunu hatırlatarak, atalarımızın bize emanet ettiği bu vatani kanımızla canımızla müdafaa edeceğimize ant içiyoruz⁸³” diyerek arkadaşlarını hep bir ağızdan yemin ettirmiştir.⁸⁴ Yirmi bini aşan kalabalık sakinleşmiyor *“Kahrolsun Komünistler Yaşasın Türk Milleti”* nidalarıyla İstiklal Caddesi'ne geri dönmüşler ve tünel civarındaki *La-Türki* ve *Yeni Dünya* gazetelerini ve matbaalarını da tahrip ederek, Karaköy'e doğru ilerlediler.⁸⁵ Karaköy'e geldikleri sırada Tan Mezcisi adındaki dükkanın camlarına *“Kahrolsun Serteller Kahrolsun Komünistler”* yazdıktan sonra komünist kitap basan ve satan *ABC Yayınevini* basarak bütün komünist kitaplarını tahrip ettiler. Buradan ayrılan gençler *Büyük Doğu Gazetesinin* önüne gelerek Necip Fazıl lehine tezahürat yapıp dağıldılar.⁸⁶ Bu olayın yankıları Bursa, İzmir, Ankara, Adana ve Eskişehir'de *“Görüşler Dergisi”*'nin gençler tarafından yakılmasıyla devam etti. Vatan Gazetesinin yazarı Mehmet Ali Aybar da olayı köşesine taşımış, yapılan gösterilerin bir hak olduğunu, hele bu gösteriyi yapanların üniversite öğrencileri olmasının büyük bir anlamı olduğunu ifade etmiş, mücadelenin fikirle yapılması gerektiğini söyleyerek yapılan taşkınlıkları da şiddetle eleştirmiştir. Aybar:

“Demokrasinin öz ve felsefesini kavramak ve etrafa yaymak için memlekette en elverişli durumda siz üniversiteler bulunuyorsunuz. Çünkü teneffüs ettiğiniz ilim havası

⁸³Ulus, 5 Aralık 1945.

⁸⁴Cumhuriyet, 5 Aralık 1945.

⁸⁵Tanzer Sülker Yılmaz, *Türkiye'de Gençlik Hareketleri*, Toplumsal Dönüşüm Yay., İstanbul 1997, s. 40.

⁸⁶Akşam, 5 Aralık 1945.

*size esasen hoşgörüyü ve fikir hürriyetini aşlamıştır. Bu böyle iken üniversite gençliğinin bir memleket davasında bizzat kuvvet kullanmak yolunu tercih etmiş bulunması, işte beni asıl bu üzdü. Bir memleket davasında yalnız heyecanınızı ifade ve adaleti tahrik edecek nefis hakimiyeti ve olgunluk göstermeliydiniz.*⁸⁷

Diyerek tepkisini göstermiştir. Gençleri galeyana getiren ve Bab-ı Ali'ye sevk edenler emniyet makamlarınca araştırılmış ve sekiz kişi Sıkıyönetim Komutanlığı'na gönderilmiştir. Tan Gazetesinin basılması olayı Türkiye'deki siyasi durumu bizlere göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Komünist Rusya lehinde yapılan propagandalar gençlik tarafından kabul görmemiş ve tepkilerini yüksek sesle dile getirerek kamuoyunda büyük bir etki yaratmışlardır. Tan Gazetesi olayı ardıl gençlik olaylarını etkilemesi bakımından önemlidir. Bu olayın devlet eliyle organize edildiğini Sabiha Sertel anılarında söylemiştir. Bu olay CHP grubunda da tartışılmış ancak tahriklere gazetenin sebep olduğu dile getirilmiştir.⁸⁸

1.3.2. Milli Türk Talebe Birliği (M.T.T.B)'nin Cumhuriyet Gazetesi'nde Komünizm Lehinde Çıkan Bir Habere Verdiği Cevap

Amerika Talebe Birliği'nin Cumhuriyet Gazetesi'nde 13.2.1947 tarihinde çıkan⁸⁹ tebliğinde, son olaylarda kapatılan gazete ve dergilerin fikir hürriyetini kısıtlayacak mahiyette telaki edildiği ve demokrasi prensipleriyle bağdaşmadığı bildirilmekteydi. M.T.T.B derhal bu beyanata cevap verdi. Birlik cevabında:

“Memleketimizdeki demokratik inkişafı yalnız Moskova radyosundan dinledikleri azami derecede aşık olan, tenkit ve taleplerini de yine bu ağızdan yapan bu kimselerin kendi vatanlarındaki hadiseleri hakkında acı tezat ve tenakuzlara düşmelerini çok tabii karşılarken, duyduğumuz derin nefret hissini bilhassa belirtmek isteriz. Kapatılan gazete ve dergiler yabancı ideolojilerin mümessilliklerini yaptığı için kapatılmıştır. Kaza-i makamların aldığı bu karar Türk gençliğinin fikirlerine de

⁸⁷ Vatan, 11 Aralık 1945.

⁸⁸ Yıldız Sertel; Zekeriya Sertel, *Sertel'lerin Anılarında Nazım Hikmet Ve Babıali*, Adam Yay., İstanbul 1993, s. 54.

⁸⁹ Cumhuriyet, 13 Şubat 1947.

*tercüman olan davranıştır. Bir de bu gazete ve dergilerin yeniden neşriyatına müsaade edilmesi istenmektedir. Onların bunu istemeye hakları yoktur.*⁹⁰

Diyerek tepkilerini ortaya koymuşlardır.

1.3.3. İstanbul Üniversitesi Gençlerinin Demokrat Parti'yi Ziyaretleri

İstanbul Üniversitesi'ne mensup bazı gençler 25 Şubat 1947'de Ankara'da Demokrat Parti genel merkezini ziyaret ettiler. Bu ziyarette Genel Başkan Celal Bayar ve partinin kurucularından Ord. Prof. Dr. Fuat Köprülü gençleri ağırlayıp, onlarla hasbihalde bulundular.⁹¹ Bu görüşmede öğrencilerden biri İlahiyat Fakültesinin kurulması üstün ahlaklı bir toplum için gerekli olduğunu beyan etmiş ve DP'nin din eğitimini desteklemesini istemiştir. Yine öğrencilerden bir tanesi DP'nin ekonomik görüşlerini de sormuşlardır. Parti temsilcileri ise DP'nin ne liberal ne komünist, Milli bünyeye en uygun bir ekonomik görüşe sahip olduğunu söylemişlerdir. Aynı zamanda devletçi anlayışa karşı olmamakla beraber özel teşebbüse de imkan tanıyacaklarını ifade etmişlerdir.⁹²

1.3.4. Pertev Naili Boratav'ın Konferansının Gençler Tarafından Boykot Edilmesi

Ankara Üniversitesi D.T.C.F öğretim üyelerinden Prof. Dr. Pertev Nail Boratav 5.03.1947 Çarşamba günü, fakülte konferans salonunda, "*Folklor*" konulu bir konferans verecekti. Ancak solcu olarak bilinen Boratav'ın konferansının, bir grup öğrenci tarafından, başlamadan sabote edilmesi kararlaştırıldı.⁹³ Bu boykota sebep olarak ise Milliyetçilerin çıkardığı *Bayrak* dergisi gösterilmiştir.

Komünist-Milliyetçi çatışmalarının hızla yükselişe geçtiği bu dönemde, dergi "*Kürsülerde hala kızıl tohumları serpenler karşısında gençliğin sesi*" başlıklı bir yazı yayımlayarak, Maarif Nezareti'nin komünistleri himaye ettiğini ve bunları savunduğunu yazarak, Türk gençliğinin bunlara fırsat vermeyeceğini eklemiştir. Bu neşriyata

⁹⁰ Taylak, s. 193.

⁹¹ Ulus, 26 Şubat 1947.

⁹² Cumhuriyet, 26 Şubat 1947.

⁹³ Cumhuriyet, 06 Nisan 1947.

D.T.C.F'nin solcu öğrencileri de imza toplayarak (108 imza) cevap vermişlerdi. Bu cevaba sessiz kalmayan Milliyetçi gençler, konferansı fırsat bilerek intikam almak istemişlerdi.⁹⁴ Büyük bir çoğunluğu Hukuk ve Ziraat Fakültesi öğrencileri, konferans salonunu doldurarak hocanın gelmesini beklemişlerdir. Tam bu esnada Milliyetçi öğrencilerden Selahattin Ertürk kürsüye çıkarak:

“Kendisini beklediğimiz kalpsiz bilgin hala ortada yok. Memleketin dört yanını saran kızıl ateşi düşünmeden onların fikirlerini müdafaa edenlerin burada yeri yoktur. 108 imzalı mektuba gelince; bu ne olduğu belirsiz kimseler tarafından yazılmıştır. Onlara 108 imza ile değil, bir tek milliyetçi ruhla cevap vermek kafidir. Yalnız dış düşmanlarla değil içimizdeki sinsî düşmanlarla da mücadele edeceğiz”⁹⁵

Diyerek boykotu başlatmıştır. Konuşmanın bitmesiyle birlikte sol görüşlü gençler salonu terk etmeye başlamıştır. Komünistler aleyhinde slogan atan milliyetçilere karşı tepki gösterilmesi üzerine olay çıkmış ve komünist gençler, Milliyetçi gençler tarafından dövülmüşlerdir. Olaylar neticesinde konferans kanunsuz ve yersiz gösteri olduğu gerekçesiyle tatil edilmiştir.⁹⁶

1.3.5. Ord. Prof. Dr. Fuat KÖPRÜLÜ'nün Üniversite Gençliğine Açık Mektubu

“Sevgili gençler,

Sizler vatan ve millet duygusunu, hürriyet ve istiklal aşkını bütün tarih boyunca en yüksek derecede göstermiş fedakar bir milletin çocuklarısınız. Hepinizin aile ananelerinde, uzak, yakın birçok şehitlerin aziz hatıraları yaşar. Türlü türlü sebeplerle, Avrupa medeniyet kervanına katılmak mecburiyetinde kalan milletimizi bir an evvel insanlık camiası içinde kazanmaya layık olduğu şerefli mevkie ulaştırmak vazifesi, sizin dinç omuzlarınızda yükselmiş bulunuyor. Bu kutsal, şerefli vazifeyi başarabilmek için muhtaç olduğunuz sonsuz kudreti ancak milli idealimizden alacaksınız. Şu son harp

⁹⁴ Taylak, s. 194.

⁹⁵ Taylak, s. 194.

⁹⁶ Ulus, 06 Mart 1947.

yıllarında komünizm prensiplerini hayata tatbik ettiklerini ilan eden memleketlerde bile milliyetçilik hislerinin nasıl bir kuvvet kazandığını elbette bilirsiniz.

Bu böyle iken vatan ve milliyet duyguları, aile ve mülkiyet mefhumları gibi Türk halkının mukaddes tanıdığı mefhumları ilim ve serbest tefekkür maskesi altında yıkmak isteyenlerin telkinlerini nefretle reddedeceğinize şüphe yoktur. İleri fikirler diye ad takılarak adeta bir moda haline getirilmek istenen totaliter ve hürriyet düşmanı telakkiler karşısında Türk gencinin hareketsiz kalmaması tabiidir.

Türk üniversitesinin hiçbir kürsüsünde bu mukaddes mefhumu aykırı meşum telkinler yapılamaz. Buna cesaret edenleri, kanun demir parçası derhal yakalar.”⁹⁷

Mektubunda Komünizmin karşısında olduğunu söyleyen Köprülü, gençlerin milli duruşlarından taviz vermemesi gerektiğini savunmuştur.

1.3.6. Ankara Yüksek Tahsil Gençliği'nin Solcular Aleyhinde Yaptıkları Miting

Konferansın boykot edilmesinden hemen sonraki gün Ankara'da Milliyetçi gençler ses getiren bir miting düzenlemişlerdi. Selahattin Ertürk komünistlerin en büyük tehlike olduğunu fakültede söylüyor ve milliyetçi gençlere,

“Görüyoruz ki polis dışarıda tedbir almış. Üniversite gençliğinin hiçbir müdahaleye, hele polis müdahalesine hiç ihtiyacı yoktur. Sollara ve herkese edeceğimiz ki, üniversite genci şuna, buna, polise ve vesayete muhtaç değildir. O heyecanını şuurlu ve vakarlı bir şekilde ifade eder. Yurt ve Dünya Dergisi'nin komünist olduğunu iç işleri bakanı söyledi. Bir itirazları varsa mahkemeye versinler. 108 imzalı mektuba imza koyanlar da hocaları gibi kızıldılar. Veyahut işgal edilmişlerdir. Şimdi hep beraber ulus meydanına gidelim. Hislerimizi orada tebarüz ettirelim.”

Bu esnada kürsüye koşan bir öğrenci Rektörlükten üç önemli istekte bulundu: Yaz tatilinde kaldırılan konferansların yazın da devam etmesi. Ancak komünistlerin buralarda konuşmalarına müsaade edilmemesi. *Yurt ve Dünya* (Komünist

---

⁹⁷ Kuvvet Gazetesi, 8 Mart 1947.

neşriyatlar)’cılarının üniversiteden atılması. Maarif vekili tarafından komünist neşriyatların toplatılması.⁹⁸

Rektör Şevket Aziz Kansu, öğrencinin kürsüden inmesi üzerine söz almış ve gençlerin yaptıkları bu eylemin oldukça önemli olduğunu söyleyerek, üniversitenin kurucusu olarak ve “*muhtar üniversitenin*” ilk seçilmiş rektörü gençleri olarak takdir ettiğini ifade etmiştir.⁹⁹ Ancak gençlerin vakar ve sükunetle davranmaları gerektiğini söyleyerek dağılmalarını istemiştir.

Bu konuşmalar Milliyetçi gençlerin Ulus’a yürümesini engelleyememişti. Ulus’ta bulunan kaide üzerine çıkarak konuşma yapmışlar ve *Marko Paşa (Yolda)* ve *24 Saat* dergilerini yırtmışlardır. Yoğun güvenlik önlemlerinin alınması üzerine olaylar büyümeden bastırılmıştır. Vali de tebliğ yayınlayarak olayı kamuoyuna duyurmuştur.

Gençlik hareketlerinin etkisi gittikçe artıyordu. Sınıflarda başlayan tartışmalar, koridorlarda devam ediyor, sokaklarda çatışmaya dönüşüyordu. Mitingler ve öğrenci olayları olağan bir hale gelmeye başlamıştı. Bu olayları yakından takip eden ve bir tarih profesörü olan Ord. Prof. Dr. Fuat Köprülü, *Kuvvet Gazetesinde* gençlere bir mektup yazmak suretiyle görüşlerini ifade etmiştir.

1.3.7. İzmir Mitingi

M. Ali Aybar, Vatan Gazetesi’nden ayrıldıktan sonra *Hür* adında sol eğimli bir gazete çıkarmaya başladı. 1 Şubat 1947’de ilk sayısı çıkarılan gazete, aşırı sol Marksist ve komünist temayüllü idi. Ancak bu gazete altı sayı çıkmış ve bir buçuk ay sonra resmen kapanmıştır. M. Ali Aybar, kapatılan bu gazeteden sonra Ankara Üniversitesi’nden, solculuk yaptığı iddiasıyla, ilişkisi kesilen hocalarla birlikte İzmir’de ilk sayısı 5 Nisan 1947’de basılan “*Zincirli Hürriyet*” adlı gazeteyi çıkardı.

Hür Gazetesi gibi Zincirli Hürriyet’in de amacı, aşırı solu ve komünizmi tanıtmaktı. Bu muhtevayla çıkan gazete İzmir’de büyük infiale sebep olmuş ve gençlerin tepkisini çekmişti. 19 Nisan 1947 Cumartesi günü, İzmir Yüksek Tahsil

⁹⁸ Taylak, s. 194.

⁹⁹ Taylak, s. 194.

Gençliği, gruplar halinde ellerinde bayrak ve afişlerle Cumhuriyet Meydanı'nda toplandı. Yüksek Ticaret Okulu öğrencisi olan bir genç,

“Üniversitede doçentlik yapmış bir gafilin İzmir gençliğinin kafa ve kalbinde yapmak istediği tahribata fırsat vermemek için burada toplanmış bulunuyoruz.”

Sözleriyle komünizm propagandası yapan gazeteye karşı tepkilerini göstermişti. Bir başka genç ise sesini yükselterek şunları söylüyordu:

“Yurdumuza komünist ruh asla giremeyecektir. En küçük kıpırdanışların bile büyük sillelerle karşılanacağı hatırlardan çıkarılmamalıdır.”

Gençler bayraklarla ve Atatürk'ün resmiyle matbaaya doğru yürüdüler. Matbaa etrafında emniyet güçleri önlem almasına rağmen gençlerin matbaaya girmesini engelleyememişlerdir. İçeri giren gençler mevcut gazeteleri pencerelerden atıp yakmışlardır. Gösteriler sokaklarda da devam etmiş ve Zincirli Hürriyet'i satan bayilere de girerek gazetelere el koymuşlardır.¹⁰⁰

1.3.8. Üniversiteli Gençlerin Celal Bayar İle Görüşmeleri

Üniversiteli gençler D.P. İstanbul İl Merkezini ziyaretle Celal Bayar ile görüştüler. Celal Bayar gençlere,

“Siz istikbalin adamısınız. Bizler ise hayatın ikinci namazını kılıyoruz. Sizler memleketin atisini ele alacak kuvvet ve kudrette yetişiyorsunuz. Gelecek sizindir. Biz Atatürk gençliğini daima olgun gördük. Yüksek tahsil gençliğinin siyasetle meşgul olmasına taraftarım zira üniversiteye girmek demek hayata girmek demektir. Kültürü, görüşü yükselmiş bir kimsenin politika ile ünsiyete payda etmesinden daha tabii bir şey olamaz. Aksi lakaydır, hissiz kalmaktır. Yalnız politikanın ihtirashı tarafı vardır. Bunları biz düşünmedik, gençlik de düşünmedi.” diyerek gençlerin sorunlarını dinledi¹⁰¹. Uzun yıllar siyasette yer almış olan Celal Bayar'ın bu konuşması oldukça mühimdir.

¹⁰⁰ Tasvir, 20 Nisan 1947.

¹⁰¹ Taylak, s.201.

1.3.9. Büyükdoğu Dergisini Tel'in Mitingi

Necip Fazıl Kısakürek'in çıkardığı Büyükdoğu Dergisi'nin son sayısında Cumhuriyet ve devrimler aleyhindeki yazısı yüksek öğrenim gençliği arasında infial uyandırmış ve neşriyatı telinine ulaştırmıştır. Emniyet güçleri, bu galeyanda herhangi bir olay çıkmaması için Büyükdoğu Dergisi'nin bulunduğu binanın önünde kordon oluşturmuşlardır.

İstanbul Üniversitesi bahçesinde toplanan gençler hep bir ağızdan İstiklal Marşı'nı söylemişler ve bunun akabinde Büyükdoğu Dergisi'nin uyandırdığı tepkiyi belirten konuşmalar yapmışlardır. Gençler iltica hareketler karşısında Türk gençliğinin duyduğu nefret hislerini ve uyanıklığı belirtmişlerdir. Toplantı olaysız dağılmıştır.¹⁰²

Savcılık, Büyükdoğu Dergisi'nin bu sayısından dolayı adli soruşturmaya başlamıştır.

1.3.10. Komünizm Aleyhinde Yayınlanan Tebliğler

1.3.10.1. Ankara Ziraat Fakültesi Öğrenci Derneği Tebliği

*“Biz türlü maskeler altında vatan ve milletçilik umdeleri parçalamak, yıkmak gayelerini günde komünizm propagandası karşısında kararını çoktan vermiş bir milletin çocukları olarak yaratıldık. Her bir karış toprağına şehit kanı karışmış, seması hür bu vatanın, hakiki efendisi, fazilet ve fedakârlık timsalli, çöllerin, vadilerin, yaylaların, serazat çocuklarıdır. Milletin mahşeri vicdanına karşı sinsî harekete geçen aile gibi, bir cemiyetin Kutsî varlıklarına, ecdat kemiklerine her fırsatta tacizden çekinmeyen siz ey insafsız avcının hizmetkârları... Bilmiş olunuz ki bu vatan satılmış köle ruhlu insanların değil şehit yavrularınınındır.”*¹⁰³

¹⁰² Cumhuriyet, 08 Haziran 1947.

¹⁰³ Cumhuriyet, 12 Aralık 1947.

1.3.10.2. İstanbul Üniversitesi'nin Tebliği

İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanlığı, sıkıyönetim dolayısıyla sinen komünizmin, bu yönetim kalkınca aşırı faaliyet göstereceğini tahmin ettiklerini belirten bir tebliğ yayınlayarak, şunları söylemişlerdir:

“Komünistler bir faaliyete giriştikleri takdirde, İ.Ü.T.B. onunla mücadeleye devam edecektir. Memleket düşmanlığı telakki ettiğimiz komünizmle her yönden mücadele edebilecek kudrette olduğumuzu Türk kamuoyuna bildirmeyi vatan borcu telakki ederiz.”

1.3.10.3. İ.T.Ü. Talebe Birliğinin Tebliği

“Komünizmle mücadele konusundaki çalışmalara kalpten iştirak ediyoruz. Mücadele siyasi bir faaliyet olduğundan ve bunun da iç tüzüğümüz yasaklandığında cemiyet olarak bu çalışmalara katılmayacağız birliğimiz, üniversitemiz talebelerinin her türlü siyasi cereyanların dışında kalmasını temin etmek ve bu nevi propagandalara asla yer vermemek hazmındadır derneğimiz her türlü komünist hareketlere karşıdır.”

1.3.10.4. İstanbul Üniversitesi'nin Talebe Beyannamesi

13 Aralık 1947 günü yayımlanan beyannamede birlik şunları söylüyordu:

“Son günlerde üniversite muhitinde belli başlı konu olarak komünizm faaliyeti ve bu faaliyetin akıbeti hususunda birliğimizin kendine düşen vazifeyi yapmakta tereddüt etmeyeceğini ve memleket düşmanlığı telakki ettiğimiz komünizmle her yönden mücadele edebilecek kudrette olduğumuzu kamuoyuna bildirmeyi telakki ederiz.”

1.3.10.5. Ankara'daki Tıbbiyelerin Beyannamesi

Ankara Tıp Fakültesi Talebe Cemiyeti,

“Ankara ve İstanbul'daki yüksek tahsil talebe birliklerinin, fakülteler talebe cemiyetlerinin memleketimizdeki komünist tahriklerine ve propagandasına karşı açtıkları mücadeleyi, bu konuda yayınladıkları beyanname içeriğini A.T.T.C.'de,

yönetim kurulunda aldığı kararlarla yürekten tahsif ettiğini ve bütün samimiyetiyle ülkü arkadaşı dernekleri kutsal savaşa katıldığını bildirmekle şeref duyar.”

1.3.11. M.T.T.B'nin Komünizmle Mücadele Konusunda Düzenlediği Toplantı

Milli Türk Talebe Birliği komünizmle mücadele konusunda Eminönü Halkevi'nde bir toplantı düzenlemiştir. Toplantıda söz alan üniversiteli gençler, komünizm hakkında görüşlerini izah etmişlerdir. Edebiyat Fakültesi'nden Ahmet Kabaklı söz alarak şunları söylemiştir:

“Her ülkede olduğu gibi artık bizde de komünizmin bir tarihi, vatansız müritleri, melek kılıklı şeytanları vardır. Bu yılanlar, meşru ve gayrimeşru olan her yolla aramıza girmiş ve korkunç halkalar halinde çöreklenmişlerdir. Gençlik münferit de olsa üniversite içinde ve dışında komünizmin münferit hezimetlerini hazırladı, onların şimale bakan yüzlerini kararttı. Fakat iş bununla bitmiyor. Asıl işe bundan sonra başlanacaktır. Bunun için her şeyden evvel ıslah-ı nefis etmemiz lazımdır. Hiçbir menfaate kulak asmayıp bunları bize sunacak hayasızın suratına fırlatmalıyız. Bu memleketin mukaddesatı üzerinde geniş rahleler açan kızıl sırtlan, otuz senelik tarihimiz içinde polisten başka hiçbir rakip görmedi. Onları yola getirmeye çalışalım; fikrimizin propagandasını büyük bir vicdan huzuru ile yapalım, elimizdeki silah da kekindir çünkü fazilet damgasını taşır.

Arkadaşlar, komünizmin karşısında şimdiye kadar planlı olarak, çıkmadık yüzlerini maske altında saklayan onlar, Atatürk'ün başka bir tarafı yokmuş gibi yalnız laikliği ve inkılapçılığı üzerinde durdular. İctimai şartlarımız onların üremesine meydan vermedi, sefalet sömürüldü biz bu hallere seyirci kaldık artık toplanmanın ve harekete geçmenin sırası geldi.”

Bundan sonra söz alanlardan Ali İhsan Göğüş:

“Türkiye'deki komünistlerin kültürlü kısmı, basit tabakaya nüfuz etmek taktiğini aşırı milliyetçi görünmek suretiyle yaymaya çalışmaktadırlar. Bunlar şehrimize Elit Pastanesi, Şahsan Lokantası, Beşiktaş Şenol Meyhanesi ve bunlara mümasil yerlerde toplanıp planlarını hazırlamaktadırlar. Komünistlerin memlekette hayli tutulmuş basın

organları vardır: “Ölmez eserler”, “Üniversite ve Remzi Kitapevleri” gibi yayınları tab edecek yerler ve hamiler de bulmuşlardır. Hür Vatan adlı gazete Amerika’da komünist hareketlerini yaymaktadır. Türk genci inkılapların ve rejimin sahibi ve bekçisidir. Bunlara taarruz mahiyetinde olan en küçük bir kıpırdama duyumu ‘memleketin polisi, jandarması, ordusu, adliyesi vardır’ demeyecektir.”

M.T.T.B. Tıp Derneği’nden Şarık Öbür de şunları söylemiştir:

“Bu mevzuda düşünülmesi icap eden bir husus milli birlik fikrini sağlam unsurlara dayayarak kökleştirmektir. Bunun geleneklere yer vermesini öğrenmek ve temiz Türk dilini hakiki değeriyle asil Türk milletine verebilmek Türk münevverinin benimsenmesini icap eden ana dava olmalıdır. İnançları temiz ve sağlam tutmaya yarayacak bu hazırlıktan sonra da komünizmin gelişmesine müsait muhit ve imkanları yok edeceğiz¹⁰⁴.”

M.T.T.B. Edebiyat Fakültesi Derneği Başkanı Reha Köseoğlu:

“Komünizm denilen menfur hastalıkla mücadeleye katılmak biz Türk gençleri için bir zarurettir. Biz Türk toprağının bekasını, milliyetçiliğin nurlu ışığında görüyoruz. Komünizm ise bu vatani parçalamak, bütün milli mukaddesatımızı çiğnemek isteyen bir şeydir.”

Süheyla Bars:

“Komünizmle mücadele bahsinde en fazla söz sahibi kitlenin gençlik olduğu kanaatindeyim. Türk vatanının beka hakkı gençliğin omuzları arasında yükselmektedir. Bugün artık Türkiye’de komünizmin mevcut olmadığını söyleyene şüphe ile bakmaktayız. 1919’dan bu yana komünist hareketlerini küçümsememizden dolayı bugün bu vaziyete düşmüş bulunuyoruz. Bu çıbanbaşının daha fazla büyümesine ve bütün vücudu zehirlemesine meydan vermemeliyiz. Milliyetçi Türk gençlik komünizmle her türlü çarpışmayı göze almalıdır. Türk milletinin hayatıyetine ve varlığına kast eden komünizmle mücadelede bir nefer gibi savaşmak arzusunu taşımayan üniversiteli genç, benim nazarımda vatani görevini yapmayan asker kaçağından farksızdır.”

---

¹⁰⁴ Ulus, 23 Aralık 1947.

Hukuk Fakültesi öğrencisi Naci Tartanoğlu da şunları söylemiştir:

“Bu savaştaki en büyük düşman bugünkü dejenere komünizmdir. Kendini bu bataklığa sokmuş gafillere şunu haykırıyoruz, ‘Aramızdan çekilin, biz de vatan için de yekpare yaşayacağız.’ Komünizm burada tutunamaz, milliyetine bütün bir tarih boyunca bağlı kalmış bir millet için de Rus hesabına olan gayretimiz beyhudedir.”¹⁰⁵

1.3.12. M.T.T.B’nin Yaptığı Komünizmle Mücadele Toplantısı

22.12.1947 günü Meclis Milli Eğitim Komisyonu’nda solcu profesörlerin durumu görüşüldü. Bir kısım milletvekili D.T.C.F.’nin solcu hocalardan temizlenmesi için fakültenin ilgasını ve yeniden tesisini teklif ettiler. Bazı Milletvekilleri de üniversite senatosunun ceza yetkisi olduğu için bu işin onlara bırakılmasının doğru olacağını savundular. Bu toplantıdan bir gün sonra Milli Eğitim Bakanlığı binasında yangın çıktı ve bina tamamen yandı.¹⁰⁶ Bunun solcular tarafından yapıldığı iddiası üzerine M.T.T.B. bir toplantı düzenleyerek komünizmle mücadelede durmadan çalışılacağını söyledikten sonra Başkan Recai İslam bir konuşma yaparak, komünizmle mücadelenin topyekun milletimiz tarafından yapılması gerektiğini söyledikten sonra kürsüye Bahadır Dülger çıkarak şunları söylemiştir:

“Komünistler komünizmi bir içtimai adalet davası, cennete ulaştıracak bir iktisadi sistem olarak göstermek suretiyle memleketi aldatmışlardır. Her fikre hürmetkarız fakat hıyanete müsamamız yok. Bir din olan komünizme, bir din haline getireceğimiz Türk Milliyetçiliği şuuru ile karşı çıkacağız.”¹⁰⁷

Aynı toplantıda bir konuşma yapan Dr. Fahri Kurtuluş, “Maskeli çalışan melunlardır. Hiç ümit etmediğimiz propagandaları yaparlar bitaraf olmayan kitaplar çıkarırlar. Biri batır biri çıkar. Sermayesi nereden geliyor?” Sorusunu sorduktan sonra cevabını da kendisi veriyor ve “Moskova!” diye bağırarak sözlerine şöyle devam ediyordu: “Üniversiteden ne anlıyoruz? Üniversiteye telkin ile şu veya bu politika

¹⁰⁵Ulus, 23 Aralık 1947.

¹⁰⁶Cumhuriyet, 23 Aralık 1947.

¹⁰⁷Ulus, 25 Aralık 1947.

giremez. İlim adamı talebesine karşı bitaraf olmalıdır. -izm ile biten ne varsa Türk gençliğinin önüne serilmesinin izahını istiyorum.”

Cihan Baban da komünizmin yayılışını, taktiklerini izah etmiş ve Türk’ün istilaya milli benliği ile karşı koyduğu için dünyanın takdirini topladığını söylemiştir. Tek parti devrinden yakınan Baban, *“Biz senelerce yuvarlandığımız tek parti sistemi içerisinde sizin yaptığınızı yapmamakla muzdaripiz. Bunu 15 sene evvel yapabilseydik bugün Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesindeki rezaletler olmazdı.”* Dedikten sonra Atatürk’ün komünizmle mücadeledeki vasiyetiyle konuşmasına son veriyordu: *“Onu nerede bulursan tereddüt etmeden ez.”*¹⁰⁸

Boratav’ın boykot edilen konferansının yankıları sürüyordu. Gerginleşen ortam üniversitedeki gençleri etkiliyor ve yeni olaylara davetiye çıkarıyordu.

1.3.13. Ankara Üniversitesi’nde Çıkan Olaylar Ve Rektör Şevket Aziz Kansu’ya Yapılan Saldırıları

Ankara Üniversitesi’nde bugüne kadar görülen en büyük olaylardan bir yaşandı. Milliyetçi gençler 27 Aralık’ta Ankara’da komünizm aleyhinde büyük bir gösteri düzenlediler. Cebeci Çayırı’nda ve Ulus Meydanı’nda toplanan gençler, *“Kahrolsun komünistler”*, *“Üniversitede komünist hoca istemiyoruz”* sloganlarıyla D.T.C.F’nin önüne gelmişlerdi. Sayıları on bini bulan gençler, *“Rektör, rektör”* diye bağıyor ve Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu’yu istiyorlardı.¹⁰⁹ Rektörün çıkmaması üzerine öğrencilerden İhsan Akpolat, Talebe Birliği’nden Mehmet Ali Arıkan rektörün odasına girdiler. Bu sırada rektörün yanında ise Prof. Dr. Abdulkadir Noyan ve ünlü tarihçi Enver Ziya Karal bulunuyordu. Prof. Noyan olayları çözeceğini söylemesine rağmen, komünistlere barınma sağladığı ve onların faaliyetlerine göz yumduğu için rektörün istifasını istiyorlardı. Oda bu sırada öğrencilerle doldu ve rektör istifa etmek zorunda kaldı. Bu esnada çok kötü olaylar yaşanmıştı. Dünyaca tanınmış rektörün yakasından tutularak *“Kahrolsun komünistler”* diye tekrar ettirilmiş, rektörün yüzüne tükürülmüştü. Bu talihsizlikleri yaşayan Şevket Aziz Kansu bir taksiye binerek olay yerinden ayrılmak zorunda kaldı.

¹⁰⁸ Akşam, 23 Aralık 1947.

¹⁰⁹ Alpay Kabacalı, *Türkiye’de Gençlik Hareketleri*, İstanbul 1992, s. 105.

Gençler amaçlarını gerçekleştirmenin heyecanıyla Atatürk'ün geçici kabrini ziyaret ettikten sonra komünistlerin kurduğu bilinen Türkiye Gençler Derneği'nin bulunduğu binaya yürüdüler. Dernek merkezini tahrip ettiler ve buradan tekrar Ulus'a gelerek İstiklal Marşı'nı okuyarak dağıldılar.

Yaşanan bu olaylar büyük bir moral bozukluğuna yol açmıştı. İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sıddık Sami Onar bir basın açıklaması düzenleyerek olayı şiddetle kınıyor ve şunları söylüyordu:

“Herkes istediği ilmi mezhebe inanmakta serbesttir. Komünizme inanmak eğer bir suç ise bu adliyeye aittir. Biz buna karışmayız. Üniversitede ders olarak, komünizm de sosyalizm de liberalizm de objektif bir şekilde tetkik edilebilir. Üniversitede her hoca ilmi vazifesini ve mesleki haysiyetini idrak etmiş bulunmaktadır. Biz siyasi propagandayı kabul etmeyiz. Eğer bir hoca derslerinde, kürsüsünden istifade ederek siyasi propaganda yaparsa veya herhangi bir ilmi meslek etrafında tek taraflı konuşursa hakkında icap edeni yapmaktan çekinmeyiz. Bugün hiçbir hocanın böyle bir şey yaptığını sanmıyorum.”¹¹⁰

Dedikten iki gün sonra Şevket Aziz Kansu'ya telgraf çekerek Türk üniversitelerin görevlerini en iyi şekilde yaptığını söyleyerek olayları kınamış ve üzüntüsünü bildirmişti.¹¹¹ Bu olaylar sonucunda solcu diye suçlanan öğretim üyelerinden Pertev Naili Boratav, Behice Boran ve Niyazi Berkes hakkında İstanbul ve Ankara Üniversitesi senatoları toplanarak üniversiteden ilişkilerinin kesilmesine karar verdiler.¹¹² Gazetelerde çıkan haberler üzerine de savcılık bu hocalar hakkında soruşturma başlatmış ve 1950'ye kadar süren mahkemeler sonucu üçer ay hapis cezasıyla cezalandırılmışlardır. Pertev Naili Boratav Fransa'ya, Niyazi Berkes de Kanada'ya giderek öğretim üyeliklerine devam ettiler.

Görüldüğü üzere öğrenciler karşısında bir güç duramıyor ve çıkardıkları olaylar sonucunda değişim kaçınılmaz oluyordu. Ancak bu yaşananlar toplumu daha da fazla bölüyor, taraf olmak zorunda bırakıyordu. Bir üniversite öğrencisinin rektörün karşısına

¹¹⁰ Vatan, 10 Mart 1948.

¹¹¹ Cumhuriyet, 30 Aralık 1947.

¹¹² Ulus, 7 Nisan 1947.

çıkıp istifa etmesini söylemesi ve rektörün de buna karşı çıkması üzerine yakasından tutarak şiddet uygulaması, üniversitelerin kriz yaşadığını göstermektedir. Bu durum karşısında tutuklanan gençlerin ciddi bir ceza almaması ve suçlanan hocaların üniversiteden uzaklaştırılması ise yaşanacak daha büyük olaylara açık kapı bırakıyordu.

1.3.14. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün İstanbul Üniversitesi'ni Ziyareti ve Gençlere Yaptığı Konuşma

31 Aralık 1947 günü İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği'nin daveti üzerine, Vali ve Belediye Başkanı Lütfü Kırdar, Emniyet Müdürü ve maiyetiyle üniversiteye gelen Cumhurbaşkanı İsmet İnönü gençlere şöyle hitap etti:

“Arkadaşlar, derslerinizi kesmiş olduğunuzu öğrendim. Siz ve hocalarınız imtihan hazırlıklarıyla meşgulsünüz, bu imtihanlarla bir senelik çalışmalarınızın feyizli neticelerini alacaksınız. Bu neticeler yalnız aileleriniz ve yakınlarınız tarafından değil bütün memleketçe de alaka ile takip edilmektedir. Vazife hislerinizin sağlamlığının temelli olmasının temini için üniversite imtihanlarında ve buradaki hayatınızda ispat etmek üzere daima çalışmalısınız. Her sene mekteplerinizin mahsullerini memleket faydasına hasretmek için dikkatle takip ediyoruz. Alacağımız neticeler milli hayatımız için ehemmiyetli olacaktır. Cumhuriyet ilim ve mektep devri olmayı hedef kılmıştır. Bütün çalışmalarımız bu yöndedir.”

Cumhurbaşkanı bundan sonra rektör ve dekanlarla konuşmuş ve tezahüratlarla uğurlanmıştır.¹¹³

1.3.15. İstanbul Üniversitesinin Yeni Ders Yılı Açılışı ve Rektör Sıddık Sami Onar'ın Gençlere Nasihati

1 Ekim 1948'de yeni ders yılının başlaması¹¹⁴ dolayısıyla İstanbul Üniversitesi Rektörü Sıddık Sami Onar şu konuşmayı yaptı:

¹¹³ Yeni Sabah, 1 Haziran 1948.

¹¹⁴ Cumhuriyet, 1 Ekim 1948.

“Bütün ümidini sizlere bağlayan bu millet, bugünkü sıkıntılı halinde bu müesseseye sizin için senede on beş milyon vermekten çekinmiyor. Bu itimada layık olmak, bu asil millete borcunuzu ödemek hepinizin vazifesidir. Vaktinizi ve bilginizi boşa veya yanlış yollara sarf ederek bu emanete hıyanet etmeyiniz.”

1.3.16. Ankara Üniversitesi Gençliğinin Organize Ettiği Kıbrıs Mitingi

On bin genç adanın Yunanistan’a terki söylentilerini ve Türklere yapılan zulümleri Ankara’da yapılan bir mitingle protesto ettiler. İstiklal Marşı ile başlayan mitingde gençler ellerinde afiş ve bayraklarla ve göğüslerinde B.M.’ye ait rozetlerle katılmışlardır. Burada konuşan hatipler İngilizlerin terkini müteakip, adanın Markos Kızılları eline düşmesindeki tehlikeyi ve bu halin Doğu Akdeniz hakimiyetini tehdit edeceğini belirttiler. Bunun önüne geçmek için Kıbrıs’ın tarih, kültür ve yurt müdafaası bakımından bağlı olduğu Türkiye’ye verilmesini istediler. Dış memleketlerde Türklere yapılan hakaret, işkence ve öldürmelere değinen Cevat Oral B.M.’ye hitaben şöyle dedi:

“İrk ve renk gözetmeksizin bütün insanlar için en mukaddes bir hak olarak tanınan yaşama hakkı, kendini müdafaadan mahrum milyonlarca Türk’ten neden esirgeniyor? B.M. teşkilatı, bu milyonları ölüme sürükleyen caniyane harekete neden dur demiyor.”

Gençler büyük bir kalabalıkla birlikte Kızılay Meydanı’na oradan da Ulus’a geldiler, kendilerine Kıbrıslılar tarafından çiçek takdim edildi.

“Yeşilada kızıl olamaz, kahrolsun komünistler” diye slogan atarak, olaysız dağıldılar. Bu kalabalık içerisinde sekiz kişilik bir heyet aldıkları kararları T.B.M.M’ye ve B.M’ye iletmeleri için seçildi.¹¹⁵

1.3.17. Cevdet Kerim İncedayı’nın Sözlerine Gençlerin Tepkisi

Milli Mücadele’de önemli görevler almış olan Cevdet Kerim İncedayı CHP’den de milletvekili olmuştu. İncedayı Aydın’da yaptığı bir konuşmada:

---

¹¹⁵ Cumhuriyet, 26 Aralık 1948.

“Doğulu vatandaşlar, oylarını serbestçe kullanırlarsa, Hasso’yu ve Mamo’yu seçeceklerdir” demesi gençlerde bir infial yaratmış ve bu tahrik edici beyanı protesto için, İstanbul Üniversitesi öğrencilerinden bir grup Vatan Gazetesi’ni ziyaret ederek üzüntülerini bildirdiler. Bu olayın yankıları devam etmiş ve 12 Şubat 1949’da bir mitingle protesto etmişlerdir. İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Hayri .... Yapmış ve şunları söylemiştir:

“Ben de doğuluyum. Vatan bütün şark garp yoktur emdikleri ana sütünde haramın bir katresi bulunmayan bu Hasso ile Mamo’nun sümbülden olmayı şeref sayarım.”

Dicle Talebe Yurdu öğrencilerinden Yaşar Alhas da:

“Doğu halkı cahil değildir. Yalnızca ihmal edilmiştir, Hasso ile Mamo’lar okumuş, yazmış değıllerdir ama onların izan-ı seciyesi ve sağduyusu mükemmeldir. Doğu susuz, okulsuz ve elektriksiz kalsa bile, halkının kanında ve ruhunda saklı bulunan meziyetler ona daima doğru yolu gösterecek, kimsenin karşısında boyun eğdirmeyecektir.”

Demiştir ve miting olaysız son bulmuştur.¹¹⁶

1.3.18. Beyazıt’taki Erzurum Talebe Yurdu’nda Gelişen Olaylar

Beyazıt’taki Erzurum Talebe Yurdu’nun kapısına, kimliği belirsiz kişiler tarafından komünist propagandası yapan kağıtlar yapıştırılmıştır. Derhal emniyet müdürlüğüne haber verilmiş ve tahkikat başlatılmıştır. Bir gazetede yurttaki Erzurumlu öğrencilerin bu olayla ilgili oldukları haberinin yayınlanması üzerine, yurttan bulunan gençler tepki göstermişler:

“Erzurumlu gençler arasında menfur komünist fikirli bir tek öğrencinin bulunmasına imkan yoktur.” demişlerdir.¹¹⁷

¹¹⁶ Cumhuriyet, 13 Şubat 1949.

¹¹⁷ Taylak, s. 216.

1.3.19. Atina Olayları

Atina’da 21 Mayıs’ta yapılan milli maçta sporcularımıza yapılan hakaretler üzerine İ.Ü.T.B. bir beyanname yayınlarak tepkilerini göstermişlerdir. 23 Mayıs 1949’da gençler Atina’daki olayları protesto etmek için Marmara Lokali’nde toplandılar. Toplantıya İ.Ü.T.B, Teknik Üniversite Talebe Birliği ve Ankara Üniversitesi Talebe Birliği katıldılar. Burada birlik adına konuşma yapan Talha Eriş şunları söylemiştir:

“Yunan milletine karşı infial duymakta haklıyız. Onlar mazideki mağlubiyetlerinin acısını bir dostluk maçı için bir avuç Türk’ten almak istemişlerdir. Ne hazin tecellidir ki, bir zamanlar olimpiyatların beşiği olan bir memleket şimdi spor tarihin bir mezarı olmuştur.”

Bu sırada salona milli takım oyuncularından Selahattin Gündüz, Muzaffer, Naci, Bülent, Şükrü ve İsfendiyar gelmişlerdi. Gençler sporcuları coşkun tezahüratlarla karşıladıktan sonra birliğin idare kurulunda Orhan Fersoy Türk sporcularının gösterdikleri asalet dolayısıyla sporcuları tebrik etmiş, Hukuk Fakültesi’nden Süheyla adlı öğrenci hediye verdikten sonra bir konuşma yapmıştır. Talebelerden sonra sporcular adına konuşma yapan Gündüz Kılıç komünistleri hedef göstererek şunları söylemiştir:

“Yunanlıların bu bariz düşmanlıklarının sebebini anlamak istiyordum, idarecilerden birine sorduğum zaman şu cevabı verdi: ‘Turnuvanın en kuvvetli takımı sizsiniz. Mısırlılar son zamanlarda bize yiyecek maddeleri gönderdiler. Yunanistan’da gün geçtikçe fazlaşan komünistlerin aleyhinizde bir komplo hazırlamaları muhtemeldir.’ Ben şahsen bu düşmanlığı kızıl komünistlerin yarattığına inanıyorum. Mamafih şurası muhakkak ki Yunanlıların birbiri eşine uğradıkları mağlubiyetler dolayısıyla bize karşı kin beslediklerini kabul ediyorum. Saat 16.00’da Marmara Lokali’nde toplantı son buldu. Gençler küçük gruplar halinde Taksim’den sonra omuzlarına futbolcuları alan öğrenciler Teknik Üniversite’ye doğru slogan atarak yürüdüler. Bu sırada burada bulunan milli takım antrenörü Molley şunları söyledi: “Halk bariz olarak oyuncularımıza hakarete bulundu, bu bir türlü akıl erdiremediğim düşmanlığın neden ileri gelebileceğini bilmiyorum. Yalnız bir Yunanlıya “ İtalyanlar

sizinle harp ettiler sizi perişan ettiler nasıl olurda size dost olan Türklere onları tercih ediyorsunuz” diye sordum o da bana şu cevabı verdi “Evet ama, İtalyanlar harpten sonra burada kaldılar aramızda yaşadılar onlarla sıkı fıkı dost olduk şimdi aramızda onların kanını taşıyan vatandaşlar var.” Gençler Molley’le de görüştüktan sonra protesto son buldu.¹¹⁸ Ancak protesto bununla sınırlı kalmadı ve 26 Mayıs’ta İ.Ü.T.B İstanbul’da büyük bir miting düzenleyerek olayı telin etti. Beyazıt Meydanı’nda toplanan gençler burada ellerinde levha ve bayraklarla Taksim Meydanı’na gelerek anıta çelenk koyarak İstiklal Marşı’nı okudular. Buradan İnönü Stadı’na geçtiler. Değişik işçi sendikalarında katılımıyla büyük bir kalabalığa dönüşen gençler adına M.T.T.B. Başkanı Suphi Başkan ve Mustafa Fikirbilici konuşmalar yaptılar. Fikirbilici Patrik Atenagoras’ın Atina’daki tacizi takbih eden beyanatı okumuştur bu arada farklı gençlik teşkilatlarından gelen ve mitinge kalben iştirak ettiklerini bildiren telgraflar okumuştur. Söz alan doktor Damyanos Arzumannidis Rum vatandaşlarının duygularına tercüman olmuş ve hadiseyi esfle karşıladığını bildirmiştir. Bu arada mitinge gelen sporcular da üzüntülerini dile getirmişlerdir. Miting saat 07.00’de olaysız bir şekilde dağılmıştır.¹¹⁹ Aynı gün İzmir’de de 9 Eylül Meydanı’nda toplanan elli bin kişilik kalabalık da bu olayı kınamış ve ilgili makamlara telgraflar çekerek tepkilerini dile getirmişlerdir.¹²⁰ Bu olayın akisleri tüm hafta devam etmiş ve Anadolu’nun birçok şehrinde protestoya dönüşmüştür.

1.3.20. Pasoların Kaldırılması Üzerine Yapılan Protesto

İ.Y.T. gençleri, İstanbul şehir meclisinin otobüs ve tramvaylara getirmiş oldukları zamları ve öğrenci pasolarının kaldırılması kararını protesto etmek için 02.07.1949 tarihinde Marmara Lokali’nde toplandılar. Talebe Federasyonu Başkanı Talha Ermiş, şehir meclisinin almış olduğu kararın yanlışlığını ve bu işin meclisçe hazırlanmış bir komplodan ibaret olduğunu, böyle bir kararın gençliğin tahsil durumu üzerinde ağır bir darbe teşkil ettiğini söylemiştir. Gençler Belediye otobüs ve tramvayları üzerine “Aristokratlara mahsustur, talebe binemez” yazılarını yazarak durumu protesto etmişlerdir.¹²¹

¹¹⁸ Akşam, 24 Mayıs 1949.

¹¹⁹ Akşam, 27 Mayıs 1949; Cumhuriyet, 27 Mayıs 1949.

¹²⁰ Akşam, 27 Mayıs 1949.

¹²¹ Yeni İstanbul, 03 Temmuz 1949.

1.3.21. İstanbul Üniversitesi Gençleri'nin Rauf Orbay'la Görüşmeleri ve Milletvekilliğine Aday Olmasını Talep Etmeleri

İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği üyeleri yapılacak seçimde Milli Kahraman ve Atatürk'ün silah arkadaşı Rauf Orbay'ın aday olmasını istemeleri üzerine, Rauf Orbay gençlerden müteşekkil bir heyetle 12 Ekim'de görüştüktan sonra 13 Ekim günü

“Yenipazardan, Basra ve Yemen'e kadar uzanan yurdu kaybederken o kadar hataya düştük ki, aynı hataları bugün de tekrar edersek (bilmiyorlardı), diye bizim neslimizi mazur görmezler”

Diyerek ara seçimlere gireceğini açıkladı.¹²² Ancak 16 Ekim'de yapılan seçimde Rauf Orbay kaybetti.¹²³

1945-1950 yılları arasındaki gençlik hareketlerinin sebeplerinin başında komünizmle mücadele gelmekteydi. Ancak gençler yalnızca bununla değil diğer milli hassasiyetlerde de görüşlerini belirtmekten kaçınmamışlardır.

---

¹²² Zafer, 13 Ekim 1949.

¹²³ Yeni Sabah, 17 Ekim 1949.

İKİNCİ BÖLÜM

1950-1955 YILLARI ARASINDA GELİŞEN GENÇLİK HAREKETLERİ VE ÖĞRENCİ OLAYLARI

2.1. M.T.T.B.'NİN KIBRIS MİTINGİ

Kıbrıs'ta Rum Ortodoks Kilisesinin tertip ettiği plesibiti ve Atina gençliğinin Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını isteyen gösterilerini protesto etmek için M.T.T.B. ile diğer öğrenci gençlik dernekleri tarafından 16.01.1950 tarihinde büyük bir miting düzenlendi. Mitinge Beyazıt'ta üniversite kapısı önünde İstiklal Marşı ile başlandı. Bilahare birlik başkanı bir tramvayın üzerine çıkarak heyecanlı konuşmasıyla gençleri heyecanlandırdı. Daha sonra söz alan genç şairlerden Ali Haydar Yeşilyurt, “*Kıbrıs'a seslenişler*” adlı şiiri okumuş ve bu şiirin coşturucu tesiri ile harekete geçen büyük gençlik kafilesi hep bir ağızdan “*Dağ başını duman almış*” ve Barbaros Marşı'nı söyleyerek ellerinde bayraklarla Taksim'e doğru yürüyüşe geçtiler. Taksim'deki abideye çelenk koyduktan sonra İstiklal Marşı'nı okuyan gençler direğe bayrak çekerek M.T.T.B. başkanının şu konuşmasını dinlediler:

“Bir sene içinde dostluğumuza muhtaç bir gençliği protesto etmek maksadıyla toplanmış bulunuyoruz, kimin toprağı kime ilhak olunuyor. Karnını doyurmaktan bacasını tutuşturmadan aciz olan bir memleket nasıl olur da Kıbrıs'ı ilhak edebilir? Yunan gençliği! Biz haddini bilmeyene haddini bildiririz, kendini idareden acizlere seksen üç bin Türk'ü teslim etmeyiz. Yunanistan acz içindedir. Kızıllar orda istedikleri gibi at oynatacaklardır. Eğer Kıbrıs Türkiye'ye geçerse komünistlere hayat hakkı kalmayacaktır.”

Diyerek Türkiye'nin emperyalist bir siyaset gütmmediğini söylemiş ve “*Kıbrıs davası mevzii bir darbe olmaktan çıkmış bir Akdeniz hakimiyeti meselesi haline gelmiştir.*” diyerek konuşmasına son verdi. Burada Kıbrıs lehine sloganlar atan gençler olaysız bir şekilde dağılmışlardır.

3 gün sonra Ankara Yüksek Tahsil gençliği de aynı amaçla Zafer Meydanı'nda büyük bir miting düzenlemişlerdir. Gençler ellerinde Türk bayrakları "*Kıbrıs'a bir bayrak lazımsa o Türk bayrağı olacaktır.*" ve "*Elini uzatma Kıbrıs Türk'üdür.*" sloganları atarak Ulus'a yürüdüler. Ulus'taki anıta çelenk koyduktan sonra dağıldılar.¹²⁴

2.2. MAREŞAL FEVZİ ÇAKMAK'IN ÖLÜMÜ VE MEYDANA GELEN OLAYLAR

Milli Mücadele'nin önde gelen isimlerinden ve Türkiye'nin ikinci ve son mareşali, ilk Milli Savunma Bakanı ve ilk Genel Kurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak 10 Nisan 1950'de İstanbul'da vefat etti. Aynı gün radyonun normal yayını sürdürmesi, müziği kesmemesi gençler üzerinde büyük bir infiale neden olmuştur. Ankara'dan İstanbul'a gelen dokuz yüz kadar yüksek tahsil genci İstanbul'daki yüksek tahsil gençleriyle birleşerek Fevzi Çakmak'a karşı sevgi ve saygılarını belirtmek maksadı ile toplantılar düzenlemiş ve gösterilerde bulunmuşlardır. Marmara Lokali'nde yapılan toplantıda önce Mareşal için saygı duruşunda bulunulmuş akabinde hükümet makamlarının bu ölüme alakasız kaldıklarını söyleyerek protesto etmişlerdir.¹²⁵ İ.Ü.T.B. adına konuşma yapan Orhan Fersoy, "*Büyük Türk askerinin ölümüne karşı yapılan saygısızlığı kınamışlar ve buna vesile olanları protesto etmişlerdir.*" Marmara Lokalinden çıkan grup Taksim'de ellerinde afişlerle radyo evinin önüne gelerek İstiklal Marşı'nı okumuşlar ve marştan sonra gençlerden bazıları radyo evi binasına toprak ve taş atmışlar, bu hareketi yapan gençleri polis dağıtmaya teşebbüs etmiş, bu arada talebelerden biri başından yaralanmış diğeri bayılmıştır. Gençlerin radyo evine girmeleri ihtimali göz önünde bulundurulduğunda zabıta evvelden emniyet altına almıştı. Gençler radyo evi önünden dağıldıktan sonra Mareşalin Nişantaşı Karakolu önündeki evi önüne gelmişler. Nutuklar atarak sevgi hislerini ifade etmişlerdir. Evin bitişiğindeki karakol binasının bayrağının yarıya indirilmemiş olduğunu gören gençler bayrağın yarıya indirilmesi için ısrarda bulunmuşlar ve bayrak yarıya indirilmiştir. Bundan sonra gençler Mareşalin naşı önünden geçerek ailesine baş sağlığı dilemişlerdir. Ardı sıra gençler aralarından beş kişi seçerek Mareşalin naşı başında nöbet beklemeye memur etmişlerdir. Gece saat onda ellerinde bayraklar olduğu halde radyo evi önünde toplanan

¹²⁴ Ulus, 20 Ocak 1950.

¹²⁵ Akşam, 12 Nisan 1950.

kalabalık bir halk kitlesi de protesto gösterilerinde bulunmuşlardır. Zabıta kuvveti kalabalığı dağıtmak için havaya ateş etmek mecburiyetinde kalmıştır. Bu arada göz yaşartan bomba atmışlardır. Kalabalık buradan Beyoğlu'na çıkmış bütün eğlence yerleriyle içkili gazinolar sinema ve tiyatroların faaliyetlerini durdurmalarını rica etmişlerdir. Bu dilekleri yerine getirilmiştir. Emniyet Müdürü Cemal Gökten gösteriler hakkında şunları söylemiştir:

“İki grup halinde toplanan kalabalığın büyük bir çoğunluğunun talebe olmadığını müşahade ettik, bunlar polis ve jandarma kuvvetleri tarafından dağıtılmışlar bu arada elli kişi kadarı da yakalanmıştır. Savcılığa teslim edilen kişilerden bazıları Behiç Erkan, Mehmet Orhan Erim, Turhan Doğrusöz, Bekir Berk ve Suat Müftüoğlu bulunmaktadır.”

Radyonun Mareşalin cenazesi ile ilgili yorumunda, “Tabutun tahrikçiler tarafından kaçırılmış olduğu ve millet partisinden bir grubun olayların müsebbibi olarak gösterilmesi gençleri galeyana getirmiş ve şu bildiriye yayınlamışlardır:

“Üç yüz bin kişilik halk kitlesinin ruhundan kopan asil tezahür ve cenazenin eller üzerinde taşınması arzusu nasıl olur da tahrikçiler tarafından kaçırıldığı şeklinde telakki edilir? Nasıl olur da şu veya bu partinin istismarı şeklinde telakki edilir? Kuvvetini daima hareket ve faaliyetlerinde partiler üstünde bir durum takınmakta bulan birliğimiz, hiçbir zaman bu yoldan şaşmayacaktır. Açıklamasında fayda görüyoruz ki, teşekkül olarak hiçbir kanaatimiz yoktur. İrtica yoktur bu büyük ölü için duyulan, milli heyecanın galeyana gelmiş şeklidir.”¹²⁶

12 Nisan günü büyük bir kalabalık (üç yüz bin) askeri cenaze töreninin yapılmasına engel oldu. Çakmak'ın tabutu Eyüp mezarlığına kadar omuzlarda taşındı.¹²⁷ Radyolar cenaze töreni esnasında ve Mareşalin naşı toprağa verilmeye kadar radyolar yayınlarını durdurmuşlardır. Yakalanan ve tutuklanan yetmiş dokuz kişiden bir kısmı serbest bırakılmış diğer kalanları ise Demokrat Parti iktidarında çıkarılan genel af ile serbest bırakılmışlardır.¹²⁸

¹²⁶ Taylak, s.224.

¹²⁷ Akşam, 13 Nisan 1950.

¹²⁸ Kabacalı, s. 111.

2.3. ÇİÇEK PALAS OLAYI

Menderes döneminin en önemli öğrenci olaylarından ve talebe hareketlerinden biri kabul edilen Çiçek Palas olayı ülke gündeminde oldukça geniş yer tutmuştur. Yüksek Tahsil Gençliği mensupları Nazım Hikmet'in affi için başlatılan kampanyada büyük çaba sarf etmişler ve *Hür Gençlik Dergisi*yle gizli gizli af lehine faaliyet gösteriyorlardı. Solcu öğrencilerin bu açık ve gizli faaliyetlerine karşılık M.T.T.B. ve diğer milliyetçi öğrenci kuruluşları da aleyhte faaliyet gösteriyorlardı. Solcular Nazım Hikmet Gazetesi başta olmak üzere dernekler kurarak bu amaç için çalışma yapıyorlardı. 1949'dan beri Nazım Hikmet'in hapisten çıkarılması için çalışma yapan Y.T.G. Cumhurbaşkanı İnönü' ye şu telgrafi çekerek, Nazım Hikmet'in affını istediler:

“Büyük şair Nazım Hikmet misli görülmemiş bir adli hata yüzünden 13 yıldan beri hapiste tutulmaktadır. Memleketimiz ve dünya kamuoyunda, son vermek üzere bir an önce af kanunu çıkarılması T.B.M.M. 'yi toplamanızı, bu müddet zarfında da hayati tehlikede olduğundan Nazım Hikmet'in cezasının infazının durdurulmasına tavassutunuzu rica ederiz.”

Bu telgrafa karşılık M.T.T.B., 9 Nisan 1950'de Cumhurbaşkanına çektikleri telgrafta başta Nazım Hikmet olmak üzere komünistlerin affedilmemesini istemiş ve affını isteyen zihniyeti protesto etmiştir.

7 Nisan'da son yemeğini yiyerek açlık grevine başlayan Nazım Hikmet¹²⁹ dışarıdaki gerginliği daha da fazla artırmıştır. Nazım Hikmet taraftarları 15 Nisan günü Laleli'deki Çiçek Palas'ta bir toplantı tertip ettiler. Milliyetçi gençlerden gizlenmeye çalışılmasına rağmen kısa sürede milliyetçi gençler tarafından duyuldu.

Toplantıyı Y.T.G.'nin kurucularından ve yöneticilerinden İlhan Berktaş şu konuşma ile açmıştır: *“12 yıldan beri nahak yere zindanlarda çürütölmek istenilen büyük şair Nazım Hikmet'in affi için bu toplantı düzenlenmiştir. Türkiye'de koyu bir istibdadın hüküm sürdüğünü, ağızlara ve vicdanlara kilit vurulduğunu dünyanın hiçbir yerinde Türkiye'deki gibi bir rejim mevcut olmadığını”* belirtmiş ve bu temaları işlemeye devam etmiştir.

¹²⁹ Zafer, 9 Nisan 1950.

İlhan Berktaş'ın bu şekilde konuşması salonda bulunan milliyetçilerin müdahalesine yol açmış ve ilk patlama Edebiyat Fakültesi öğrencilerinden İ. Darendelioğlu'ndan gelmiştir. “Siz Moskova ağız ile konuşuyorsunuz. Yeriniz burası değil Moskova'dır.” Diye bağırmıştır. Darendelioğlu'na, solcuların cevabı ise: “Sizin yeriniz de İspanya'dır.” olmuştur.

Bundan sonra salonda karşılıklı söz sataşmaları olmuş “Alçaklar, namussuzlar, vatan hainleri” sözleri salonu kaplamıştır. Toplantıyı düzenleyenler, emniyet makamlarına müracaatla, izinli toplantılarının maksatlı olarak sabote edildiğini ve buna müdahale edilmesini istemişlerdir. Emniyet mensuplarının bu talebe uymamaları üzerine İlhan Berktaş:

“Arkadaşlar polis vazifesini yapmıyor, toplantımızı sabote etmek isteyenleri müsamaha ile karşılıyor, kendilerini vazifeye davet ediyoruz, vazifesini yapmıyor.” Diye yüksek sesle bağırırken, milliyetçi öğrencilerden Gökhan Evliyaoğlu (Hukuk öğrencisi) mikrofonun telini kopartmak suretiyle konuşmaları önlemiştir.

Solcu öğrenciler Nazım Hikmet lehine, “ya ya ya, şa şa şa, Nazım Hikmet çok yaşa.” Diye çılgınca tezahürat yaparken, salonda bulunan milliyetçi grup da: “Kahrolsun komünizm”, “Kahrolsun vatan hainleri”, “Katerina” diye mukabelede bulunmuşlardır. Çatışma olacağı bir sırada öğrenciler İstiklal Marşı'nı söylemeye başlamışlar ve bu suretle büyük kütleli susturabilmişlerdir.

Olaylar bu şekilde cereyan ederken, Çiçek Palas'ın demir kapısı kapanmış ve işe polis müdahale etmiştir. Polis müdahalesini hisseden bir kısım solcu öğrenci pencereden atlayarak kaçmak istemişse de, etraf polis ile çevrildiğinden buna muvaffak olamamışlardır.

Olay yerine Vali, Emniyet Müdürü ve milliyetçi öğrenci kuruluşları başkan ve üyeleri de gelmiş, “Çiçek Palas'ın kapısını tutmuşlardır.”

Milliyetçiler, Bekir Berk'in, “Milliyetçi öğrenciler dışarı” direktifine uyarak salonda bulunan, İ. Darendelioğlu (Edebiyat), G. Evliyaoğlu (Hukuk), Bekir Berk (Hukuk), Kubilay İmer (Hukuk), Necati Tanrıku (İktisat), Metin Ören (Hukuk),

Mehmet Aydın (İktisat), Akgün Ataya (Tıp) ve Hami Tezkan (Hukuk) dışarı çıkmışlardır.¹³⁰

2.4. CUMHURBAŞKANI CELAL BAYAR'IN GENÇLİK BAYRAMINDAKİ KONUŞMASI

Genel seçimler dolayısıyla yapılamayan Gençlik Bayramı 27 Mayıs'ta 19 Mayıs Stadi'nda kutlandı. Bu münasebetle Celal Bayar Cumhurbaşkanı sıfatıyla Türk Gençliği'ne şöyle hitap etmiştir: *“Çocuklarım sizlere çok teşekkür ederim. Vatanın hürriyet ve tam istiklalinin temiz kokusunu neşreden bu toprakları Büyük Atatürk'ün manevi huzuruna bana teslim ettiniz. Atatürk bize inandığı ve güvendiği milletle beraber çalışarak kurtardığı bir vatan teslim etmişti. Milli hakimiyetin temelini atmış, Cumhuriyetin banisi olmuştu ve nihayet bunların korunmasını siz aziz gençlere emanet etmişti. Unutmayınız vatanın istiklali, refah ve saadetinin temini sırası bir gün sizlere gelecektir. Bunun şerefi kadar mesuliyeti de büyüktür. Bu tarihi vazifeye hazır ve laik olmaya çalışınız.”*¹³¹

---

¹³⁰ Taylak, s. 224-226.

¹³¹ Zafer, 28 Mayıs 1950.

2.5. İÜTB’NİN EĞİTİM SİSTEMİNİ PROTESTOSU

06.06.1950 tarihinde İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği halen tatbik edilmekte olan tedrih sistemini protesto etmek amacıyla 16.30’da üniversite spor salonunda bir toplantı yapmıştır.

İstiklal Marşıyla açılan toplantı kalabalık bir öğrenci kitlesi, öğretim üyeleri ve İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği mümessilleri iştirak etmişlerdir.

İlk olarak Teknik Üniversite Talebe Birliği Başkanı Galip Baloğlu bir açılış konuşması yapmış ve ezcümle şöyle demiştir:

“Teknik Üniversite Talebe Birliği kongresinde karar vermiş olduğumuz mitinge izin verilmediğinden bu toplantıyı tertip ettik. Davamız yeni değildir. Senelerce talebe tarafından üzerinde durulmuş acayip talimatnameler yüzlerce kişinin sene kaybına ve üniversiteden kaydının silinmesine sebep olmuştur. Biz burada bu haksızlıkları protesto etmek için toplandık.”

Toplantıda misafir olarak bulunan İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği adına bir konuşma yapan Faik Güven de şunları söylemiştir:

“Bizde talebe ile hoca ayrı iki kutup gibidir. Bizim hocalara yaklaştığımız kadar onlar da bize yakınlık gösterebilirlerdi bugün dışarıya arz edecek hiçbir derdimiz olmayacaktı.”

Müteakiben muhtelif fakültelere mensup talebeler, talimatnamenin aksaklıklarını belirten konuşmalar yapmışlar ve bu suretle toplantının ilk kısmı sona ermiştir. Talebeler müteakiben önde bayraklar ve yaftalar olduğu halde taksim abidesine giderek bir çelenk koymuşlardır. Bu arada, Teknik Üniversite tarafından zabıta kuvvetleri tertibat almışlar ve talebelerin Taksim’e gitmelerine mani olmak istemişlerdir. Fakat sonradan müsaade edilmiş ve talebeler büyük bir sükunetle Taksim abidesine giderek bir çelenk koymuşlardır.¹³²

---

¹³² Milliyet, 6 Haziran 1950.

2.6. DÜNYA GENÇLİK BİRLİĞİ KONGRESİ'NİN İSTANBUL'DA GERÇEKLEŞEN TOPLANTISI (WAY)

WAY Dünya Gençlik Birliği senelik umumi heyet toplantısı 13.08.1950 tarihinde saat 16.00'da Yıldız'daki Şale Köşkü'nde Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri tarafından açılmıştır. Bu toplantıdan evvel, saat 15.00'te yapılan basın konferansında WAY Teşkilatı Reisi M. Sauve rahatsız olduğundan, söz alan Fransız delegesi M. Joulin basına icra heyeti adına teşekkür ederek konferansın gayesini belirten bir konuşma yapmış ve şunları söylemiştir:

“WAY Dünya Gençlik Teşkilatı, bu sene Brüksel'de toplanan bir konferanstan sonra resmen teşekkül etti. Buna göre bugünkü toplantının esası, geçen seneden bu yana yapılan işlerin gözden geçirilmesidir. Bu arada bazı mevzular incelenecek ve bilhassa şu hususlar üzerinde durulacaktır, 'Kütle Eğitimi yani muhtelif memleketlerdeki okuma yazma bilen kimselerin nispetinin tetkiki çalışmalarımızın esas gayesi elle tutulur ve gözle görülür bir takım neticelere varmaktır. Aynı zamanda gençlerin umumi hayata intibakı da gözden getirilecektir, ümit ediyoruz ki gerek parti ve gerek içtimai hayatta gençlerin vazife alması lazımdır. Ele alacağımız diğer bir husus da gençlerin seyahatidir. Bu seyahat bir turistik faaliyet olarak anlaşılmalıdır. Bundan maksat bu suretle bilgilerini ve dünya görüşünü artırmaktır.”

Monsieur Joulin'in konuşmasından sonra basın mensupları tarafından suallere cevap veren Fransız delegesi M. Montagne WAY'in bir senelik kısa bir mazisi olduğunu, ancak bu az zaman zarfında muhtelif memleket gençliklerine mesuliyetlerini idrak ettirdiklerini söylemiştir.

Müteakiben söz alan Türk delegesi Mükerrerem Taşçıoğlu WAY'in gayesine erişmek için karşılaştığı güçlüklerle dair sorulan bir sualle, başlıca zorluğun mali husus olduğunu belirtmiştir.

Basın toplantısının müteakip saat tam 16.00'da umumi heyet toplantısı açılmıştır. Açılış toplantısında Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, Çalışma Bakanı Hasan Polatkan, milletvekilleri, Vali ve Belediye Başkanı Dr. Fahrettin Kerim Gökay, Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürü Halim Alyot, İstanbul Üniversitesi ve Teknik Üniversite

profesörleri, İngiltere Büyükelçisi Sir Noel Charles ve bürokrasiden isimlerin katılımlarıyla gerçekleşti.

Dünya'nın en büyük gençlik teşkilatı olan WAY'in ikinci başkanı ve Vietnam delegesi T.C. Cüv toplantıyı açmış, Türk Tertip komitesi ve T.M.T.F. Başkanı Can Kıraç da konuşma yapmıştır.

Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri yaptığı konuşmada, Başbakan Adnan Menderes adına açtığını ve kendisinin sevgi ile selamlarını getirdiğini belirttiikten sonra "böyle şerefli bir gençlik huzurunda bulunmaktan dolayı duyduğu memnuniyeti" söylemiş bu gibi toplantıların mana ve önemine vurgu yaptıktan sonra,

"Henüz genç yaşta kendi kendisini idare etmeğe, teşkilatlar kurmaya, büyük davaları taşımaya başlamış, zararlı ve yabancı ideolojilerin tesirlerinden uzak kalabilmiş, milli menfaatleri koruyabildiği kadar, dünya milletleri arasında da birlik beraberlik ve kardeşlik duygularını pekiştirmek gayretiyle çalışmalarını hedeflendirebilmiş bir gençlik, kendi milleti için olduğu kadar tahakkuku arzulanan Birleşmiş Milletler dünyası için de şüphesiz en faydalı birer unsurdur. Milletlerin kendi kabukları içine çekilerek yaşamalarına imkan kalmadığı, birbirleriyle politik , ekonomik, sosyal ve kültürel sahalarda sıkı ve devamlı bir işbirliğinin zaruret haline geldiği bu sırada, gençlerin bu güzel gayeleri, tahakkuk ettirme yolunda sarf edecekleri mesainin ehemmiyeti bir kat daha artmıştır. Biz T.C. Hükümeti olarak, gençlerimizi bu gayeler uğrunda çalışır görmekten son derece bahtiyarlık duyuyoruz. Dünya Gençlik Birliğinin hedeflerine varabilme yolunda, gençlerimizin sarf edecekleri mesaiye her zaman müzahir olacak ve kendilerine her türlü yardımı yapmaktan en büyük zevki duyacağız."

Bundan sonra Vali Dr. Fahrettin Kerim Gökay da bir selamlama konuşması yaptı. Bu toplantıya, Cezayir, Belçika, Kanada, Dohomoy, Fransa, Yeni Keledonya, Gabon, Altınahili, Gine, İtalya, Malaya, Hollanda, Siyera Leona, Singapur, İsveç, Amerika, Vietnam, Martinik, Almanya, Lübnan, İran, Senegal, Fransa Afrikası, İngiltere, Holt Volta, Yaunde, Hindistan, İrlanda, Şimali Rodezya, Cenubi Rodezya, Cenubi Afrika

Birliği ve Türkiye'den toplam 221 delege, dünya basınından ise Le Monde, Times, ve Letarne gazeteleri katılmıştır. Toplantı sükunet içerinde son bulmuştur.¹³³

Dünya'nın en büyük teşkilatı olan WAY'in toplantısının Türkiye'de olması oldukça önemlidir. Milli Eğitim Bakanı Tefvik İleri'nin bu toplantıya katılması ve Başbakan'ın selamını getirdiği söylemesi ise Hükümetin gençlerin bu çalışmalarını desteklediğini açıkça göstermektedir.

2.7. M.T.T.B'NİN KORE MİTINGİ

1950 yılı gündemini en fazla meşgul eden konulardan biri ise Kuzey Kore ile Güney Kore arasında çıkan ve Birleşmiş Milletlerin de müdahil olduğu Kore Savaşı'ydı.

Japonya'nın 1905'de Rus Çarlığını yenmesiyle egemen olduğu Kore'den İkinci Dünya Savaşı'nda aldığı yenilgiyle ayrılmak zorunda kalmıştı. Soğuk Savaş'la birlikte ikiye bölünen ülkenin kuzeyinde Komünist Sovyetler, güneyinde ise kapitalist Amerika kendilerine bağlı hükümetler kurmuştu. Ardından S.S.C.B. etkisindeki Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri etkisindeki Kore Cumhuriyeti ortaya çıkmıştı. Bu iki devlet arasındaki sınırı ise 38. enlem çiziyordu. Ancak S.S.C.B. lideri Stalin'in desteğiyle Kuzey Kore, 38. enlemin güneyine indi. Bu askeri hareketin ardından Güney Kore Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden yardım istedi.

Bu açık saldırganlık üzerine, ABD harekete geçti. Güvenlik Konseyi, BM anlaşması hükümleri gereğince Güney Kore'nin yardımına gönderilmek üzere çeşitli milletlerin askerlerinden meydana gelen, fakat esas yükü ABD'nin sırtlandığı BM kuvveti teşkil etti.¹³⁴ Türkiye, 25 Temmuz 1950 Bakanlar Kurulu'nun toplantısıyla, bu savaşa bir tugaylık bir kuvvetle ilki 4500 olmak üzere toplamda 5550 asker gönderme kararı almıştı.¹³⁵

¹³³ Milliyet, 14-15 Ağustos 1950.

¹³⁴ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980)*, Ankara 1987, s. 454-455.

¹³⁵ Cumhuriyet, 26 Temmuz 1950.

Komünist Rusya'ya karşı Birleşmiş Milletlerin yanında yer alan Demokrat Parti hükümetinin aldığı bu karar kamuoyunda geniş yer tutmuş ve giden askerlerin arkasından mitingler düzenlenerek destek verilmişti. Bu mitinglerden ilki M.T.T.B. tarafından İstanbul'da organize edildi.

M.T.T.B. 9 Aralık günü Kore'de şehit düşen askerlerimizi anma ve komünistleri telin etmek için Taksim'de bir miting düzenledi. Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi mensuplarıyla Kabataş ve Galatasaray Lisesi öğrencilerinin de katılımıyla başlayan toplantı İstiklal Marşı'nın okunmasıyla devam etmiştir. Mitingde konuşan M.T.T.B. Başkanı Suphi Baykam:

“Biz insanlık hürriyeti uğruna Kore'de can veren kahramanlarımızı taziz etmek ve bu alçak hücumu yapan komünistleri tatbik etmek için toplandık” demiştir.

Radyo evinin karşısında Sadık Akdoğan'ın evi önünde Kore'de şehit düşen kardeşi uğruna ihtiram vakfıyesi yapılmış ve İstiklal Marşı okunmuştur. Miting boyunca gençler ellerinde Plevne, Çanakkale, İnönü, Kore, *“Hazırız cenge çünkü istiyoruz sulh-u salah”* ve *“21 milyon kalp 4500 süngü”* gibi afişler taşıyarak desteklerini göstermişlerdir. Bu miting olaysız bir şekilde dağılmıştır.¹³⁶

Aynı gün Ankara'da Ulus Meydanı'nda da Kore'deki askerlerimiz için bir miting düzenlenmiş ve şu telgraf çekilmiştir:

*“Sayın General Tahsin Yazıcı eliyle Kore kahramanlarımıza yaptığınız şanlı muharebelerde kanlarınızla Türk tarihimize altın bir sayfa daha eklediniz, zaferlerinizi kutlamak için toplanmış bulunuyoruz. Aziz şehitlerimizin yeri kalbimizdir. Gençlik daima sizinle beraberdir. Selam ve saygılarımızı sunarız.”*¹³⁷

¹³⁶ Yeni İstanbul, 10 Aralık 1950.

¹³⁷ Milliyet, 10 Aralık 1950.

2.8. T.M.T.F'NİN İRTİCA VE KOMÜNİZM İLE İLGİLİ BEYANNAMESİ

6 Ocak 1951 tarihinde T.M.T.F genel başkanlığından şu tebliğ yayınlanmıştır:

Türkiye Milli Talebe Federasyonu İstanbul bürosuna bağlı İ.Ü.T.B ve İ.T.Ü.T.B ve İ.Y.O.T.B ile bu birliklere bağlı on yedi talebe cemiyeti idare heyetlerinin yaptığı istişare toplantısından sonra aşağıdaki hususların kamuoyuna açıklanması kararlaştırılmıştır:

Türk inkılabına aykırı siyasi ve dini irticai hareketlerin zaman zaman baş gösterdiği kabul edilmiştir.

Türk inkılapları her türlü tenkit ahlakından mahrum olarak küfürle yıkılmaya çalışılmıştır.

Muhtelif zümrelerin ortaya sürdükleri çeşitli milliyetçilik görüşlerinin birleştirilmemesi bilerek veya bilinmeyerek memleket kamuoyunda daima manevi zararlar ika eden karışıklıklar meydana getirmektedir.

T.M.T.F. cumhuriyeti emanet almış gençlik olarak kızıl tehlike ile irticai ve onları destekleyenleri inkılaplarımızın ve cumhuriyetimizin can düşmanı olarak ilan ve bunlarla Türk Yüksek Tahsil Gençliği adına amansız mücadele azmini bir daha tekrar eder. Muhtelif milliyetçi görüşleri münakaşadan doğan karışıklık karşısında bu münakaşalarını bırakarak her şeyden önce vatan ve millet parolası üzerine dönülmesini büyük milletimizin selameti bakımından ısrarla talep ediyoruz. Bu mevzuda aynı telakkileri muhafazada ısrar edeceklerin memleketlerin atisi önünde tarihi mesuliyetlerini evvelden hatırlatmak isteriz. Atatürk'ün emanetini korumak için, komünist neşriyat yuvalarını dağıtmayı bilen Türk gençliği şimdi yine komünizmin üfürüğü ile hortlayan irticai gerekirse yuvasını da ezecektir. Büyük Atatürk diyor ki,

“Bugün vasıl olduğumuz netice asırlardan beri çekilen milli musibetlerin intibahu ve aziz vatanın her köşesini sulayan kanların bedelidir.”

İrtica ve komünizm bilmelidir ki, Türk milleti ve gençliği istiklalimizi ve inkılâplarımızı korumak için bu aziz vatanın her köşesinin tekrar kanları ile sulamaya hazır *Kubilay*ları ile beklemektedir. Komünizme karşı amansız mücadele açan hükümetimizin irtica konusunda da savaş açmasını bekliyoruz. Atatürk'e ve onun inkılâplarına hücum edenler bilmelidir ki bu hücumlarına karşı Türk Yüksek Tahsil gençliğinin asil heyecanı ve hassasiyetlerinin tezahürlerinden sadece ve sadece kendileri mesul olacaklardır.¹³⁸

2.9. M.T.T.B. KONGRESİ

M.T.T.B. istişare kongresi 21 Ocak Pazar günü saat 14.00'da halkevinde toplandı. Kongreyi M.T.T.B. Başkanı Suphi Baykam kısa bir konuşma ile açtıktan sonra Atatürk ve Kore şehitlerinin manevi huzurunda bir dakikalık bir ihtiram duruşu yapılmış, bilahare birliğe bağlı dernek başkanları söz almış, komünizm ve irtica ile mücadele mevzuundaki görüşlerini ifade etmişlerdir. Konuşan hatiplerin çoğunluğu memleketimizde irticam uyandırdığı, bunun komünizm kadar tehlikeli bir şey olduğunu ifade etmişlerdir. Bu arada bir delege, üniversite yurtlarının birinde barındığını söyleyerek son zamanlarda yurttan cereyan eden bazı olayları nakletmiştir. Bu delegeye göre yurttan bazı talebeler Atatürk inkılâplarına küfrediyorlarmış. İnkılâpları istemiyorlarmış hatta yurdun pek yakınında bir cami bulunduğu halde yurt odalarını mescit yapıyorlarmış. Bu delegenin konuşmasından sonra söz alan Edebiyat Derneği Başkanı Doğan Can irticamın memlekette mevzu olduğunu, bunu izah etmenin vakit kaybetmekten başka işe yaramayacağını söylemiş ve sözlerine devamla *"istişari kongrenin toplanmasında maksat irtica ile mücadele yolunuzu devam ettirmektir. Ben kendi derneğim adına bazı tekliflerde bulunacağım"* demiştir. Bilahare tekliflerini izah eden Doğan Can, Milli Türk Talebe Birliği'nin irtica ile mücadele yolunda broşür hatta bir dergi yayınlanmasını istemiştir. Daha sonra Tıp Fakültesi Dekanı Kazım İsmail Gürkan kürsüye çıkarak, kendinin de eski bir M.T.T.B.'li olduğunu hatırlatmış, Türk milliyetçiliğini tarif etmiş ve milliyetçiliğinin Misak-ı Milli temellerine dayandığını söylemiştir. Daha sonra Sinop Milletvekili Server Somuncuoğlu ve Behçet Kemal Çağlar da konuşma yaptıktan sonra kongre sona ermiş ve şu beyanname yayınlanmıştır:

---

¹³⁸ Milliyet, 07 Ocak 1951.

1-Yüzyıla yakın bir çabalamadan sonra Cumhuriyet'in ilanı ile beraber Türk tarihinde kati olarak yeni bir devir başlamıştır. Bu yeni devirde cemiyet yapısının esaslı değişiklikler geçirmiş olması yepyeni bir zihniyet ve dünya görüşünün benimsenmesine doğru gidilmesi pek tabiidir.

2- İçine girmiş bulunduğumuz yeni devrin özellikleri, hareket prensipleri ve hedefleri bir bütün olarak Atatürk inkılâplarında dile gelmiş ve tüm ifadesini bulmuştur. Milletimizin tabii yaşayışına devam etmesi, ilerlemesi ve her alanda yükselebilmesi, inkılâp prensiplerinin çizdiği yolda yürümek ve onlardan ayrılmamakla mümkündür.

3- İşte bu sebeptir ki eski diriltmeye yönelmiş inkılâp prensiplerimizi ve onlarla bağdaşamayacak olan her türlü düşünceyi gerilik, Atatürk inkılâplarının kanunlaşmış veya adet haline gelmiş her türlü hareketi irtica sayıyoruz.

4- Hiçbir tevile kaçmaksızın şu noktayı açıkça belirtmek isteriz ki, katiyen din ve dindarlık aleyhtarı değiliz. Manevi bir müeyyide olarak kaldıkça insan kalbinin yüksek bir varlığa inanma ve teselli ihtiyacının tecellisi olarak yükseldikçe din; tebcil edilecek kutsal bir müessesedir. Ancak dinin bir takım yobazların veya din softası kılığına bürünerek komünist tahrikçisi elinde, devlet ve dünya işlerinin karıştırılması bir takım saf kimseleri sömürmeye yarayan bir alet haline getirilmesine kati surette aleyhtarız ve bunların amansız düşmanıyız.

5- Milletimizin tabii gelişmesini durduracak her türlü yaratma gücünü felce uğratacak olan bütün irtica hareketlerini en az komünist tarihleri kadar ve bütün gençliği uyanık bulunmaya, gerektiği yerde ve anda bunlarla mücadeleye davet ederiz.¹³⁹

2.10. KIRŞEHİR'DE ATATÜRK BÜSTÜNÜN KIRILMASI OLAYI VE YAPILAN GÖSTERİLER

Türkiye Milli Talebe Federasyonu dün akşam bir bildiri yayınlamıştır. Bunda şöyle denilmektedir:

---

¹³⁹ Milliyet, 22 Ocak 1951.

“Gazetelerde bir haber gördük. Kırşehir’de Cumhuriyet Meydanı’nda Atatürk’ün anıtına bir tecavüz vaki olmuş. İlk bakışta bu meczubane hareketin şuuri ve iradi bir cehdin neticesi olabileceğine ihtimal veremiyoruz. Fakat her şeye rağmen son zamanlarda bazı kimselere yapılmakta olan Atatürk aleyhtarlığı ile fikri bir bağ ve muvazililik gösteren şu hareketin, sahibinin şahsi durumunun tetkike bile lüzum görmeden protesto ettiğimizi bildirmek isteriz.

Her şeyden evvel Türk Ahlakına ve Türklüğün tarihi karakterine tamamen aykırı olan Atatürk aleyhtarlığını dikkatle takip ediyoruz.

Atatürk, bugün (Tarih olmuş bir devrin) içinde yetişmiş ve bu memleketin mukadderatının varlıkla yokluk arasında çırpındığı bir zamana Ordu Kumandanlığı, Ordular Grubu Kumandanlığı, Başkomutanlık Millet Meclisi Reisliği ve Reiscumhurluk yapmış bir asker ve devlet adamıdır. Onun düşmanları kendi kendilerine kim ve ne olduklarını sorsunlar.

Atatürk’ün vazifeleri sırasında gördüğü hizmetlere gelince, onu da tarih ilmi bugün ve asırlarca sonra ilmi metotlara müsteniden gösterecektir, milli vicdan ise her zaman için yapılmaz bir hâkimdir.”¹⁴⁰

Celal Bayar kırılan Atatürk büstünün yerine 1 Mart günü yeni bir büst hediye etmişti. 2 Mart günü 100 kişilik öğrenci ekibi de bu olayı protesto etmek için Kırşehir’e hareket ettiler.¹⁴¹

5 Ocak’ta M.T.T.B. Kırşehir’de büyük bir miting yaparak bu olayı protesto etmişti. Gençlik ve spor sahasında toplanan binlerce Kırşehirli Atatürk Caddesi’ni takiben Cumhuriyet Meydanı’na “*Dağ başını duman almış*” şarkısını söyleyerek gitmiş ve hep bir ağızdan söylenen İstiklal Marşı’nı müteakip İstanbul ve Ankara Üniversitesi’nin Avanoz, Kaman, Mucur, Hacı Bektaşlı ilçeleriyle Kayseri ili gençlerinin getirdikleri çelenkler Atatürk Heykeli’ne konulmuştur. Mitingde konuşan Belediye Başkanı kısaca şu konuşmayı yapmıştır:

¹⁴⁰ Milliyet, 26 Şubat 1951.

¹⁴¹ Milliyet, 03 Mart 1951.

“Bir hafta önce maşeri hüviyeti ebedileşmiş Atatürk’e uzanan saralı elleri kırmak Kırşehirlilerin teessür ve heyecanlarına iştirak ederek bu menfur hadiseyi telin etmek için gençlerin tertip etmiş olduğu mitingi açıyorum. Bu vesile ile Türk Milleti’ni uyaran gençlerine, gazeteci arkadaşlara teşekkür ediyorum.”

Bundan sonra kürsüye çıkan İ.Ü.T.B. Başkanı Temel Enderoğlu şu konuşmayı yapmıştır:

“Kahraman Atatürk’e olan sadakat ve bağlılığımızın bir göstergesi olarak toplandığımız bu günde Türk Gençliği’nin atasına karşı içtiği andı hep beraber tekrar edelim: Biz Türk gençliği atasının bıraktığı mirasa, onun cumhuriyetine, onun inkılâplarına sadık kalmaya, toprağına kanımızı, istiklaline canımızı vermeye namusumuz ve Türklüğümüz namına yüce abidenin önünde söz verip ant içiyoruz. Eğer Türkiye Cumhuriyeti’nin Dünya devletleri arasında müstesna bir kıymeti varsa hiç şüphe edilmesin ki bu hal Atatürk ve onun izinden ayrılmayanların sayesinde olmuştur. Bence sizlerin iftihar edeceğiniz veya daha doğru bir ifadeyle müftehir olabileceğiniz bir hadise vardır. O da gençliğin Atatürk düşmanlığına karşı açtığı mücadelede bayraktarlık rolünde Kırşehirlilerin de bulunmasıdır. Bizce Kırşehir gençleriyle kadirşinas halkı da bu vazifeyi bütün Türkiye’ye örnek olacak şekilde yapmıştır. Bu alanda aynı gayeyle muazzam denebilecek miktardaki kalabalık vatandaş kütleleri buna en güzel delildir. Cumhuriyet bütün umdeleriyle beraber yaşayacaktır.”

Enderoğlu’ndan sonra Ankara Yüksek Tahsil Talebe Birliği Başkanı Orhan Çaplı kürsüye çıkarak kalabalığa şöyle hitap etmiştir:

“Atatürk’ün ismi dünya durdukça bir bayrak gibi dalgalanacaktır. Gençliğin bir temsilcisi olarak haykırıyorum: Atatürk’ü ay yıldızı gördükçe hatırlayacağız. O bugün aramızda yoksa biz varız ona el uzatanların ellerini kıracağız.”

Kırşehirliler adına konuşan Rasim Küçükkel isimli vatandaş ise gençlerle gurur duyduğuna vurgu yaparak şunları söyledi:

“İşte bu ruh dünkü ve bugünkü Türk Gençliği’nin ruhudur. Aziz Kırşehirliler bugün bütün Türkiye’yi müteessir eden bu menhus hadise yurdun herhangi bir yerinde

olabilirdi. Sizler intihar edebilirsiniz ki gençlerle beraber bu kahpelere ders vermekte ön safta bulunuyorsunuz. Ey atamıza gizli ve kahpece el uzatan soysuz... Sen her zaman gençliğin pençesi altındasın. Gençler, mavi semalarda şu hilale bakın. Onun bizlere verdiği gururla ilelebet payidar olacağız. Ey ışık ışık, dalga dalga bayrağım/ Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım/ Seni selamlamadan uçan kuşun yuvasını bozacağım/ Sana benim gözümle bakmayanın mezarını hazırlayacağım.”

Bundan sonra gençler tarafından şiirler ve yurdun dört bucağından gelen yüze yakın telgraf okunmuş ve saat 11.30’da sükun ve vakar içinde mitinge son verilmiştir.

Günlerden beri gençlik arasında büyük infiale sebep olan Kırşehir’deki Atatürk heykeline yapılan iğrenç tecavüzü protesto maksadıyla dün saat 15.00’da Eminönü Halkevinde binlerce gencin iştiraki ile M.T.T.B. tarafından bir toplantı yapılmıştır. Toplantıya İstiklal Marşıyla başlanmış ve Ebedi Şef, Atatürk ve Kemalist şehitleri 3 dakikalık saygı duruşundan sonra M.T.T.B. ikinci başkanı Hikmet F. Savaş toplantının mana ve önemini belirten kısa ve veciz bir konuşma yapmıştır.

Bu konuşmayı müteakip Erol Zeytinoğlu tarafından Atatürk’ün Türk gençliğine hitabesi okunmuş ve bundan sonra M. Faruk Gürtunca, M.T.T.B. Genel Sekreteri Kâmran Evliyaoğlu, Atatürk Derneği Başkanı Prof. Nimetullah Öztürk, M.T.T.B Merkez İcra Heyeti Üyesi Selçuk Aybar, Kabataş Lisesi Edebiyat Öğretmeni Felsefe Doktoru Ziya Somar, Eski Milli Eğitim Bakanlığı’ndan Abidin Özmeni ve şair Behçet Kemal Çağlar tarafından ateşli konuşmalar yapılmış ve salondaki gençler tarafından büyük tezahürata şahit olunmuştur. Toplantının sonunda gençler tarafından şu ant içilmiştir:

“Yer oynasa yerinden/ Ne senden geçeriz/ Ne senin eserinden/ Senden bize hamle hız/ Sana uzanan dili/ Sana uzanan eli/ Kahretmeye hazırız.”

Ve böylece toplantı Türk gençliğine yakışan büyük bir vakar ve olgunluk içerisinde son bulmuştur.

M.T.T.B genel yönetim kurulu Eminönü Halkevinde yaptığı protesto toplantısını müteakip Cumhurbaşkanı’na Türk gençliğinin Atatürk inkılâplarının ebedi bekçisi

olduğunu bildiren mealde bir telgraf çekilmiştir. M.T.T.B. aynı zamanda Kırşehir Mitingine telgraf çekerek Atatürk'e dil uzatan, büstüne karşı işlenen küstah ve hayasızca tecavüz dolayısıyla infiali bir kere daha bildirmiştir.¹⁴²

Bir sonraki gün Ordu'da 19 Eylül Meydanı'nda bir miting düzenlenmiş, Ordu halkı ve gençler Atatürk'e bağlılık yeminleri etmiş, inkılapları yaşatma sözü vererek olaysız bir şekilde dağılmışlardır.¹⁴³ 7 Mart günü de Zonguldak'ta Maden Teknik Okulu Öğrenci Derneği de bir gösteri yaparak olayı kınadı. Vali'nin katıldığı toplantı akşam sona erdi.¹⁴⁴

2.11. M.T.T.B. İKİNCİ BAŞKANINA YAPILAN SALDIRI

6 Mart günü iki kimliği belirsiz kişi tarafından M.T.T.B başkanına taciz edilmesi gençler arasında derin bir teesür yaratmıştı. Bu saldırının sebebini ise Kırşehir'de ve İstanbul'da yapılan büyük mitinge bağlayanlar olmuştu. Bu münasebetle M.T.T.B Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes, iç işleri bakanı Tevfik İleriye Şu telgrafi çektiler:

Milli Türk Talebe Birliği'nin Atatürk ve İnkılap düşmanlarını Tel'in toplantısı, Kemalist Türk Gençliğine has bir vakar içerisinde sona erdikten sonra İkinci Başkanımız Hikmet Savaş tacize uğramasından duyduğumuz teessür sonsuzdur. Bu taarruz Atatürk İnkılapları'nın ebedi bekçisi olmaya ant içmiş yüksek tahsil gençliğinin temsilcisi birliğimize yapılmıştır.

Mütecaviz kalabalığın cesaretlerini artırmasına mani olacak sert ve kati tedbirlerin alınmasına intizar ettiğimizi Saygılarımızla arz ederiz.¹⁴⁵

2.12. KONYA'DA ATATÜRK ALEYHİNDE YAPILAN KONUŞMA ÜZERİNE YAPILAN GÖSTERİ VE MİTİNGLER

Atatürk'e ve inkılaplara bağlılığımı 16 Martta yaptığı büyük mitingle göstermişlerdi.¹⁴⁶ Ancak Büyük Doğu Mecmuası okuyan Kubilay İmre isimli Hukuk

¹⁴²Milliyet, 06 Mart 1951.

¹⁴³Milliyet, 07 Mart 1951.

¹⁴⁴Milliyet, 08 Mart 1951.

¹⁴⁵Akşam, 08 Mart 1951.

okuyan bir gencin sözünü geri almaması üzerine Gençler M.T.T.B üyesi gençler Milliyetçiler Talebe Federasyonu Türk gençlik Teşkilatından olan Kubilay İmre'nin kaldığı yurda giderek Kubilay İmre'den söylediği bu sözü tekzip etmesini istediler. Kubilay ise: “*Ben anti Kemalistim, sözlerimi tekzip etmem*” demesi üzerine T.M.T.F li gençler Kubilay ırmeye vurmaya başlamışlar ve linç etmek istemişler. Güvenlik kuvvetlerinin zamanında müdahale etmesi üzerine öğrenciler olay yerinden uzaklaştırılmışlardır. Ancak kısa bir süre sonra T.M.T.F üyesi öğrencileri toplanarak “dağ başını duman almış” marşıyla Babı aliye gelerek BüyükDoğu'nun idare edildiği binanın önünde toplanarak BüyükDoğu'yu tel'in eden konuşmalar yaptılar. Vali ve yurt müdürü dağılmalarını istediği gençler gece geç saatler kadar bekleyişlerine devam ettikten sonra yurtlarına dönmüşlerdir.

Bu olay üzerine M.T.T.B Başkanı Suphi Baykam Aşağıdaki beyanatı yayınladı:

*“Gençliğin bu asil hareketını M.T.T.B bütün varlığıyla tebcil etmekten şeref duyar. Atatürk ve inkılaplarına ihanete kalkışan gafillere bu son bir ihtardır. Herkes müsterih olmalı ve bilmelidir ki, gençlik Atatürk'ün de eserlerinin de daimi bekçisi olacaktır.”*¹⁴⁷

Bu olay ülkede büyük yankı uyandırdı ve hükümet de bazı tedbirleri uygulamaya koydu. Bundan böyle, Gençliğin, irtica ile ilgili toplantılarının siyasi istismar konusu yapılmak istenmesi ve gençlerin başlangıçta samimi feveranlarını, muhalefetin kendi çıkarları yönünden istismar etmek istemesi üzerine, İstanbul'da irtica ile ilgili talebe toplantıları yasaklandı.¹⁴⁸

İçişleri Bakanlığı 21 Mart günü ise bir tebliğ yayınladı tebliğde, “*Vatandaşların ammenin huzurunu bozacak şekilde faaliyetlerden tevakki edeceklerinden ve hükümeti hiçbir zaman tatbikini arzu etmediği tedbirleri almak zorunda bırakmayacaklarından eminiz*”¹⁴⁹ denilerek, iç işleri bakanlığı olayların devamı geldiği durumda müdahaleden kaçınmayacağını satır aralarında hissettiriyordu.

¹⁴⁶Milliyet, 17.Mart 1951.

¹⁴⁷Milliyet, 21 Mart 1951.

¹⁴⁸Taylak, s. 232.

¹⁴⁹Taylak, s. 233.

23 Mart'ta Başbakan yardımcısı Samet Ağaoğlu da olayların yankılarının devam etmesi üzerine Ankara'dan İstanbul'a gelerek bazı incelemeler yapmış, vali ve rektörlerle görüşme yaparak olay hakkında geniş bilgi aldı. Bu görüşmelerden sonra gençlerle bir araya gelerek T.M.T.F ve M.T.T.B temsilcilerine şunları söyledi:

“Sizlerle son hadiseler etrafında bir hasbıhalde bulunmak istiyorum. Öteden beri sizlerle gerek hükümet adına gerek şahsım muhtelif vesilelerle temas etmiş bulunuyorum. Evvela şunu teberrüz ettirmek isterim ki, İstanbul Valisi'nin aldırış olduğu son tedbirleri hükümet olarak yerinde buluyoruz. Bunlar kanunun emretmiş olduğu tedbirlerdir. Kanun güneş battıktan sonra toplantıyı yasak eder. Bu yasağında muhtelif sebepleri vardır. Bunlar bir yandan ferde bir yandan da cemiyete dayanır. Ayrıca toplantıyı maksat ve gayesinden uzaklaştırabilecek sebepler olabilir. İşte kanun bir kısım arkadaşlarımız tarafından bilerek veya bilmeyerek bu şekilde ihlal edilmiştir. Böyle bir hükmün ihlali karşısında idari ve adli makamlar harekete geçerek görevlerini yapmışlardır. Büyük bir kalabalığı böyle bir suçu işlemeye teşvik edenler, beyanname hazırlayarak miting yapmak istiyorlar. Bu miting ve protesto kime karşıdır? Biz Türk gençliğinin daima himaye'ye layık olduğuna inanan insanlarız.”

Dedikten sonra ülkede irticain olmadığı söyleyip, şu sözlerle konuşmasına son verdi:

“Mitingin maksadı irticai tel'in midir? Mitingi yapmak isteyenlere soruyorum memleket de irtica var mıdır? Delilleriniz nelerdir? İrtica kanunların şümulüne girdiği anda ebetteki kafası ezilecektir. Elbette bu millet yaşadığı müddetçe Atatürk'ün hatırasına bağlı kalacaktır. Atatürk'ün İnkılapları'nın müdafaası bütün Türk milletine mevdudur. Atatürk inkılabının asıl istikameti hürriyettir. Hürriyeti muhafaza Atatürk'e sadakattir.”

Gençler de Samet Ağaoğlu'na dilek ve isteklerini arz ettikten sonra irticai yayınların önüne devlet tarafından geçilmesini isteyerek görüşmeyi tamamladılar.¹⁵⁰

24 Mart günü yine Samet Ağaoğlu Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri ile birlikte İstanbul Teknik Üniversite'sinde T.M.T.F ve M.T.T.B'li gençlerle bir araya geldi.

¹⁵⁰ Milliyet, 24 Mart 1951.

Görüşmede gençlerin sorularına cevap veren İleri, memlekette irticam olmadığını söyleyerek, görüldüğü taktirde yok edileceğini ifade ettikten sonra İ.Ü.T.B den bir genç kalkarak Milli Eğitim bakanına hitaben” bu memlekette eğer bir gün irtica doğacak olursa gençlik bunu tamamen ortadan kaldırmasını bilecektir. Hükümetin icabında hükümetin kapatma kararı verebileceği hakkındaki haber gençleri müteessir etmiştir” demiş, ileri’de cevaben Böyle bir iddianın asılsız olduğunu söylemiştir. Konuşma esnasında söze giren T.M.T.F federasyonu temsilcisi Galip Baloğlu söz alarak memlekette irticam var olduğuna inandıklarını ifade etmiştir. Bunu üzerine bakan ellerinde delilin olup olmadığını sordu. Öğrenci ise federasyona her gün birçok mektubun irticai destekler mahiyette olduğunu söyleyerek “cumhurbaşkanı bize irtica vardır, onunla mücadele edeceğiz dedi, başbakan ise İrtica yoktur dedi biz hangisine inanalım ?” diye sorduktan sonra ileri, Benden ve Adnan Menderes’ten Atatürk İnkılâpları’nın hesabını soramazsınız diyerek salonu terk etti.¹⁵¹ 25 Martta Demokrat Parti’nin İstanbul il başkanlığında yapılan toplantı da son olayların amacının Demokrat Parti İktidarını zayıflatmaya yönelik olduğunu, art niyetli gruplar tarafından organize edildiğini vurgulayarak Kararlılıkla bu işin üzerine gidileceği vurgulanmıştır. ¹⁵² (25 Martta yakalandı akşam) 27 Mart’ta Milliyet Gazetesi Baş Yazarı Ali Naci Karacan Cumhurbaşkanı Bayar’la görüşmüş, son olayları değerlendirmişler. Yazar; gerek irtica tehlikesine karşı, gerekse komünizm tehlikesine karşı devlet yöneticilerinin daha uyanık oluğunu ifade etmiştir.¹⁵³

Kırşehir’de olayı gerçekleştiren Fail Sebahattin Gökçınar, bu suçu sarhoşluktan işlediğini itiraf etmiş ve tutuklanması istemiyle mahkemeye gönderilmiştir.¹⁵⁴

2.13. T.M.T.F. ZONGULDAK KONGRESİ

26 Mart’ta Zonguldak’ta T.M.T.F.’nin 7. Kongresi yapıldı. Kongrede Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı’nın kurulması için bir komisyon oluşturuldu. Bu komisyon su esaslara göre çalışmalarını yürüttü: “Gençlik Teşkilatı, İstanbul’da bulunan Milli İşçi Sendikaları Birliği ile T.M.T.F. Tarafından kurulacaktır. Komitenin gayesi Türkiye’de

¹⁵¹ Akşam, 25 Mart 1951.

¹⁵² Milliyet, 26 Mart 1951.

¹⁵³ Milliyet, 28 Mart 1951.

¹⁵⁴ Akşam, 25 Mart 1951.

birbirinden farklı bünyelere sahip ve aralarında gençlik mevhumundan başka bir münasebet ve ilgi olmayan gençlik hareketlerini birleştirmek, Türk Gençliğinin müşterek temsil vazifesini görmek ve gençlik komite ve teşekkülleriyle temaslar yapmak yurttaki gençlik hareketlerinin inkişafına ve tesisine yardım etmek arzu teşekküllerin müşterek gayelerini gerçekleştirmeye çalışmak komite azası olacak gençliğin bedenen ve fikren inkişafını sağlayacak bütün imkân ve vasıtalarını temin etmek. Teşkilatın üyeleri 18 ila 35 yaş arasında bulunan işçi, çiftçi ve öğrenci gençler olacaktır.¹⁵⁵ Artan işsizliğin önlenmesi için bir komisyon oluşturulmuş komisyon tespitlerinde şunları söylemiştir: “ Bugün üniversite mezunları arasında işsizlik arızidir. Fakat vardır. Ama lise mezunları arasında ki işsizliği pat bir işsizliktir. Bunun sebebi Türkiye’imize has bir durum değil, Dünyada yaşanan buhrandır. Edebiyat ve fen fakültesi mezunlarının hocalara tayinlerinde bakanlıkça bir formül bulunması, Lise mezunlarının olgunluk imtihanlarından sonra girecekleri fakültenin öğrenimiyle ilgili ikinci bir imtihana tabi tutulması gençliğin memur zihniyetiyle değil meslek ve sanat idealleriyle yetiştirilmesi temenni edilmektedir.” Anadolu’yu fikren ve fiilen kalkındırma komisyonunun hazırladığı raporda ise; köylü anlayışıyla şehirli anlayışı arasında ki farkın ortadan kaldırılması, köylüyü her cepheden yetiştirmek için köy enstitülerinin daha faal hale getirilmesi, üniversite öğrencilerine yazın mecburi kırsal alanda çalışma mecburiyetinin getirilmesi, köyde ki öğretmenle işbirliği yapılması, günlük gazetelerin köylere gönderilmesi ve her türlü neşriyatın posta ücretinden muaf tutulması gibi kararlar almışlardır. Bir sonra ki gün 10.30’da çalışmalarına başlayan kongre üyeleri aşağıda ki şu kararları aldılar:

- Komünizmi telkin eden mecmuaları boykot etmek,
- Komünistleri kahraman sıfatına çıkarmamaya dikkat etmek ve komünist damgası vurulurken çok hassas olmak,
- Hükümetin bu mücadele yolunda alacağı kararlarda kendisine yardımcı olmak,
- Konferansta mücadeleyi takviye etmek,
- Komünizm aleyhtarını neşriyatın tutunmasına çalışmak,
- Milli varlığımızı tehlikeye sürükleyecek hareketleri bertaraf etmek,

---

¹⁵⁵ Ulus, 27-29 Mart 1951.

•Yardıma muhtaç öğrenciler için talebe bankasının kurulması için çalışma başlatmak.

Üç gün süren kongre 30 Mart günü sona erdi.¹⁵⁶

2.14. ATATÜRK'Ü KORUMA KANUNUNUN ÇIKARILMASI

Kırşehir'de yapılan olayın yankıları etkisini artırarak sürmüş Menderes hükümeti de Atatürk'e bağlılığını göstermek ve kamuoyunda sıkça dile getirilen irtica haberlerinin yer bulması üzerine Demokrat Parti Hükümeti olayların önünü kapatmak, Atatürk'ü koruma kanunu 17 Nisan'da Atatürk'ü koruma kanunu kabul edildi. Adalet komisyonu yaptığı toplantıda Atatürk aleyhine işlenen suçlara dair kanun tasarısını uzun müzakerelerden sonra yediye karşı dokuz oyla kabul etmiştir. Müzakereler sert bir havada geçmiş başbakan üç defa söz almıştır. Komisyonunda T.B.M.M. Başkanı Refik Koraltan, Başbakan yardımcısı Samet Ağaoğlu Bakanlar ve milletvekilleri hazır bulunmuştur. Menderes bu mevzudaki tasarımı hükümetin geri alamayacağını söylemiş, tasarımı mucip sebepleri üzerinde durarak, memleket asayişi bakımından gerekliliğini belirttikten sonra şöyle devam etmiştir: “Bu kanunu çıkarmaktan maksat ne hürriyeti tahdit etmek ne de hürriyeti baltalamaktır. Biz bugün hakiki demokrasi devrimi yaşamaktayız. Kanunu kabul etmekle kimseye bir imtiyaz vermiş olmuyoruz. Bu kanun bir zaruret in ifadesidir. Atatürk inkılapların sembolü olan bir dehadır. Biz bu tasarımı geri almamaktan şeref duyarız. Hükümet, Atatürk inkılâpları üzerinde hassasiyetle hareket etmiş ve tedbirlerini almıştır. Kemalizm bu memlekette iç ve dış tahriklere vasita ve hedef olmaktadır. Bütün dünya bir torpil tarlasından geçmektedir. Dünyanın en sıkışık ve buhranlı günü devrini yaşıyoruz. Bunun için önceden inkılâpların korunması ve zamanında tedbirlerin alınması yerindedir. Kırşehir'de ki hadisi vukuunda bütün memleket oraya taşındı. Hükümet bu gibi hadiseler muvacehesinde icap eden tedbirleri alacaktır.”

Adnan Menderes kanun tasarısını kesinlikle çıkması için çaba sarf etmiş ve komisyondan kabulünü rica etmiştir. Menderes'ten sonra kürsüye çıkan milletvekilleri kanun lehinde ve aleyhinde konuşmuşlardır. Hamit Şevket İnce T.B.M.M.'ye ve hükümete hakaret edenlere ceza verildiği gibi, Atatürk'e karşı işlenen suçlara da ceza

¹⁵⁶Milliyet, 30 Mart 1951; Ulus, 27-30 Mart 1951.

verilmesini istemiştir. Halil Özyürek özel kanun çıkarmanın ana kanunlarımızda yer almış bulunduğunu izah ettikten sonra konuşmasına şöyle devam etmiştir. “Ceza hukuku bakanından Atatürk’ün şahsına ve eserlerine yapılan tacizlere karşı bu kanun çıkarılmasının hukuk esaslarına mugayir bir tarafı yoktur. Bayrağa karşı yapılan hareketler nasıl ağır ceza müeyyideleriyle teminat altına alınmışsa inkılâplarımızın sembolü olan Atatürk’e karşı yapılan saldırıları önlemek lazımdır.”¹⁵⁷

Muhalif söz alan Demokrat parti Ankara Milletvekili Selahaddin Adil ise tasarısı şiddetle tenkit ederek Atatürk’ün memlekette istibdat yaratan bir diktatör olduğunu ileri sürerek şöyle demiştir: “Memlekette Kemalist zihniyeti belli edecek kanunu katiyen doğru bulmuyorum. Atatürk inkılâpları artık bir mazi olmuştur. Artık Atatürk inkılâplarından bahsedilemez bu itibarla kanun reddini isterim.”¹⁵⁸ Konuşmasından sonra oylamaya geçilmiş 7 oya karşı 9 oyla kabul edilmiştir.

Komisyonun kabulünden sonra 25 Temmuz’da Meclis tarafından kanun müzakere edildi. Tasarının kabul edile şekli şöyleydi:

Madde 1- Atatürk’ün hatırasına alenen hakaret eden veya söven kimse 1 yıldan 3yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Atatürk’ü temsil eden heykel, büst ve abideleri ya da Atatürk’ün kabrini tahrip eden, bozan veya kirleten kimseye 1 senden 5 seneye kadar ağır hapis cezası verilir. Yukarı da ki fıkralarda yazılı suçları işlemeye başkalarını teşvik eden kimse asıl fail gibi cezalandırılır.

Madde 2- 1. Maddede yazılı suçlar 2 veya daha fazla kimseler tarafından toplu olarak veya umumi ya da açık mahallelerde yahut basın vasıtasıyla işlenirse hükmolunacak ceza yarı nispette artırılır. 1. Maddenin 2 fıkrasında yazılı suçlar zor kullanılarak işlenir veya bu suretle işlenmesine teşebbüs olunursa verilecek ceza bir misli artırılır.

Madde 3- Bu kanda yazılı suçlardan dolayı Cumhuriyet savcılıklarına re’sen takibat yapılır.

---

¹⁵⁷ Milliyet, 18 Nisan 1951.

¹⁵⁸ Akşam, 18 Nisan 1951.

Madde 4- Bu kanunun yayımı tarihinden itibaren yürürlüğe girer

Madde 5- Bu kanunu Adalet Bakanı yürütür.¹⁵⁹

2.15. TİCCANİLER TEL'İN MİTİNGİ

22 Haziran'da Devlet Demir Yolları genel müdürlüğü binasında 2 Atatürk büstü parçalanmış ve Ticcani Tarikatına mensup Kamil Tınav yakalanmıştır.

25 Haziran tarihinde Şemseddin Günaltay İzmir'de: *“D.P deki mezhepçilik husumeti havası son derece tehlikelidir. Kendi menfaatinden üstün tutan bir parti, devleti içinden çürüten yola sapmış olur, çünkü bu memleketi uşak ruhlu adamlar kurtaramaz, yıkarlar.”* Demıştır.

26 Haziran'da Ankara Lozan meydanında ki Atatürk heykeline bir Ticcani saldırı. Ertesi günü Pilavoğlu ve tarikatına mensup 11 Ticcani tevkif edildi.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar 28 Haziran günü Zafer Anıtı'na (Tecavüze uğrayan) Bir çelenk koydu. 29 Haziran günü Hacıbayram Camii'nde Atatürk ve hükümet aleyhinde beyanname okumak isteyen Hüseyin Yarbaş linç edilmekten zor kurtuldu.¹⁶⁰

D.P. iktidarı ileri gelenleri “Ticcanileri CHP himaye ettiğini ileri sürerken” 30 Haziran günü T.M.T.F. ve Ankara Yüksek Öğrenim Gençliği Atatürk heykellerine yapılan tecavüzlerin telin için Ulus Meydanı'nda Atatürk heykeli önünde toplandılar. Saat 17.00 sıralarında başlayan mitinge Cumhurbaşkanlığı genel sekreteri ve başyaveri, belediye başkanı, şehir meclisi üyeleri ve on binlerce Ankaralının katılmasıyla Zafer Meydanı'nda başladı. Askeri Bando'nun çaldığı ve hep bir ağızdan söylenen İstiklal Marşı'ndan sonra Atatürk'ün manevi huzurunda 2 dakikalık saygı duruşu yapıldı ve T.M.T.F. adına bir genç konuşma yaptı onu takiben şehir adına belediye başkanı İstanbul Teknik Üniversitesi temsilcisi, İşçi sendikaları temsilcisi, Türk Kadınlar Birliği Temsilcisi, Ankara Şoförler Birliği temsilcisi vs. gibi hatipler heyecanlı konuşmalar yaparak Atatürk'ün 21 Milyon Türk'ün kalbinde heykelleştğini vicdanları kararmış bir takım kişilerin onun heykel ve büstlerine saygısızlık etmekle Atatürk sevgisini hiçbir

¹⁵⁹ Milliyet, 26 Temmuz 1951.

¹⁶⁰ Ulus, 26 Temmuz 1951.

zaman azaltamayacaklarını bilakis gittikçe alevlendireceklerini, bizi hürriyetimize ve insanlığımıza kavuşturan Atatürk'e uzanan ellerin er geç kırılacağını ve Türk Milleti'nin asla affına mazhar olamayacaklarını söylediler. İnkılâpların mana ve ehemmiyetini bir kere daha belirttiler. Daha sonra Ankara Üniversitesi'nden bir genç Behçet Kemal Çağlar'ın "Nöbetçi Millet" şiirini okudu. Mitingde hazır bulunan on bin kişiye şu andı tekrarlattı: "Biz Türk gençliği, Atasının bıraktığı eşsiz mirasa, onun cumhuriyetine onun inkılâplarına onun rejimine daima sadık kalmaya vatanın toprağına kanımızı İstiklaline canımızı vermeye namusumuz ve Türklüğümüz adına bir defa daha söz verir ant içeriz." Bu andı takiben hep bir ağızdan "Dağ başını duman almış" marşını okuyarak ulus meydanına vardılar.

Zafer Meydanı'nda olduğu gibi Atatürk anıtına çelenkler koyularak meşaleler yakıldı. Bu kalabalığın ortasında bir ara Kore savaş birliğimiz alay komutan vekili Natic Poyrazoğlu'nun omuzları üzerinde taşındığı ve şiddetli alkışlarla tezahürat yapıldığı görüldü. Bura da parti ve sivil toplum teşkilatları üyeleri hararetle konuşmalar yaparak irticai eylemleri telin ettiler.¹⁶¹

Atatürk'ün büstlerine yapılan saldırıyı kınamak amacıyla 3 Temmuz'da İzmir'de Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu öğrencileri tarafından Cumhuriyet Meydanı'nda büyük bir miting tertip edildi. Bütün siyasi partilerle işçi sendikaları ve İzmir Muallimler Birliği'nin kendi teşkilatı ile geniş ölçüde katılım sağladılar. Bu mitinge en üst düzey şehir idarecileri ve kalabalık bir halk topluluğu katıldı. İstiklal Marşı'yla başlanan mitin Atatürk'ün ve Kore şehitleri için yapılan saygı duruşuyla devam etti. Burada konuşan hatipler inkılâplarına bağlılıklarını bildirdiler, gençler Cumhuriyet Meydanı'ndaki Atatürk Heykeli'nin yanında nöbet tuttular. Kalabalık olaysız bir şekilde dağıldı.¹⁶² İrticai faaliyet yaptığı iddia edilen Ticcaniler hakkında da soruşturma yapıldı.

---

¹⁶¹ Milliyet, 1 Temmuz 1951.

¹⁶² Milliyet, 4 Temmuz 1951.

2.16. M.T.T.B'NİN BAŞBAKAN ADNAN MENDERES'E KOMÜNİZMLE MÜCADELEDE ALINAN SON KARAR İÇİN ÇEKTİKLERİ TELGRAF

Komünizmle mücadeleyi amaç edinen M.T.T.B. TBMM'nin komünistler hakkında aldığı son karar dolayısıyla Başbakan Adnan Menderes'e şu telgrafi çekmişlerdir:

“Sayın Başbakan Adnan Menderes;

Kurulduğundan bugüne kadar varlığını daima vatan ve millet menfaatlerine yönelterek Milli benliğimize aykırı cereyanlarla mücadeleyi şiar edinmiş bulunan M.T.T.B. Yüksek meclisimizin aldığı komünistler hakkında ki idam kararına her ne kadar şümulü olmasa da büyük bir ferahlıkla karşılamış bulunmaktadır.

Bu yerinde kararınızı hükümetimi teslim eden şahsınızda en vatan duygularımızla alkışlar hürmetlerimizi sunarız.¹⁶³

M.T.T.B. Genel Başkan Vekili

Kamuran Evliyaoğlu”

2.17. M.T.T.B.'NİN MİSİR MİTINGİ

İngiltere 1882 yılında işgal ettiği Mısır'da ve özellikle de Süveyş kalanlından vazgeçmek istemiyordu. Mısır ise bağımsızlığını kazandıktan sonra aşamalı bir şekilde İngiliz egemenlinden kurtulmak istiyordu. Mısır, İngiltere'nin Süveyş kanalına yerleşmek ve kalıcı olmak için son planı olan Ortadoğu komutanlığı teklifini reddetti. Ayrıca Mısır Parlamentosu 15 Ekim 1951'de kabul ettiği kanunlarla, 1936 İngiltere-Mısır Süveyş anlaşmasını reddettiği gibi daha önce anlaşmalara aykırı olarak Mısır Kralı aynı zamanda kendisini Sudan karalı olarak ilan etti. Bu durumu İngiltere, ABD ve Rusya'da yakından takip etti. Gerginleşen dış politika Mısır'ın iç siyasetine de etki etmiş ve İngilizlere karşı olan ülkede ki komünistler harekete geçmişti. Burada yapılan gösterilerde Türkiye aleyhinde sloganlar atılarak Amerika'nın dostu olarak Türkiye'yi

¹⁶³BCA., 030_01_00_00_20_118_20_1; BCA., 030_01_00_00_20_118_20_2.

telin ettiler.¹⁶⁴ M.T.T.B. 'de Mısır'da yapılan Mitinge karşılık olarak İstanbul'da büyük bir gösteri düzenledi.

2.18. T.M.T.F.'NİN 1952 KONGRESİ

T.M.T.F 8. Büyük Kongresi 29 Mart'ta İstanbul'da gerçekleşti. Bu kongreye İstanbul, Ankara, İzmir, Zonguldak, Üniversite ve yüksekokullar Talebe Birliklerini temsilen 75 delegenin katıldığı kongre başkanlığına Ankara Yüksekokullar Talebe Birliği'nden İsmet Sayın seçildi.

Atatürk ve Türk şehitleri için 3 dakikalık saygı duruşundan sonra Lozan delegelerinin ve Ankara Kız Teknik Öğrenci Derneği'nin tebrik ve başarı mesajları okundu. Akabinde Milli eğitim bakanı Tefik İleri, Vali ve Belediye Başkanı ile İngiltere ve Fransa Talebe Birlikleri başkanlarının tebrik ve başarı telgrafları okunmuş müteakiben Kore Tugayımıza sevgi ve bağlılıklarını ileten bir mesajın gönderilmesi kararlaştırılarak kongre sona ermiştir.¹⁶⁵

2.19. T.M.T.F.'NİN İZMİR'DEN YAYIMLADIKLARI İNKILÂPLARINA BAĞLI OLACAKLARINA DAİR TELGRAF

İzmir'de toplanan T.M.T.F. üyeleri 11 Aralık'ta bir beyanname yayınlarak Atatürk inkılâplarına ve devrimlerine bağlı olduklarını göstermek istemişlerdir.3 maddelik bu beyannamede :

Atatürk devrimlerinin milletimize mal olmadığını iddia eden Hasan Fehmi Usluoğlu'nun D.P. ihracı hadisesi taktir ve sevinçle karşılız.

Malatya'da gazeteci Ahmet Emin Yalman'ın şahsındaki hür fikre ve ileri zihniyete karşı girişilen suikastı nefretle kaydederiz.

Her zaman Büyük Atatürk'ün izinde devrimlerine ısrarla bağlı bir teşekkül olan T.M.T.F. bu toplantısında da sistemli irtica hareketleri üzerinde dikkatle ve itina ile durmuştur.Memleketimizin muhtelif köşelerinde zaman zaman esefle ve ıstırapla

¹⁶⁴ Milliyet, 10 Ekim 1951.

¹⁶⁵ Milliyet, 30 Mart 1952.

müşahede ettiğimiz devrim aleyhtarı kıpırdanışları, birbirleriyle yakından ilgili ve sistemli hadiseler olarak ele almanın zamanı gelmiştir.

Kurulduğu günden beri gençlik hareketlerine en hayırlı, en isabetli istikametlere sevk etmek milli bünyemizin kızıl ve kara kundakçılarıyla amansızca savaşmak şuuru içinde yaşamış bir teşekkülün bugünkü idarecileri olarak dikkate değer bulduğumuz birkaç hadiseyi arz etmek isteriz.

Bundan sonra T.M.T.F. Türk Milliyetçileri Derneği adlı teşekkül üzerinde ehemmiyetle durmakta ve bunu gerici ve yıkıcı hareketlerini hadiseler ve misallerle göz önüne koymaktır.

Bu misaller arasında Milliyetçiler Derneği'nin Ankara'da Atatürk Heykeline yapılan menfur saldırıyı telin için yapılan mitinge davet edildiği zaman bu daveti “*Böyle bir mitinge iştirak etmeyeceğiz*” diye cevaplandırıdıklarına işaret etmektedir. Ayrıca beyannamede Ankara şube başkanı Sami Yavrucak'ın Çanakkale şehitlerini anmak için yapılan tören hazırlıklarında “*Böyle bir günde Atatürk'ün kabrini ziyarete lüzum yoktur. Atatürk'ün Çanakkale Muharebelerinde bir hissesi nedir?*” şeklindeki sözleriyle kendisine devrim aleyhtarı hareketlere karşı derneğin niçin cephe almadı sualine “Her teşkilatın kendi gayesi olduğuna, bu teşkilatın ise amacının bu olmadığı” Cevabı üzerine T.M.T.F. tepki göstererek ibretle izlediklerini söylediler.¹⁶⁶

2.20. 8 OCAK 1953'TE BAŞBAKAN ADNAN MENDERES'İN İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'NDE YAPTIĞI KONUŞMA

8 Ocak'ta İstanbul Üniversitesi'ni ziyaret eden Adnan Menderes önce rektörle ve Üniversite idare heyetiyle buluşmuş, daha sonra Fen Fakültesi'nin öğrencilerinin doldurduğu konferans salonuna gelerek gençlerle buluşmuş, onların tezahüratları arasında konuşma yapmıştır.

Rektörün Başbakan'a bu ziyaretten dolayı teşekkür eden kısa bir hitabesinden sonra alkışlar arasında söz alan Adnan Menderes Üniversiteli gençlerle yakın temas hazırladığı için oda rektöre teşekkür etmiş ve konuşmasına şöyle devam etmiştir:

---

¹⁶⁶ Vatan, 11 Aralık 1951.

“Sizlere de kalpten teşekkür borçluyum. Bir an için işlerinizi ve derslerinizi bırakarak beni dinlemeye buraya geldiniz ve beni büyük bir hararetle samimiyetle kabul ettiniz. Üniversiteli genç ve aziz arkadaşlarıma candan teşekkür etmek ilk vazifemi teşkil eder

Sizlere bugün burada konferans mahiyetinde söz söyleyecek değilim kısa bir hasbıhal yapmak arzusundayım. Huzurunuz da bulunmamın gayesi her şeyden evvel üniversiteye yaptığım ziyaretten ve sizlerle karşı karşıya göz göze gelmekten duyduğum heyecanı sizlere kısaca intikal ettirmektir. Fertlerin olduğu kadar topluluklarında akli ve ruhi melekeleri iyi vasıf ve meziyetlerini en iyi şekilde şüphe yok ki hürriyet havası içinde gelişir. Hürriyet havası bu gelişme için fevkalade lüzumlu bir unsurdur. İlimin ise serbestçe inkişaf edebilmesi için Hürriyete ne kadar muhtaç olduğu herkesin kolayca taktir edebileceği bir hakikattir. Bunun bir delilini vermek için Orta çağa kısa bir göz atmak kafidir. Vicdan, söz ve tefekkür hürriyetlerinin uzun asıllar zarfında ilim bir türlü gelişmemiş ancak hürriyetle için yapılan mücadelelerle büyük inkılapların teahhuk ettirilmesinden sonradır ki ilim ve medeniye mucizevi bir hızla ilerlemeye başlamıştır.

Memleketimizde de uzun zamandan beri cereyan eden hürriyet münakaşalarının 1950’de kati bir safhaya ulaşmış olması ve hürriyet rejimi demek olan demokrasi inkılâbının tahakkuk etmesi bilhassa ilmin çatısı olan üniversitelerimiz için büyük bir mazhariyet teşkil etmiş olması icap eder. Demokrasinin fiilen tahakkukunu, kendisi için en büyük gaye kabul etmiş ve bunu tekemmül ettirmek için sarf etmiş bulunan bir iktidarı üniversitelerimiz ve ilim yapmak için çalışmakta bulunan sizlerin tam müttelikiniz saymanız gerekir. Sizlerden ördüğüm hararetle kabul bu temenninin doğruluğunu göstermektedir. Acaba yen iktidar üniversitelerimiz ve gençliğimiz için ne düşünüyor? En küçük tereddüde mahal olmamak lazım gelir. Hürriyetin müdafii olan bu yolda mücadeleyi göze almış bulunan ve baş gayesi hürriyetleri tahakkuk ettirmek olarak işe koyulan bir iktidarın ilim yolunda hürriyet yolunda yürüyen sizlerin tabii müttelikinizin olması kadar açık bir hakikate pek güç rastlanabilir. Üniversitelerimizin gelişmesini ne dereceye kadar arzuladığımızın üniversitelerimizi tekemmül ettirmek için nasıl gayretler sarf ettiğimizin maddi delili olmak üzere birkaç bütçe rakamı vermek isterim:

Evvela 25-26 milyon lira arasında seyreden üniversiteler tahsilatı yeni iktidarın vazifeye başlamasından bu yana 1951’de 29 Milyon 800 bin, 1952’de 31 Milyon 300 bin, 1953’te de 38 Milyon 200 Bin olmuştur. BU son miktarı Meclis komisyonunun artırması da pek muhtemeldir. Bunlar sadece yeni iktidarın alaka ve muhabbetin maddi tarafıdır. “

Üniversitelerin muhtariyeti hakkında da genişçe izahatta bulunan Başbakan Menderes şunları söyledi:

“Maddi alanda yapılan bu desteklerin yanında manevi sahada da hürriyetiniz ve muhtariyetiniz için büyük titizlik göstermek, her türlü fedakarlıklara katlanmak, yeni iktidarın esaslı bir vazifesini teşkil etmektedir. Böylece kararlaştırmış olduğumuzu burada ifade eden büyük bir haz duymaktayım.

Mesela çok nadir olmakla beraber üniversite kadrosu içinde fiili ve gündelik politikaya karışınlar mevcut bulunduğu halde, acaba uzaktan yakından muhtariyetinizi rencide eder mi endişesiyle ve zamanla tabii mecrasına gireceği ümidiyle bunları müsamaha ve hoşgörülükle karşılamaktayız.

Yine bu cümleden olmak üzere ve yine hürriyeti rencide etmemek kaygısıyla üniversitelerimiz içine kurulmuş türlü talebe cemiyetinin zaman zaman ve yer yer teşekkül maksatlarının dışına taşar gibi olmalarını da müsamaha ve hoşgörülükle geçiştirmekteyiz. Bunlarında pek yakında kendilerinden tabii ve matlup mecrasına gireceğini ümit etmekteyiz.”

Başvekil Adnan Menderes bundan sonra üniversiteli gençlerimizin hürriyetlerimizin müdafaası için daima uyanık olmaları üzerinde durmuş, bunun yanı başında nizam ve intizam unsurunun da büyük ehemmiyeti bulunduğunu belirtmiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir:

“Memlekete yarar unsurlar olarak yetişmek üzere bu çatı altında bulunduğumuz sıralarda nizam ve intizama bağlılığı nizamlara riayeti kendinizde bir itiyat haline getirdiğiniz taktirde bu memleket istikbalinin inşasında büyük fayda şahsi hayatınızda da muvaffakiyetin en kudretli teminat olur. Aranızda cemiyetler kurmuş ve kuracak

iseniz gerek cemiyet olarak gerek bu cemiyetlerin mensupları sıfatıyla kanun ve nizamla çerçevelenen maksatların dışına çıkmamaya esas gaye olarak çalışmak lazım gelir. Üniversitelerimizin bu memleketin hayrına olabilecek istikbal için büyük ümitler taşıyabilecek evsafda öğrencilerle dolu bulunduğuna kaniim.”

Menderes daha sonra inkılâp ve üniversite konusunda konuşmuş ve şöyle devam etmiştir:

“İnkılâp ve üniversite kelimeleri çok defa yan yana konuşulmuş ve konuşulmaktadır. Cemiyetimizi geri bırakan unsur ve sebeplerin tam bir tasfiyesi ve ileri medeni seviyede bir cemiyet kurulması demek olan inkılâpların korunmasında, gençliğimizin büyük bir rol sahibi bulunduğuna inanan insanlarız. Üniversite gençliğinin Türk gençliğinin çok değerli bir parçasını temsil ettiğine şüphe yoktur. Sizlerin inkılâplarımızın korunmasında vazifeli olduğunuzu topluluğunuzu daha da ileri seviyelere eriştirilmesinde ne derece kıymetli bir unsur teşkil ettiğinizi bir an hatırdan çıkarmak mümkün değildir. Sizlere ve sizin huzurunuzda Türk Gençliğine hitap ediyorum:

Türk gençliği inkılapların korunmasında vazifelidir. Ancak bu manevi sahada kalmak icap eder. Yoksa harekete geçmek taşmak ve sokaklara dökülmek değildir. İnkılapların muhafazasındaki manevi vazifeyi başka her suretle yapmak ve bu sahada mevcudiyetinizi hissettirebilmek daima mümkündür.

Asla ihtimal olmamakla beraber şayet hürriyetlerimiz, istiklal ve cumhuriyetimiz herhangi bir şekilde tehlikeye düşerse, bunları fiilen kuvvetle ve kanunla müdafaa etmek icap ediyorsa tenkit hareketlerine geçmek her şeyden evvel iktidarın ve hükümetlerin vazifesidir. İktidarınız bu vazifeyi bütün azmi ve dikkatiyle ifa etmeye her zaman hazır bulunmaktadır.

Büyük Atatürk'ün istiklalimizin ve cumhuriyetin korunmasını gençliğe emanet eden hitabesini hep beraber tekrar hatırlayabiliriz. Büyük Atatürk orada, Türk istiklalini ve cumhuriyetin tehlikeye düşmesi halini kendi güzel fikri ile pek sarih bir şekilde tasvir etmektedir.

“İstiklal ve cumhuriyetine kast edecek düşmanlar bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün ordular dağıtılmış ve memleketin her köşesi bir fiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elim ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde iktidara sahip olanlar, gaflet, dalalet ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler. Hatta bu iktidar sahipleri şahsi menfaatlerini müstevlilerin siyasi engelleriyle tevhit edebilirler. Millet farklı zaruret içinde harap ve bitap düşmüş olabilir. Ey Türk istikbalinin evladı, işte bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen Türk istiklal ve cumhuriyetini korumaktır.”

Atatürk Türk İstiklalini ve cumhuriyetini Gençliğe tevdi ederken düşebileceği tehlikeleri bu şekilde tasvir etmiş bulunuyor. Sizlerden bir an için memleketimizin bugün arz ettiğim manzaraya göz atmanızı rica ederim. Büyük Atatürk'ün kendi tabiriyle, o ahval ve şeraite benzeyen ufak bir nokta varmadır. Allah göstermesin, şayet böyle bir hal bir kere daha tekevvün ederse onun istiklal mücadelesini hep beraber ve hepimiz ayrı ayrı tekrarlamak her birimizin en mukaddes hakkımız ve vazifemizdir.”

“Genç vicdanlarınızı tatmin etmiş olmak için arz edeyim ki; Atatürk'ün Hitabesinde tasvir edilen manzaradan hiçbirisi mevcut değildir. Bugün milletçe müsterih ve emin atıye bakmak mümkündür. İktisadi durumumuz, maliyemiz, dış politikamız, ordumuz, sosyal imkanlarımız ve inkılaplarımız, kuvvetli bir vaziyettedir. Sizlerde mevcut oldukça ve daima heyecanla vazifeye hazır bulundukça, herhangi bir tehlike belirirse, sizlere Türk Milletinin ileri ve medeni seviyesine tevci edilmiş hücumlar olursa bunlar daima suretle ortadan silinmeye mahkumdur.”

Başbakan, Alkışlar arasında sözlerine devam ederek şunları söyledi:

“Atatürk Cumhuriyeti gençlere emanet etmiştir. Cumhuriyet dediğimiz zaman sizin gibi büyük Atatürk'ün kastı da, cumhuriyetin şekli değil elbette ki cumhuriyetin özü, demokratik cemiyetler nizamı, medeni bir Türk Toplumu idi. Eğer onun zamanında buna erişilmediyse, zamanın ve şeraitin müsait olmadığını kabul etmek lazımdır. Türk Topluluğu bugünkü meselesine vardıktan sonra artık vazifemiz bu varılmış seviyenin bekçiliğini yapmak değildir. Bu ileri seviyeyi daha da tekemmül ettirmek için sosyal ve siyasi vazifelerinizi yapmaya hazır olacaksınız. Bu ileri seviye Atatürk için bir emeldi.

Biz Türk topluluğu olarak onu tahakkuk ettirmiş bulunuyoruz. Artık bunu korumakla iktifa edecek değiliz. Dünyada en ileri cemiyetin medeni seviyesi ne ise Türk topluluğunun seviyesi bir metre geri olmamalıdır.

Cumhuriyet diyince her şeyden evvel, Hürriyetlerimizin müdafaası hatıra geliyor. İstiklalimiz dış hürriyetimizdir. Cumhuriyet kelimesiyle de işte vatandaşların şahsi siyasi ve içtimai hürriyetlerini kastetmekteyiz. Herhangi taraftan gelirse gelsin hürriyetler üzerine baskı teşkil edecek tesirleri ortadan kaldırmak hürriyetlerimize karşı, taarruz ve tecavüzü yok etmek şiar ve prensibine sıkı sıkıya bağlıyız.

Mürteciden, siyasi mürtecilerden, bir takım batılı içtimai zehapların esiri olmuş, zümrelerden ve komünistlerden, hülasa nereden gelirse gelsin, taassubu hürriyetlerimize tecavüzü, hürriyetlerimiz üzerinde baskı yapmak gayretlerini hükümet olarak kanunla kuvvetle ve azimle derhal karşılamak ve önlemek için hazırız. Sizlerinde bizimle beraber oluşunuza en küçük şüphemiz yoktur.

Hürriyetlerimizi müdafaa etmek yolunda sarsılmaz azim ve kararımızla, hükümet ve partilerimizle sizlerin hürriyetlerin müdafaası için bu beyannamemiz, eğer Atatürk Şu anda yanımızda olsaydı bizi takdiren Mazhar kılardı.”

“gençlik kısaca ifade edilmeli istenirse heyecan demektir. Heyecan unsurunu iyi ve yapıcı yollarda kullandığı taktirde, hayatta ve hadiseler üzerinde tesirleri çok büyüktür. Memleket için değeri paha biçilmez değerdedir. İstikameti yanlış tespit edilmiş, heyecanların zararları ise birçok misalleriyle sabittir. Hepimize ibret teşkil etmek için bir hatırayı tekrarlamakta fayda mülahaza etmekteyim. Devletin çok gaili bir zamanında imparatorluğun dağılma ve tasfiyesinin pek çoklarınınca ve bir çok garp memleketlerince, muhakkak görüldüğü bir sırada zamanın üniversitesi Darülfünun Üniversitesi heyecanlanmıştı. Bu heyecanın memleketin kaderi üzerinde zararlı neticeler tevhit ettiği iddia olunabilir. Ben o günden bugüne kıyas kabul etmeyecek derecede tekemmül ettiğimize inanıyorum. Sizler ağabeylerinizin, babalarınızın bulunduğu noktadan ileridesiniz. Bu misali sizlere örnek olarak göstermem, sırf ifademe bir vücut vermek içindir. Heyecanların iyi kullanılmadığı o devirlerden bugün çok uzaktayız. Bugünler üniversitelerimizi ve üniversite gençliğimizi memleketin menfaatleri üzerinde tam bir anlayış ve idrake sahip görmekle bahtiyarım. Bu çatıyı vatan severlik

kadar, hürriyetlerin müdafası terbiyesini alarak terk ettiğimiz zaman, hepiniz ayrı ayrı hem memleket için hem de hususi hayatınız için en kudretli teminatı elde etmiş olacaksınız. yarın denecek kadar yakın bir istikbal de memleket mesuliyetini genç omuzlarınızda ve dirayetli elerinizde başarıyla taşıyabileceğinizden eminim. Ve memleket mukadderatını sizlere tevdi edeceğimizden dolayı derin bir huzur içinde bulunmaktayız. Ben sizleri bu müktesebatınızla vatan severliğiniz şuurunuz ve heyecanınızla bilgi ve her türlü liyakatlerinizle, memleketimize ayrı ayrı her birinizin çok büyük ve hayırlı işler başarmak bahtiyarlığına erişmenize temenni ederim. Allah sizleri memlekete bağışlasın."¹⁶⁷

2.21. BAŞBAKAN ADNAN MENDERES'İN İTÜ'YÜ ZİYARETİ VE YAPTIĞI KONUŞMA

Başbakan Adnan Menderes teknik üniversite'nin yeni ders yılına başlaması üzerine İstanbul'a geldi.¹⁶⁸ Başbakan'a Milli Eğitim Bakanı, Belediye Başkanı, Vali, Teknik üniversite rektörü, Profesörler, Yüksek tahsil gençliğinden bir grup karşıladılar. İstanbul Teknik üniversitesi salonunda büyük bir kalabalık Adnan Menderes'e sevgi gösterisinde bulundular.

Milli Eğitim Bakanı Rıfki Salim Burçak'ın konuşmasından sonra Başbakan Menderes kürsüye çıkarak şunları söyledi:

"Sözüme başlarken evvela bana aranızda bulunmak fırsatı vermiş olduğundan dolayı muhterem rektöre teşekkür eder ve Teknik Üniversitenin çok değerli ve muhterem huzurlarında eğilirim.

Sevgili genç öğrenci arkadaşlarım;

Sizler için mesut bir başlangıç olan böyle bir günde sizleri tebrik etmek ve böyle bir toplantıda aranızda bulunarak birkaç cümle bile olsa sizlere hitap etmekten büyük bir bahtiyalıkta olduğumu ifade edeyim. Teknik Üniversitemizin bu merasim gününde benim gibi misafir davetli bulunan sizleri hürmetle selamlarım. Aziz dinleyicilerim

¹⁶⁷ Milliyet, 8 Ocak 1953.

¹⁶⁸ Cumhuriyet, 21 Ekim 1953.

muhterem Rektörün çok güzel nutkunu büyük bir zevkle dinledik bu nutuktan da hatırlayacağımız cihet Teknik Üniversitenin çalışma sahasını genişletmek lazım geleceğine ve yılda binlerce talebe yetiştirmek lüzumuna işaret eden kısmıdır. Filhakika muhterem rektör memleketin yüksek mühendise, mühendise ve teknik insanlara olan lüzumunu rakamlarla belirtti ve bunların memleket için yetiştirebilmesi maksadıyla sarf edilecek zamanın en aşağı on sene olacağını ifade etti, halbuki on sene sonra memleketten bu sahadaki ihtiyacı, şimdiden tahmin edemeyeceğimiz safhada genişleyecektir demek oluyor ki önümüzdeki uzun yıllar zarfında memleketin muhtaç bulunduğu teknik ilim ve fen adamlarına sahip olamamak yüzünden çok mahrumiyet çekmesi mukadder görünüyor. On sene on beş sene mütemadiyen bu mahrumiyet ve ihtiyacın tazyiki altında kalınması ve iktisadi inkişafımızın bu surette kösteklenmesi nelere mal olabilir bunu tahmin etmek güç değildir. Susuzluğun daimi tesiri altında bulunan bir nebat nasıl meyvesini tam veremezse önümüzdeki on sene zarfında ihtiyacın şiddeti nispetinde mühendislerimizin, teknik adamlarımızın eksikliğini çekecek ve bu yüzden iktisadi kaybımızda büyük olacaktır. Bu kaybın sadece rakamlarla ifade olabilecek maddi tarafı bile büyük rakamlarla yükselir. O halde teknik üniversitemizin faaliyet safhasını süratle genişletmek ve onu memleketin muhtaç bulunduğu ilim ve fen adamlarını binlerce sayıda ve süratle yetiştirmek imkanını sahip kılmak kati bir zarurettir. Bu sebeple on senelik programı beş seneye indirilmesi hususunda fedakarlık ihtiyar etmek en büyük kazancı teşkil edecektir.

Sevgili dinleyicilerim,

Sözlerimi bitirirken hepinize hürmetlerimi arz edip genç öğrenci arkadaşlarıma ve çok muhterem profesörlere muvaffak bir ders yılı idrak etmelerini temenni ederken bu memleket için feyizli kaynağı teşkil eden bu müessesenin yükseltilmesi gayretlerinde hükümetin mesul adamı olarak beni bir yardımcınız sıfatında yanınızda bulunacağımızdan emin olmanızı dilerim. Bu davada daima yanınızda ve yardımcınız olarak bulunmam naçiz şahsım için büyük bir şeref teşkil edeceğinizi ifade etmek ve sizleri bütün gayretlerimizde teşci etmek ve on senelik programınızı beş seneye indirmek yolunu bulmaya sizleri teşvik etmek en zevkli vazifemi teşkil eder.”¹⁶⁹

---

¹⁶⁹ Milliyet, 21 Ekim 1953.

2.22 ATATÜRK'ÜN 15. ÖLÜM YILDÖNÜMÜNDE T.M.T.F.'NİN YAPMIŞ OLDUĞU BÜYÜK MİTING

Cumhuriyetimizin banisi büyük kurtarıcı Atatürk'ün hatırasını anmak maksadıyla Türkiye Milli Talebe Federasyonu tarafından hazırlanan “Atatürk’e sevgi gösterisi “ 11 Kasım’da Beyazıt Meydanı’nda yapıldı. Bu gösteriye İstanbul ve İzmir’den gelen Yüksek Tahsil Gençliği ile Ankara Üniversitesi Yüksek Okul talebeleri ve çok sayıda vatandaş katıldı. İstiklal Marşı’nın okunmasıyla başlayan program İ.T.Ü.B başkanı Metin Cizreli Bir konuşma yaparak Atatürk’ün hatırasının daima gençlerin kalplerinde muhafaza edileceğini ve onun büyük varlığının hiçbir şeyle mukayese edilemeyeceğini söylemiş eşsiz kurtarıcının şimdi vatanın her tarafından getirilen şehit kanlarıyla sulanmış vatan toprakları arasında ebedi istirahat karında müsterih uyuduğunu söylemiştir. Nöbetçi Millet şiirinin okunmasından sonra Yıldırım Beyazıt Meydanı’ndaki sona ermiş ve buradan toplu bir halde söylenen “Dağ başını duman almış” marşı ile Ulus Meydanı’na doğru yürümüştür. Kfile buraya gelince esnaf dernekleri arasında yapılan konuşmadan sonra T.M.T.F.’den Kemal Özalp isminde bir öğrenci konuşma yaparak Atatürk’ün gençliğe olan en büyük emanetinin düşmanlara karşı büyük bir azimle korunacağını söyleyerek Atatürk’ü yaşatmanın eserlerini yaşatmak olduğunu söylemiş ve getirdiği inkılapların gençler tarafından daima korunacağını ifade etmiştir.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar’da Lozan Meydanı’nda hazır bulunmuş ve gençlere şöyle seslenmiştir:

“Aziz gençler müsaade ederseniz sizlere evlatlarım diye hitap edeyim. Çünkü yaşam bana bu hakkı vermektedir. Buraya sırf sizi dinlemek için heyecanlarınıza ve asil duygularınıza ortak olmaya geldim. Konuşmak aklımdan dahi geçmemiştii. Fakat ısrarınız karşısında dayanamadım.

Atatürk her hareketinde isabetli olmuştur. Büyük eserlerini gençliğe emanet etmesinin doğruluğunu bugün bu toplantımız tamamen teyit etmektedir. Bu gördüğü muhteşem manzara ve milli tezahürleriniz istikbal için çok ümit vericidir. Memleketimizin daha feyizli nurlu bir istikbale kavuşacağını delilidir. Hatırlarsanız

geçen sene birkaç bedbaht Atatürk heykeline tecavüz etmişti. Bu devrini yaşamış artık maziye karışmış iptidai bir zihniyetin eseridir. Bu bedbahtlara karşı sizleri temsil eden münevver birkaç gencimizden geldiğini de biliyorum. Kanun da yakalarına yapıştı. Bugün artık o demleri geride bırakmış oluyoruz. Nurlu istikbal medeniyet yolundadır. Medeniyet medeniyet derken bunu şahıslarınız, ihtiraslarımız için aramıyoruz. Tekrar edeyim; milletimizin nurlu istikbalini muasır medeniyette gördüğüm içindir ki ona sarılıyoruz. Bizim için doğru yol budur. Gençlik bunu bilmekte ve elindeki emaneti kıymetini taktir etmektedir.

Atatürk nizam ve intizama riayeti de isterdi. Şüphe yok her hareketimizde bunu da rehber olarak ele alacağız.

İşte bütün bunları göz önünde bulunduracak Atatürk'ün yakınında bulunmuş, hizmet etmiş bir insan sade Celal Bayar olarak aranıza karıştım, heyecanlarımız birleşti. Gençler onun emanetini canınızdan daha aziz bilmeliyiz” dedi.¹⁷⁰

---

¹⁷⁰ Zafer, 12 Aralık 1953.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1956-60 ARASI ÖĞRENCİ OLAYLARI

3.1. ANKARA ÜNİVERSİTESİ'NDE KOMÜNİZM FAALİYETLERİ

Üniversite senatosuna, bazı profesörlerin klik kurmak suretiyle komünizm tahrikleri yaptıkları iddiasıyla Rauf Tanır eski edebiyat fakültesi öğrencisi suç duyurusunda bulundu. Üniversite senatosu bu başvuruyu dikkate alarak bir tebliğ yayımladı neşredilen tebliğde,

“Profesörler hakkında ithamda bulanalar ellerinde herhangi bir delil varsa bunu derhal salahiyyetli mevzilere ve üniversite rektörlüğüne tevdi edebilirler.”

Bu tebliğ üzerine Rauf Tanır hem üniversiteye hem de rektörlüğe belgeleri göndermiştir. Belgelerinde şunlar bulunmaktaydı;

“İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji bölümünde profesör olan İsmail Hikmet Ertaylan'ın Lenin'e ithafen yazdığı “ Heykeli Karşısında” adlı bir methiyenin olduğunu ve 1937 de Bakü de basıldığını iddia ediyordu. İkinci iddia ise Prof. Ertaylan'ın Nazım Hikmet'in affı kampanyasında ilk imzanın ona ait olduğunu ve yazdığı “Türk Edebiyat Tarihi” adlı kitabında Namık Kemal ve Tevfik Fikret'in ilk Türk komünistler olarak gösterdiğini, Mehmet Akif'i ise gözlerinde kan, dişlerinde zehir gözüken şair olarak tanımlamış ve aynı kitapta şunları söylemiştir: “Türkler bütün mevcudiyetlerine karşı imhakar bir niyet besleyen kanlı Avrupa emperyalizminin bu Kudüs saldırganlarına ancak Kırmızı Rusya'nın maddi ve manevi yardımıyla karşı koymuş, büyük cihanın kendisinden el çektiği felaketleriyle eğlendiği sıralarda şuralar dosyasını uzattığı kardeş eli şükranla sunarak bir müşterek düşmana olanca suretiyle saldırmış ve mevcudiyetini kurtarmıştı. Türkler tabii bu kıymetli dakikayı kalplerinden çıkarmayacaklardır.” Demiştir.

Edebiyat öğrencisi Ahmet Rauf Tanır 25 ocak 1956'da ise Başbakan Adnan Menderes'e şu telgrafi çekmiştir:

“İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde komünist ve komünistlere alet olan profesörler hakkında üniversite senatosuna senelerden beri vaki müracaatlarımın hiç biri dikkate alınmamış veya muameleye alınmadan örtbas edilmiş bulunmaktadır. Bu arada Edebiyat Fakültesinde Nazım Hikmet kliğine mensup olanlar vaki şikayetlerimden dolayı mesul duruma düşmemek için Komünistlere ait resmi bir tahkikat dosyasını kasten yok etmişlerdir. Bu dosya içerisinde edebiyat fakültesinde komünistlerin faaliyetlerine ait birçok delil ve vesika vardır. Fakülte dâhilinde ki komünizm faaliyetleri ile yaptığımız mücadelelerden dolayı bize düşman olan yönetim kurulu üyelerinden bazıları birtakım sahte zabıt ve iftiralarla bizleri haksız yere cezalandırıp mücadelemize engel olmaya çalışmışlardır. İstanbul Üniversitesi bu komünistlere ve yapılan komünizm çalışmalarına engel olmamış ve göz yummuşlardır. Bu hususta İstanbul üniversitesi senatosuna 23 Ocak 1956 tarihinde yeniden bir müracaatta bulundu. Tahkikatın selameti adına hükümet murakabesinin teminini şahsınızdan bilhassa rica ediyorum. Bütün bu iddialarımı delil ve vesikalarla iddia etmeye hazırım. Saygılarımla.

Ahmet Rauf Tanır.¹⁷¹

3.2. DEMOKRAT PARTİ İLE ÜNİVERSİTE ÇEKİŞMESİ'NİN BAŞLAMASI

Demokrat Parti iktidarı ilk göreve geldiğinde üniversitelerin yetkilerine çok karışmamış, yetkilerini daraltmamıştı. Ancak yaşanan bazı gelişmeler ve Komünizm tahriklerinin üniversitede artması üzerine, en tehlikeli düşman olarak görülen bu ideolojiyi gençler arasında yayılması önlemek için Menderes hükümeti 5 Kasım 1954 yılında Üniversitelerin Politikayla uğraşmalarını men eden yasayı meclise getirdi. Bu durum ise üniversiteler tarafından tepkiyle karşılanmış ve üniversitelerin özerklik tartışmalarını tekrar gündeme getirmişti.

1956 Ocağına kadar üniversite öğretim üyeleri ile D.P arasında büyük gerginlikler yaşanmamıştı. Ancak 23 Ocak'ta Ankara üniversitesi siyasal bilimler fakültesinde

---

¹⁷¹ Milliyet, 26 Ocak 1956.

Ankara Fikir Kulübü tarafından düzenlenen “demokrasilerde parlamento hâkimi mutlak değildir” paneli bu çekişmenin en büyük sebeplerinden biri oldu.

Bu panele Prof. Dr. Yavuz Abadan, Doç.Dr. Turhan Feyzioğlu, Doç. Dr. Muammer Aksoy, Doç.Dr. Yaşar Karayalçın ve Doç.Dr. Aydın Yalçın katıldı. Panelin başkanlığını ise Ahmet Şükrü Esmer yapmıştır.¹⁷²

Türkiye de ilk defa olan bu panel de öğrenciler katılımcılara güncel sorular sormuşlar ve onların gelişen olaylarla ilgili fikirlerini öğrenmişlerdir. Panelistler konuşlarında yer yer hükümeti eleştiriler uygulanan politikaların eksiklerinden söz etmişlerdi.

Tartışmadan sonraki gün Başbakan Menderes konuyla ilgili bir konuşma yaptı. Bu konuşmasında: “ Dün yapılan münakaşalı bir konferansta hükümet ve partiye kaşı şümüllü bir hareketin başladığı görülmüştür. İlmin yerine zulmün ikame edileceğini söyleyecek kadar ileri gitmişlerdir. Bu konferansta bunları ve buna mümasil sözleri söyleyenlerin hepsi halk partisine mensuptur. Ve artık matbuatla iş birliği yapmaktadır. Hükümet bu vaziyete Seyirci kalamayacak elbette tedbirlerini alacaktır.¹⁷³” Demiştir.

Cumhuriyet Gazetesi bu haberi “Çanlarına ot tıkarız” başlığıyla vermişti. Bu başlık üzerine üniversite çevresinden tepkiler yükselmiş¹⁷⁴ ve ilk tepki Prof. Dr. Hıfzı Timur tarafından gelmiş ve aynı üslupla cevap vererek :“ Kanunlarla zaten çan tıkalı” demiştir. Profesör Sıddık Sami Onar ev Prof. Zeki Zeren’de Menderesi eleştiren görüşler beyan etmişlerdir.

Anadolu Ajansından resmi bir yazıyla “Çanlarına Ot Tıkarız” ifadesinin Başbakan Menderes tarafından kullanılmadığını söyleyerek yalanlamış, grup toplantılarının gizli yapılması münasebetiyle her türlü tahrifata açık olduğunu vurgulamıştır.¹⁷⁵

Menderes’in sözleri özellikle 26 ve 27 Ocak günü TBMM bütçe komisyonunda üniversiteler bütçesi görüşmelerine katılan rektörlerden ve muhalefet partisi lideri İsmet

¹⁷² Milliyet, 24 Ocak 1956.

¹⁷³ Zafer, 24 Ocak 1956.

¹⁷⁴ Cumhuriyet, 26 Ocak 1956.

¹⁷⁵ BCA., 030_01_00_00_15_83_2_1.

İnönü'den tepki gördü. Menderes ise üniversite çevrelerinin “İlmin üniversitenin kisvesine bürünerek günlük politika yaptıklarını” iddia ediyor,” biz üniversiteye gündelik siyasete karıştırmamak kararındayız.”¹⁷⁶ Diyerek söylenenlere karşı çıkıyordu.

İsmet İnönü ise Menderes'e tepki göstererek üniversite muhtariyetinin Cumhuriyet Halk Partisi'nin davası olduğunu söylüyor ilim adamlarının fikirlerinden dolayı zarar görmemesi gerektiğini vurgulayarak, “İlmin hürriyeti ve ilim adamının emniyeti idari ve siyasi tesirlere karşı mahfuz bulunmalıdır.” Beyanatıyla üniversite özerkliğini savunuyordu.¹⁷⁷

Hürriyet Partisi sözcüsü Prof. Dr. Muhlis Ete ise üniversite hocalarının siyasetle uğraşmalarının tabii olduğunu söyleyerek “Hocalar gibi aynı şekilde öğrencilerinde ilmin ışığı altında siyasi mevzuları ele alması tabiidir. Ve hatta bu, ilerde memleket hizmetlerinde vazife alacak gençlerin yetişmeleri bakımından lüzumludur.”

Demokrat Parti Konya Milletvekili Hamdi Ragıp Atademir ise şunları söylüyordu: “Üniversite istiklali sadece ilme ve fenne münhasırdır. Bunun dışında üniversite muhtariyeti olamaz. Bizde ise Üniversite öğretim üyeleri, muhtariyeti siyasi partilerin gayelerine hizmet manasını almaktadır. Üniversitelileri artık siyasi partilerin uşaklığından kurtarmak lazımdır.”¹⁷⁸

Bundan sonra konuşma alan Milli Eğitim Bakanı Ahmet Özal ise: “Üniversitelerin günlük siyasetle uğraşmaları caiz değildir” Diyerek üniversitelerin siyasetle uğraşmalarına karşı çıkmıştır. Daha sonra İstanbul, Ankara ve Teknik üniversite rektörleri de söz alarak birer konuşma yapmışlardır. Ankara Üniversitesi rektörü prof. Dr. İzzet Birant bu yaşanan hadiselerin büyütülmemesi gerektiğini söyleyerek “Üniversitenin vazifesi ilim yapmak ve toplanmaktır. Üniversite hocaları mühayyerdir. Onlara hiç kimse tesir edemez. Üniversiteler memlekete ait bütün havadisleri değerlendirmek zorundadırlar.”

---

¹⁷⁶ Kabacalı, s. 116.

¹⁷⁷ Taylak, s. 240.

¹⁷⁸ Taylak, s. 239.

Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya bu konuyla ilgili Cumhuriyet gazetesine geniş bir beyanat vererek özetle şunları söylemiştir: “Talebelerimizin siyaset yapma meselesini biz, memleketin geleceğini emanet ettiğimiz kaderine hakim olacak nesillerin amme hayatıyla ilgilenmesi cereyan eden olayları anlayıp açıklayabilmesi olarak kabul ediyoruz. Bu yıkıcı toplantı ve mitingler içerisinde bunalmak demek değildir. İstiklal savaşı genç bir neslin eseridir.” Prof. Tunaya; Sivas kongresinde öne çıkan ve mücadelesiyle örnek olan tıbbiyeli hikmeti kastederek: “Sivas kongresinde üniversite talebe temsilcileri vardı. En iyi gençlik en iyisi, gençlik karşısına örnek hükümetler olarak çıkmaktadır.¹⁷⁹” Sözleriyle gençlerin siyasi hayatın her daim içinde bulunması gerektiğini belirtmiştir.

3.3. PROF. DR. TURHAN FEYZİOĞLU’NUN VEKÂLET EMRİNE ALINMASI VE SİYASAL BİLİMLER FAKÜLTESİ’NDE YAŞANAN İSTİFALAR

Ankara Siyasal Bilimler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu, fakültenin açılışında yaptığı konuşma, üniversitelerin özerkliği meselesini vurgulamış ve hükümetin politikalarını eleştirmişti.¹⁸⁰ Bunu üzerine Feyzioğlu’nun vekalet emrine alınması kararlaştırıldı. Bu durum ise Başta Ankara üniversitesi olmak üzere diğer üniversitelerde infiale yol açtı. Yaşanan gerginlik dönüşü olmayan bir hal almaya başladı.

Dekanın vekalet emrine alınması kararına ilk tepkiyi A.Ü.T.B verdi. Talebe Birliği mesajında, tanınmış bir bilim adamı olan Prof. Feyzioğlu’nun vekalet emrine alınmasının haksız bir uygulama olduğunu söyleyerek, büyük bir üzüntü içinde olduklarını ifade etmişlerdir.¹⁸¹

A.Ü.T.B’nin öncülüğünde öğrenciler 3 Aralık tarihinden itibaren gündüzleri dersleri boykot ederek, geceleri de sessiz yürüyüşler yaparak bu karara tepkilerini gösterdiler. Siyah elbiselerle gösterilerini gerçekleştiren gençler üç gün daha

¹⁷⁹ Cumhuriyet, 4 Aralık 1956

¹⁸⁰ Kabacalı, s. 117.

¹⁸¹ Taylak, s. 242.

protestolarının süreceğini söylüyorlardı.¹⁸² Siyasal bilimlerdeki bu tepkiye bir destekte Ankara üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencilerinden geldi. Hukukçu gençlerde olayı protesto ederek bir beyanname yayınlamışlar ve Feyzioğlu'nun bir an önce üniversiteye dönmesini istemişlerdir.

Tepkiler yayılmaya başladı öğrencilerin protestosu, Doç. Dr. Aydın Yalçın'ın istifa etmesiyle devam etti.¹⁸³ Aynı fakültenin İktisat bölümünde öğretim görevlisi olan Aydın Yalçın'da tepkisini görevinden istifa ederek gösterdi.

Ankara üniversitesinde yaşanan olaylar neticesinde Doç. Dr. Muammer Aksoy, 25 öğrenci ve 2 gazeteci polis tarafından nezarete alınmışlardı.¹⁸⁴ Aksoy'un istifasından bir gün sonra demokrat parti grubu Dr. Namık Gedik'in başkanlığında toplandı. Grup idari heyetin sabah ki toplantısında ortak verdiği ve siyasal bildiler fakültesinde meydana gelen üzücü olaylara dair hükümetten açıklama talep edilmesi hususunda ki kararı, grubun genel tasvibi ile gündemin diğer maddelerine tercihen görüşüldü ve kabul edildi. Bu mesele ile ilgili hükümet adına Dahiliye vekili ve Maarifvekili son günlerde cereyan eden hadiseleri ve bunlara karı alınacak tedbirleri izah ettiler. Daha sonra söz alan milletvekilleri, üniversiteler de ve yüksek okullarda yapılan siyasi tahriklere son verilmesini ve bunları yapanların cezalandırılmasını istediler. Grup konuşmasında söz alan Başbakan Adnan Menderes ise bu konu hakkında şunları söyledi. Maalesef bazı profesörler ve doçentlerin kendilerini klinik politika cereyanına kaptırdıklarının, partilerle sıkı münasebetler tesisine teşebbüs edecek kadar işi ileri götürdüklerinin ayrıca talebeyi derslere devam etmemeye hatta ayaklanmaya teşvik ettiklerinin sabit bulunduğunu beyan etti. Menderes gerek İstanbul gerek anakara'da epey zamandır devam eden bu tahriklerin nihayet siyasal bilimler fakültesinde meydana getirilmiş olan fiili ve hareket haline geçmiş bulunduğunu ve hadisenin siyasal bilgiler fakültesini inhisar ettirilmeyerek diğer fakültelere de sirayet ettirilmek istendiği ve hatta İstanbul Üniversitesi'nden bazı kişilerle irtibata geçilmeye çalışıldığını beyan etti.

---

¹⁸² Milliyet, 04 Aralık 1956.

¹⁸³ Cumhuriyet, 04 Aralık 1956.

¹⁸⁴ Milliyet, 04 Aralık 1956.

Demokrat Parti grubu Başbakan'ın sözlerini alkışlarla desteledi ve üniversitelerin siyaset oyunlarının sahnesi haline getirilme teşebbüslerinin önlenmesini ve buna teşebbüs edenlerin km olursa olsun cezalandırılmasını istediler.

Yaşanan bu olaylar basınla karşı karşıya getirilmiş Demokrat Parti'nin yayın organı gibi çalışan Zafer Gazetesi'nin 4 Aralık tarihli yayınında, hadiselerin sebebinin CHP ve İnönü olduğunu söylemiştir.

“İnönü ilim ocaklarından tahrik elini çekmelidir” başlıklı yazıda şunlar söylenmektedir: “İnönü bilmelidir ki gündüz külahlı gece silahlı gezerek ve bu yetmiyormuş gibi mesela, bir idari ilimler fakültesini bir CHP ocağı haline koyanlar kanun pençesini elbette ki yakarında hissedeceklerdir. Profesyonel politikacıların mülkiye mektebinde nasıl yuvalandıkları ve memleketi nasıl zehirlemek istedikleri meydandadır. Dekanın nutku olay çıkarmak içindir. Yalçın'ın acele istifası meslektaşlarının tahrik ve muhalif basının eline yeni malzeme vermek içindir. Fakat bir de bizzat talebeyi ayaklandırmak lazım. Kendi adamları olan bir iki tembihliyle bunu yapmışlar talebeyi ders grevine sevk etmişler, mülkiyenin yıldönümü için matem rozetlerini hazırlamışlardır. Daha ne kaldı? Paşaya kılıcını kuşandırıp ulusun tahta boşunu konuşurmak... Nihayet bu da yapılmıştır. Zaten bütün yapılanlar bunu içindir. Çünkü onların paşaları bu devletin ve bu ülkenin mütevellisidir.”¹⁸⁵

Zafer'de çıkan bu yazı üzerine CHP idari heyeti acil bir toplantı yaparak bir tebliğ yayınladı. Tebliğde yazını hayretle karşılandığını söyleyerek şunları ifade etmiştir: “Atatürk'ün Cumhuriyeti ve inkişâbımızı emanet ettiği Türk Gençliği'ni Kabakçı Mustafa vafında mütalaa eden yazar bu yazısıyla siyasal bilgiler fakültesinde vukuu bulan talebe hareketini bir kazan kaldırmaya benzetmekle ne kadar büyük bir delalet içinde bulunduğunu bir kere daha ilan etmiş oluyor.”¹⁸⁶

6 Aralık Perşembe günü ise istifalara bir yenisi daha katılmış Fuat Köprülü'nün damadı olan iktisat asistanı Coşkun Kırca istifa etmişti¹⁸⁷. Kırca istifasında, Batı demokrasilerinde ki üniversitelerin durumlarına ve son hadiselerine değinerek şöyle

¹⁸⁵ Zafer, 5 Aralık 1956.

¹⁸⁶ Milliyet, 6 Aralık 1956.

¹⁸⁷ Cumhuriyet, 7 Aralık 1956.

demiştir: “Bu hadiseler açıkça göstermiştir ki; memleketimiz batılı manasında akademik hürriyetler bakımından hiç de tatminkar olmayan bir durumda bulunmaktadır. Bu bedahet muvacehesinde mer’i mevzuatımızın üniversite muhtariyeti ve akademik hürriyetler mefhumları ile bağdaşamayacakları açıktır.

Bir idari Hukuk Profesörü sıfatıyla, devlet şurasının içtihatlarını ders ve yazılarında tenkit ve cerh etmek imkanı kendisine tanınmış olan bir üniversite öğretim üyesine, üniversiteyle ilgili bir idari tasarrufun tekemmül ettirilmediğini ve bundan mütevellit umumi teessürü belirtmek ve yetiştirici olarak öğrencilere doğru yolu göstermek hakkı dahi tanınmak istenmemektedir.

Bu durumda nabza göre şerbet vermemek için devlet kapısını terk edip memlekette hür fikirlerin ilim zihniyetinin bir kalesi olarak tanınan Mülkiyeyi ilticagah saymış bir vatandaş olarak bundan böyle sevgili müessesemizde gereken serbesti dahilinde çalışmak ve yetişmek imkanlarından mahkum kalacağımı iyice hissediyorum. Bu mülahazalarla istifamın kabulünü rica ederim.”

Ankara üniversitesindeki istifalar devam ediyordu. Kırıcı’nın istifasından hemen sonra, yine siyasal bilgiler fakültesi öğretim üyesi Amme Hukuku Doçenti Münci Kapani de Feyzioğlu’nun vekalet emrine alınmasına tepki olarak görevinden 7 Aralık’ta istifa etti.¹⁸⁸ 10 Aralık günü ise iki yıldan beri siyasal bilgiler fakültesinde asistan olarak görev yapan Şerif Mardin’de istifasını vererek bu duruma tepki göstermiştir.¹⁸⁹

Turhan Feyzioğlu ardından yaşanan istifaların da etkisi ile Dekanlık görevinden istifa ettiğini açıklayarak, vekalet alınmasına tepkisini göstermiştir.¹⁹⁰

6 Aralık’ta Hür Parti milletvekili Turan Güneş meclise sözlü bir önerge vererek maarif vekilinin cevaplandırmasını istemişti. Sorular ise şöyleydi;

1-Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu’nun Fakültenin açılışında söylemiş olduğu nutkun tam metnine sahip misiniz?

¹⁸⁸ Akşam, 8 Aralık 1956.

¹⁸⁹ Milliyet, 11 Aralık 1956.

¹⁹⁰ Cumhuriyet, 11 Aralık 1956.

Eğer bu konuşmaya sahip iseniz, hangi fikirleri ve cümleleri ilme, hakikate, dekanlık ve profesörlük vazifesine aykırı görüyorsunuz.

Eğer bu metne sahip değilseniz hangi sebepten dolayı Feyzioğlu'nu vekalet emrine aldınız?

Başbakan'ın resmen açıklanan "bazı profesörlerin ve doçentlerin siyasi partilerle sıkı münasebetler tesisine teşebbüs edecek kadar ileriye gittiğinin sabit olduğu" şeklindeki beyanına katılıyor musunuz? Ediyorsanız, şahısların kimler olduğunu ve tesis ettikleri münasebetleri açıklar mısınız?

1954 seçimlerine kadar Teknik Üniversite hocası olan zat bir parti ocağına kayıtlı bulunuyor muydu?

19 Aralık'ta Meclis'te bir konuşma yapan Menderes yaşanan son olayları eleştirmiş ve şunları söylemiştir. Hangi açılış töreninde, talebe, temyiz heyeti gibi bakanın takdir hakkı için sözler söyler hadiseler İstanbul aktarılarak büyütülmek isteniyor birbiri ardından soru önergeleri veriliyor bu soru önergeleri de bir nevi gösteri sebebidir. Biz dört senelik muhalefetimizde eğer Üniversitelerde ocak açsaydık şimdi üniversitelerin hali ne olurdu biz dört senede üniversiteye ve orduya hiçbir surette siyaset sokmadık. Şimdi iki profesör peyleyip, dört doçentle anlaşip üniversite de tahrikler yapmaya kalkıyorlar içte ve dışta memleketi kötölemek istiyorlar üniversite de 1950 den beri bazı meselelerin mevcudiyeti bilinmekteydi siyasi gösterilerle başlayarak tedrisatta partizanlığa kadar işi götürmek istenmiştir. Kendi siyasi kanaatlerini masum vatan evlatlarını telkin etmelerine meydan vermeyeceğiz. Bir profesör partiye kaydolabilir ama öğrencisini telkin edemez bunlar üniversite içinde partizanca propaganda yapmışlardır."dedi

20 Aralıkta meclisin gündemine alınan bu soru önergeleri büyük tartışmalar yarattı. Başbakan Adnan Menderes 8 defa, önergelerin sahibi Turan Güneş de 7 kere söz hakkı aldı. Turhan Feyzioğlu'nun 3 Kasım'da yaptığı konuşmanın üniversite özerkliğini rencide ettiği milli eğitim bakanı Ahmet Özel tarafından iddia edilmiştir. Tartışmalar yer yer kavgaya dönüşmüş beş buçuk saat süren bu toplantı Feyzioğlu'nun politikayı

talebelere yayması sebebiyle vekalet emrine alındı, hülasa edildi.¹⁹¹ Bu karar üzerine Feyizoğlu 21 Aralık günü bir beyanatta bulunarak, başbakanın ve maarif vekilin konuşmalarını cevaplandırmıştır. Beyanatında şunları söylemiştir;

“Vekalet emrine altına alınmam konusunda muhtelif partilere mensup milletvekilleri tarafından sorulan sorulara başbakanın ve maarif vekilinin verdikleri cevaplar radyolarla ilan edildi. Derhal şunu belirteyim ki maarif vekilinin T.B.M.M de verdiği izahat daha önce Ankara Üniversitesine mütalaa istemek üzere yazdığı yazıdan bir hayli ayrılmaktadır. Vekalet emrine altına alınmamı halkı göstermek için müzakerelerin ilk saatlerinde ileri sürülen sebepte farklıdır. Feyizoğlu mecliste yapılan iddiaların madde zikretmek suretiyle varit olmadığını¹⁹²” söylemiştir.

Feyizoğlu fakültede yapılan törenin her yıl tekrarlandığını bu merasimin yalnız siyasal bilgiler fakültesine ait olmadığını esasen böyle bir tören yapılacağını daha önce ilgili makamlara resmen bildirildiğini söylemiştir. Profesör Feyizoğlu başbakanın üniversitedeki gençleri siyasete çektiği iddiasını da cevaplandırmış ve böyle bir iddianın asılsız olduğunu söylemiştir. Doçent Aydın Yalçın için ise yetkin bir bilim adamı olduğunu, aldığı görevleri başarıyla yürüttüğünü geçen yıl birleşmiş milletlere iktisat uzmanı olarak davet edildiğini bu senede Kolombiya Üniversitesine profesör olarak çağırıldığını söyleyerek beyannamesini özetlemiştir.

3.4. T.M.T.F’NİN YAZAR HÜSEYİN CAHİT YALÇIN’IN ÖLÜMÜ MÜNASEBETİYLE YAYINLADIĞI BEYANNAME

18 Ekim’de vefat eden yazar Hüseyin Cahit için Federasyon bir tebliğ yayınlamıştır.

Tebliğde; “Türk Gençliği onun yaptığı hürriyet mücadelesini daima kendisine şiar edinecektir. Son nefesinde bile “bu memleketi ancak Türk Gençliği Kurtarabilir” diyen büyük insana Türk gençliği gereken saygıyı gösterecektir.¹⁹³”denilmiştir.

¹⁹¹ Milliyet, 20 Aralık 1956.

¹⁹² Ulus, 22 Aralık 1956.

¹⁹³ Taylak, s. 251.

20 Ekim’de yapılan cenaze törenine de çok sayıda gençlik teşekkülü katılarak yazarın son yolculuğunda yalnız bırakmamışlardır.¹⁹⁴

3.5. KIBRIS MESELESİ VE T.M.T.F’NİN TAVRI

17 Nisan 1957 günü Atina’da, Kıbrıs’ta Türklere büyük problem yaşatan Başpapaz Makarios’ a yapılan karşılama töreni ve Yunan makamlarının eli kanlı papaza göstermiş olduğu büyük alaka Türkiye’de tepkiye yol açmış, başta Başbakan Adnan menderes olmak üzere toplumun her kesiminden beyanatlar yayınlanmıştır.

Kıbrıs Meselesinde oldukça hassas olan T.M.T.F de bir beyanname yayınlayarak; Şuursuz hareketin milli menfaate aykırı olduğunu, Yunanistan’ın yaygara ile bir şey kazanamayacağını söylemiştir.

Miting yapılması için valiliğe başvuran federasyon üyeleri buna izin alamamış yalnızca bir basın açıklaması yapmasına izin verilmiştir.

Federasyonun ikinci başkanı Celal Ordan tarafından 19 Nisan günü yapılan açıklama da gençliğin görüşü 6 noktada hülasa edilmektedir;

1-T.M.T.F başta olduğu gibi bugünde Kıbrıs hadiseleri karşısında Türk Milleti’nin ve hükümetinin görüşüne muvazi olarak hareket etme kararı vermiş olup bu mevzuda büyük bir hassasiyet göstermektedir.

2-Türk gençliği Kıbrıs Davası’nın arz ettiği son inkişafkar karşısında temkinle hareket edip neticeye varmak kararındadır. Bunun aksine olarak şuursuz yapılacak herhangi bir hareketi milli menfaatlere ve dava tutumuna aykırı kabul eder. Türk Yüksek tahsil gençliği adına federasyondan gayri hiçbir teşekkülün konuşmaya yetkili olmadığını beyan ederiz.

3-Türk Kamuoyunun zihinlerini bulandırmak suretiyle bundan faydalanmak isteyen Yunanistan, kilisesi ve dostlarının, Türk Milleti’nin yaygara, tezvîr ve tahriklerle aldatılacaklarını zannetmemelerini tavsiye ederiz.

---

¹⁹⁴ Vatan, 21 Aralık 1957.

4-Türk Milleti ve gençliği kendisine atasından tevdi edilen emanetleri nasıl koruyacağını ve zamanı geldiğinde onu nasıl kullanabileceğine pekala müdriktir ve bu hususta hiçbir tereddüdü yoktur.

5-Tarih boyunca Bizans ve Atina keşişlerinin yaygaralarla kendileri için bir takım haklar iktisap ettikleri belki görülmüştür. Fakat bugün bir kasaba keşişi olan Makarios'un ecdatlarından kalma metotlarla Türk'ün öz be öz malı olan Kıbrıs'tan bir pay verilmeyeceğini bir kere daha hatırlatmak isteriz.

Türk gençliği kendi davası olarak benimsediği Kıbrıs işinde kararlıdır. Ve daima kararlı ve şuurla hareket edecektir.¹⁹⁵

İ.Ü.T.B de bir basın toplantısı düzenleyerek “Kıbrıs meselesini emri vakiler karşısında gayri adilane ve gayri hukuki halledilmesine, her ne pahasına olursa olsun asla müsaade edemeyeceğiz”¹⁹⁶ demek suretiyle tepkilerini göstermişlerdir.

21 Nisan günü yüksek tahsil talebe birliğinden bir grup genç Sakarya nehrinin yanına gelerek 21 Kıbrıs Gününü kutlamışlar ve Sakarya valisiyle görüşmüşlerdir.¹⁹⁷

T.M.T.F ikinci başkanı ile Teknik ve İstanbul üniversitesi,Tüksek okullar talebe birliği başkanları 23 Nisan günü toplanarak Kıbrıs meselesiyle ilgili ortak bir deklarasyon yayınlamışlardır.

Deklarasyonda şunlar denilmektedir;

“Türk gençliği olarak Kıbrıs mevzuunda mutlak bir tesanül içinde bulunduğumuzu ve bu mevzuda en ufak bir tereddüde dahi mahal vermeksizin aynı görüşe sahip olmakta devam edeceğimizi muhterem basınımıza dolayısıyla Türk ve dünya kamuoyuna bir kere daha arz etmek lüzum ve ihtiyacını hissettik.

İlgililerce talebe teşekküllerinin Kıbrıs mevzuunda herhangi bir toplantı yapılmasına müsaade edilmeyeceği hususunda kamuoyuna akseden haberlerin hakikatle

¹⁹⁵ Milliyet, 20 Nisan 1957.

¹⁹⁶ Milliyet, 20 Nisan 1957.

¹⁹⁷ Akşam, 20 Nisan 1957.

bir ilgisi yoktur. Ve bu konuda milli bir hareket yapılması mevzu bahis olduğu takdirde bu müsaadenin önceki emirde öğrenci kuruluşlarına verileceğini ve verilmesi gerektiğini ifade ederiz.¹⁹⁸

5 Mayıs'ta Kıbrıs Türklerinin lideri Dr. Fazıl Küçük T.M.T.F binasına giderek, T.M.T.F, teknik üniversite Talebe birliği ve İstanbul yüksek okullar talebe birliği başkanlarıyla görüşmüştür. Genlerin çalışmalarının Kıbrıs davasının dünyaya duyurulmasında önemli olduğunu vurgulayan Küçük, gençleri tebrik etti. Gençlere çalışmalarıyla ilgili önemli bilgiler vererek Kıbrıs davasının Tüm Türklerin davası olduğunu söylemişler ve Kıbrıs Türklerinin yanlarında olduklarını söylemişlerdir.¹⁹⁹

Gençler yaşanan siyasi olayları çok yakından takip ediyor ve Kıbrıs davasının haklılığını her yerde yüksek sesle ifade ediyorlardı. Gençler valiliğe Miting yapmak için birçok kere valiliğe başvurmuşlardır. Federasyon üyesi gençler bir kampanya yaparak Kıbrıs Türktür Partisine gönderilmek üzere 12672 gençten alınan kanlarla 60/90 ebadında bir Türk bayrağı hazırlamışlar ve Kıbrıs'a, Kıbrıs Türk'tür Partisine göndermişlerdir.²⁰⁰

3.5.1. Kıbrıs Mitingleri

Kıbrıs ta Türklerle Rumların çatışması tüm görüşmelere rağmen azalmamış, bilakis Rumların Türk Köylerine, okullarına saldırıları artarak devam etmişti. Bu durum Ülkede büyük tepkiye sebep olmuş ve yurdun her tarafında mitinglerle Rumlar tel'in edilmiştir. Kıbrıs meselesinde başından beri mücadele halinde olan Üniversite gençliği de büyük protesto gösterileriyle tepkilerini ortaya koymuş ve Kıbrıs meselesinde Taraf olduklarını tüm dünyaya göstermişlerdir.

İlk Büyük Miting ise İ.Ü.T.B tarafından 8 Haziran Pazar günü yapılmıştır. Talebe birliği bu büyük toplantıya iyi hazırlanmış ve 100.000 pankart 10.000 afiş, 10.000 el ilanı ve 100 tane bez döviz yaptırmışlardır. 10.000 üniversiteli gencin görev aldığı mitingde, Kıbrıs Türklerinin lideri Dr. Fazıl KÜÇÜK, Necati Sağer, Hamdullah Suphi

¹⁹⁸ Milliyet 24 Nisan 1957.

¹⁹⁹ Milliyet 06 Mayıs 1957.

²⁰⁰ Taylak, s.250

Tanrıöver, Behçet Kemal Çağlar ve Prof. Dr. İsmet Giritli konuşma yapmıştır.²⁰¹ Bu mitingi Menderes ve Hükümette desteklemiş ve İ.Ü.T.B temsilcileriyle görüşerek yanlarında olduklarını belirtmişlerdir.

300.000 Kişinin Beyazıt meydanında toplanmasıyla başlayan miting İstiklal Marşı ve sloganlarla devam etmiş, hatiplerin konuşmasıyla coşkulu kalabalık galeyana gelmiştir.

İ.Ü.T.B Başkanı Samet Güldoğan Açılış Konuşmasında günün anlam ve öneminden bahsederek şunları ifade etmiştir; “Taksim Değişmez kararımızdır. Taksim Menderes’in Zorlu’nun, Türk Gençliği’nin ve milletinin fikridir. Bu yemi topyekun Milletin yeminidir. Şu anda 26 Milyonun kararını bugün dünyaya ilan ediyoruz. Daha dün vatanın harimi ismetinde boğulanlar, bugün mübarek topraklarımızı kirletmek istiyorlar. Artık Vazife Mehmetçiğe düşmektedir. Eğer insanlığın huzurunu kaçırarak bir hadise çıkacak olursa, bunun mesuliyeti kaypak politika takip edenlere aittir.”²⁰² demiştir.

Birlik başkanının konuşmasından sonra Kürsüye Çıkan Kıbrıs lideri Dr. Küçük kalabalığı coşturan heyecanlı bir konuşma yaparak Kıbrıs’ın son günlerdeki durumunu izah etmiş ve şunları söyledi; “size 120 bin kardeşimizin selamlarını getirdim. Sizden aldığımız kuvvet, bize gösterdiğiniz bağlılık, mücadele hayatımızın tükenmez enerji kaynağımız oldu. Kaypak politika entrikalarına ve ağır baskıya, bu kuvvet sayesinde boyun eğdik. Ancak sabrımız tükendi. Can vereceğiz, kan akıtacağız ama er-geç hürriyetimize kavuşacağız. Bu davamızı tahakkuk ettirmek için yaptığımız mücadelenin neticesi olarak Kıbrıs’ta her gün Türk Kanı akmaktadır. Gençliğin bu heyecanını takdir ediyorum.”²⁰³ Diyerek haklı mücadelenin Kıbrıs türkünün lehinde sonuçlanacağını söylemiştir. Ve kürsüden inerken de “Ya Taksim Ya Ölüm” sloganını üç kez tekrarlamıştır.

²⁰¹ Milliyet, 07 Haziran 1958.

²⁰² Cumhuriyet, 09 Haziran 1958.

²⁰³ Cumhuriyet, 09 Haziran 1958.

Konuşmalar aynı heyecanla devam etmiş, Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti Londra Başkanı Necati Sager etkili bir konuşma yaparak "Gerekirse Kıbrıs uğruna öleceklerini" belirtmiş ve Kıbrıs'ın Türk vatani olduğunu beyan etmiştir.

Daha sonra Behçet Kemal bir Konuşma yaparak "Kıbrıs'ın Milli bir mesele olduğunu asla ve kat'a geri dönmeyeceğini söyleyerek Patriğe Tepki göstermiş Patriğe hitaben "patrik Efendi bir din adamı olarak kalırsan sana hürmet duyanlar olacaktır. Ama haddini bil ve aklını başına al. Hareketlerini ona göre tanzim et"²⁰⁴ demiştir.

Güvenlik güçleri bilhassa Patrikhane, yunan ve İngiliz konsoloslukları etrafında önlem almışlar ve olası bir olumsuzluğu önlemeye çalışmışlardır. Miting dağıldıktan sonra toplu halde yürüyüşe izin verilmemiştir. Fakat Atatürk ve galata köprüsünden Beyoğlu'na çıkmak isteyen binlerce kişi ellerinde pankartlarla Eminönü ile Unkapanı'na doğru hareket etmişlerdir. Bu durum karşısında Tanklar yürütülmüş, askeri birlikler yürüyüşe gençlere mani olmuşlardır. Akşam geç saatlere kadar süren bu olaylar emniyet güçlerinin müdahalesiyle sabahın ilk ışıklarında son bulmuştur.²⁰⁵

Kıbrıs'ta Türklere yapılan düşmanca tavır devam ediyordu. M.T.T.B de Türkiye'nin her tarafında mitingler düzenleyerek Anavatan'da yaşayan Türklerin dikkatini çekmeye çalışıyor ve Dünya Kamuoyunun yapılan haksızlığa tepki göstermesini istiyordu. M.T.T.B Genel başkanı Orhan Sakarya, Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Av. Rauf Denктаş'a bir telgraf çekerek haklı mücadelelerinin yanlarında olduklarını söylemiş ve şunları ifade etmiştir " göbeğimiz olan 120 bin Türk kardeşimize kem gözle bakmaya yeltenenler karşılarında yıkılmaz bir iman kalesi halinde Türk Gençliğini bulacaklardır.

Türk Gençliği olarak, atalarımızın at koşturup cirit oynattığı Yeşil Adada çıkacak dahili harbe gönüllü olarak katılmak üzere işaretinizi bekliyoruz."²⁰⁶ Diyerek her daim hazır olduklarını belirtmiştir.

²⁰⁴ Milliyet, 09 Haziran 1958.

²⁰⁵ Milliyet, 09 Haziran 1958.

²⁰⁶ Milliyet, 10 Haziran 1958.

3.5.2. Ankara Mitingi

12 Haziran Perşembe günü M.T.T.B tarafından organize edilen miting anıtkabirde 200bin kişinin katılımıyla gerçekleşti.²⁰⁷ Sabahın erken saatlerinden itibaren toplanan Ankaralılar burada Papaz Makarios'un maketlerinden birini yakmış diğerlerini de asarak tepkilerini göstermişlerdir. İstiklal marşıyla başlayan toplantı M.T.T.B. Başkanı Vedat Tayan'ın açılış konuşması yapmasıyla devam etti. Tayam "Kıbrıs'ın son fedakârlık olduğunu" belirttikten sonra "Kıbrıs Türklerinin meşru haklarının hayat ve istikballerinin korunması için hür dünyayı ve Birleşik Amerika'yı vazifeye" çağırdı. Daha sonra, Kıbrıs Türklerinin Lideri Dr. Fazıl Küçük bir konuşma yaparak; Makarios'u suçlamış ve papaz vazifesini yaptığı sırada ada'da yaşayan Rumları örgütlediğini, ilk hedef olarak Kıbrıs'ı hedef gösterdiğini ikinci hedef olarak da İstanbul'u işaret ettiğini vurgulamış, Kıbrıs Türk'ünün artık tahammülünün kalmadığını söyleyerek Ada'nın taksimi tezinin bir an önce kabul edilmesini söylemiştir.²⁰⁸

Gençler Anıtkabirden sonra büyük bir kabile halinde şehir içinde bir gösteri yürüyüşü yapmışlar ve ulus Meydanına kadar yürümüşlerdir. Yol boyunca ise "Ya taksim ya ölüm" diye slogan atmışlardır.²⁰⁹

Kıbrıs Türklerine Anavatan'dan destek artarak devam ediyordu. İstanbul ve Ankara'dan sonra Hatay ve Kayseri'de de gösteriler yapılarak Rumların yaptıkları eziyetler büyük kalabalıklar eşliğinde tel'in edilmiştir. 14 Haziran'da Hatay Cumhuriyet meydanında yapılan miting büyük bir heyecan içerisinde devam etmiş ve 50 bin kişinin katılımıyla protesto edilmiştir.

Atatürk anıtına çelenk koymasından sonra 30 hatip söz alarak konuşma yapmıştır. Ve hükümetin alacağı kararın arkasında olduklarını bildirmişlerdir. Kalabalık akşam saatlerinde olaysız bir şekilde dağılmıştır.²¹⁰

Aynı gün Kayseri Cumhuriyet Meydanı'nda da Kıbrıs'a Destek Mitingi yapılmıştır. Burada söz alan konuşmacılar, Kıbrıs'ın tarihi coğrafi ve hukuki durumunu

²⁰⁷ Yeni İstanbul, 12 Haziran 1958.

²⁰⁸ Cumhuriyet, 13 Haziran 1958.

²⁰⁹ Ulus, 13 Haziran 1958.

²¹⁰ Milliyet, 15 Haziran 1958.

belirterek yüzyıllarca Türk Bayrağı altında kalan Kıbrıs'ın Bütün Tarih boyunca bir gün bile Yunan bayrağı altında kalmadığını ve dolayısıyla Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilmeyeceğini ifade etmişlerdir. Bu mitinge gençler yoğun ilgi göstermiş ve çevre illerden de katılım olmuştur.²¹¹

15 Haziran'da Adana ve İzmir'de iki büyük miting yapılmıştır.

Adana İnönü meydanında yapılan Mitinge havanın aşırı sıcak olmasına rağmen 100 bin'i aşkın vatandaş iştirak etmişti. Burada da aynı Ankara Mitinginde olduğu gibi Makarios'un maketi yakılmış ve bir tahta kutu içerisine Makarios kılığına sokularak oturtulmuş köpek ve bir de Makarios kuklası ayaklar altında çiğnenmiştir. Bu mitinge de Katılan Dr. Fazıl Küçük, yapılan mitinglerin önemine vurgu yaparak, Kıbrıs davasının haklılığına dikkat çekmiştir. Mitinge, İskenderun, Antakya, Gaziantep, Mersin ve çevre ilçeler katılmışlardır.²¹²

3.5.3. İzmir Mitingi

Kıbrıslı Türklere bir destek de İzmirli gençlerden geldi. İzmir Yüksek Tahsil gençleri tarafından organize edilen Miting oldukça coşkulu oldu. Yaklaşık 300 bin kişinin katıldığı toplantıya Kıbrıs Türktür Partisi Genel sekreteri Osman Örek, Kadınlar birliği İzmir şube başkanı Mazlume Yüce ve birçok sivil toplum kuruluşu temsilcisi katılarak Kıbrıs'a İzmir'den destek sözü verildi.

Genel Sekreter Örek tezahürata yol açan bir konuşma yaparak şunları söylemiştir. "Bugün artık, Kıbrıs Türkü yoktur; bugün Türk Milleti vardır. Kıbrıs'ta yaşayan 120 bin Türk ve Anavatan'daki 120 milyon, Kıbrıs'ın taksiminden başka hiçbir şekli kabul etmeyecektir."

Kıbrıs Terkleri'nin lideri Dr. Fazıl Küçük'ün çektiği telgraf okundu. Miting eski Muharip gazilerinden birinin konuşmasıyla olaysız son buldu.²¹³

²¹¹ Milliyet, 15 Haziran 1958.

²¹² Milliyet, 16 Haziran 1958.

²¹³ Cumhuriyet, 16 Haziran 1958.

3.6. T.M.G.T.'NİN KIBRIS KONFERANSI

5 Mart 1954'te T.M.G.T. tarafından Eminönü halkevinde “Kıbrıs ve Türkiye” Konusunda akademik bir toplantı yapıldı. Yoğun bir izleyici kitlesinin ilgiyle takip ettiği toplantı da T.M.G.T Genel sekreteri İsmail Hakkı Zarakoğlu kısa bir konuşma ile açarak “Kıbrıs davasının herhangi bir ferdi veya herhangi bir milletin davası olmaktan çıktığını söylemiş Atatürk inkılâbını benimsemiş Kıbrıs Türklerinin Ana vatandan ayrı kalamayacağını söylemiştir.Kıbrıs Türklerine kötü muamele yapıldığını da söyleyen Zarakoğlu, Yapılan bu gibi hareketlerin Demokrasiyle bağdaşmadığını söylemiştir.

Zarakoğlu'ndan sonra kürsüye çıkan İÜ Devletler hukuku profesörü Hıfzı Timur kürsüye gelerek Kıbrıs'ın bugünkü durumunun incelemesini yaparak adanın Türkiye'ye ait olduğunu söylemiştir.²¹⁴ Daha sonra kürsüye gelen Eski Çorum Mebusu Hasene Ilgaz, kadınlar birliği başkanı İffet Halim Oruz, Kıbrıs Türk Birliği Başkanı Doç. Dr. Derviş Malizade ve yazar Behçet Kemal Çağlar gençliği Kıbrıs'a karşı olan sevgi ve bağlılığın ifade ile Yunanistan'ın bu mevzuda takındığı tavrı şiddetle tenkit etmişlerdir. Son olarak Kıbrıslı Türklerden Nevzat Karagil bir konuşma yaparak Kıbrıs'ın coğrafi bakımdan iktisadi bakımdan askeri ve stratejik bakımdan Yunanistan'a değil Türkiye'ye bağlı olduğunu altını çizerek belirtmiş ve şunları söylemiştir:

“Milletler arası sulh ve güvenliği, hak ve adaleti uygun olarak muhafaza etmek dünyanın huzurunu bozan sömürgeciliğe nihayet vermek devletlerarasında sevgi ve saygıyı artırmak maksadıyla kurulmuş olan BM cemiyetini selamlarken bu ulvi ideallerin gerçekleşmesi yolunda iyi niyet sahibi devletlerin el ele kafa kafaya verdikleri şu sırada Yunanistan hiç yoktan ortalığa bir Kıbrıs meselesi çıkarmaya çalışması bu dünya teşkilatlarının ruh ve ideallerine tamamen zıttır. Çünkü Kıbrıs adası hiçbir zaman Yunanistan'ın olmadığı gibi Avrupa'nın da değildir. Eğer Avrupa kıtasında olan Yunanistan'a Asya kıtasında bulunan Kıbrıs adasını ilhak etmesine müsaade edilecek olursa o zaman BM cemiyetinin tavsiye etmek istediği sömürgecilik zihniyetinin bu taktirde BM'nin manası kalmaz bunu için Yunanistan'ın BM'nin ideal ve prensiplerine aykırı hareket etmesi değil hürmet ve sadakat göstermesi lazımdır.”²¹⁵

²¹⁴ Akşam, 10 Mart 1954.

²¹⁵ Milliyet, 06 Mart 1954.

3.7. M.T.T.B'NİN İNGİLİZ MİLLETVEKİLİ MR. BROWN VE DR. FAZIL KÜÇÜK İLE GÖRÜŞMELERİ

İngiliz işçi partisi Milletvekillerinden Mr. Brown, 4 Ocak 1958'de Milli Savunma Bakanı Şemi Ergin'i makamında ziyaret ettikten sonra, Ankara Palas'ta M.T.T.B Genel Başkanı Orhan Sakarya'nın başkanlığında bir gençlik heyetini kabul etmiş ve yaklaşık bir saat görüşme yapmıştır. Görüşme sonunda Brown'a gençliğin Kıbrıs konusundaki hassasiyeti belirtilerek, "On binlerce üniversiteli gencin Kıbrıs'ta vuku bulacak silahlı bir çarpışmada Ada Türklerinin safında gönüllü olarak yer alacağı, bu hususta hükümete resmen de müracaat edilmiş olduğu" söylemiştir.

Brown, Türk gençliğinin bu husustaki hassasiyetinin takdir ettiğini belirterek "Taksim'in en son çare olarak düşünülebileceğini" ifade etmiştir. Gençliğin görüş ve düşüncelerini arkadaşlarına ve partisine izah edeceğini söyleyen Brown, sözlerine şöyle son vermiştir;

Bugünkü İngiltere Hükümeti, Kıbrıs meselesini hakkaniyetle halletmezse, biz iktidara geldiğimiz zaman meseleyi emperyalist bir görüşten azade olarak halledeceğimizi sizin de arkadaşlarınıza bildirmenizi rica ederim.²¹⁶

Bu görüşmeden sonra M.T.T.B'li gençleri kabul eden Dr. Fazıl Küçük, Kıbrıs Türkleri adına gençlerin alakası ve bağlılığından duyduğu memnuniyeti belirtmiştir.²¹⁷

3.8. 1954 TALEBE FEDERASYONLARI BÜYÜK KONGRESİ

Dünyanın en büyük talebe federasyonlarından biri olan, hür ve bağımsız milletler talebe federasyonları (COSEC)²¹⁸ 4. Büyük kongresi 9 Ocak 1954 günü İstanbul'da

²¹⁶Milliyet, 05 Ocak 1958.

²¹⁷Akşam, 05 Ocak 1958.

²¹⁸Cosec, Komünist ülkelerin dışında, tüm dünyada faaliyet gösteren Milli Talebe Birliklerinin Koordinasyon Sekreterliğidir. İlki 1950'de Stocholm'de toplanan Konferansta, Milli Talebe Birliklerinin, uluslar arası sahada öğrencileri ilgilendiren işlerin tek elden organize edilmesini kararlaştırdı. Edinburg'da yapılan ikinci toplantıda ise Koordinasyon Sekreterliği kuruldu.1950'de T.M.T.F'nin katılımıyla Türkiye'de kurulan Teşkilat, 1954 Yılında ise üçüncü toplantısını İstanbul'da gerçekleştirdi. Teşkilatın ilgilendiği konular; haber mübadelesi, öğrenci seyahatleri, öğrenci sağlığı, öğrenci turizmi, uluslar arası öğrenci seminer, konferansları ve kongreleridir. T.M.T.F, Talebe Dünyası Dergisi, S.1, s.20.

toplandı.²¹⁹ 15 Ocak Cuma gününe kadar devam eden kongreye 43 ülkeden 200'e yakın temsilci katıldı.

Kongre, Vali ve Belediye Başkanı'nın konuşmalarıyla başlamış T.M.T.F. adına Refet Erim, Dünya Üniversiteler Birliği adına Prof. Tefvik Sağlam da bir konuşma yaptı.

Vali ve Belediye Başkanı Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay konuşmasına delegeleri selamlayarak başlamış ve şunları söylemiştir:

“Milletler arası gençlik teşekküllerinin şehrimizde yaptıkları toplantıları sevinçle karşılıyoruz. Milletlerin gelecek garantili olan üniversite mensuplarının kongrelerine ayrı bir değer veriyoruz. İstanbul sinesinde 2 üniversite ve müteaddit ve yüksek okullar bulunan bir şehir olmakla bahtiyardır. Yarım asırda 2 büyük dünya harbi geçirdik. Bu kasırgalar müesses nizamları yıktı, birçok mukaddes tanıdığımız telakileri zedeledi. Korkunç bir maddecilik fırtınasından sonra idealizmin yerini egoizm aldı. Bu fırtına içerisinde sosyal varlığın dümenini tutan dünya üniversitelerinin şuurlu hareketleri insan cemiyetini batmaktan korumuştur. Moral varlığın kaynağı olan üniversite dünyası özlü ve imanlı gençlerini delegelerini eski bir üniversite hocası ve şimdinin vali ve belediye reisi olarak selamlar kongrenizde başarılar dilerim.”

Gökay'ın konuşmasından sonra kürsüye çıkan Milli Eğitim Bakanı Tefvik İleri ise; hür dünya üniversiteleri arasındaki kaynaşmanın dünya sulhuna ve anlaşmasına sağlayacağı büyük faydaları belirtmiş ve katılımcıları tebrik etmiştir. Kongre yoğun bir çalışmadan sonra karşılıklı hediyeleşmelerle sona erdi.²²⁰

3.9. T.M.T.F KONGRESİNE ALMANYA BAŞBAKAN'I DR.ADENAUER KATILMASI

T.M.T.F'nin 9. Olağan kongresi 22 Mart'ta İstanbul'da Yüksek ticaret odası salonunda toplanmıştır.bu kongreye, Türkiye'ye ziyarete gelen Batı Almanya başbakanı Dr. Adenauer de ziyaret etmiştir. Kongreye katılan bir öğrencide kürsüye gelerek

²¹⁹ Akşam, 10 Ocak 1954.

²²⁰ Milliyet, 10 Ocak 1954.

Almanya Başbakanını selamlamış ve kongreyi şereflendirdiği için teşekkür etmiştir. Bundan sonra kürsüye çıkan Başbakan Adenauer, Atatürk gençlerinin toplu bir halde aralarında bulunmasından dolayı duyduğu hazzı belirtmiş ve Türk gençliğini öven bir konuşma yapmıştır.²²¹

3.10. T.M.T.F'NİN KIBRIS GÜNÜ TOPLANTISI

T.M.T.F Taksim'de 21 Nisan'da toplanarak Kıbrıs günü adında bir toplantı gerçekleştirdiler. Bu toplantıda bir kez daha Kıbrıs'ın bir Türk yurdu olduğunu beyan ettiler. Federasyon üyeleri Kıbrıs Günü'nü tertip edilmesini şöyle ifade ettiler.

“Bundan önce de Marmara Lokali ve Eminönü Öğrenci Lokalinde yapılan toplantılar gibi bugünde Kıbrıs'ın anavatan ile olan tarihi ve coğrafi alakası, stratejik kıymeti, sosyal bağları, iktisadi ve ticari durumu etrafında akademik konuşmalar yapılacak. Yalnız bugünkü nün diğerlerinden tek farkı şudur ki, bu saate İzmir, Ankara, Zonguldak'ta da Türk gençliği aynı Kıbrıs gününü anmaktadır. Ve Türk gençliği bugün bütün vatanda Kıbrıs davasını kamuoyuna duyurabilmek için canla başla çalışmaktadır.” İstiklal marşı ile açıklan toplantıda ilk sözü T.M.T.F Başkanı Mesut Ülkü alarak ; Kıbrıs'ın hakiki sahibi olan Türkiye den başka hiçbir yere verilmeyeceğini coşkulu bir dille gençlik adına ilan etti. daha sonra kürsüye gelen Derviş Manizade Kıbrıs'ın genel tarihinde ve Yunanistan'ın asıl emellerinden bahsederek Türk Gençliğinin bu davranışının önemli olduğunu vurgulamıştır. Manizade'den sonra İ.Ü.T.B adına kürsüye çıkan Aytürk isimli genç şu konuşmayı yaptı:

“Kıbrıs ı isteyenler İngiltere'den değil gelin hakiki sahibinden bizden isteyin. İşte o zaman bu Yeşil Adanın yirmi dört milyon türkün kanı akmadan alınamayacağını daha iyi anlayacaksınız. Bu heyecanı konuşmadan sonra Kıbrıs Davasını ilk defa Millet Meclisine aktaran sabık kadın Hasene Ilgaz toplantıda bulunan büyük kalabalığa şöyle hitap etti: “ Arkadaşlar, Ben şahsen siyasi hayatımda biliyorum ki hükümetler daima hatır gönül sayar. Daima siyasi münasebetlerin diğer devletlerle iyi olmasına bakar, daima her sulh yolu ile haline çalışır. Velhasıl daima, daima işin idare yoluna gider. İşte

---

²²¹ Milliyet, 23 Mart 1954.

bunun için siz Türk gençliği siz, kamuoyuna bu davayı halledecek gerçekleştirecek tek kuvvetsiniz.”

Sırasıyla, Org. Fahrettin Altay, Yüksek Okullar Talebe Birliği Başkanı Sabri Timurhan, Kıbrıs Türklerinden Hasan Nevzat Karagil gibi önemli isimler kürsüye çıkarak konuşma yaptılar. 3 sat üren bu toplantı olaysız bir şekilde dağıldı.²²²

3.10.1. Türk Kıbrıs İçin Anavatan Komitesi

Kıbrıs meselesiyle ilgili kamuoyunu bilgilendiren ve her daim bu davanın canlı kalmasını sağlayan T.M.T.F. ve M.T.T.B. İzmir’de de bir teşekkül meydana getirerek, Kıbrıs’ta yaşayan Türklerin yanlarında olduklarını göstermek istemişlerdir.

24 Ağustos’ta Federasyon merkezinde yapılan toplantıya basın-yayın organı sahipleri, gazete yöneticileri, yazı işleri müdürleri, işçi temsilcileri ve şehirden davet edilenlerin katılımıyla gerçekleştirildi.

T.M.T.F genel sekreteri Gürcan Beten’in açılış konuşmasıyla başladı. Konuşmasında Kıbrıs davasının yılmaz bekçisi olduklarını vurgulayarak şunları demiştir; Kıbrıs’ın ilhaki mevzuunda Yunanistan’ın B.M.ye müracaat ettiğini öğrenmiş bulunuyoruz. Coğrafi Tarihi, ekonomik, askeri ve stratejik sebeplerle ülkemize bağlı olan ve Anadolu ile bir bütün teşkil eden Kıbrıs’ın nüfus itibarıyla anayurttan ayrı olarak düşünölmeyeceğini dostlarımızın bilmesini isteriz. Bu ortak davada basınımızın bize müzahir olmasını istemektedir.

15-20 gün içerisinde bu Kıbrıs davası ile ilgili iki miting yapmak istemekteyiz. İlk miting Kıbrıs’a en yakın yer olan Anamur’da, ikincisi de 9 Eylül’de İzmir’de yapılacaktır.”

Müteakiben kürsüye gelen T.M.T.F’nin Avrupa Kampanyası Genel Sekreteri Ali İhsan Çelikkan, Kıbrıs Mevzuunda çok hassas davranılması gerektiğini söylemiş ve derhal bir kapmaya açılarak Kıbrıs’ın Anavatan’a ait olduğunu dünyaya ilan etmek gerekliliğini vurgulamıştır.

---

²²² Milliyet, 22 Nisan 1954.

Bu arada konuşma yapan hatipler, bütün tahriklerin Kıbrıs'ta Makarios adında bir papazdan ileri geldiğini ve Yunan milletini kışkırttığını iddia etmişlerdir. Bu münasebetle Ortodoks Patrikhanesi'nin en büyük ruhani lideri Patrik Athenegoras'ın da fikrinin sorulmasını isteyenler olmuştur.

Bu konuda söz alan Ziya Somer şöyle demiştir:

Kıbrıs Meselesi dolayısıyla, Türkiye ile komşu Yunanistan'ın arasını açmaya çalışanlar oluyor. Kıbrıs diliyle, kültürüyle, medeniyetiyle Türk'tür. Bunu dostumuz Yunanlılar da bilirler. Kanaatime göre Athenagoras'ın bu mevzuda ne düşündüğü bizce mühim olmamalıdır. O Türkiye'de yaşıyor Kıbrıs, Türkiye'nin olmalıdır diyebilir. Fakat bu samimi bir duygunun tezahürü olamaz. Biz Türkler yaşlısıyla genciyle Kıbrıs Türküdür diyoruz. Elbette böyle düşüneceğiz. Rumların bu hususta fikirlerine ihtiyacımız yoktur. Biz bir komite kuralım ve Türklüğe has bir vakar içinde bu komite çalışmalarına devam etsin.”

Bir başka konuşmacı da bu işe din adamlarının karıştırılmaması gerektiğini söyleyerek Yunanistan'ın hata yaptığını belirtmiştir.

Daha sonra birkaç konuşmacı kürsüye gelmiş ve görüşlerini açıklamıştır.

Sonuç itibari ile Kıbrıs davası ile yakından meşgul olmak bir komite kurulmasına karar verildi. Komiteye ise Ahmet Emin Yalman, Ziya Somer, Hüsamettin Canöztürk ve Nevzat Karagül gibi isimler katılmışlardır.

Burada üç önemli karar daha alındı. İlki yapılacak olan büyük mitinge en yüksek katılımın sağlanmasına çalışılması, Kıbrıs'ı fetheden Lala Mustafa Paşa'nın, Kıbrıs'a ilk ayak bastığı yere bir büstünün dikilmesi ve Kıbrıs konusunda yetkin bilim insanlarının hazırlayacakları bir eserin basılacağına karar verildi.

Ayrıca yapılacak olan büyük mitinge de İstanbul Üniversitesi Rektörü de destek vererek katılacaklarını belirtmiştir.²²³

Toplantı sonrası bir beyanname yayınlamıştır. Beyanname'de şunlar söylenmiştir;

²²³ Milliyet, 25 Ağustos 1954.

“Türk Kıbrıs’ın siyasi bir hava oyunu içinde, kendilerine kayrılacağı hayaline kapılan yunan efkarına karşı, Türk vicdanının vakur ve sert hükümlerini hayatlarının başlıca kuvveti ve kararı olarak kabul eden Türk Gençliği ve basın, ezeli ve bir Türk davası içinde yer almış bulunan Kıbrıs Meselesini dünya önünde kendi dili ile konuşmak üzere, bir fikir toplantısı yapmış ve bu toplantıda şu esaslar kabul edilmiştir.

Kıbrıs Türk Hayat ve şerefi dışında hiçbir hüküm ve iradenin keyfi kararları mevzuu olacak müstakil bir dava değil, bizzat Türk meselesidir. Onun kaderi üzerinde ancak Türk varlığının mantık ve idaresi hükmünü yürütebilir. Bu noktada Türk Milli vicdanının sessiz fakat vakur kararı, herhangi bir meydan gürültüsünün kapışma politikasına tenezzül etmeyen Türk ahlakının sadece tabii bir neticesi olarak alınmalıdır. Bu ahlakın şerefli varisi olan Türk Gençliği ve basını memleketin sınıf ve cephelelerini yanında ve etrafında duyurarak şuna emindir ki; Türk Kıbrıs Meselesi ancak Türk varlığı noktasından düşünülebilir. Bunun dışında hiçbir hal yolu Türk vicdanını kendine yumuşak ve müsait bulamayacaktır.²²⁴

Bu konu ile ilgili Hükümete ile ilişkileri yakın olduğu biline zafer gazetesi de bir makale yayınlamak meseleye dikkat çekmiştir.²²⁵

3.10.2. T.M.T.F’nin İzmir’de Yapacağı Büyük Kıbrıs Mitingi Ve Adnan Menderes’in Tavrı

Kıbrıs meselesi gittikçe alevleniyor, Yunanistan’da gençler Türkiye aleyhinde büyük gösteriler yapıyor ve Kıbrıs’ın bir Rum toprağı olduğunu söylüyorlardı. Türkiye’de de başta M.T.T.B ve T.M.T.F olmak üzere bütün öğrenci kuruluşları bunun aleyhinde beyanatlar veriyor ve asılsız iddiaya karşı çıkıyorlardı. Yukarıda da uzunca belirtildiği gibi Temmuz ayında İstanbul da, Kıbrıs’ta yaşananları takip etmek ve Türk kamuoyunu bilinçlendirmek için Türk Kıbrıs İçin Anavatan Komitesi kuruldu. 9 Eylülde yapılacak büyük miting ilan edilmiş ve 6 Eylül günü İstanbul’da Federasyon merkezinde, T.M.T.F temsilcisi Nevzat Karagül Başkanlığında bir toplantı düzenlenmiştir. Bu mühim toplantıya Miting için Kıbrıs’tan gelen heyet, Prof. Dr.

²²⁴ Milliyet, 26 Mayıs 1954.

²²⁵ Zafer, 26 Mayıs 1954.

Ahmet Şükrü Esmer ve İstanbul DP Milletvekili Rum asıllı Alexandros Hacopulos katılarak, Kıbrıs davasının aşağıdaki muhtıra çerçevesinde müdafaa edilmesine karar verdiler;

“Kıbrıs Türkleri, Büyük Britanya tarafından Kıbrıs adasına verilecek yeni Teşkilat Kanunu, ancak aşağıdaki şartlarla kabul edebilir:

Teşkilat Kanununun yürürlüğe girmeden evvel bu kanuna ek bir protokol neşredilebilecek ve bu protokolde aşağıda madde madde sıralanmış olan siyasi, içtimai, dini, kültürel ve ekonomik talepleri kabul ve ilan olunacaktır;

Evkaf idaresi, kayıtsız ve şartsız Türk cemaatine devredilecektir.

Türk ortaokul ve liselerinin idaresi ve tedrisatı, Türk cemaatinin seçeceği komisyonlar tarafından idare edilecektir.

Adanın bilumum mevzuatında ve bilhassa belediye kanunlarında Türk Hukuk ve menfaatlerini teminat altına alan hükümler ilan edilecektir.

Bilcümle daire, mahkeme ve mesul makamlara bundan böyle nüfuz nispetinde memur tayini yapılacaktır.

Adanın her kaza merkezinde, eskiden olduğu gibi, kaza mahkemesi hakimlerinden asgari bir Türk olacaktır.

Milletvekili Hacopolus Hükümetin Kıbrıs politikasını anlatmış ve gazeteciler şunları söylemiştir:

Hükümetimizin Bu mevzuda çizmiş olduğu ana hatlara, gerek bir Türk vatandaşı, gerek bir milletvekili sıfatıyla bütün kalbimle iştirak ediyorum.

Bu konuda hem memleketimizdeki Rum kilisesine hem de dışarıdaki kiliselerin Politika ile uğraşmalarına karşıyım. Rum vatandaşlarımızın, Kıbrıs hakkında hükümetimizin gittiği yolda yürümleri gayet tabiidir. Rum vatandaşlarımızın herhangi

bir milli davada olduğu gibi, bu davada da ayrı olarak etüt edilmelerini isterim. Yunanlıların ısrarlarının iki ülke arasındaki bağları gevşeteceğine inanıyorum” demiştir.

Bu arada Yunan elçiliği de boş durmamış, yapılacak olan büyük mitingi el altından engellemeye çalışmıştır.²²⁶ Ve Yunanistan’dan bir heyet de Amerika Birleşik Devletleri’ne giderek Kıbrıs’ın Yunanistan’a verilmesi için propaganda yapmışlardır.²²⁷

9 Eylül’de yapılacak mitinge başvurulduğunda izin çıkmıştı. Fakat 9 Eylül tarihi aynı zamanda İzmir’in de düşman işgalinde kurtuluşunun yıl dönümü olduğu için izin geri alındı. Bu sefer Federasyon üyeleri 10 Eylül tarihi olması için resmi makamlara dilekçe verdiler.

Türk hükümeti olayı yakından takip ediyordu. Başbakan Adnan menderes de konu ile alakadar oluyordu. İki ülke ilişkilerinin bozulmaması gerekliliğine inanan Başbakan aşağıdaki beyanata yayınlarak, izin verilmemesinin sebebini açıklamıştır.

Beyannamede Menderes şunları söylüyordu:

“Kıbrıs meselesi hakkında bir miting akdi için mütemadi müracaatlar karşısındayız. Hatta hükümet, mitingler akdi ve siyasi teşebbüslere geçilmesi hususunda haftalardan beri geniş ve şiddetli bir tazyik altında bulundurulmaktadır. Bu cümleden olmak üzere İzmir’in kurtuluş yıldönümü olan 9 Eylül tarihinde ve yüz binlerin iştiraki ile İzmir’de miting yapılmak üzere gayretler sarf olundu. 9 Eylül’ün kutsi manasının herhangi bir siyasi burhan sebebiyle istismar edilmesini tecviz etmek, milli vicdanı rencide eder kanaatindeyiz. Çünkü 9 Eylül Türk’ün Anadolu’da hür ve müstakil olarak bekasını kat’ı teminat altına alan bir büyük zaferdir. Kanaatimizce bu zafer herhangi bir millete veya devle karşı kazanılmış olmaktan ziyade tarihi hadiselerin milletimiz ve memleketimiz aleyhine asırlarca devam eden akışına son veren muazzam bir tarihi zafer ve hadise olarak manalandırılmak ve manadan kutlanmak icap eder.

İzmir’in ve Türk vatanının istiladan kurtuluşu tarihinin yıldönümü olan 9 Eylül’de İzmir’de miting yapılması hususunda hükümetimizin kat’i reddi karşısında şimdi 10

²²⁶ Ulus, 07 Eylül 1954.

²²⁷ Milliyet, 08 Eylül 1954.

Eylül tarihinde ve yine İzmir de aynı mitingin yapılmasına karar verilmiş olduğunu resmi makamlara yapılan müracaatlardan öğrenmiş bulunuyorum. Bu vazife karşısında hükümet görüşünü kamuoyuna olduğu gibi açıklamak mecburiyetinde hissetmektedir.

İlk önce şurasını kaydetmek icap eder ki Muhtelif teşekküller ve vatandaş topluluklar tarafından Kıbrıs meselesi etrafında büyük bir hassasiyet gösterilmektedir. Bu hassasiyeti en yakın komşumuz, dostumuz, müttefikimiz Yunanistan hesapsızca yapılan bir takım gösterişli teşebbüslerle gürültü mitinglerin tahrik ettiğine şüphe yoktur. Ve bir mukabele-i bilmisil olarak mütalaa edildiği takdirde bizdeki miting yapma teşebbüslerinin haklı olmadığını iddia etmeye de imkan yoktur. Fakat dost ve müttefik memlekette vukua gelen bu hareketleri şayet hatalı buluyorsak aynı hatayı irtikâp etmeye kendimizi mahkûm saymamız asla doğru olmaz.

Dünyanın bu karışık ve çok tehlikeli devrinde hür milletler cephesini karşısında bulunduğu birçok müşküller vardır ki bunlar maalesef cephemizin çok zaruri olan siyasi vahdetini korumamıza mana teşkil etmektedir. Hal böyle iken birde bu bakımdan çok hatalı ve hatta tehlikeli bir harekette intisal eder gibi bizimde bir takım hareketlere girişmemiz hür milletler camiasının esasen ağır olan müşküllerin bir yenisini ilave etmemiz ancak ve ancak milletlerin hürriyet ve istiklallerinin kastetmekte olanlara sevindirilebilir. Biz Kıbrıs meselesinde din kisvesine bürüne sanki milli emelleri tahakkuk ettirmek gayesini güder gibi görünen bir hareketin hakiki manasının dost ve müttefik Yunanistan'da da er-geç takdir edileceğine kani bulunuyoruz. Bize gelince daha dün imzaladığımız “üçlü balkan İttifakı”nın bugünün ve yarının hakiki zaruretlerine tekabül etmekte olduğu kanaatini daima muhafaza edeceğiz. Ve bundan asla nadim değiliz. Sonra hükümet hadiseleri çok yakından takip etmekte ve milli menfaatlerimizi olduğu kadar sulh, hürriyet ve milletlerin istiklali gayelerini savunan cephemizin müşterek menfaatlerini bir an gözden uzak tutmamaktadır. Aynı zamanda hükümet hiçbir hadise karşısında aciz hissetmemektedir.

İşte mülahazalarla Kıbrıs meselesi üzerinde başkalarında beğenmediğimiz tahriklere benzer hareketlerin memleketlerimizde yapılmasına hükümet olarak milli menfaatlere aykırı görmekte ve bu suretle bu gibi mitinglerin akdini katiyen men etmek kararındayız. Hükümet olarak buna kanuni hakkımız olduğu gibi miting akdi hususunda

teşebbüs eden herhangi bir cemiyetin böyle bir talep ve teşebbüste bulunmaya hakkı olmadığını da biliyoruz. Bütün cemiyetlerin hareketleri ve faaliyetleri cemiyetler kanunu hükümetlere dairesinde cereyan etmek icap eder. Siyasi partilerinden başka cemiyetlerin nizamnamelerinde gösterilen kuruluş maksatlarından bunun dışında siyasetle iştigal etmeleri ise kanuna aykırı hareket teşkil eder. Hükümet kanuna aykırı her hareketi olduğu gibi bu teşebbüsü de önleyecektir. ²²⁸” diyerek izin verilmeyeceğini ifade etmiştir.

Aynı gün Marmara lokalinde toplanan gençler Kıbrıs’tan gelen bir heyeti karşılamışlar ve İngiltere’ ye gönderilmek üzere bir de mesaj dosyası vermişlerdir. Bu süreçte Tük-Yunan spor ilişkileri de kesilmiştir. ²²⁹

Menderes’in beyanatı üzerine T.M.T.F yapılacak mitingi ertelemiştir. ²³⁰9 eylülde İngiliz hükümeti de Kıbrıs’ın kimseye verilmeyeceğini açıklamış, burada yaşayan Türk Azınlığın haklarının korunmasına devam edileceği kararını vermiştir. ²³¹

15 Aralık tarihinde toplanan Birleşmiş Milletler Siyasi komisyonu Kıbrıs meselesini görüşmüş, Yunan delegelerinin konuşmasından sonra Türkiye’yi temsilen Katılan Selim Sarper 34 sayfalık bir beyanat vererek; Kıbrıs’ın Türk yurdu olduğunu söylemiş, Türk hükümetinin uluslar arası anlaşmalara ve hukuka riayet ettiğini belirtmiş, Kıbrıs’ta yaşayan Türklerin haklarının korunması gerektiğini vurgulamıştır. Komisyon tüm iddiaları ve savunmaları dinledikten sonra 3 oturum yapmış ve 49 oya karşı 11 çekimser oyla Yunan Takririni reddetti. ²³² Cumhuriyet Gazetesi ise bu durumu manşetten duyurarak “Kıbrıs Davası’nda Yunan Hezimetini” başlığını kullanmıştır. ²³³

3.11. T.M.T.F.’NİN İRTİCA BEYANNAMESİ

T.M.T.F. Ülkenin bazı yerlerinde fes, takke ve çarşaf giyildiğine dair yayınladığı beyanname şöyledir:

---

²²⁸ Milliyet, 09 Eylül 1954.

²²⁹ Milliyet, 09 Eylül 1954.

²³⁰ Milliyet, 10 Eylül 1954.

²³¹ Akşam, 10 Eylül 1954.

²³² Akşam, 16 Aralık 1954.

²³³ Cumhuriyet, 16 Aralık 1954.

“T.M.T.F. Atatürk devimlerinin çiğnenmesine asla müsaade etmeyecektir. Beyazıt Meydanı'nın da fes satan meczubun hareketlerinin memleketin diğer taraflarına da yayılması karşısında bu hareketlere girişenlerin, cüretlerinin müsamaha ile karşılanacağı zannetmelerini devrimci olan ve devrimlerin korunmasına çalışan T.M.T.F. olarak üzüntüyle karşılıyoruz.

Bu meczuplar bilmelidirler ki en ufak kıpırtılarında sarsılmaz Atatürkçülük ve devrimcilik imanı dolu olan Türk gençliğinin zamanına göre fikri, zamanına göre fiile mücadelesiyle karşılaşacaklardır.

Memleketimizde sarık fes ve çarşaf hususunda ki son hadiseler üzerine mesul makamların harekete geçmelerini şiddetle arzuluyoruz.”²³⁴

3.12. T.M.T.F.’NİN 19 MAYIS 1954 YILI KUTLAMA BEYANNAMESİ

Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı tarafından 19 Mayıs Gençli ve spor bayramı münasebetiyle bir beyanname yayınlarken Türk milletinin bayramını kutladılar. Yayınlanan beyanname de şöyle denilmektedir:

“T.M.T.F. Atatürk emanetlerinin idealist ve samimi aşığı Türk gençliği adına 19 mayıs gençlik ve spor bayramını büyük milletimize heyecanla kutlar.

19 Mayıs, dün milletimize hayatiyet vere ilahi sembolümüzün samsun ufuklarında yükseldiği tarihi.

Bir gün, Türk istiklal ve hürriyetinin gururlu bekçisi gençliğin, bu gençliğe layık olmanın bahşettiği huzurla kutladığı bir iftihar yıldönümüdür. Atatürk'e yönelmiş ideal yolunda gençliğin heyecan ve azmini tazelediği bir ilham kaynağı olarak bu tarih ebediyete akacaktır.

19 Mayıs 1954'ü 19 Mayıs ve Atatürk nesli olarak idrak etmiş olmakla müsterihiz.”²³⁵

²³⁴ Milliyet, 17 Mayıs 1954.

²³⁵ Cumhuriyet, 19 Mayıs 1954.

3.13. ATATÜRK'ÜN ÖLÜM YILDÖNÜMÜNDE T.M.T.F TARAFINDAN YAPILAN GÖSTERİ

Cumhuriyetin Kurucusu Atatürk'e gençliğin sevgi ve bağlılığını ifade etmek amacıyla, Türkiye Milli Talebe Federasyonu tarafından 11 Kasım'da bir gösteri düzenlendi.²³⁶ Gösteriye İstanbul üniversitesi, teknik Üniversite, İstanbul yüksek okulları, İzmir yüksek ticaret okulu ve Zonguldak maden teknisyen okulu, Ankara üniversitesi yüksek okullar, liseler ve enstitüler katılmışlardır.

Ankara da yapılan bu gösteriye sabahın erken saatlerinde gençler gelmeye başladı. T.M.T.F adına açılış konuşmasını Gültekin Bingöl isimli öğrenci yaptı. Bundan sonra söz alan birçok hatip Atatürk'e bağlılıklarını vurgulamış, inkılâpların yaşaması için ellerinden geleni yapacaklarını ifade etmişlerdir. Daha sonra kalabalık öğrenci topluluğu önce ulus Meydanı'na, daha sonra ise Zafer Meydanına yürüyen gençler "Dağ başını Duman almış" marşını söyleyerek Anıtkabirde Atatürk'ün kabrini ziyarete gitmişlerdir. Daha sonra gençler İnkılâplarını sembol eden bir meşaleyi Meclis Başkanı Refik Koraltan'a takdim ettiler. Koraltan da gençlerin Mustafa Kemal Nesli olduğunu söylemiş, inkılâpların yılmaz bekçisi olunması gerekliliğini vurgulamış ve gençlerin bu heyecanlarının ülkenin geleceği olduğunu söylemiştir. Anıtkabir'de Atatürk'ün huzurunda saygı duruşunda bulunan gençler hep bir ağızdan okudukları İstiklal Marşı'ndan sonra dağılmışlardır.²³⁷

3.14. PROF. DR. HÜSEYİN NAİL KUBALI HADİSESİ

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyelerinden Prof. Dr. Hüseyin Nail Kubalı'nın ders ve konuşmalarındaki kimi eleştirileri üniversite yönetimi ve iktidarı huzursuz etmişti.²³⁸ Demokrat Parti iktidarına yakın yayın organı olan Radyo Gazetesi'nin, Kubalı'yı eleştirmesi üzerine Hukuk fakültesi öğrencileri arasında tepkiye yol açtı.

²³⁶ Cumhuriyet, 12 Kasım 1954.

²³⁷ Milliyet, 12 Kasım 1954.

²³⁸ Kabacalı, s.119.

7 Ocak'ta fakülte derse giren Prof. Kubalı'ya destek vermek isteyen fakülte öğrencileri sınıfı doldurmuş ve yaklaşık iki bin talebe alkışlayarak sevgi gösterisinde bulunmuştur.²³⁹

Bu kalabalığa hitaben Kubalı Şunları söylemiştir;

“Gösterdiğiniz bu tezahüratı günlük politika ve şahsım ile alakalı değil, bağlı bulunduğum kürsüye ve ilme karşı gösterilen bir saygı ve tezahüratı olarak kabul ediyorum. Takdir edersiniz ki bu ilim çatısı altında günlük siyasi dedikodu ve entrikaların yeri yoktur. Böyle bir teşebbüse mani olacak biri varsa her şeyden evvel benim, binaenaleyh bu tezahürat, günlük politikanın üstünde tutulması gereken bir azmin ve imanın ifadesidir.”

“Sizin bu alkışlarınız Atatürk devrimleri ile fikir hürriyetine olan imanınızın tezahürüdür. Kubalı olarak değil bu kürsüye bağlı bir insan olarak bu tezahürat önünde hürmetle eğilirim. Kim ne derse desin ben alkış düşkününü bir adam değilim alkışlarınızı şahsıma değil fikir hürriyetine bağlılığınızın bir ifadesi sayıyorum. Evvelce de birkaç defa söylediğim gibi ellerinizi alkışa alıştırmayınız. Bir alkış yerinde sarf edilmezse fayda yerine zarar verir. Çünkü yerinde sarf edilmeyen alkış, alkışlayanı riyaya, alkışlananı da hataya sürükler. Bugünkü ve yarın ki vazifeniz hiç kimseye boyun eğmeden hakikatleri söylemek, korkmadan tenkit yapmaktır. Bir profesör her şeyden önce yetiştiricidir belki de mürebbidir. Ben size örnek olarak vazifemi yapıyorum.”²⁴⁰

Kubalı olayı gittikçe alevlenirken 1958 Ocak sonunda Profesör Kubalı'nın demeç ve yazılarını inceleyen İstanbul üniversitesi senatosu, bunların siyasi nitelikte olmadığına oy birliğiyle karar verdi.²⁴¹ Kubalı 1 Şubat günü ise “Profesörün iç tüzük tadilatıyla ilgili bir gazeteye vermiş olduğu beyanatın” sebep olduğu gerekçe gösterilerek vekalet emrine alındı.²⁴² Bu işlem ise öğrenciler arasında tepkiyle karşılandı. İnönü de Kubalı'ya destek vermiş ve Ulus gazetesinde yazdığı yazıyla hükümetin olayla ilgili izahat vermesi istemiştir²⁴³

²³⁹ Cumhuriyet, 08 Ocak 1958.

²⁴⁰ Milliyet, 08 Ocak 1958

²⁴¹ Kabacalı, s.119.

²⁴² Milliyet, 02 Şubat 1958.

²⁴³ Ulus, 03 Şubat 1958.

Üç yüz on sekiz Hukuk Fakültesi öğrencisi de bu olayla ilgili olarak bakanlığa bir telgraf çektiler. Ancak bakanlık telgrafta imza olmadığı gerekçesiyle işleme koymadı. Bu ise ilişkilerin daha da gerginleşmesine sebep oldu.

3 Şubat'ta üniversiteye maaşını almak için giden Kubalı öğrencilerin tezahüratlarıyla karşılandı. Burada Turhan Feyizoğlu Başta olmak üzere, Rektör Sıddık Sami onar ve birçok Profesörle görüşen Kubalı, , gençleri sükunete davet etmiş ve gelişen olayları dikkatle takip ettiğini söylemiştir.²⁴⁴

9 Nisan'da Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı artık Kubalı'nın vekâlet emrine alma kararının devamına lüzum kalmadığı kanaatine varılarak Profesörün vazifesine iade edildiğini açıkladı.²⁴⁵ Kubalı, Milliyet gazetesine verdiği beyanatta ise bu kararı “bir yanlışlığın düzeltilmesi ve bir hakkın iadesinden başka bir mana taşımadığı” şeklinde yorumlamıştır.²⁴⁶

12 Nisan'da Üniversite Senatosu bir kez daha toplanarak Kubalı'ya bir ay boyunca derse girmeme cezası verdi.²⁴⁷ Bu duruma tepkiler gecikmedi. İlk tepki Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu'ndan ve CHP milletvekili olan ve eski Ankara Siyasal Bilgiler dekanı Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'ndan geldi.

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencileri de bu olaya anında tepki vermişlerdir. Kubalı yerine derse görevlendirilen Doç. Dr. Tarık Zafer Tunaya (öğrenciler Tunaya'ya olan sevgilerine rağmen Kubalı'nın ceza almasını protesto etmek için) alkışlarla ders boykot edilmiş ve yapılmamıştır.²⁴⁸

Fakülte dekanı bunun üzerine öğrencilere, “Bu nev-i hareketler arzularınızın tahakkuklarına faydalı olmayacaktır,” demiş ve o gün dersler tatil edilmiştir.²⁴⁹ 15 Nisan'da Genç Hukukçular tepkilerini daha fazla göstermek için 600 kadar öğrenci Rektörlük binasının önünde toplanmış, Kubalı Lehine sloganlar atarak üniversite

²⁴⁴ Cumhuriyet, 04 Şubat 1958.

²⁴⁵ Milliyet, 10 Nisan 1958.

²⁴⁶ Milliyet, 11 Nisan 1958.

²⁴⁷ Cumhuriyet, 13 Nisan 1958.

²⁴⁸ Milliyet, 16 Nisan 1958.

²⁴⁹ Taylak, s. 255.

bahçesindeki Atatürk heykeli önüne gelmişlerdir. Burada söylenen İstiklal Marşı'ndan sonra dekanın bulunduğu 3. Kata gelerek Dekan Hıfzı Timur'un istifasını istemişlerdir.

Bundan sonra Ord. Prof. Dr Sıddık Sami Onar'ın odasının önünde toplanan gençler, Senato kararına imza atan Prof. Dr. Sulhi Dönmezer'in odasının önünde, Dönmezer aleyhinde sloganlar attılar. Nail Kubalı'yı evinde ziyaret etme kararı alan gençler aynı gün öğleden sonra toplu halde Prof. Kubalı'nın evine gitmişler ve Kubalı ile görüşmüşlerdir.

Bu görüşmeyi ve Öğrencilerin gösterilerini soran gazetecilere Kubalı; "Talebelerimin haber aldığım bugünkü tezahüratını sadece hocalarına besledikleri içten sevginin asil bir ifadesi olarak manalandırıyorum" diyerek cevaplandırmıştır. Gençler buradan olaysız bir şekilde dağılmıştır.

Üniversitedeki bu olayın yankıları sürmüş, üniversite derhal soruşturma açmıştı. Yönetim kurulu gösteriye katılan öğrenciler dinlenmiştir. Şüpheli olarak Hukuk Fakültesi talebe birliği görülmüş ve Birlik Başkanı Sedat Börekoğlu 7 kez ifadesi alınmak üzere çağırılmıştır. Olayları organize ettiği gerekçesiyle de Hukuk Fakültesi öğrencisi Kamuran Boran (Hukuk Fakültesi Talebe Derneği Başkanı)²⁵⁰ ve Nuri Yazıcı (Kastro Nuri)'ya ceza verilerek, soruşturma sonuçlanana kadar Fakültenin uzaklaştırma kararı alınmıştır.²⁵¹ Prof. Dr. Hüseyin Nabi Kubalı, 101 gün sonra görevine tekrardan başlamış ve gençlere şunları söylemiştir; "insanlık ve vatandaşlık faziletlerine ve medeni cesarete sahip olmanız lazım geldiğini iyi biliniz ve hiçbir zaman unutmayınız ki, milletimizin alın yazısını tayinde siz münevverlerin hissesine düşecek şeref veya vebal çok büyüktür." Diyerek gençleri taltif edici bir konuşma ile teşekkür etmiştir.²⁵²

Prof. Dr. Nail Kubalı olayı oldukça önemlidir. Bu olayda ilk kez rastladığımız Nuri Yazıcı (Kastro Nuri), daha sonra yaşanacak olan 27-28 Nisan 1960 olaylarında başrolü üstlenecektir. Kubalı olayı ile birlikte öğrenci hareketleri büyük olaylara dönüşmeye başlamıştır. İktidar ve Muhalefet artık Üniversitede yaşanan Bu olaylarla birbirlerini itham edecekler

²⁵⁰ Milliyet, 18 Nisan 1958.

²⁵¹ Milliyet, 17 Nisan 1958.

²⁵²Ulus, 13 Mayıs 1958.

3.15. DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI İLE T.M.T.F ARASINDA KURAN'IN TÜRKÇE HARFLERLE YAZILIP YAZILMAYACAĞI KONUSU

Diyamet İşleri Başkanı Eyüp Sabri Hayırlıoğlu'nun Türkçe harflerle yazılabileceğini iddia edenlere tepki göstermesi üzerine T.M.T.F. Genel Başkanı, Diyamet İşleri Başkanlığı'na bir telgraf çekerek:

“İnkılap gençliğinin Kuran'ı okuması ve öğrenmesine tamamen set çeken mütalaanızın Türk umumi efkarında uyandırdığı tepkiyi müşahede ettikten sonra yapılacak tek şeyi olan, istifanızı düşünüyor musunuz?”

Diye sormuşlardır. Diyamet işleri başkanı bu telgraf üzerine şu cevabı vermiştir:” 3-5 çocuğun lafına değer vermem. Beni istifaya davet edenler kim oluyor”

Diyamet İşleri Başkanı'nın bu tarzda konuşması gençleri kızdırmış ve yeni tartışmalara yol açmıştır. Öğrenci teşekkülleri bu cevabı protesto eden bildiriler neşrettiler.

Tartışmalar devam ederken, T.M.T.F. Bazı imzasız mektuplar aldıklarını, bu mektupları birkaç kara düşüncelinin kaleme aldığını açıkladılar.

3.16. YAŞANAN SİYASİ GERİLİMLER VE 27-29 NİSAN OLAYLARI

1960 yılına büyük bir siyasi gerginlik içinde girilmişti²⁵³ 1961 yılında yapılması gereken seçimlerin 1960 da yapılarak öne alınacağı söylentileri yayılıyordu. İnönü 6 Ocak'ta “seçimler olacak ve seçimlere gidiyoruz “²⁵⁴ demiş. Başbakan yardımcısı Medeni Berk ise 27 Mart tarihinde “Seçimler sonbahar'da yapılacak meselesi artık tarihin ilanından ibarettir.” Diyerek seçim dönemine girildiğini açıklamıştır.²⁵⁵ Seçimlerden bahsedilmesi, siyasal mücadele de yeni bir sertlik evresinin açılmasına engel olamamıştır. İnönü 10 Ocak'ta Bursa'da yaptığı konuşmada şöyle diyecektir: “Vatandaşlarım emin olsunlar ki seçimi kaybedecek olanlar iktidarda kalmak isterlerse dünya başlarına yıkılacaktır. Dünyanın başlarına yıkılması için ben bütün idealistlerle

²⁵³Tanel Demirel, *Türkiye'nin En Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, İstanbul 2009, s. 315.

²⁵⁴Toker 296

²⁵⁵Demirel, s. 315.

beraber tasavvur edebilecekleri derslerin en ağırını onlara öğretmesini bileceğim. Benim hayatıma kast etmek suretiyle dünyanın başlarına yıkılmasını önlemek mümkün olmayacak benim elimle verilecek insani bir dersi onlara bin defa aratacak akıbetler göreceklendir. “ Yıllardır süren partiler arası gerginlik halk düzeyinde daha fazla yankı bulmaya başlamıştı. Kahvehanelerin, camilerin hatta mezarlıkların bile ayrıldığı dile getirilmekteydi.²⁵⁶ Demokrat partinin iktidarın desteklenmesi için “Vatan cephesi” adıyla bir sivil örgütlenmeye girişti. Vatan cephesi ocak ilçe örgütleri gibi çeşitli aşamaları oluşturuldu.

Radyolar her haber bülteninden sonra yeni kurulan vatan cephesi örgütlerinin haberlerini verdiği gibi cepheye katılanların isimlerini de okumaktaydılar. Bu iş öylesine yaygınlaştı ki kimin gerçekten vatan cephesine katıldığını öğrenmek mümkün olamıyordu.²⁵⁷ Vatan cephesi bir anlamda muhalefetin olası bir kalkışmasına karşın D.P.’nin bir yığınsal savunma olanağı gibi görünüyordu.²⁵⁸ Bu hareket ise iktidarla muhalefetin arasını iyice gerginleştiriyor halkı da böylece kamplara bölünüyordu. Olaylar zincirinin ilk adımı kayseri Yeşilada’da atıldı. Burada 24 Mart’ta²⁵⁹ Tarım Kredi Kooperatifinde yapılan seçimi CHP’liler kazanınca olaylar başladı.

Metin Toker’e göre jandarma olaylara karışanları gözaltına almış, fakat DP ilçe başkanı müdahale ederek DP’lilerin serbest kalmasını sağlamışlardır. Gözaltında ki CHP’lilerin feryatları sokağa taşınca halk müdahale etmiş e dayak yiyen CHP’liyi bıraktırmıştır. Bunun üzerine DP’li başkan şehirde karakolda gördüğü muameleyi anlatan CHP’lilere saldırı emrini vermiş ve iki kişi silahla yaralanmıştır. CHP’liler de

²⁵⁶ Demirel, s. 316.

²⁵⁷ Tevfik Çavdar, *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi 1950-1995*, Ankara 2000, s.79-80

²⁵⁸ Çavdar, *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi 1950-1995*, s. 79.

²⁵⁹ Kayseri’nin Yeşilhisar ilçesinde 24 Mart tarihinde C.H.P. ve D.P. arasında çıkan olaylarda polislin attığı kurşunlarla 3 kişinin yaralandığı 10 C.H.P.’lini nezaret altına alındığı Kayseri valisi tarafından açıklanmıştır. Vali yayınladığı tebliğde hadiseyi şöyle ifade etmiştir: “Bir ay evvel D.P.’li belediye başkanını öldürmek maksadıyla silah kullanan C.H.P ilçe başkanının ağır ceza mahkemesine sevkinin muğber olan C.H.P.’liler D.P.’li Ahmet Aslan adında bir şahsı dövmüşlerdir. Bu durum karşısında polis savcının emriyle fiili müdahalede bulunmuştur. Polislin müdahalesi üzerine C.H.P.’liler ile polis arasında olaylar meydana gelmiş, silah kullanmıştır. Jandarmanın da müdahalesiyle kalabalık dağıtılmış ve 10 kişi yakalanarak adliyeye sevk edilmiştir. Bu arada 3 kişide atılan kurşunlar sonucu yaralanmıştır. Tahkikat devam etmektedir. Milliyet, 26 Mart 1960.

galeyana gelip saldırganları kovalamışlardır.²⁶⁰ Bu olayın gazetelere de yansımaları da yayın yasağı konarak engellendi.²⁶¹

İktidar ve muhalefet olaylar nedeniyle birbirlerini suçlarken daha önceden planlanan İnönü'nün Kayseri CHP. kongresine katılmak için düzenlediği seyahat eni bir önem kazanmıştı. Kayseri'yi ziyaret eden İnönü Yeşilhisar'a uğramak isteyebilirdi.²⁶² Kayseri valisi içişleri bakanının talimatıyla İnönü'ye parti kongresini iptal edilmesi yönünde gece yarısı tebliğ edilen bir telgraf göndermiş, İnönü telgrafi ciddiye almamış ve kongreye yapılmasa bile Kayseri'ye gideceğini yine bir telgrafla valiye bildirmiştir.²⁶³

3 Nisan günü tenle Kayseri'ye hareket eden İnönü yol boyunca tezahüratlarla karşılandı.²⁶⁴ Kayseri'ye 32 km. uzaklıktaki Himmet Dede istasyonuna gelindiğinde trenin hareket etmesi vali muavini ve diğer yetkililer tarafından engellendi. Kayseri valisinin geriye dönme isteğini reddeden İnönü trende oturmaya devam etti. C.H.P. heyetinin direnmesi sonuç verdi. Tren üç buçuk saat sonra hareket ederek Kayseri'ye vardı.²⁶⁵ Ertesi günü Karayoluyla Ankara'ya hareket eden İnönü ve yanındakiler İncesu'da durduruldular ve Yeşilhisar'a sokulmadılar. Uzun pazarlıklardan sonra heyet Ankara'ya doğru yoluna devam etti.²⁶⁶ Ve İnönü polis eşliğinde Ankara'ya vardı.²⁶⁷ Yeşilhisar ve Kayseri olaylarının taraflarının hiçbiri tarafından öngörülmediği gibi, niyet de edilmemiş hayati sonuçları olmuştur.²⁶⁸

Hükümetin muhalefetin iktidar hazırlığı içinde olduğu şeklinde ki inançlarını pekiştirmiştir. DP'lilere göre böyle bir ortamda gidilecek seçimler de CHP'liler seçim sürecini sabote edecekler seçimler yapılabilirse bile, DP'nin kazanması halinde seçimleri hile ile kazanıldığı iddiasını dile getirerek halkı isyan etmeye teşvik edeceklerdi. Seçim hazırlıkları bir yana bırakılmalı, Kayseri- Yeşilhisar olayları iyice göz önüne çıkan ve artık devlet otoritesi ve toplumsal düzeni de tehdit eden C.H.P.'ye karşı köklü tedbirler

²⁶⁰ Toker, s.304-305.

²⁶¹ Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950-1995*, s. 80.

²⁶² Demirel, s. 316.

²⁶³ Toker, s.306.

²⁶⁴ Ulus, 04 Nisan 1960.

²⁶⁵ Ulus, 4 Nisan 1960

²⁶⁶ Milliyet, 05 Nisan 1960.

²⁶⁷ Cumhuriyet, 05 Nisan 1960.

²⁶⁸ Demirel, s.317.

alınmalıydı.²⁶⁹ Bu olaylar iktidarı daha da sertleştirdi.²⁷⁰ 7 Nisan'da toplanan Demokrat Parti meclis grubunda baskı tedbirlerinin daha da artması konusunda konuşmalara tanık olundu. Bu konuşmalar hayli yüksek dozda oldu ve CHP şiddetli eleştirildi.²⁷¹ Hatta ilk kez Başbakan Menderes CHP'nin kapatılmasından söz edecektir.²⁷² Beş buçuk saat süren grup toplantısında Yayın yasağı ve tahkikat komisyonu kurulması ve CHP'ye karşı tedbirler alınması kararı alındı.²⁷³ CHP'ye karşı alınacak tedbiri görüşmek üzere DP Meclisi 12 Nisan'da bir önceki görüşmelerden geri kalmayan sertlikte geçti. Bu toplantı da en şiddetli konuşmayı Tefvik İleri yaparak CHP'nin "yollarını sapıttıklarını"²⁷⁴ söylemiştir. Bu toplantıda da söz alan Başbakan Menderes CHP'nin kan dökmek arzusu içinde olduğunu, çeteler teşkil ettiğini öne sürmüş bu tasarının kabul edilmesi Nefs-i Müdafaa olarak değerlendirmiştir.²⁷⁵

Öneri 14 Nisan 1960 tarihinde meclis tahkikat encümeni kurulması hakkında Bursa milletvekili mazlum Kayalar ve Denizli milletvekili Baha Akşit tarafından verildi.²⁷⁶ 18 Nisan günü genel kurulda görüşülüp kabul edildi.²⁷⁷ Bu önergede CHP ağır bir şekilde suçlanmıştır;

²⁶⁹ Sebate Ataman, *27 Mayıs Yargılanıyor*, c 1, s. 267.

²⁷⁰ Çavdar, s. 80.

²⁷¹ "Yeşilhisar Tam Halk Partisinin kısıklıvrak yakalanacağı yerdir. Orada örfi idare ilan edip birkaç kişiyi sallandırırđım. Arkadaşlar, devletin kararı bir kere çıkar, devletin yumruğu bir kere kalkar. Ondan sonra onu kimse durduramaz. Ben İsmet İnönü'yü Himmet Dede İstasyonunda durduracağım, 3 saat sonra buyurun gidebilirsiniz diyeceğim. Yazıktır arkadaşlar yazık! Yeşilhisar'a sokulmamış marifet o vakit devletliğin nerede kalır? (Zeki Erataman)

"İsmet Paşa ölür ama leşi ortada kalır. Tefessüh etmiş leşi zihniyeti kalır. Onu da bertaraf etmeye mecbursunuz. O halde tahkikat açalım. Fakat daha acil bir tedbir ne olur? Hadise merkezde bir halk partisinin merkez muamelatını ve merkez faaliyetini bir tahkikat mevzu yapabilir miyiz? İlanı başından kavırıyoruz demektir. (Bahadır Dülger)

"Nasıl Amerika ile Rusya'nın anlaşmasına imkan yoksa C.H.P. ile D.P'nin de anlaşmasına imkan yoktur. Açıkça ilan etmiştir. "Ben senin kelleni istiyorum." Demiştir. Biz hala ne tedbir alalım diye düşünüyöruz. Bu düşünce arzusu uzarsa Irak'ın başına gelen bizim de başımıza gelir. Yapılacak tedbir gayet basit, ya komünizmi önleyecek tedbirler alalım, bu da C.H.P.'yi kapatmaktır yahut bırakalım tekabül edelim." (Kemal Serdaroğlu)

"Takrir-i Sükun kanunun bir sene müddetle tekrar meriyete konulmalı, C.H.P. kanun dışı ilan edilmeli." (Muhlis Erdener)

²⁷² "Zeki Erataman'ın şiddet ifade eden sözlerini hürmetle ve tasviple karşılıyorum. Ben de onu istiyorum. Onun için karşınızdayım. Bir meclis tahkikatı tespit edelim. Melis'te düşünelim konuşalım. Ahlaksızlar, namussuzlar sizi kapatıyoruz diye büyük Millet Meclisi'nin kararı ile kapatalım."

²⁷³ Cumhuriyet, 08 Nisan 1960.

²⁷⁴ Demirel, s. 321.

²⁷⁵ Demirel, s. 321.

²⁷⁶ Cumhuriyet, 15 Nisan 1960.

²⁷⁷ Vatan, 19 Nisan 1960.

“Meşru iktidarımızı kanun dışı yollarla halkı kanunları ihlale, mukavemete; hükümete idari ve adli mercilere karşı fiili tecavüzlere teşvik ve tahrik etmek, halkı silahlandırmak kardeş kavgalarına müncel olan tertiplere başvurmak orduyu siyasete karıştırmak hükümetin meruiyetinden halkı şüpheye düşürmek hücre teşkilatı kurarak çalışmak bu maksatla neşir yoluyla basını kullanmak gibi nedenlerle encümen kurulması istenmiştir.²⁷⁸ Burada önemli bir nokta encümenin yargı yetkisiyle donatılmış olmasıdır. Diğer önemli noktada tahkikatın selametle cereyanın temin bakımından tahkikatın devamı müddetince Türkiye de ki her türlü siyasi hareket ve faaliyetleri durdurma kararı da dahil olmak üzere lüzum göreceği her türlü karara ve icabında meclis dışından da faaliyette bulunmaya yetkili kılınmasının talep edilmiş olmasıdır.²⁷⁹ bu takriri üzerine mecliste iktidar partisiyle muhalefet partisi arasında şiddetli tartışmalar geçmiş ve İnönü söz almış; kurulan bu encümenin anayasaya insan hak ve hürriyetlerine aykırı olduğunu bir baskı idaresi kurduğunu ve memleketi idare edenlerin bir otorite rejimini kurmaya çalıştıklarını ifade etti. Bundan sonra söz alan DP li Samet Ağaoğlu İnönü dönemini ağır bir biçimde eleştirerek ve meclis konuşmasına sert yanıtlar vererek ;” İsmet Paşa ve arkadaşlarının bugün kendilerini mahkum etmek için tarih ve zabıtlara verdikleri vesikalar sonsuzdur” demiştir.²⁸⁰ Ağaoğlu'nun konuşmasından hemen sonra tekrar söz alan İnönü “ ihtilal de geldiklerini ihtilal rejimin demokratik rejime çevirmek için çok güçlük çektiklerini1 belirttikten sonra ilk kez darbe terimini kullanarak şartların temin olduğu zaman meşru bir hak olduğunu beyan ederek şu konuşmayı yaptı;

“Eğer insan hakları yürütülmez vatandaş hakları zorlanırsa baskı rejimi kurulursa “ihtilal” behemehâl olur. Böyle bir ihtilal dışımızda bizimle münasebeti olmayanlar tarafından yapılacaktır. Bu yolda devam ederseniz, sizi ben bile kurtaramam! Şimdi arkadaşlar şartlar temin olduğu zaman milletler için ihtilal meşru bir haktır. İhtilal ne için yapılır? İhtilal, eğer vatandaş için başka çıkar yoktur kanaati zihinlere ve bütün müesseselere yerleşirse meşru bir hak olarak kullanılacaktır. Bundan içtinap kabil değildir.”²⁸¹ Bu konuşmayla İnönü yaklaşan darbenin bir nevi haberini vermişti. Bu sert tartışmalardan sonra tahkikat komisyonunun kurulması kabul edilmiştir. Tahkikat

²⁷⁸ Milliyet, 19 Nisan 1960.

²⁷⁹ T.B.M.M i58,18.04.1960 C.1,S.191.

²⁸⁰ T.B.M.M zabtı i58,18.04.1960 I ,S.194-205

²⁸¹ T.B.M.M zabtı i58,18.04.1960 I ,S.206-213

komisyonu kurulması basında önemli yankılar bulmuştur. 18 Nisanda radyo ve gazetelerden tahkikat komisyonuna seçilen üyelerin isim ve görevleri açıklanmıştır²⁸². Aynı gün tahkikatın selameti bakımından bütün siyasi partilerin ve kollarının kongreleri, toplantıları teşkilat kurmaları tahkikat sonuna kadar durdurulmuştur kararı ilan edilmiştir.²⁸³

3.16.1. Kızılay Olayı

Tahkikat komisyonun kurulmasına ilk tepkiyi Ankara Üniversitesi öğrencileri gösterdi. CHP genel merkezinin önünde toplanan kalabalık Atatürk Bulvarına yürümüş olay ilk gösterilerini yapmışlardır. Kızılay Olaylarıyla ilgili fazla bilgi bulunmamaktadır. Çünkü Tahkikat Komisyonu Neşriyatı yasaklamıştı. Ancak o dönemde gazeteci Muammer Taylak yaşanan bu olayı orada bulunan biri olarak şöyle aktarmaktadır:

“Komisyon kurulu ilk kararını verdikten sonra²⁸⁴ aradan henüz bir gün bile geçmemişti hemen ertesi gün günlerce için için kaynayan kazan ilk lavlarını Ankara'nın Atatürk Bulvarına hem de Kızılay'ın Göbeğine boşaltıverdi. Bir şeyler bekleniyordu. Sarıh olarak kimse neyi ve kimi ve neleri beklediğini bilmeden sisli bir bekleyiş içerisindeydi gençlik bir alev gibi, boşaltılırken yalnız Ankaralıların değil beklide bütün gözleri bu bulvara ve orada cereyan edecek olaylara çevrilmişti. Çünkü bulvar bir arena gibi gövde gösterilerinin yapıldığı yer oluvermişti. Bir kuvvet gücünü koyarken iktidarda, geleceğini görme hasletini kaybetmiş olarak onu üzerine üzerine gitmekte ve istenilen mücadeleyi kendiliğinden meydana getirmekte idi. İşte bu olaylar bu hava içinde meydana geldi ve gelişti. “²⁸⁵ bu hadise üzerine dahiye nezareti bir tebliğ yayınladı. Tebliğde ;” 19.04.1960 Salı günü Ankara Kızılay meydanında CHP genel merkezi binası önünde dairelerin boşaldığı ve Atatürk Bulvarı'nın kalabalık olduğu 17.00 sıralarında tertipli bir sokak nümayişi yapılacağı, zabıtaca evelden istihbarat

²⁸²Hamdi Sancar (Başkan) Osman Kavuncu, Bahadır Dülger, Nüşet Ulusoy, Sait Bilgiç, Vacit Asena, Kemal Biberoglu, Kemal Özer, Hilmi Dura, Ekrem Anıt, Nüsret Kırışcioğlu, Turan Bahadır, Selami Dinçer, Himmet Ölçmen, Necmettin Önder, Milliyet, 19.04.1960.

²⁸³ Akis Dergisi, 20 Mayıs 1960.

²⁸⁴ 1. Partilerin kongre toplantı bütün siyasi parti kurmaları yeni teşkilat kurmaları yasak
2. Komisyon faaliyetleri hakkında neşriyat yasak
3. T.B.M.M de tahkikat komisyonun kuruluş müzakerelerinin neşri yasak edilmiştir. Cumhuriyet, 20 Nisan 1960.

²⁸⁵ Taylak, s.275.

edilmiş ve mahalli gerekli tertibat alınmıştır. Filhakika saat 17.10'da CHP genel Merkezi binasında bu tertipli nümayişe intizar ettikleri anlaşılın bazı CHP mensupları ile bu mensuplara aynı saatte yaya olarak CHP Genel Başkanının da iştirak etmiş bulunduğu, tahminen 150-200 kişilik topluluğun sokak nümayişine teşebbüs ettiği görülmüş ve mahalline daha evvel gelmiş bulunan zabıta kuvvetlerinin müdahalesiyle bu tertipçi kalabalık süratle dağılmıştır. Bu nümayişe tertip ve teşvik ettikleri tespit edilen ve altısı Siyasal Bilgiler Fakültesi talebelerinden olduğu anlaşılın 22 kişi Polis tarafından yakalanmış ve haklarında gerekli kanuni muamele yapılmak üzere adli makamlara teslim edilmiştir.²⁸⁶ Yakalanan gençlerden beşi hakkında yakalama emri tatbik edilerek, Ankara 2. Asliye Mahkemesine sevk edilmiştir.²⁸⁷

Ülkede siyasi ortam gittikçe alevleniyordu. Menderes Muhalefet lideri İnönü'yü eleştiriyor, Emekli ve Muvazzaf generallerle görüşmesini hayra yormadığını söylüyordu. Aynı şekilde Başbakan Üniversiteleri ve öğretim görevlilerinin siyaset yaptığını ifade ederek; hükümeti, öğrencileri kullanarak zayıflatmaya çalıştığını beyan ediyordu. Nitekim Menderes 18 Nisan'da İzmir'de yaptığı bir konuşmasında Öğretim Üyelerinin 1946 yılı hileli seçimlerinde niçin ses çıkarmadıklarını imalı bir şekilde sorarak bu gün giriştikleri faaliyetlerin kasıtlı olduğunu şu sözlerle ifade ediyordu;

“Üniversite hocaları 1946'da neredeydiler? O zaman çocuk mu idiler? Onlar o zamanlar hürriyet ve demokrasi hakkında talebelerine ve halkı aydınlatıcı malumat verdiklerini isabet etsinler. Ben şimdi hürriyet diye bağırın hocaların önünde özür dileyeyim.

Onlar üniversiteyi setlerle çevrilmiş bir yer zannediyorlar. Hayır. Kanun hilafına, memleket zararına hareketleri görürlerse üniversiteye girmek değil; kürsülerine kadar gidilir. Bunlar cübbelerini bir zırh gibi sırtlarına geçirirler, devletin işine karışırılar.

Öğrencilere gelince, bunların arasında bir kısım daha vardır ki bunlar sadece talebe, sınıflarında döne döne başları dönmüş 35 yaşına gelmişler hala analarına bir lokma ekmek bile ekmek temin edemezler”²⁸⁸

²⁸⁶ Milliyet, 20 Nisan 1960.

²⁸⁷ Taylak, s. 275-276.

²⁸⁸ Zafer, 19 Nisan 1960.

Tahkikat Komisyonu'nun yetkilerinin ne olacağı konusu ise kısa sürede ortaya çıktı. DP 27 Nisan Tarihinde TBMM'ye "Türkiye Büyük Millet Meclis Tahkikat ve salahiyetleri hakkındaki kanun teklifi" ile geldi ve teklif kabul edildi.²⁸⁹ Bu kanunun meclise getirilmesine başta Cumhuriyet gazetesi başyazarı olan Nadir Nadi olmak üzere diğer yazarlarda makaleleriyle tepki göstererek tekrardan tek parti rejimine doğru gidildiğini söylemişlerdir.²⁹⁰

3.16.2. Tıp Fakültesi Talebe Birliği'nin Olaylı Kongresi Ve Polisin Müdahalesi

27 Nisan'da İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Talebe Birliği olağan kongresini cemiyet binasında yaptılar. Sakin başlayan kongre tıp fakültesi öğrencilerinin Kore talebe birliğine çekilmek istenen tebrik telgrafının siyasi bir anlam taşıdığını hükümet komiserinin söylemesi üzerine, polis ile öğrenciler birbirine girdi. "Menderes polisi" olarak tanınan Bumin Yamaoğlu, yerinden fırlayarak kürsüye koştu. Çekilmek istenen telgrafı ele geçirmek istiyordu öğrenciler daha atik davranıp kağıdı yırttılar. Bunun üzerine Yamaoğlu, hazır bekleyen coplu ve gaz bombalı polisler emir verdi. Polisler

²⁸⁹ Zafer, 28 Nisan 1960.

²⁹⁰ Nadir Nadi 27 Nisan tarihinde kaleme aldığı "Nasıl Bir Rejime Gidiyoruz?" makalesinde şunları söylüyordu; "...Tek partili rejime son verecektik. Yurdumuz hürriyet güneşiyle ıslık ıslık parlayacaktı... Bugün Büyük Millet Meclisi'nde görüşülecek olan kanun teklifi kabul edildiği takdirde, artık Türkiye'de bir hürriyet rejiminin, göstermelik kabilinden olsun bulunduğunu, ne içeride ne de dışarıda kimseye kabul ettiremeyeceğimizdir. T.B.M.M. Tarafından soruşturma komisyonuna tanınması istenen yetkiler anayasanın vatandaşlara sağladığı hak ve hürriyetleri tamamen ortadan kaldıracak kuvvettir. Komisyon dilediği kimseyi sorguya çekebilecek; evlerde, bürolarda araştırmalar yapabilecek; her türlü evrak vesaik ve eşyayı zapt edebilecek; vatandaşlara ceza verecek, gazeteleri kapatabilecek hatta matbaaları kapatabilecektir. Komisyonun bu tasarruflarına karşı, vatandaşa hiçbir itiraz hakkı tanınmamaktır. İtiraf etmeli ki u şartlar altında, bir hukuk rejimim himayesi altında yaşadığımızı iddia etmek güç olacaktır. Ama buna rağmen iktidar sorumlulukları, ne kendilerini ne de yurdumuzu, özlenen huzura kavuşturamayacaklardır. Hukuka ve adalete sırt çevirenleri bekleyen akıbet, eninde sonunda hüsrandır. Hukukun olmadığı yerde orman kanunları hüküm sürer. Haklı haksız değil kuvvetli hüküm sürer. Böyle bir idare anlayışı ise insan tabiatına aykırıdır; uzun süre payidar olamaz." Cumhuriyet 27 Nisan 1960.

Bedii Faik'te yeter başlıklı yazısında şunları söylemektedir. "Tahkikat komisyonlarına görülmedik yetkiler tanıyan kanun tasarısı, meclisten çıktığı gün Türkiye'de kalabilmiş son hürriyet kırıntıları da eriyip bitmiş demektir. İçinde bulunduğumuz rejime hala bir ad bulmakta tereddüt edenler kalmışsa, artık onlarda u kararsızlıktan sıyrılacaklardır..."

Hürriyet türküleri söyleyerek iktidara gelmiş bir partinin deyişe deyişe nihayet bir hürriyet korkusu içine düşmesi görülmemiş değildir. Bu ne doymaz tedbir hevesi bu ne bitmez şiddet nöbetidir Tanrım?.. Yedikçe iştahı artıyor dişledikçe hırısı körükleniyor. Hapishaneleri doldurdu, doymadı. Dava üstüne dava açtı, kanmadı.

...Tedbir... Tedbir... Hayır, hepsinin gerisinde kanatları ufkun bir başından diğerine gerilmiş bir atmaca gibi yalnız şu var: Benden olmayana ölüm... Dünya, 27 Nisan 1960.

öğrencileri tartaklamaya başladılar.²⁹¹ Sonunda kongre dağıtıldı. Aralarında kongre başkanıyla eski dernek başkanlarından Memduh Eren’inde bulunduğu kimi öğrenciler emniyet müdürlüğüne götürüldü. Yaşanan bu olay üzerine İstanbul’da ki öğrenciler, iktidarın tutumunu ve Tahkikat komisyonunun kurulmasını 28 Nisan’da yani bir sonra ki günü protesto etmeyi kararlaştırdılar.²⁹²

3.16.3. 28 Nisan’da İÜ Bahçesinde Meydana Gelen Olaylar

Tıp talebelerinin kongresinin dağılmasından sonra öğrenciler hem bu durumu protesto etmek, hem de “ meclis tahkikat komisyonuna tanınan salahiyetlerin anayasaya aykırı olduğuna kani. Bu inançla da anayasa dışı davranışı protesto için” toplanmaya karar verdiler.²⁹³ 27-28 Nisan gecesi çeşitli fakültelere bağlı öğrenciler, yurtları tek tek dolaşarak büyük gösteriye hazır olmaları için arkadaşlarına haber verdiler. 63 öğrenci yurdundan 43’ünü dolaşan öğrenciler yarınki gösteri için oldukça dikkatli davranıyorlardı.²⁹⁴

Bu gösteriyi hazırlayan ve organize edenler ise daha önceki olaylarda ismini gördüğümüz Komünist fikirlere sahip olmasından ve Küba lideri Fidel Castro’ya benzemesinden dolayı arkadaşlarının Castro Nuri diye adlandırdıkları ve CHP Gençlik Kolları üyesi²⁹⁵ Nuri Yazıcı²⁹⁶ daha sonraki dönemlerde-1965-1968-TMGT’nin başkanı olan Alp Kuran, Hukuk Öğrencisi Nuh Bozkurtoğlu²⁹⁷, Haydar Zengin, Raif Ertem ve Rafet Ataç idi.²⁹⁸

Hukuk fakültesi talebesi olan Nuri Yazıcı ve Alp Kuran önceden hazırladıkları planı uygulamak için harekete geçtiler.²⁹⁹ Önce bildiri dağıtan gençler Polisin Haber almasıyla bildirileri bırakarak kaçtılar. Daha sonra Hukuk fakültesinde buluşan öğrenciler derslere girdiler. Büyük bir amfide derse giren Nuri Yazıcı ve arkadaşları

²⁹¹Milliyet, 28 Nisan 1960.

²⁹²Kabacalı, s. 123.

²⁹³Taylak, s. 277.

²⁹⁴Emin Karakuş, *İşte Ankara*, Hürriyet Yay., s. 244.

²⁹⁵Demirel, s. 335.

²⁹⁶Turhan Feyizoğlu, “27 Mayıs’a Doğru Öğrenci Gençlik Mücadelesi ve Kastro Nuri”, İleri, S.20 (Ocak, Şubat, Mart), s. 12-18.

²⁹⁷1966-1968 TMGT, XV. Dönem Genel Merkez Çalışma Raporu, İstanbul 1968, s. 20.

²⁹⁸Turhan Feyizoğlu, *Türkiye’de Devrimci Gençlik Hareketleri Tarihi*, C.1, İstanbul 1993, s.19.

²⁹⁹Şükran Özkaya, *Adım Adım 27 Mayıs*, İstanbul 2005, s. 98.

Profesörün dersi bitirmesinden hemen sonra eylemlerine başladılar.³⁰⁰Kastro Nuri, hızla kürsüye gelerek 2000 öğrenciyi selamlayıp, Tahkikat Komisyonuna ve hükümete eleştirilerde bulunarak “Artık burada oturup hukuk eğitimi yapmamızın bir anlamı kalmamıştır” demiş ve Namık Kemal’in şu iki dizesini dile getirmiştir;

“Felek her Türlü esbab-ı cefasın toplansın gelsin

Dönersem kahpeyim millet yolunda bir azimetten”³⁰¹

Bu konuşmadan sonra öğrenciler hep bir ağızdan “dağ başını duman almış” marşını söyleyerek Rektörlük binasına doğru yürüdüler.

Bu olayların içinde olan Nuh Bozkurtoğlu 28 Nisan olayları hakkında şunları söylemiştir:

“28 Nisan’ın tek hazırlayıcısı Kastro Nuri idi. 28 Nisan olaylarının ateşleyicisi, örgütleyicisi Kastro Nuri idi. Çünkü böyle bir olayın patlak vereceğini seziyordu. Tahmin ediyorum askerlerden de kesin sinyali vardı. Akşam-sabah bir darbe olacağını biliyordu. Ama benim haberim yoktu. Kastro Nuri, ilginç yönleri olan birisiydi. Ben ona her konuda sürekli sorular sorardım. O da bana, “Bana soru sorma. Sadece dediklerimi yap” derdi. Karşı koyunca, ‘Sen hiç bir zaman iyi bir militan olamayacaksın’ derdi. Bunu o kadar çok tekrarlardı ki, ‘Sen militan olamazsın. Çünkü sen devamlı bana soru soruyorsun. İyi militan soru sormaz. Yapar’, derdi. Ben bu söylenenin ne kadar doğru bir tanımlama olduğunu günün birinde kitleleri sevk etmeye ve idare etmeye başladığım zaman anladım. Çünkü gerçekten çok doğru bir tanımlama yapıyor. Orada doğru bir şey yapıyor. Eylem anında sorunun yanıtını sana verirse zaten esprisi kalmıyor. Neden? Zamanı yok hareket içinde. 28 Nisan günü amfi de olağanüstü bir kalabalık vardı. Kastro Nuri, sabahın saat 10.00’unda, amfiye geldi ve birdenbire fırladı kürsüye konuşmaya başladı. Kısa bir konuşma yaptı ve sözlerini Namık Kemal’in bir şiirinden bir dizeyle bitirdi:

³⁰⁰ Karakuş, *İşte Ankara*, s.245.

³⁰¹ Kabacalı, s.124.

“Artık burada oturup hukuk eğitimi yapmamızın bir anlamı kalmamıştır. Tahkikat Komisyonu’nun yeni aldığı kararlar hukukçuların şeref ve haysiyetine indirilen ağır bir darbedir. Hepimizi dışarıda bir mücadele bekliyor, bu hürriyet mücadelesidir. Fazla bir şey söylemeyeceğim. Yalnız Namık Kemal’in bir şiirini size hatırlatacağım:

Felek her türlü esbabı cefasın toplasın gelsin

Dönersem kahpeyim millet yolunda bu azimetten.”

Kastro Nuri yukarıdaki konuşmayı yaptı ve kapıya doğru yürümeye başladı. Çevresi zaten bizim gibi militanlarla doluydu. Biz de yürümeye başlayınca bütün anfi boşaldı. Topluluk halinde Rektörlüğe doğru yürüdük.”³⁰²

Büyük bir kalabalık haline gelen öğrenciler Atatürk Anıtının önüne çelenk koymak istedikleri anda Polis kampüsten içeri girerek öğrenciye uyarı yapmadan³⁰³ müdahale etmeye başladı.³⁰⁴ Polis Bumin Yamaoğlu³⁰⁵ Polis Zeki Şahin, Mehmet Bal³⁰⁶, maiyetinde bulunan polislerle birlikte öğrencileri dağıtmaya başladılar.³⁰⁷ Öğrencilerle Polis arasındaki hava iyice gerginleşmesiyle birlikte Polis havaya 10.20 sularında ateş açmaya başladı. Atlı polislerinde olaya karışmasıyla olaylar iyice büyüdü. Zeki Şahin önce Hukuk Fakültesi öğrencisi Ferit Gündoğdu’yu sürücüsü olduğu jeepte metrelerce sürükledi.³⁰⁸ Öğrenciler arkadaşları Ferit Gündoğdu’yu yaka paça tutarak kurtardılar.³⁰⁹ Polis Zeki Şahin olay yerine 10.30 sıralarında gelen Rektör Ord. Prof. Dr. Sıddık Sami Onar ve Dekan Prof. Dr. Sulhi Dönmezer’e hakaretler ederek tartakladı, Sıddık Sami Onar başından yaralandı ve gözlüğü kırıldı.³¹⁰ Rektöre yapılan bu saldırı öğrencileri iyice galeyana getirdiğini gören Polis Müdürü, Rektör Onar ve Dekan Dönmezer’i derhal olay yerinden uzaklaştırarak valilik binasına getirmiştir. Yaraları sarılmış ve kanlı gömleği Onar’ın istememesine rağmen

³⁰²Turhan Feyizoğlu, “27 Mayıs’a Doğru Öğrenci Gençlik Mücadelesi ve Kastro Nuri”, İleri, S.20 (Ocak, Şubat, Mart), s. 12-18.

³⁰³Yüksek Adalet Divanı’nın “Anayasa’yı İhlal Davası ve Bu Davaya İle Birleştirilen Diğer Davalar Hakkındaki Kararı”, Yüksek Adalet Divanı Kararları, Kabalıcı Yay., İstanbul 2007, s. 448.

³⁰⁴Yüksek Adalet Divanı Kararları, s. 91.

³⁰⁵BCA., 010_09_118_371_2_4.

³⁰⁶BCA., 010_09_118_371_2_17.

³⁰⁷Taylak, s. 277.

³⁰⁸BCA., 010_09_118_371_2_1.

³⁰⁹BCA., 010_09_118_371_2_17.

³¹⁰Yüksek Adalet Divanı Kararları, s.450.

değiştirilmiştir.³¹¹ Öğrenciler Rektör'ün Sağlığından endişe duyduklarını ifade ediyorlardı. Bunun üzerine Rektör, Vali Ethem Yetkiner'in karşı çıkmasına rağmen “öğrencilerin yerlerde sürüdüğü bir rejimde yaşamak istemem” diyerek, Üniversiteye gitmek için ayağa kalktı. Bu sırada Başbakan Adnan Menderes Vali'yi arayarak brifing aldı.³¹² Öğrenciler üniversite kampüsünden Polisin dışarıya çıkması için Emniyet aleyhinde sloganlar atmaya başladı. Rektör Sıddık Sami Onar başı sarılı halde Tıp Fakültesi balkonuna çıkarak öğrencileri selamladı ve öğrencileri akliselim hareket etmeye davet etti.³¹³ Ancak rektör'ün yaralı halini gören heyecanlı kalabalık sakinleşmedi aksine iyice coşkun bir halde çıkış kapısına yöneldi. İki grup halinde yürüyüşe geçen öğrenciler, bir taraftan Beyazıt Meydanına doğru ellerinde Atatürk resimleriyle yürürken (Resim), bir taraftan da Aksaray'dan Atatürk Köprüsüne doğru bayraklarla sloganlar atarak yöneldiler. Beyazıt Meydanına toplanan gençler “Menderes istifa”, “Katiller”, “Türk Askeri Çok Yaşa” gibi sloganlar atmaya devam ettiler.

3.16.4. Olaylarda Yaralanan Öğrenciler, Orman Fakültesi Öğrencisi Turan Emeksiz'in Öldürülmesi Ve Sıkıyönetimin İlan Edilmesi

Beyazıt Meydanı'nda toplanan Grup İstiklal Marşı'nı söylemeye başladı. Polis memuru Zeki Şahin ve atlı polisler, öğrencileri dağıtmak için harekete geçtiler.³¹⁴

Bunu gören gençler yerden aldıkları taşlarla polise karşı koydular. Bu esnada atlı polislerden bir kısmı düşerek yaralandılar. Hazır kuvvet polislerinin başında bulunan Komiser Mehmet Ali Atacan Bu kalabalığı polisin dağıtamayacağını ve askeri kuvvetin gelmesini beklemek icap ettiği müdür muavini Yaşar Yiğit'e bildirmek üzere birliğinin başından ayrıldı. Bunu gören eki Şahin önce kendisi silaha sarılarak öğrenciye karşı öldürmek maksadıyla ateş etmeye başlamış ve bunu hazır kuvvet polislerinden Kadri Cengiz Sadık Gürata, Cemil Mutlu, Turgut Acuner, Yaşar Akgün, Mehmet Dinçsoy, Ne'şet Köseahmetoğlu atlı polislerden yere düşmüş ve kütüphane önünde ki polisleri iltihak etmiş olan İsmail Püsküllü ve İsmail Yazıcı takip ederek ateş etmişlerdir.³¹⁵

³¹¹ *Yüksek Adalet Divanı Kararları*, s.450-451.

³¹² Kabacalı, s. 131.

³¹³ Karakuş, *İşte Ankara*, s. 445.

³¹⁴ *Yüksek Adalet Divanı Kararları*, s.452.

³¹⁵ *Yüksek Adalet Divanı Kararları*, s.452.

Seken kurşunlardan ilk yaralanan Gaziantep’li hukuk öğrencisi Hüseyin Onur oldu. Daha sonra yine hukuk fakültesi öğrencisi Cengiz Ballıkaya, Hüseyin Irmak, Tıp fakültesinden Mevlüt Kurtoğlu ve Kenan Ökten³¹⁶ ağır şekilde yaralandılar.³¹⁷ 200 merminin kullanıldığı tespit edilen bu olaylarda ³¹⁸ Polis Memur Ali Kutsal’ın tabancasından çıkan kurşun İÜOF öğrencisi Malatyalı Turan Emeksiz’e isabet etti.³¹⁹ Emeksiz hayatını kaybetti. ³²⁰ Gençler yaralanan arkadaşlarını ve Turan Emeksiz’i³²¹ ve Hüseyin Irmak’ı³²² yaka paça tutarak olay yerinden uzaklaştırdılar. Daha sonra Valilik önüne yürüyen gençler burada vali ve Hükümet aleyhine sloganlar atarak gösterilerine devam ettiler. Polisin müdahalede yetersiz kalması üzerine 1. Ordu Komutanı Org. Fahri Özdilek komutasındaki askeri birlik olay yerinde konuşlandı. Olayla sırasında binbaşı olarak göre yapan Şükran Özkaya; “Adım Adım 27 Mayıs” adlı eserinde olayı bir tank olarak genişçe izahat etmiş, öğrencilerin askeri büyük bir memnuniyetle karşıladığını anlatmış,³²³ askeri birliğin öğrencilere müdahale etmeyerek beklediğini söylemiştir.

Bir süre sonra saat 15.00 de hükümet tarafından 2 tebliğ yayımlanarak³²⁴ sıkıyönetim ilan edildiği bildirildi.³²⁵ Öğrencilere, sıkıyönetim duyurusunun geldiği, bundan böyle emniyetinin asker tarafından sağlanacağı, dağılmaları ve eylemden vazgeçmeleri istemi, megafonla duyuruldu. Öğrenciler sıkıyönetim duyurusuna karşı

³¹⁶ Karakuş, *İşte Ankara*, s. 445.

³¹⁷ Adli Tıp Fizik Şubesi’nin 12.09.1960 Tarihli ve dosya Gömlek;25 de buluna raporuna göre ölü ve yaralılardan çıkarılan mermi çekirdeklerinin evsaf ve imal tarzı hususiyeti itibari ile 9.mm. çaplı Brovnik tabancalarına uygun buldukları ve sanıklardan İsmail Püsküllü, Mehmet Dinçsoy, Sadık Gürata, Kadri Cengiz, Yaşar Akgün, Turgut Acuner, Cemil Mutlu, Neş’et Köseahmetoğlu, ve İsmail Yazıcı’nın tabancaları ile atılmış olabilecekleri ancak yaralılardan çıkarılan mermi çekirdeklerinin kısmen deformasyona maruz kalmış bulunmaları dolayısıyla mikroskobik reyyor tatbikatı ile kesin olarak hangi tabanca ile atılmış olduklarının tayin edilemediği anlaşılmaktadır. *Yüksek Adalet Divanı Kararları*, s. 534.

³¹⁸ *Yüksek Adalet Divanı Kararları*, s. 533.

³¹⁹ BCA., 010_09_118_371_2_29.

³²⁰ “Turan Emeksiz Hakkında, dosya gömlek:25 de bulunan 29 Nisan 1960 tarih ve 223/4245 sayılı Morg Müdürlüğü raporunda bir adet tabanca kurşunun iç uzuvlarda, bilhassa agorta damarında mucip olduğu tahribattan ileri gelen mebzul iç kanaması tesiri altında hayatını kaybettiği” *Yüksek Adalet Divanı Kararları*, s. 534., BCA.,010_09_118_371_2_30.

³²¹ BCA., 010_09_118_371_2_27.

³²² BCA., 010_09_118_371_2_35.

³²³ Bkz. Şükran Özkaya; *Adım Adım 27 Mayıs*, İstanbul 2005.

³²⁴ 1.Tebliğ’de; Başvekaletten Tebliğ edilmiştir:

“28Nisan günü saat 15 den itibaren İstanbul ve Ankara’da Örfi İdare İlan edilmiştir.”2.Tebliğ: Başvekaletten Tebliğ edilmiştir: İstanbul Örfi İdare Kumandanlığına Org. Fahri Özdilek, Ankara Örfi İdare Kumandanlığına da Korg. Namık Argüç tayin edilmiştir. Saat 15 den itibaren ilan olunan örfi idare’nin Kumandanlığını alan Org. Fahri Özdilek yayınladığı tebliğde dün vukua gelen hadiselerin neşrini yasaklamıştır. Milliyet, 29.04.1960.

³²⁵ Cumhuriyet, 29 Nisan 1960.

dağılıp dağılmamakta kararsızlık içerisindeydiler. Bunu gören MTTB başkanı Yaşar Özdemir askeri tankın üzerine çıkarak; sıkıyönetimin açıklandığını, bundan sonra yönetimin orduya geçtiğini, emniyet görevlilerinin karışacağı bir konu kalmadığını, ordunun güvenliği sağlayacağına inanarak gönül rahatlığı içinde dağılabileceklerini, ordunun isteklerini yerine getirilmesinin görevleri olduğunu belirten kısa bir konuşma yaptı.³²⁶ Gençler bu konuşmadan sonra dağıldı. Ancak olaylar halen sıcaklığını koruyor, gençler birlikte hareket emekten vazgeçmiyorlardı.

28 Nisan günü gece yarısına kadar olaylar devam etti, gençler ara sokaklarda Polisle çatıştı.

3.17. 29 NİSAN'DA YAŞANAN OLAYLAR

3.17.1. İstanbul Teknik Üniversitesi'nde Yaşanan Olay

28 Nisan'da İstanbul Üniversitesi'nde yaşanan olayları protesto etmek bu Olaylarda yaralanan öğrencileri ve Hayatını Kaybeden Turan Emeksiz'i Anmak için İ.T.Ü.T.B. üyeleri İstanbul Teknik Üniversite Bahçesinde bulunan Bayrağı bir matem işareti olarak yarıya indirdiler.³²⁷

Bayrağın indirilmesi olayını haber alan Örfi İdare Komutanlığı derhal, İstanbul Merkez Kumandanı Kemal Binatlı'yı görevlendirdi. Yanına aldığı 100 Kişilik kazır kütüsüyle birlikte Teknik Üniversite bahçesine girerek bayrağı öğrencilerin müdahalesi olmaksızın tekrar yukarı çekti. Binatlı burada hazır bulunan İ.T.Ü.T.B. başkanını, yardımcısını ve dört öğrenciyi yakalayıp Örfi İdare Komutanlığına sevk etti.³²⁸

3.17.2. İstanbul Üniversitesi Bahçesinden Çıkmayan Öğrenci Olayı

Teknik Üniversitedeki olayın bir benzeri de İstanbul Üniversitesi Bahçesinde 29 Nisan Cuma günü yaşandı.

³²⁶ Özkaya, *Adım Adım 27 Mayıs*, s. 112.

³²⁷ *Yüksek Adalet Divanı Kararları*, s.453.

³²⁸ *Yüksek Adalet Divanı Kararları*, s.453.

Bir gün önce yaralanan öğrencileri ve ölen Turan Emeksiz'i istemişler, bunlar yapılmadıkça dağılmayacaklarını ifade etmişlerdir. Dağılma uyarılarına karşılık kalabalık bir vaziyette sabaha kadar burada beklediler. Bu sırada Üniversite çevresin saran Subay ve erler, öğrencilere müdahale etmemiş protestolarını dağıtmamıştır. Gençlerin Hükümet ve Menderes aleyhine sloganlar attığını haber alan İstanbul Valisi Ethem Yetkiner olayın yaşandığı yere gelerek; öğrencilerin hükümetin şahsiyeti maneviyesini tahkir ettiğini ifade ederek sert davranılması gerektiğini söylemişse de³²⁹ askeri birlik müdahalede bulunmamıştır.

3.17.3. İstanbul Ve Ankara Olaylarına Başbakan Adnan Menderes'in Radyo'dan Cevabı

Dahiliye Vekaleti İstanbul ve Ankara da yapılan gösteriler hakkında dahiliye vekaleti bir tebliğ yayınlamış ve Başbakan Menderes de bir konuşma yapmıştır.

Radyolar tarafından sık sık yayınlanan konuşmasında Menderes, “Türlü yalan ve şayiaların ortaya çıkarıldığı sırada sizleri tenvir etmek vazifesini kendim yerine getirmek üzere huzurunuzda bulunuyorum.” Demiş ve bazı ricaları olacağını söylemiştir.

Memlekette karışıklık çıkartmak isteyenler ve bugünkü hadiselere teşebbüs etmiş bulunanların düşmanlarla adeta el ele vererek yalan haberler çıkardıklarını bildirmiş ve vatandaşlardan bu gibi haberleri verenler hakkında hükümet makamlarına malumat vermelerini istemiştir.

Başvekil şöyle devam etmiştir:

“Derhal ifade edeyim ki, İstanbul'da ve Ankara'da çıkarılmak istenen hadiseler, memleketin huzuruna, asayişine ve selametine karşı girişilmiş, ağır ve vahim suikastlardır. Bunların tertipçileri olduğu gibi işi iyice bilmeden ve anlamadan kendilerini tertipçilerin aleti haline sokmuş bulunanlar da vardır. Genç mekteplilerimiz üzerinde bir zamandan beri teşkilatlı ve hesaplı surette yapılmakta olan tahrikler artık meşum neticelerini göstermektedir. Bu manzara ve hadiseler, memleketin bir takım

³²⁹ *Yüksek Adalet Divanı Kararları*, s.454.

genç ve masum evladının tahrikçi ve tertipçilerin nasıl aleti haline getirildiği hakkında açık bir fikir vermeye kafidir sanırım. Fakat bu tahrikçi ve tertipçilerle bunların aleti haline getirilmiş olanların teşkil ettiği iki ayrı zümreden başka bir de üçüncü zümre daha vardır ki, bunu da kaydetmeden geçemeyeceğim. Bu üçüncü zümre yine bir zamandan beri daimi tahrik ve kıskırtıcı politikasına maruz bırakılmış olan bir takım mutaassıp particilerdir. Bunların, aynı vatanın evladı olan kardeşlerini bir düşman gibi görmek gafletine düşürdüklerini, içlerinde tutuşturulan kin ve husumet ateşiyle gözlerine bir gaflet ve ihtiras perdesinin çekilmiş olduğunu, bu suretle de ve suni telkinlerle harekete getirilmiş bir heyecanın baskısı altında idraklerinin işlemez hale geldiğini görmekteyiz. Bunlar aynı vatandaki kardeşlerini düşman telakki eden bedbahtlardır. Bunların hepsi yani tertipçiler de ve tertibe ilk elden alet ve vasıta haline getirilenler de, gözü dönmüş parti mutaassıpları da huzur ve nizam isteyen milyonların arasında ancak birer zerreden ibaret kalır. Fakat dikkat edelim ki bunlar mühim noktalarda toplanıvermek ve suni topluluklar vücuda getirmek suretiyle teşkilatlı hareket etmek yolundan bir şeyler elde etmenin imkanına inanmış veya inandırılmış olan bedbahtlardır.

Muhterem ve aziz vatandaşlarım,

Bunlar nizam ve devlete karşı gelmenin ne demek olduğunu anlamakta gecikmeyeceklerdir. Bunlar zavallı başlarını nizamın sarsılmaz kayalarına vurarak kendilerine gelecekler ve korkarım ki o zaman bu bedbahtlar biraz geç kalmış olacaklardır.

Memleketin asayiş ve selameti ile ve vatandaşlarımızın huzur ve emniyeti ile oynanamaz. Bu huzur ve emniyetin ve bozulmasına çalışılan sükun ve asayişin muhafazasına hükümetimiz son derece azimli ve kararlıdır.

Sevgili vatandaşlarım,

Hükümetin tebliğ ve beyanlarından ayrı, icap ettikçe sizlere bizzat hitap etmek için yine huzurunuzda olacağım.”³³⁰ Diyerek olayların art niyetli olduğunu, hükümetin yıpratılması amacını taşıdığını beyan etmiştir.

3.17.4. İç İşleri Bakanlığının Yayınladığı Tebliğ

Ankara olaylarında 22 kişinin yaralandığını ve 58 kişinin gözaltına alındığını bildiren tebliğde Hukuk Fakültesi’nde yaşananlar ayrıntılı bir şekilde bildirmiştir. Tebliğ şu şekilde yayımlandı;

“İç işleri Bakanlığı’ndan bildirilmiştir:

28.04.1960 günü İstanbul’da, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde başlayan giriş, gelişme ve sonuçları 29.04.1960 tarihli bildirimizle muhterem kamuoyuna arz edilen birtakım maksatlı siyasetçilerin tahrik ve teşviki sonucu meydana gelmiş olan nizam, kanun ve bunları korumakla görevli devlet ve zabıta kuvvetlerine karşı girişilmiş bulunan toplu tecavüz hareketlerinden sonra şu ana kadar 29.4.1960 günü İstanbul ve Ankara’da aynı mahiyetteki olayları sebep ve sonuçları ile aşağıdaki şekilde açıklamayı zorunlu görmekteyiz:

29.4.1960 günü sabah 09.30 sıralarında Ankara’da Hukuk ve siyasal bilgiler Fakülteleri öğrencilerinden bir kısmının okulları bahçesinde toplanarak bir gösteri yürüyüşü yapmaya teşebbüs edecekleri zabıta tarafından istihbar ve tespit edilmiş, ilk anlarda 300-400 kişi olarak tertiplendiği görülen bu hareket, her iki fakülte dışında ve yakınında alınan güvenlik önlemleri ile sokağa intikal etmeden durdurulmuştur. Bu sırada, olay yerine başta sıkıyönetim kumandanı olduğu halde gelen görevliler, göstericilere, dağılmaları ve okullarına girmeleri uyarısında bulunmuşlardır. Bu uyarıya başlangıçta boyun eğen büyük bir çoğunluğun başında yaklaşık 200-250 kişi, zabıtaya direnme ve verilen emri tanımayacaklarını açıklayarak, kendilerine bu uyarıyı yapanlara karşı önce sözlü harekette bulunmuşlar, bu tecavüz üzerine zor kullanmak zorunluluğunda kalan zabıta kuvvetlerine karşı da, taş ve cam parçaları ile hücumla yeltenmişlerdir. Başlangıçta, Hukuk Fakültesi bahçesinde başlayan ve miktarı 200’ü aşmaya gösteriler, polis ve polise yardımcı askeri kuvvetlerin müdahalesi ile okul

³³⁰ Milliyet, 30 Nisan 1960.

binalarına sokulmuşlardır. Kısa bir zaman sonra, Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencilerinden, keza 200-300 kişilik bir grup, yeniden okullarından çıkarak bu defa zabıta kuvvetlerine açıktan ve fiili tecavüzü yeltenmeleri üzerine, yapılan uyarı ve ikazlara rağmen tekerrür eden ve şiddetlenen bu hareketleri karşısında, polise yardımcı askeri kuvvetlere, havaya ateş emri verilmiş ve daha sonra okul binasına girilerek saldırganlardan 58 kişi yakalanıp sıkıyönetim makamlarına teslim edilmiştir. Bu sırada Fen Fakültesi ve Tıp Fakültesi öğrencileri arasında da bazı gösteri kışkırtıcılarının sebebiyet vermek istedikleri hareketler, kısa bir zamanda yapılan müdahale üzerine dağıtılmış ve bu yerlerdeki sükun da süratle sağlamıştır.

Bu olaylar sırasında 7 polis ile 3 itfaiye mensubu ve 1 er atılan taş ve cam parçaları ile, öğrencilerden de 11 kişi polisle yaptıkları mücadele sırasında hafifçe yaralanmışlardır. Keza, aynı gün İstanbul'da yine Hukuk Fakültesi öğrencilerinden bir gösterici grubunun teşebbüs ettikleri, uyarı ve ihtarlar rağmen devamında ısrar ettikleri kanunsuz toplantı hareketi, sıkıyönetim emrinde bulunan asayiş kuvvetleri tarafından dağıtılmış buna girişenler yakalanarak, kanun yetkililerine teslim olunmuşlardır. Ankara'da özellikle Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencilerinin, dün giriştiği, hükümete ve hükümet kuvvetlerine ve devlet nizamına karşı, onu bozmaya yönelik hareketler, günlerden beri önce Meclis içinde muhalefet tarafından başlayıp özellikle bilinçsiz, gözü dönmüş partizanlar ve birtakım gizli maksatlılar vasıtasıyla şiddetlendirilmiş kışkırtmaların sonucu meydana gelmiş olduğundan asla şüphe yoktur. Nitekim Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakültesi öğrencilerinden bir kısmının dün, Ankara'da yeltendiği bu gösteri hareketleri sırasında, aralarında elbette onların bu neviden kanunsuz fiil ve hareketlere teşvik etmek ve bu hareketleri desteklemek maksadına bağlı olarak, Cumhuriyet Halk Partisi mensuplarından Ahmet Üstün, Ferda Güley, Ahmet Fırat, Melih Küçüktepepınar, Müslihittin Yılmaz Mete ve Turhan Feyzioğlu'nun buldukları ve bunlardan ilk beşinin, gösteri devam ettiği müddetçe, oradan ayrıldıkları gözlenmiş ve saptanmış bulunmaktadır. Başta, aileleri olmak üzere, aziz milletimizin yarınki ümidi olması lazım gelen ve çok büyük bir çoğunluğu masum olan öğretim çağındaki evlatlarımızı, karanlık siyasi emellere, memleket nizamını bozmak ve umumi huzuru yok etmek ve hatta bu yüzden gerekiyorsa kan dökülmek pahasına dahi olsa, alet etmek cüretkarlığında bulunanlar, elbette kanunun demir pençesinde layık ve müstahak oldukları sonuca çarpılacaklar, bilinçli ve vatanperver

halkımızın gözleri önünde gerçekleştirmek istedikleri bu tiksiniç emelleri yüzünden daha bugünden lanet ve nefretle cezalandırılmış olacaklardır. Bu arada, bir müddetten beri yer altında çalışan ve bugün, bu olaylar içinde yüzeye çıkan, memleket güven ve çıkarlarını tahrip ile görevli bulunan, içli dışlı faaliyet yuvalarından ve merkezlerinden, halkımızı telaş ve endişeye sevk edecek, türlü çeşit ve maksatlı haberlerin, bildirilerimizde arz ve beyan ettiklerimizin dışında hepsinin, uğursuz ve kışkırtıcı yalanlar olduğunu ve vatanın güven ve selameti, halkın huzur ve mutluluğunun uyanık bekçisi ve savunucusu olan hükümetin, bu teşebbüsleri, her zaman ve anında, ezmeye ve yok etmeğe muktedir ve kararlı olduğunu, bir defa daha muhterem aklımıza arz ve tebliğ ederiz.^{331»}

28-29 Nisan olaylarında CHP gençlik kolları aktif rol almış, gençlerin organize edilmesinde etkili olmuşlardır.³³²

3.17.5. Başbakan Adnan Menderes'in 1 Mayıs 1960 Konuşması

Siyasi hava gittikçe gerginleşiyor ihtilal söylentileri ülke içerisinde yayılmaya başlıyordu. Başbakan Menderes bu durumdan endişeleniyor, çıkan olayların maksatlı olduğunu söylüyordu. 1 Mayıs işçi bayramını kutlayan Başbakan, burada yaptığı konuşmada hükümet aleyhtarlarına cevap vermiş ve yıpratma girişimlerinin sonuçsuz kalacağını belirterek şunları söylemiştir:

“Çok sevgili vatandaşlarım,

Memleketimizde bütün hükümet çalışmaları en hayırlı, en verimli şekilde devam eder, iktisadi kalkınmamıza yepyeni bir hız ve genişlikle devam olunur, imar faaliyetleri vatanın en uzak köşelerine kadar yayılırken, memleketin başına bir facia açmak, bir musibet getirmek girişimleri ile karşılaşıldı.

Süratli iktisadi kalkınmamızın ve geniş yatırım politikasının yaratması pek doğal olan bazı sıkıntılar ve madde darlıkları tamamıyla ortadan kaldırılmış, çarşı ve pazarda her aranılanın bulunabileceği şekilde bir bolluk yaratmış, Türk parasının değeri

³³¹ Cumhuriyet, 1 Mayıs 1960.

³³² İdris Gürsoy, *Darbeye 100 Gün Kala*, Zaman Yay., İstanbul 2012, s. 77-78.

istikrara kavuşturulup sağlamlaşmış, gerek ihracatımızda gerek dışsatımımızda, şimdiye kadar memleketin kaydetmediği en yüksek rakamlara erişilmiş bulunurken, bunlar kiskanıldı ve milletin huzuruna, refahına ve mutluluğuna karşı en ağır darbelerle harekete geçildi.

Bahar mevsimi feyizli yağmurları ile yurdun her köşesini cennetten bir parça haline getirir, memleket bol ve feyizli bir ürün algılamaya hazırlanır, vatandaşlar halinden memnun olmanın ve hele yakın gelecekte çok daha iler bir refaha ve huzura kavuşmanın inancıyla yüzleri güler ve geleneğe güven ile bakarken, ihtirasın eli, milletçe duymakta olduğumuz güven huzura haince uzanmıştır.

Hudutlarımız kuvvetle muhafaza altında. Vatanımız, bugün dünyada herhangi bir memleketin elde edebileceği güven kadar güvenliğe sahip, siyasi ilişkilerimiz, bütün delil ve tezahürleriyle en uygun, en makbul ve makul şartlar arz etmekte devletimizin saygınlığı dünyada her türlü tartışmanın üstünde. Fakat memleketimiz, kin ve husumetin körleşmiş zalim bir gafletin bir kere daha suikastına maruz.

İktidar, üçüncü defa olarak, milletin hür iradesiyle görev başında. Ve memleket dördüncü defa olmak üzere hür ve dürüst bir seçime hazırlanmakta.

Çok partili hayat bir takım güçlüğü rağmen devam edip yerleşmekte. Ve her memleket meselesini milletin rey ve iradesiyle halletmek veya yönlendirmek bilinçli vicdanlarda kökleşmekte.

Fakat memleket bütün bu güzel ve olumlu manzaraları ile göze gelmiş gibi feleğin kahır şeametli bir nefes gibi üstünde dolaşmakta, sanki zehirli bir çöl rüzgarı onun bütün güzel renklerini soldurmaya çabalayarak esmekte.

Ne için?

Sevgili vatandaşlarım,

Bu kin, bu husumet, bu ihtiras, bu kiskançlık ne için kurutucu bir çöl fırtınası gibi bu güzel vatanın üstünde durmadan estirmek istenmekte?

İçleri kinin ve ihtirasın ateşiyle tutuşturularak kardeş kavgasına susamışçasına sokaklara dökülüp haykıranlar, acaba hangi ezici ve kahredici zulmün veya sefaletin sanki dinmez durdurulmaz ıstırabı ile harekette? Bu vatanın dinmez ve durdurulmaz bir ıstırabı mı var ki, haileler, gailleler, yakıp yakmalara kadar her şeyi göze alınarak yola çıkılmış bulunmakta? Hayır. İhtirasın huzurumuza kasteden eli, kıskançlığın milletin gülümsemesini dondurmaya kasteden nefesi, hıyanetin memleketin güzel renklerini soldurmaya matuf kötü niyeti, işte bütün bunlar için elbette hiçbir meşru ve makbul sebep ileri sürülemez, bu batıl davanın haklı olduğuna dair bir tek delil gösterilmez.

Sevgili vatandaşlarımız,

İhtilaldan dem vurulmakta, ihtilalın bir hak olduğu felsefesinden bahis açılmakta. Bu bir ihtilal mi sanki? İhtilalı kim yapıyor?

Hazırlanmış, tertiplenmiş ve içleri kinle doldurulmuşların teşkil ettiği bir zümrecik, mesela İstanbul'umuzun 2 milyon nüfusuna oranla, 3-4 gündür köşe köşe kapmaca oynar gibi sokaktan sokağa, meydandan meydana kaçışıp dağılan, dağılıp tekrar toplanan, sanki bir gerilla teşkilatı ve tıpkı bir iskeleti etin ve adalenin sarıp kaplayarak, vücudun meydana gelmesi gibi, bu gerilla iskeletinin etrafından bir miktar avare insanlar ve onun karşısında İstanbul'un büyük halk kitlesi vakar ve metanet içinde yüzlerinin çizgileri hayret ve nefretle gerilmiş, karşıdan seyirci.

Bu mu ihtilal?

Bu İstanbul sokaklarında dolaştırılan bir yapmacık, bir uydurma göstermelik.

İhtilalı hak haline getirecek sebepler, bu ihtilal sebepleri bizim memlekette mi mevcut? Büyük halk kitlesinin ölülerini gömmek için kefen bezi bulamadıkları zamanları ile derin bir sükut ve itaat içinde, tahakküm idaresinin karşısında iki büklüm bir memleket mi mevcut bugün? Veyahut yalandan demokrasi yapacağız denilip de yalancı bir seçim ile zevahiri kurtardıktan sonra yine bilindiği şekilde icrayı ahkam olunmak tasavvurlarının uygulamada olduğu, milleti aldatmak için yapılan seçimlerle rey sandıklarının parça parça edildiği ve millet iradesinin bütün vatan yüzeyinde

pervasızca çiğnendiği günler mi yaşıyoruz? O devir ve o günler, ihtilalin hak olduğu devir ve günler değil de, ihtilal şartları bugün mü mevcut memlekette?

Hayır, bu memlekette ne ihtilalin hak olduğu şartların mevcudiyetinden bahsetmeğe ne de İstanbul sokaklarından dolaştırılan sahnenin bir ihtilal olduğu iddia etmeğe zerre kadar imkan tasavvur olunamaz.

Sevgili vatandaşlarım,

1957 yılında Gaziantep'te belediye binasına, hükümet binasına hücum edilir, resmi binalardan şanlı Türk bayrağı indirilip Halk Partisi bayrağı çekilir, zabıta kuvvetlerine karşı silah kullanılır, zabıta memurları öldürülür. Bu bir haklı ihtilal denir ve derhal benimsenir. Yeşil hisarda aynı hadiselere aynı tertiplere başvurulur. Bu da derhal benimsenir. Bunları yapan suçlular masum vatandaşlar olur ve asilik hareketi haklı ve ihtilal gibi gösterilir. Hayır, bunların hepsi yalan hepsi tertip.

İstanbul ve Ankara sokaklarında dolaştırılan sahneler dahi önceden ihtilal diye ilan olunur, ondan sonra da bu sahnelere şehadet parmağı ile işaret olunup işte millet denilir ve milletin haklı bir ihtilal içinde olduğu safsatası ve masalı tekrarlanır durur.

Muhterem vatandaşlarım.

Memleketimiz, ne bir ihtilal karşısındadır ne de ihtilalin sözde haklı sebepleri bu memlekette mevcuttur. Bütün memleket ve halkımızın büyük çoğunluğu ortada dolaştırılan bu üç beş bin kişinin manzarasını şaşkınlıkla, merakla, hayretle ve eminim ki üzüntü ve nefretle seyretmektedir.

Bu mu ihtilal?

Bu düpedüz bir asilik hareketi. Bir ayaklanma girişimi. Bu düpedüz bir siyasi irtica.

Hani vaktiyle, 'şeriat isteriz' diye haykıranlar nasıl bu memleketin huzur ve nizamına kasetmişlerse, hani vaktiyle 'istemezük' avazeleriyle siyasi iftaralar İstanbul ufuklarında akisler yaratarak memleketi kasıp kavurmak için nasıl harekete geçmiş ise

şimdi yeniden bir siyasi irtaca, bir asilik hareketi, bir ayaklanmayı teşebbüsü. Bir Yalandan şariat isteriz. Veya 'falan veya filanı istemezük' veya 'filan falanı isterük' avezelerinde ifadesini bulan ve manasını apaçık meydana koyan bir siyasi irtica gerişimi karşısındayız.

Aziz ve sevgili vatandaşlarım.

Bunu beklemek lazımdı. Bir devir, b,r tahakküm devri kapandıktan sonra onun eskimiş alışkanlıkları ile alışılmış eski heves ve ihtirasları ile içi yanan temsilcilerinin, hürriyetin güvenine, düzenin saygınlığına bir kere kavuştuktan sonra eski günleri anma ve iade etmenin hırsı ile yanıp tutuşarak, bütün fırsatları kollamak üzere, siperde ve intizarda bulunacaklarından şüphe edilemezdi.

Şimdiye kadar, zaman zaman ümide kapıldılar ve hareket zamanının geldiğini hükmederek defalarca ayaklanmaya yeltendiler. Fakat işleri pek ileriye götüremediler. Bunlar hep tasarım halinde kaldı. Şimdi bu sefer, ümitler çok kuvvetlendi ve fırsat bu fırsattır denilecek zaman gelip çattı da, onun için mi isyan hareketine geçildi? Ayaklanma hareketine başlandı?

Be gariptir ki bu ayaklanma ve isyan hareketi, dıştan sanılabileceği gibi artık fırsatın ortaya çıkmış olduğuna ve ayaklanma hareketine bel bağlamak için kuvvetli sebeplerin mevcut bulunduğuna inanıldığından değil, yani ayaklanmansın başarılı olabileceğine bağlanan bir ümitten değil, bu bir ümitsizlikten ileri gelmektedir.

Partileri her gün boşalarak delik deşik olmuş bir iktisadi yıkıntı, felaket, yoksulluk, madde darlığı, plansızlık, programsızlık, velhasıl dile doladıkları bütün uydurma iddialar ele geçirip kullandıkları sahte silahlar artık etkisiz kalmış ve seçimler de yaklaşmış... kavgasız, gürültüsüz, sükunet içinde ve serbest bir seçimde Halk Partisi'nin şansı nerede ise sıfıra düşmüş... Ve dördüncü bir seçimi kaybetmeğe ne Halk Partisi'nin ne de onun eski ve hakiki temsilcilerinin sabırları yok...

Parti de, onlar dördüncü seçimi kaybetmeğe dayanamazlar.

O halde ne olacak? Gerilla Teşkilatı. Şayet seçim olursa, bu teşkilat ile seçim günlerini bir cehenneme çevirmek, kan ve ateş tufanı içinde seçimleri ve onun sonuçlarını yakıp yok etmek. Veyahut da böyle bir teşkilat kurulduğunu ve her sandık başını bir ölüm yeri haline getireceklerini gösterip herkese öğreterek, seçimlerde asacağız, keseceğiz diyerek hakiki bir yılgınlık yaratarak seçimi olanaksız hale getirip bir seçimi daha kaybetmenin yıkıcı sonucundan yakayı kurtarabilmek.

Bu ayaklanmaz, seçimden kaçmanın, daha doğrusu seçimsiz iktidara gelmenin tek çaresi.

Yani bu girişilen boğazlarcasına hareket başarıya bağlanan ümidin değil çaresizlik ve ümitsizliğin ta kendisi.

Aziz ve muhterem vatandaşlarım.

Tekrar ediyorum: bu bir ayaklanmadır. Bu asilik hareketidir. Zorla iktidarı ele geçirmek girişimidir. Hükümet darbesi, siyasi suikast hareketinden başka bir şey değildir. Bunun adını koymanın ve sıfatlarını tarif ve tespit etmenin günüdür artık.

Bunu yapanlar, bu suikasta girişenler, Ankara'da ve İstanbul'da okulların avlularında veya şurada burada hareket halinde olan öğrenim çağındaki çocuklarınız mı? Hayır onlar, bu işlerin esnafı kesilmiş insafsız politikacıların elinde ve bir belirli merkezden idare edilmektedirler. Ortada sebep olarak gösterilmek istenilenlerin hepsi, söylenilen ve her şeyi sadece yalan ve iftiradan ibaret. Tek ve hakiki hedef, millet iradesine suikast ve her ne pahasına olursa olsun iktidara gelmek. İşte mesele bu.

Bugün görev almışçasına sözüm ona ihtilalcı edasıyla ortada görünenlerin kimler tarafından idare olunduğunu söylemeğe ve ne maksatla takip edilmekte bulunduğu dair deliller göstermeğe gereksinim var mı?

Bütün bunların kimler tarafından tertip ve idare olunduğu ve tertiplerin hedef ve maksadının olduğu hususunda milli vicdanda şaşmaz ve sarsılmaz bir kanaatin ve inancın yerleşmiş ve kökleşmiş olduğundan hiç şüphe etmiyorum. Bunları kimler tertip etti, kimler idare ediyor. Bütün bunların, bu tertiplerin maksadı nedir ey beni dinleyen

aziz ve sevgili vatandaşlarım, bu soruları sorunuz. Bu soruların yanıtını vicdanlarınızda bulacaksınız.

Muhterem vatandaşlarım.

Bugün dördüncü gün. Bugün 1 Mayıs İşçi Bayramı, işçi kardeşlerimize elemsiz, kedersiz birçok bayramlar idrak etmelerini ve onların refah ve saadetini temenni ederken, bu gayede kendilerine her zaman yardımcı olmanın en aziz emelimi teşkil ettiğini ifade etmek isterim. Diğer taraftan, yarın 2 Mayıs'ta NATO Devletleri Hariciye Nazırları'nın toplantısı, İstanbul'umuzda yer alacaktır. Bu sebeple memleketimizi bugünden şerefleştirmiş olan müttefiklerimizin baş da muhterem hariciye nazırları olmak üzere, bütün temsilcilerini hürmetle selamlamakla bahtiyarım. Bu vesile ile memleketimize gelmiş bulunan dost memleket gazetecilerine de memleketimize hoş geldiniz demekle zevkli bir vazifeyi yerine getirmiş oluyorum.

Muhterem vatandaşlarım.

Bu uğursuz ayaklanma girişimlerinin bir merkezden idare olunduğuna dair bin bir delilden biri de bütün bu gayretlerin kendine özel bir mantık içinde cereyan etmesi, olaylarla tarihlerin arasındaki ilişkide ve takvime büyük bir önem verilmekte olmasıdır.

Ne garip değil midir ki, geçen yılın Bahar Taarruzu, Büyük Ege Taarruzu, İzmir'in geri alınma mutluluğunu benzeterek canlandıran Ege Taarruzu, Trikopolis'in kılıcının hikâyeleri, Kıbrıs sorununun çözümünün ardından büyük bir dostluk eseri olarak hemen memleketimizi ziyarete koşan Yunanistan Başbakanı Mösyo Karamanlis'in ziyaret tarihine düşülmemiş mi idi?

Bakınız bugünkü hadiselerde, Tahran'daki CENTO toplantısı, 1 Mayıs Bayramı ve 2 Mayıs İstanbul NATO toplantısı gibi tarihler seçilerek, görülerek hadiselerle ayaklanmış görünmüyor mu?

Biliniyor ki, CENTO toplantısı için Tahran'a gideceğim. Öyle düşünüyorlar ki, olayların ortaya çıktığı sırada ben memleketten uzak olacağım. Hükümetin sorumlu

başarının burada bulunmadığı bir zamanda olayların çıkmasını ise, belki kötü amaçlarının başarı şansını yükseltir diye düşünüyor olunabilir.

1 Mayıs işçi bayramı ise, sokaklara dökülecek bizim şu sözde ihtilalcıların, işçi kardeşlerimizin her yerde oluşturacakları büyük kalabalıktan da yararlanma amacına bağlı görünmüyor mu? Ve nihayet memleketimiz için özel bir onur oluşturan NATO camiası toplantısı vesilesiyle, başta Dışişleri Bakanları olmak üzere siyaset adamları, diplomatlar ve gazetecilerden oluşan bine yakın seçkin ve muazzam bir misafirler heyetinin İstanbul'da bulunması...

Bu toplantıyı berbat etmek, memleketimizin şimdi dünyaca tanınmış kadir ve şerefini akılları sıra hiçe indirmek, bu bin kişilik heyetin hatta dünyanın gözü ve dikkati bizim üzerimize çevrildiği bir zamanda güzel İstanbul'umuzu ve hatıra memleketimizi anarşinin bir cehennemi halinde göstermek, devlet olarak başarılarımızı önlemek, millet olarak parlak geleceğimizi gölgelemek ve nasibimizi kesmek... Hesapları bu mu? Olaylar ve tarihler görüyorsunuz nasıl ayarlanmış.

Takvimin yaprakları nasıl dikkatle karıştırılmış.

Aziz vatandaşlarım.

Olaylar birkaç gündür devam ediyor. Çünkü konuşmamda bu, burada bitsin demiştim. Burada bitirecekleri veya devama kararlı mıdırlar bilmiyorum, fakat her halde biz bunu mutlaka kısa kesmeğe kararlıyız.

Bugün İstanbul Sıkıyönetim Kumandanlığı'nın bildirisini okumuş olacaksınız. Orada yazıldığı gibi, İstanbul'da cereyan etmekte olan, bir taraftan tertipli bir köşe kapmaca oyununa benzeyen, diğer taraftan ise baştan beri arz ettiğim elemli ve teessür verici anlamları taşıyan bu ayaklanma girişimi karşı, kimseye zarar vermemek için, hatta bir tek vatandaş bile incitmek için, şimdiye kadar büyük bir şefkatle hareket ettiğimize milletçe tanık olunacağına şüphe yoktur.

Fakat bugüne kadar olan büyük manevi zararların yanında memlekette bir asayiş ve nizam yokluğu sorunu gibi gösterilmeğe çalışılan bu çalkantiya behemehâl son vereceğiz.

Bu nedenle sıkıyönetim kumandanlığının önerilerine harfiyen uyulması ve asayişi ve nizam ve kanın kuvvetlerine bütün güçleri ile yardımcı olmayı muhterem ve sevgili İstanbulluların vatanperverlik duygularının bir gereği sayacaklarından emin bulunmaktayım.

Bütün bu işlerin idare merkezi durmadan çalışmakta, bir taraftan vatanın her köşesine kıvılcım atabilmek için gayretlerine ara vermemekte diğer taraftan da dalavere, iftira, yalan makinesini kısa bir zaman içinde yüz binlerce nüsha basan bir matbaa gibi kullanarak bunları yurdun her tarafına yaymakta...

Yalanlara dikkat edilmesini, bunları söyleyenlerin niyetlerinden şüphe oluyorsa kanun makamlarına ve görevlilere bindirilmesini rica etmiştim. Tertipçilerin bütün sermayelerinin yalandan ibaret olduğunu dün ve arz ve izah etmiştim.

Bütün yalanlar ve her an piyasaya sürülen söylentiler. Bunlar maksatsız değildir. Bunların hepsi komünist usullerine göre hesaplanmış ve tertiplenmiş ve kitaplarda yeri olan malum usullerdir. O kadar malumdur ki ve dünyada o kadar bilinen şeylerdir ki, bunlar dünyaca basmakalıp hale gelmiş klişeleşmiş yıkıcı faaliyet örnekleri olarak çok iyi bilinmektedir.

Tertipçilerin daha çok vakit geçmeden insafa gelip, anlayış göstererek artık bu işi burada kesmelerini samimi olarak temenni etmekte olduğunu kayıt etmeği bir görev saymaktayım. Ankara ve İstanbul'da muhterem halkımıza bütün bu elemli oyunlar karşısında takındıkları ağırbaşlı hareket tarzı ile bu kötü işleri benimsemediklerini gösteren tavır ve edalardan dolayı minnet ve şükranlarımı ifade etmek isterim.

Cenab-ı hakkın her zaman ve bütün güçlükleri yenmekte Türk Milleti'ni özenle başarılarla mazhar kılmasının en aziz emelim ve temennim olduğun ve yarın tekrar huzurunuzda bulunacağımı arz ederek bugünkü sözlerimi burada bitirmek istiyorum³³³

---

³³³ Tercüman, 2 Mayıs 1960.

3.17.6. İzmir’de Öğrencilerin Yaptığı Yürüyüşler

3.17.6.1. 1.Yürüyüş:

Sabahın Erken saatlerinde 9 Eylül Meydanında bulunan Atatürk Heykeli etrafında toplanırken, saat 10.00 da yoğun bir öğrenci topluluğu da Ege Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hocalarından Prof. Dr. Sadık Tüzel’e son hadiseleri anayasa açısından nasıl yorumladığını sordular. Bu soru üzerine Prof. Tüzel “yaşanan koşullar altında anayasa dersi yapılamaz” diyerek salonu terk etti.

Öğrenciler bu defa “Anayasa Anayasa” diyerek tezahürat yaparak aynı istemi Borçlar Hukuku Hocası Prof. Dr. Reşat Aksoy’a yönelttiler. Aksoy Öğrenciler şunları söyledi: “Her türlü Çıkardan uzak, sizin gibi bir gençliğin, memleket sorunlarına samimiyetle ve heyecanla eğildiğini görmek, bizlere iyi günlere layık olduğumuzu müjdelemektedir. Memleket nice kötü günlere katlanmasını bilmiştir. Her şey istediğimizden daha güzel olacaktır.” Dersten çıkan öğrenciler sessizce Cumhuriyet meydanına yürüdüler.³³⁴

3.17.6.2. 2.Yürüyüş

Öğrenciler saat 12.30’da ikinci defa konak yönünde sessiz bir yürüyüşe başlamışlardır. Emniyet müdürü Nevzat Emrealp ile Akademi Reisi Safer İrtenk, ve sivil polislerin arkadan otomobillerle izledikleri kabile, gümrükten geçerek Konak Vapur iskelesinin karşısındaki boş istismak sahasında toplanmışlardır. Burada emniyet Müdürü, Öğrencilere olayı büyütmeden dağılmalarını rica etmiştir. Buna rağmen Kemeraltı Caddesi’ne giren öğrenciler, Jokey Kulübü önüne geldikleri sırada Emniyet Müdürü’nün ikinci ricası üzerine dağılmışlardır. Öğleden sonra Akdemi binasında önlemler alınmış ve akademi tatil edilmiştir.³³⁵

3.17.6.3. 3.Yürüyüş

Akşam Saat 19.45 de başlayan Üçüncü yürüyüş sırasında, polis öğrencilerden dağılmalarını istemiş,aksi taktirde dağıtacaklarını söylemiştir. “Hürriyet Hürriyet”

³³⁴ Milliyet, 30 Nisan 1960.

³³⁵ Milliyet, 30 Nisan 1960.

sloganları atan gençler İtfaiye binasının önüne gelerek İstiklal Marşı okumuşlar daha sonra Emniyet Müdüründen izin alan gençler Cumhuriyet Meydanındaki Atatürk Büstüne Çelenk Koyarak Sessizce dağıldılar.³³⁶

3.18. ANKARA'DA MEYDANA GELEN OLAYLAR

29 Nisan günü Ankara'da da mühim olaylar yaşandı. Bir gün önce İstanbul'da yaşanan olayları protesto etmek için toplanan hukuk fakültesi öğrencileri³³⁷ Fakülte önünde toplanarak hükümet aleyhine sloganlar attılar. Bu olayı haber alan Örfi İdare Komutanı Namık Argüç, gösterilere mani olmak için Ankara Garnizon ve Merkez Komutanlığı ile Emniyet Müdürlüğü'ne emirler yazmıştır.

Sloganlar atan Hukuk Fakültesi öğrencileri Askeri birliğin fakültenin önüne geldiğini görmeleri üzerine ordu lehine tezahüratta bulundular ve askerin fakülte önünde çekilmesi halinde olaysız bir şekilde dağılacaklarını ifade ettiler. Makul karşılanan bu istek Ankara Valisi'nin gençlere hakaret etmesi üzerine gençler taşlar ve sopalarla emniyet güçlerine saldırdılar. Bunun üzerine Namık Argüç askere ateş emri verdi.³³⁸ Öğrenciler kaçarak kurtulmaya çalıştılsa da bunda çok ta başarılı olamadılar. Çok sayıda yaralanmanın olduğu³³⁹ bu olayda öğrenciler gözaltına alınarak gösteriye son verildi.

3.18.1. Tıp Fakültesi'nde Meydana Gelen Olaylar

Sivil ve Askeri Tıp Fakültesi Öğrencileri Hukuk Fakültesi Öğrencileri gibi İstanbul 'da ki olayları protesto etmek için dersleri boykot kararı aldılar. Bu karar gereğince fakülte bahçesinde gruplar halinde dolaşan öğrenciler, Hukuk Fakültesinde yaralanan öğrencilerin ambulanslarla taşındığını görünce boykot protestoya dönüştü. Polis aleyhine sloganlar atan kalabalık askeri birlik tarafından kuşatıldı. Namık Argüç derhal atlı polislerin Tıp Fakültesi bahçesine girmesini emretti. Tıp Fakültesi Hocası Prof.Dr. Nusret Karasu müdahaleye karşı çıkarak Atlı polislere kızgın bir sesle “ne yapıyorsunuz? İçeri giremezsiniz! Burası Mabettir” diye çıktı. Asker ve polis

³³⁶ Milliyet, 30 Nisan 1960.

³³⁷ *Yüksek Adalet Divanı Kararları*, s.456.

³³⁸ *Yüksek Adalet Divanı Kararları*, s.460.

³³⁹ Taylak, s.296.

fakültede yaşanlara müdahale etmemesi üzerine öğrenciler dağıldı.³⁴⁰ Fen ve Gazi Eğitim Enstitüsünde de küçük çaplı gösteriler meydana gelmiş³⁴¹, İstanbul'da ve Ankara'da yaşananlar Protesto edilmiştir. Yaşanan bu olayların yayınlanması da örfi idare tarafından yasak edildi.³⁴² Ve İç İşleri Bakanlığından olaylarla ilgili tebliğ yayımlandı.

3.18.2. 555 K Olayı

Ankara'da Siyasal Bilgiler öğrencilerinin organize ettiği gösteri, yaşanan en önemli öğrenci olaylarından biri olmuştur. Demokrat Parti taraftarlarının Menderes'e sevgi gösterilerinde bulunacakları haberini alan öğrenciler hem 28-29 Nisan'da hem İstanbul'da ve Ankara'da yaşananları protesto etmek, hem de bu durumu engellemek için 5.ayın 5.günü saat 5'te Kızılay'da (555 K parolası) bir toplantı düzenleneceğini aralarında kararlaştırdı ve tüm üniversiteye yaydılar. Kulaktan kulağa yayılan bu parolayla Atatürk Bulvarı'nda toplanan gençler saat 17.00'da Sıhhiye'den gelen öğrencilerle 17.45'te³⁴³ birleşti. "*Dağbaşını Duman Almış*", İstiklal Marşı ve günün olaylarına uydurulan Gazi Osman Paşa Marşlarını³⁴⁴ söyleyerek Kızılay'a doğru yürümeye başladılar. Bu sırada TBMM'den dönmekte olan Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes, Meclis Başkanı Refik Koraltan bir arabada, İçişleri Bakanı Namık Gedik de bir arabada oldukları halde, Orduevine doğru yaklaştıkları sırada trafik, olaylar münasebetiyle yolu kapamış olmasına rağmen yollarına yaya olarak devamı tercih ederek arabalarından inmişlerdir.³⁴⁵ Bayar'ın ve Menderes'in

³⁴⁰ Taylak, s.298.

³⁴¹ Hürriyet, 1 Mayıs 1960.

³⁴² Milliyet, 30 Nisan 1960.

³⁴³ Taylak, s. 299.

³⁴⁴ Uyarlama marş şöyleydi;

"Türk Gençliği Korkmam diyor

Etrafımı yıkmam diyor

Atatürk'ün çocukları hak yolundan çıkmam diyor

Olur mu böyle olur mu?

Kardeş kardeşi vurur mu?

Kahrolası diktatörler!

Bu dünya size kalır mı?

Kılıcını vurdun taşta

Taş yarıldı baştanbaşta

Şanlı büyük Türk ordusu

Askerinle binler yaşa." Bu Marş 28-29 Nisan Olaylarında öğrenciler tarafından sıkça dile getirilmiştir.

Milli Birliğe Doğru, s. 70.

³⁴⁵ Yüksek Adalet Divanı Kararları, s. 461.

kendilerine doğru yaklaştığını gören öğrenciler “İstifa” sloganları eşliğinde gelenlerin çevresini sardılar. Başbakan Menderes, Emniyet ve idari amirlere bunların derhal yakalanması emrini verdiği sırada takılarak yere düştü. Bir gazetecinin yardımıyla arabaya bindirilen³⁴⁶ Başbakan Menderes olay yerinden uzaklaştırılarak Başbakanlık binasına götürüldü. Namık Gedik’e derhal gençlerin dağıtılması emrini verdi.³⁴⁷ Olaylar 3 saat sonra son buldu.

3.18.3. 7 ve 14 Mayıs 1960 Olayları

Mayıs ayı boyunca birçok yerde gösteriler meydana geldi. Ancak yaygın yasağı koyulduğu için bunları basın duyuramadı. Bursa’da İstanbul’da Balıkesir’de küçük çaplı yürüyüşler meydana geldi.³⁴⁸ Yaşanan bu olaylardan bir kısmına Yüksek Adalet Divanı

³⁴⁶ Demirel, Türkiye’nin En Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi, s. 334.

³⁴⁷ *Yüksek Adalet Divanı Kararlarında* olay şöyle ifade edilmiştir;

“ İstanbul Üniversitesinden sonra Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültesinde vuku bulan silahlı ve kanlı tedhiş hareketi, halk kitleleri ve öğrenciler üzerine bizzat müşahedeye dayanan vakıalar olarak canlılığını muhafaza eylemekte idi. D.P. nin neşir organı haline getirilmiş bulunan radyo vasıtasıyla iktidar mensupları tarafından yapılan tebliğlerde dahi nümayişlerde bazı talebelerin ölmüş ve yaralanmış bulunmalarının gizlenememesi, kulaktan kulağa facia halinde dolaşan söylentilerin doğruluğuna kendilerini de inandırmıştır. İşte bu hal ve şartlar içinde artık sabık iktidarın kan ve ateşle hüküm ve saltanatını devam ettirmek gayretinde olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan iktidar partisi mensupları da şeflerinin müsterih olması için hazırlanmışlar ve onlar Meclisten dönerken suni bir alkış gösterisi yaratmak için Kızılay’la Sıhhiye arasındaki caddeye müfrit partilileri sevk etmişlerdir. Böyle bir hareketi haber alan bazı Halk ve öğrenci grupları da 5 Mayıs 1960 günü Kızılay’da toplanmaya başlamışlardır. Büyük Millet Meclisinden dönmekte olan Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan bir arabada; Namık Gedik ve diğerleri başka bir arabada olduktan halde Orduevi önüne yaklaştıkları sırada Trafik yolu kapamış olmasına rağmen yollarına yaya olarak devamı tercih ederek arabalardan inmişlerdir. Bir kısım alkışçıların pek yakınlarda şaklayan el çırpmaları Menderes ve etrafındakileri bir an için memnun eder gibi olmuş, fakat (istifa Menderes, Hürriyet isteriz, Yuh Menderesi!..) sözleri birden yüzlerde beliren memnuniyet dalgasını silivermiştir. Çılgına dönen Menderes bir taraftan vazifeli emniyet ve idare âmirlerine bunları söyleyenlerin yakalanmasını ve götürülmesini emrederken diğer taraftan bizzat adam yakalamaya çalışmıştır. Nihayet yakınlarının müdahalesi ile tekrar bir arabaya bindirilerek Başvekaletle götürülmüştür. İstanbul’da ve Ankara’da şimdiye kadar yaratılan kan ve ateş kokan tedhiş usullerinin fayda vermediği bu hadise ile de anlaşılınca başvekalet binasına gelmiş olan Celal Bayar derhal Hususi kalem müdürlüğü odasının kapısını açarak orada bulunan Namık Gedik’e hitaben Nümayişçilere ateş açtıracaksın emrini vermiştir. Namık Gedik Kızılay’a gidince etrafını halk ve talebe kitlesi sarmış ve otomobilinin kapısını açmaya çalışmış oldukları için verilen emri yerine getiremeden dönmeye mecbur kalmıştır.” *Yüksek Adalet Divanı Kararları*, Kabalıcı, s. 461-462.

³⁴⁸ Turhan Feyizoğlu, *Türkiye’de Devrimci Gençlik Hareketleri Tarihi*, C.1, s. 35-36.

Kararları'nda rastlamaktayız. Ankara'da 7-20 Mayıs tarihleri arasında yaşanan olaylar tutanaklarda aynen şöyle ifade edilmektedir:

“5 Mayıs'ta Kızılay'da Adnan Menderes lehine tertip edilmek istenen nümayişlerde başarı göstermeyen ve bilakis Adnan Menderes'in tartaklanmasıyla neticelenen bu nümayişlerden sonra Demokrat Parti Ankara teşkilatı muazzam bir nümayiş yapmayı kararlaştırarak 7 Mayıs günü köylerden ve şehir içerisinden topladıkları ve bir kısmını sarhoş edecek derecede içirdikleri 7 bin kişilik bir topluluğun, takriben 2 bin kişisini Güven Parkı'na ve mütebakisini de Kızılay (halen Hürriyet Meydanı) meydanına yerleştirdikleri fakat henüz nümayişe başlamadan bundan Örfi İdare Kumandanlığı kanalı ile haberdar olan Ankara Garnizon Kumandanı General Selahattin Kaptan tarafından müdahale edilerek süngü taktırdığı askerler marifetiyle dağıtıldığı ve bu suretle tasavvur edilen neticelerin elde edilemediği anlaşılmaktadır.

14 Mayıs'ta da bu yolda bir hareket, vazifeli ve vazifesiz subayların el birliği ile dağıtılmıştır.”

3.18.4. 19 Mayıs Anıt-Kabir Olayları

19 Mayıs'ta yapılmakta olan mutat merasim hükümetçe men edilmese de, Atatürk'ün Anıtkabir'ini kapatamadıkları için orada büyük Mürşit'in milleti ile baş başa dertleşmesine mani olunamamıştır. Ancak ziyaretçiler ve Atatürk'ü arayanlar Anıtkabir dönüşünde Polis Enstitüsü civarında tabancalı, coplu, gaz bombalı polislerin hücumlarına uğramışlardır. Polisler, çoğu kadın olan topluluktan ellerine geçirdiklerini coplarla döverek, yerlerde sürüyerek, kollarını bükerek jeep'lere bindirip hazır kuvvet merkezine sevk etmişlerdir. Eşref Yalçın'ın kumanda ettiği ve hazır kuvvet polislerinden bir kısmı ile Polis Enstitüsü'ndeki polis stajyerlerinden mürekkep bu mütecaviz grup içinde sanık Tefik Tiryaki'nin de bulunduğu teşhis sonunda anlaşılması ve sanıklardan Hacı Mehmet Davutoğlu'nun hazır kuvvete götürdüğü bu vatandaşlara ağır hakaretler ve tazyik yaptığı da şahitler tarafından beyan edilmiştir.³⁴⁹

³⁴⁹ Yüksek Adalet Divanı Kararları, s. 462-463.

3.18.5. 20 Mayıs Olayları

20 Mayıs 1960 günü Hindistan Başvekili Nehru'nun Ankara'yı ziyaretinde yapılacak karşılama töreninin arzuya uygun bir şekilde cereyan etmesini temin için köylerden bol bol Demokrat Partili şahıslar getirilmiş, güzergah boyunca bunlar dizilmiş, Ankara halkının grup ile beraber Menderes'i de alkışlayacağı umulmuştur. Fakat alınan bu tertiplere rağmen kortejin son arabası geçerken gençler tarafından aleyhe nümayiş başlamış, emniyet kuvvetleri bunları gaz bombası ile dağıtmaya çalışmışlar, coplarla dövmüşler ve yakaladıklarını döverek hazır kuvvet merkezine yollamışlardır. Burada, adları tespit edilen şahıslar polis tarafından yere yatırılmak suretiyle tekrar kıyasıya dövülerek ayaklarının şişleri geçsin diye sırtlarına başka bir şahıs bindirilmek suretiyle ıslak zemin üzerinde dolaştırılmışlardır. Bu dövme olayından evvel Ankara Valisi Dilaver Argun bütün polislere verdiği emirde, yakalananların iyice dövülmelerini, sedyelik yapılmalarını ve ayakta kimsenin kalmamasını istediğini, telsizle bildirmiştir. Bu emri kendisine Menderes'in verdiği, esasen gerek Kızılay'da ve gerek diğer yerlerde yapılan nümayişlerde, nümayişçilerin yakalanmasını ve götürülmesini devamlı şekilde emrettiği Dilaver Argun'un ve mesai arkadaşları Namık Argüç, Cemal Gökten'in bu emre imtisalen maiyetindeki kimselere aynı şekilde emirler verdiği ve polislerin de bir çok şahısları yakalayıp hazır kuvvetle, Örfi İdare Mahkemesine gönderdikleri şahit ifadeleri ile bir kısım ikrarla ve sanıkların tevil yollu ifadeleri ile gerçekleşmiştir. Hazır kuvvette vatandaşlara su-i muamele, eza ve cefa yapan polisler arasında sanıklardan Ali Kesiciler, Hüsnü Korkut, Kazım İrinesil, Adem Gündoğmuş, Aydın Nabi Ediz, Mehmet Tosun, Tevfik Tiryaki'nin bulunduğu yine bu ifadelerden anlaşılmaktadır.³⁵⁰

³⁵⁰ *Yüksek Adalet Divanı Kararları*, s. 462-463.

SONUÇ

İncelememize esas olarak aldığımız 1945-1960 yılları arasında on beş yıllık dönemi kapsayan “Üniversite Öğrenci Olayları Ve Gençlik Hareketleri” nin kökenleri çok gerilere uzanır. Henüz XVI. Yüzyılda medrese öğrencilerinin “Suhte” adı altında başlattıkları imparatorlukta ilk olayları, “Talebe-i Ulum” ve Darülfünun öğrencileri tarafından ikinci meşrutiyet dönemine kadar aralıklarla sürdürülmüş ve giderek bu olaylar belli oranda II. Abdülhamit döneminin sona ermesinde de etkili olmuştur.

İkinci meşrutiyetin ilanı öncesinde, “Üniversite öğrenci olayları”nın yöneldiği tek amaç İstibdat dönemini yıkarak ülkede anayasal düzene geçişin sağlamak olmasına karşın meşrutiyetin ilanında ve hatta II. Abdülhamit’in Hal’inden sonra da olaylar sürekliliğini korumuştur. Çünkü bu aşamada öğrenciler rejime yönelik düzen değişikliği tezini savunurken, devrim ve özgürlük kavramlarını eş değerde görüp çoğu kez bunları birbirinden ayırmamışlardır. Özgürlük ortamı sağlanıp Anayasal düzene geçişle birlikte tüm sorunların çözüme kavuşturulacağı sanılmış ve bu sonuç elde edilmeyince olaylar, meşrutiyet döneminde de devam ederek güncelliğini korumuştur.

Özetle gerek medrese ve gerekse batılı anlamda kurulan üniversite ve yüksek okullardan kaynaklanan öğrenci olaylarına, imparatorluğun ekonomik düzenindeki bozuluşa koşut olarak her dönemde rastlanmıştır. Öğrenci olayları temelde ülke ekonomik düzenindeki anormal işleyişten kaynaklanmışsa da toplantı ve gösteriler sırasında öğrenciler, bilinçli olarak ve açıkça bu noktayı vurgulayıp yetkililere, asıl konuya ilişkin istekler yöneltememişlerdir. Çünkü Osmanlı medrese, üniversite ve yüksek okulları; çağı tarafsız bir gözle inceleyip siyasal ve ekonomik düzenler arasındaki ilişkilerin sentezini yapabilecek eğitim-öğretim programlarından yoksundur.

Durum bu olunca öğrencinin tepkisi salt iç ve dış olayların kötü sonuçlarından sorumlu oldukları sanılan kişilerin, duygusal bir biçimde protestosundan öteye geçememiştir. İkinci Abdülhamit döneminde olduğu gibi ikinci Meşrutiyetin ilanından sonra da Osmanlı Hükümetleri, öğrenci gösterilerine polisiye olay gözüyle bakmışlardır. Öğrenci sorunlarına barışçı bir yaklaşımla eğilmek yerine cezai yükümlülükleri artırıp çoğu kez sıkıyönetim ilanı ile öğrencileri ve muhalefeti sindirme ve susturma

yöntemiyle konuya çözüm getirme yolu yeğlenmiştir. Halbuki soruna bu tür bir yaklaşım en son çare bile değildir.

Osmanlı Devleti'nde ilk kez 1912 yılında, (Üniversite İstiklali),yepyeni bir kavram olarak basına yansımış, fakat o günkü hükümetler bu yeni kavrama en küçük ilgi ve yaklaşım göstermemişlerdir. Tersine, Yüksek öğretimine ilişkin yasalar ve çıkarılan tüzüklerle üniversite, eskiden olduğu gibi yine doğrudan maarif nezaretinin etki ve denetiminde öğrenimini sürdürmeye bırakılmıştır.

Meşrutiyetle yönetilen bir ülkede siyasal iktidarların her an değişe bileceği dikkate alınırca, bu etki ve denetime koşut olarak üniversite eğitim politikasının da her iktidarca değişik biçimde saptanacağı ve bu uygulamanın yeni sorunları beraberinde getireceği apaçık gerçektir. Doğal olarak bu koşullar altında üniversite'nin tarafsız biçimde uyarıcı görev yapması da olanaksızdır. Nitekim 2. Meşrutiyet döneminde Osmanlı Yüksek öğrenim gençliği, bu politik etki altında uyarıcı olmak bir yana, hükümetlerin yanlış karar vermesine neden olmuşlardır.

Meşrutiyette meydana gelen öğrenci olayları ve gençlik hareketleri kendinden sonraki dönemi büyük oranda etkilemiştir. İttihat Ve Terakki'nin kurulması ve iktidara gelmesiyle birlikte öğrencilerin gizli gücü ortaya çıktı. Dünya siyasetenin en önemli köşe taşlarından biri olan Osmanlı İmparatorluğunun yıkılışı döneminde gençlerin kurduğu bu teşkilat idare etti.

İmparatorluğun yıkılması, başta Anadolu olmak üzere tüm Osmanlı coğrafyasının işgal edilmesi sonucunu yanında getirdi. Bu işgaller Türk gençlerinin bağımsızlık hedefi ile aynı ortak nokta da topladı. Ve Enver paşa'nın İzcilikle temelini attığı Zabitan teşkilatlar ile mücadelelerini sürdürdüler. 30 farklı şehirde 100'ün üstünde dernek ile kurtuluşun en önemli faktörlerinden birisi olmayı başardılar. Mustafa Kemal ile başlayan milli mücadele sürecinde de gençler yine kilit noktayı oluşturdular. Kongrelere katılarak ve başta İstanbul olmak üzere Anadolu'nun birçok yerinde organize ettikleri protesto ve gösterilerle milli mücadelenin başarıya ulaşması için büyük çaba harcadılar.

Cumhuriyetin kuruluşunda ve inkılâplar döneminde gençler kurulan yeni devletin öğretileri ile yetiştirilmek istendi. Halk evleri ve köy enstitüleri kurularak bu amaç gerçekleştirilmeye çalışıldı. Mustafa Kemal inkılâpların daimi bekçiliğini ve kurulan

yeni cumhuriyetin koruyuculuğunu bu gençlere emanet ederek onlara güvenini göstermiştir.

I. Dünya Savaşı dünya siyasi dengelerini değiştirmiş, imparatorluklara son vermiş ve bunu yerine tek partili siyasi sistemleri getirmiştir. Almanya'da İtalya'da ve Rusya'da olduğu gibi Türkiye'de de tek partili siyasi düzen kurulmuştur. Bu dönemde yetişen gençlerin milliyetçilik duygusuna sahip olduğunu değişen dünya düzenini yakından takip ettiğini ve mevcut statükonun devamını istediklerini görmekteyiz. İlk bu dönemde dünya da ve Türkiye'de komünizmin gençler arasında yavaş yavaş yer bulduğunu söyleyebiliriz.

II. Dünya savaşının patlak verdiği 1939 sonrasında ise gençler siyasi ideolojilerin etkili bir parçası olmanın ilk adımını attılar. Milliyetçi derneklerin fazlaca kurulmaya başladığı bu dönemde, devletinde karşı olduğu ve yayılmasına asla müsamaha göstermediği komünizm gizliden gizliye taraftar toplamaya başlayarak ilk faaliyetlerini gerçekleştirmeye çalıştılar ve basında ye almaya başladılar. Ancak üniversite gençleri tek düşmanı komünizm olarak gördükleri için sol basını, baskınlar ve komünizm aleyhinde yaptıkları etkili çalışmalar ile susturdular, matbaaları kapattılar.

1945 de son bulan ikinci dünya savaşından sonra ülkemizde –Dünyadaki siyasi konjonktürün değişmesiyle de- tek partili hayat son bulmuş, Milli kalkınma partisi ve demokrat parti'nin kurulmasıyla ikinci kez ve daha güçlü bir şekilde çok partili hayata adım atılmıştır.

İş adamı Nuri Demirağ'ın Partisi olan Milli Kalkınma Partisi dönemin şartlarında söylemleri dolayısı ile taban bulamamış ve etkili bir muhalefet olamamıştır. Ancak CHP'den kopan Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Ord. Prof. Dr. Fuat Köprülü "Dörtlü Takriri" verir vermez toplumun çoğunluğunun desteğini almaya başladı. Zira Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlılığını her fırsatta dile getiren, her defasında ittihatçı geçmişe sahip olduğunu söyleyen, Atatürk'ün son başbakanı Celal Bayar, iç dinamikleri siyasetçi kimliği ile doğru okumayı başarıyordu. Değişen şartların ciddi bir muhalefet ihtiyacını doğurduğunun farkındaydı ve ülkeyi aralıksız 27 yıl idare eden CHP'nin de- rızasını alarak- 1945 yılında kendi liderliğinde Demokrat Parti'yi kurdu.

Kendilerinin de beklemediği bir yükselişle 1950 yılı seçimlerinde büyük bir zafer kazanarak iktidar oldular. Celal Bayar Reis-i Cumhur, Adnan Menderes ise Başvekil oldu. İktidar'ın ilk yıllarında Üniversite Öğrencileri ile Menderes Hükümeti'nin iyi geçindiği görülmektedir. İki tarafında, Komünizm ve irtica ile mücadeleyi hedef alarak belirlemesi siyasi bir çekişmenin yaşanmamasına sebep oldu. Ancak yüksek öğretim gençleri Hükümete düşman olmamakla birlikte taraf da olmadılar.

1950'li yılların ortalarında gençliğin iktidarın değil muhalefetin yan gücü olduğunu söyleyebiliriz Üniversite öğrencileri bu dönemde “siyasal iktidara” karşı devlete sahip çıkmaktadır. Bu durum ise mevcut iktidarın üniversiteler üzerinde daha fazla baskı kurmasına yol açtı. Eleştiriler büyük tartışmalara yol açarken, muhalefet, iktidarı üniversitelerde uygulanmak istenen baskıdan yıpratmaya çalıştı ve bu durum yüksek öğrenim gençlerini “rejimin koruyucusu” olarak gördükleri CHP'ye, dolayısıyla Genel Başkan İsmet İnönü'ye yaklaştırdı.

Menderes'in Üniversite hocalarının zaman zaman hedef alan sözleri ve üniversite hocalarının siyaset yapmasının engellenmesi, DP'ye karşı yalnızca öğrencilerin değil Akademik çevredeki önemli isimlerinde karşı çıkmasına sebep oldu.

1950 yılı sonlarına doğru gelindiğinde ise Üniversite Öğrencilerinin hem Ankara da hem de İstanbul da güçlü teşkilat yapılarının ulaştığını görmekteyiz. 1916 kuruluş yılı olarak kabul edilen Milli Türk Talebe Birliği (M.T.T.B), 1945 sonrası kurulan Türkiye Milli Talebe Federasyonu (T.M.T.F) ve bu federasyona bağlı Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı (T.M.G.T) dönemin en önemli öğrenci ve Gençlik teşkilatları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu üç gençlik teşkilatının da temel amacı Atatürk inkılaplarının yaşamasını sağlamak ve rejimin muhafazasında etkin rol almaktır.

Milli Meselelerde de toplumsal bilinci diri tutmaya çalışan bu gençlik teşkilatları, organize ettikleri onlarca Kıbrıs Mitingleri ile bunu göstermişlerdir. Kırşehir ve Konya da Atatürk büstlerine yapılan saldırılar gençleri harekete geçirmiş ve siyasi erk üzerinde baskı kurarak “Atatürk'ü Koruma Kanunu” çıkarttırmayı başarmışlardır. Yapılan teşkilat kongrelerini ve toplantılarına devletin üst düzey idarecilerinin katıldıklarını görmekteyiz. Çektikleri telgraflar ve yaptıkları gösterilerle ülke gündemini belirleme

gücüne sahip olan gençlik teşkilatları her geçen gün üniversitelerde daha etkili olmayı başardılar.

Gençlik teşkilatlarının ve öğrenci kuruluşlarının faaliyetleri basın tarafından da yakından takip edildiğini ve yaptıkları her çalışmanın gazetelerde ve önemli mecmualarda yer verildiği görmekteyiz.

1950'nin sonu birçok yeni gelişmenin başlangıcı olması bakımından önemlidir. Demokratikleşme sürecine iren devlet iktidar'ın aceleci davranışı ve tahammülsüzlüğü ile, henüz çok partili hayatı kabullenememiş, muhalefetin hareketleri toplumda kutuplaşmaya yol açmıştır. Üniversite Yüksek öğrenim gençliği bu durumda muhalif konumda yer aldılar üniversite hocalarının da etkileri ile Menderes Hükümetine karşı bir durum sergilemeye başladılar.

Menderes Hükümetinin kendi sonunu hazırladığı tahkikat komisyonu kurmak için harekete geçmesi ve 1960 Nisanının sonunda kanun olarak çıkarması sonun başlangıcı oldu.

Muhalefetin sesini kesmeye yönelik olarak çıkarılan bu kanun hem basında hem CHP içinde hem de üniversitelerde şiddetle eleştirilmiş ve kitlesel büyük gösteriler için çalışmaları başlatmışlardır. 27 Nisan'da bu kanuna ilk tepki "Kızılay Olayı" olarak bilinen Protesto ile başladı. CHP genel merkezi önünde toplanan gençler Kızılay meydanında büyük bir gösteri düzenledi. Hemen sonraki gün Cumhuriyet Tarihinin en büyük öğrenci olaylarından biri İstanbul'da, İstanbul Üniversitesi'nde meydana geldi. CHP gençlik kolları üyesi ve daha önce Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgilerde yaptığı eylem ve gösteriler dolayısıyla uzaklaştırılan Hukuk Fakültesi Öğrencisi Nuri Yazıcı (Kastro Nuri)'nın önderliğinde dersler boykot edilerek fakülte önünde ve Beyazıt meydanında protestoya girişildi. Kısa sürede büyük bir kalabalığa dönüşen gençler polisin müdahalesine maruz kalır. Orantısız güç kullanan Emniyet güçleri, taş atan gençlere silah ile karşılık verince Orman Fakültesi Öğrencisi Turan Emeksiz Beyazıt Meydanında hayatını kaybetti. Olaylar esnasında Rektör Sıddık Sami Onar'ın polis memurları tarafından yerlerde sürüklenerek yaralanmış ve onlarca yaralı öğrenci tutuklanarak emniyete götürülmüştür. Ordu olaylara müdahale etti ve sıkıyönetim ilan edildi. Ancak olaylar bununla son bulmadı. İstanbul Teknik üniversitesinde ve 555K

olarak bilinen Ankara gösterileri meydana geldi. 20 Mayıs 1960'a kadar Protestolar ve yürüyüşler devam etti ve nihayet 27 Mayıs sabahı Ordu yönetime el koyarak Cumhuriyetin ilk askeri darbesini gerçekleştirdi. Darbeye tek gerekçe bu yaşanan öğrenci olayları olmamakla birlikte fitili ateşleyen sebep olduğuna şüphe yoktur.

1960 öncesi gençlik hareketi ana kitlesi itibari ile ana muhalefet hareketinin bir yan destek gücüdür. 27 Mayıs ta ise Öğrenci hareketleri, aydınlar, bürokrasi ve ordu ittifak halindedir. Adeta Osmanlı İmparatorluğunun, medrese, ulema, askeriye ittifakı canlanmış gibidir. Ama burada ana ittifak konusu Kemalizm değerlerinin yeniden yükseltilmesidir. Burada güçlü bir milliyetçilik duygusunun varlığından da söz etmek gerekmektedir.

Darbenin gerçekleşmesinden sonra 1960'ın ortalarına kadar gençlik hareketlerinin ve öğrenci olaylarının yığınsallığı kaybolmuştur. Gençlik örgütlerinin sola açılışı 1965 sonrasına rastgeleciktir ve yığınsallık tekrar başlayacaktır. Bu durum 1968 yılında doruk noktasına ulaşacaktır. 1968 Öğrenci olaylarının seyri açısından bir dönüm noktasıdır; 1960 dan beri devam etmekte olan bir sürecin parçasıdır. Bu bakımdan 68, Türkiye'de olağan bir olay olarak karşılanması gerekmektedir. Batı da klasik soldan bir kopuş yaşanırken Türkiye'de bu olay Ortodoks eğilimlerin güçlenişinin bir başlangıcı olarak kabul edilir. Sosyalist ve komünist gençler 28 Nisan da yaşanan olayı bir milat kabul ederek her sene düzenli bir şekilde olayların sene-i devriyesinde, ölen "Devrim Şehidi" olarak kabul ettikleri Turan Emeksiz'i ve olaylarda yaralananları anarak bir sahiplenme yoluna gitmişlerdir.

1960'da yaşanan öğrenci olayları 27 Mayıs darbesini ardından getirmiştir. Daha sonra 1971'de ordunun hükümete verdiği muhtıraya sebep olan, asıl sebebin de yine yaşanan gençlik hareketleri ve öğrenci olayları olduğunu söylemek gerekmektedir. 12 Eylül 1980 askeri darbesinin en önemli sebebi ise 1965'ten beri kutuplaşan binlerce gencin siyasi çekişmelerinde büyük etkisi ile birbirlerini öldürmeleri olmuştur.

Bugün eski biçimleri ile gençlik hareketleri Türkiye'de gelişme potansiyellerini yitirmek üzeredir. Toplum ile birlikte oda dönüşmüştür; ama gençliğin hala etkin bir kategori olduğu 1990 ile 2000'li yılların başında Fransa'da meydana gelen yığınsal

gençlik hareketleri, Arap coğrafyasında onlarca yıllık diktatör iktidarları deviren “Arap Baharı”nda bizlere göstermiştir.

Türkiye’de gençlik teşkilatlarında dönemsel faaliyet gösteren ve çalışmalarda etkin rol oynayan isimlerin sonraki yıllarda ülke idaresinde yer aldıklarını görmekteyiz. Değişimin en önemli faktörlerinden biri olan gençlerin doğru yönlendirilmesi ise hayati bir önem taşır. Bundan dolayıdır ki yüksek öğrenim öğrencilerinin bir topluluk halinde çalışmalar yapması ve varlık göstermeleri engellenmemeli, ifade ve gösteri özgürlükleri kısıtlanmamalıdır.

KAYNAKÇA**Arşiv Belgeleri**

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi

Kütüphaneler

Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi

Milli Kütüphane

TBMM Kütüphanesi

TTK Kütüphanesi

Resmi Yayınlar

TBMM Tutanak Dergisi VII. Dönem

TBMM Zabıt Cerideleri

Gazeteler

Akşam

Aydınlık

Cumhuriyet

Dünya

Hürriyet

Milliyet

Son Havadis

Tasvir

Tercüman

Ulus

Varlık

Vatan

Yeni İstanbul

Yeni Sabah

Zafer

Yararlanılan Haftalık Ve Aylık Dergiler

Akis

Ant

Aydınlık

Çağdaş Yol

Çatı

Gençlik Ve Toplum

İleri

İnkılâp Gençliği

Milli Gençlik

Tempo

Telif Eserler

Ahmad, Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, Hil Yay., İstanbul 1977.

Ahmad, Feroz ve Bedia Turgay, *Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*, Bilgi Yay., Ankara 1976.

Akşin, Sina, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele*, Cem Yay., İstanbul 1992.

Aktar, Yücel, *İkinci Meşrutiyet Dönemi Öğrenci Olaylar (1908-1918)*, Gündoğan Yay., Ankara 1999.

Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980)*, İş Bankası, Ankara 1987.

Arzık, Nimet, *Menderes’i İpe Götürenler*, Kurtuluş Mat., Ankara 1960.

Asal, Talat, *Güneş Batmadı*, Selis Kitapları, İstanbul 2003.

Aslan, Yavuz, *Türkiye Komünist Fırkası’nın Kuruluşu ve Mustafa Suphi (1918-1921)*, TTK Yay., Ankara 1997.

Aydemir, Şevket Süreyya, *Menderes’in Dramı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1979.

Bakındı, Mahmut, *1970-1980 Yılları Arası Türkiye’de Öğrenci Olayları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2001.

Basri, Hasan; Gürses, Fulya, *Dünya’da ve Türkiye’de Gençlik*, Toplumsal Dönüşüm Yay., Ankara 2003.

Berkes, Niyazi, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011.

Burçak, Rıfkı Salim, *Türkiye’de Demokrasiye Geçiş 1945-1950*, Olgaç Mat., Ankara 1979.

Canetti, Elias, *Kitle ve İktidar*, (Çev. Gülşah Aygen), Ayrıntı Yay., İstanbul 2001.

Çavdar, Tevfik, *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*, İmge Yay., Ankara 2004.

-----, *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi (1950-1995)*, İmge Yay., Ankara 1996.

Darendelioğlu, İlhan, *Türkiye’de Milliyetçilik Hareketleri*, Toker Yay., İstanbul 1969.

- , *Türkiye’de Komünist Hareketleri*, Toker Yay., İstanbul 1979.
- DeFranzo, James, *Devrimci Hareketler ve Devrimlerin Karakteri*, Sitore Yay., Ankara 2011.
- Demirel, Tanel, *Türkiye’nin En Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2009.
- Duman, Doğan - Serkan Yorgancılar, *Türkçülükten İslamcılığa Milli Türk Talebe Birliği*, Vadi Yay., Ankara 2007.
- Eroğlu, Cem, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitabevi, Ankara 1998.
- Feyizoğlu, Turhan, *Türkiye’de Devrimci Gençlik Hareketleri Tarihi (1960-1968)*, Belge Yay., İstanbul 1993.
- , *Fikir Kulüpleri Federasyonu*, Ozan Yay., İstanbul 2004.
- Geçiş Sürecinde Türkiye Bilim, (Der. Schick, İrvin; Cemil, Tonak; Ertuğrul, Ahmet), Dizisi Yay., İstanbul 1985.
- Gürsoy, İdris, *Darbeye 100 Gün Kala*, Zaman Yay., İstanbul 2012.
- İleri, Rasih Nuri, *Atatürk ve Komünizm*, Sarmal Yay., İstanbul 1970.
- İpekçi, Abdi; Coşar, Ömer Sami, *İhtilalın İç Yüzü*, İş Bankası Yay., İstanbul 2010.
- Kabacalı, Alpay, *Türkiye Gençlik Hareketleri*, Altın Kitapları, İstanbul 1992.
- Kahraman, Hasan Bülent, *Türk Siyasetinin Yapısal Analizi*, Agora Yay., İstanbul 2010.
- Karakuş, Emin, *İşte Ankara*, Hürriyet Yay., İstanbul 1977.
- Karadeniz, Harun, *Olaylı Yıllar ve Gençlik*, İstanbul 1975.
- Karpat, Kemal H., *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yay., İstanbul 2010.
- Kılıç, Selami, *Türk Devrimi ve Fikir Temelleri*, Kaynak Yay., İstanbul 2005.
- Kışlalı, Ahmet Taner, *Öğrenci Ayaklanmaları*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1974.
- Kocatürk, Utkan, *Kaynakçalı Atatürk Günlüğü*, ATAM Yay., Ankara 2007.

- Koçak, Cemil, *İkinci Parti*, İletişim Yay., İstanbul 2010.
- Köknel, Özcan, *Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları*, Cem Yay., İstanbul 1979.
- Kuran, Ahmet Bedevi, *Osmanlı İmparatorluğu'nda İnkılâp Hareketleri ve Milli Mücadele*, Çelçüt Mat., İstanbul 1959.
- Lewis, Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, (Çev. Metin Kıratlı), TTK, Ankara 2004.
- Mardin, Şerif, *Türk Modernleşmesi*, İletişim Yay., İstanbul 2011.
- Marshall, Peter, *Anarşizmin Tarihi*, (Çev. Yavuz Alogan), İmge Yay., Ankara 2003.
- Mater, Nadire, *Sokak Güzeldir 68' de Ne Oldu?*, Metis Yay., İstanbul 2009.
- Mazıcı, Nursen, *Tek Parti Dönemi*, Pozitif Yay., İstanbul 2011.
- Okutan, M. Çağatay, *Bozkurt'tan Kuran'a Milli Türk Talebe Birliği 1916-1980*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2004.
- Oruç, Zülküf, *Bir Öğrenci Hareketi Olarak Milli Türk Talebe Birliği*, Pınar Yay., İstanbul 2005.
- Özdağ, Ümit, *Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali*, Barut Yayın Grubu, İstanbul 2004.
- Özgen, Mahmut İhsan, *T.K.P. ve Organize Gençlik Hareketleri*, 14 Mayıs Yay., İstanbul 1982.
- Özkaya, Şükran, *Adım Adım 27 Mayıs*, İleri Yay., İstanbul 2005.
- Privalov, Victor, *Dünya Komünist Gençlik Örgütleri Kısa Tarihi*, Kızılırmak Yay., Ankara 1976.
- Sayılgan, Aclan, *Türkiye'de Sol Hareketler (1871-1972)*, Hareket Yay., İstanbul 1972.
- Sertel, Yıldız; Sertel, Zekeriya, *Sertel'lerin Anılarında Nazım Hikmet ve Babıali*, Adam Yay., İstanbul 1993.
- Symposium Bildirileri, *1968 Yılı Öğrenci Hareketleri*, Ankara 1969.

- T.M.G.T XV. Dönem Genel Merkez Çalışma Raporu, “ Türkiye’de Gençlik Sorunu”,*
TMGT Yay., İstanbul 1968.
- Taşkesenlioğlu, Yasin, *Milli Mücadele Döneminde Gençlik Teşkilatları,*
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum 2007.
- Taylak, Muammer, *Saltanat, 2. Meşrutiyet ve 1. Cumhuriyet’te Öğrenci Hareketleri,*
Kapadokya Kit., Ankara 1969.
- Tevetoğlu, Fethi, *Türkiye’de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler,* Ayyıldız Matbaası
Ankara 1967.
- TMGT- TMTF 1955-1956 Faaliyet Raporu,* İstanbul 1956.
- Tunaya, Tarık Zafer, *Türkiye’de Siyasi Partiler (1859-1952),* İstanbul 1952.
- Tunçay, Mete, *Türkiye’de Sol Akımlar C.1, (1908-1925),* İletişim Yay., İstanbul 2009.
- *Türkiye’de Sol Akımlar C.2 (1925-1936),* İletişim Yay., İstanbul 2009.
- Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, (Haz. Atatürk Araştırma Merkezi) C.1, ATAM Yay.
Ankara 2009.
- Uzun, Turgay, “Atatürk Dönemi Muhalefet Hareketleri”, *Türkler Ansiklopedisi, XVI,*
569-578.
- Yalçın, Aydın, *Demokrasi Sosyalizm ve Gençlik,* Ak Yay., İstanbul 1969.
- Yılmaz, Tanzer Sülker, *Türkiye’de Gençlik Hareketleri,* Toplumsal Dönüşüm Yay.,
İstanbul 1997.
- Yüksek Adalet Divanı Kararları, İstanbul-Yassıda (14 Ekim 1960 - 15 Eylül 1961),
(Haz. Nusret Eraslan), Kabalcı Yay., İstanbul 2007.

Makaleler

Haytaoğlu, Ercan, “1945’te Çok Partili Siyasi Hayata Geçmişte Bir İlk”: “Milli Kalkınma Partisi”, *Türkler Ansiklopedisi*, C. 16, S. 783-797.

Özdemir , Hikmet, “ *Demokrasiye Geçiş Ve Menderes Dönemi*”, Türkler Ansiklopedisi, Ankara 2002, Yeni Türkiye Yay., XVI.

Toprak, Zafer, “II. Meşrutiyet Döneminde Paramiliter Gençlik Örgütler”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, XVII.

Uzun, Turgay, “*Atatürk Dönemi Muhalefet Hareketleri*”, Türkler Ansiklopedisi, Ankara 2002, Yeni Türkiye Yay., XVI.

EKLER**EK:1 TÜRKİYE MİLLİ GENÇLİK TEŞKİLATI ANA TÜZÜĞÜ****AD VE MERKEZ**

Madde: 1- BİR TÜRKİYE MİLLİ GENÇLİK TEŞKİLATI KURULMUŞTUR. (ANA TÜZÜĞÜN DİĞER YERLERİNDE TÜRKİYE MİLLİ GENÇLİK TEŞKİLATI YERİNE SADECE TEŞKİLAT KELİMESİ KULLANILMIŞTIR).

Madde: 2- Teşkilatın kuruluş merkezi İstanbul'dadır. Teşkilatın şubesi yoktur. Genel Merkez Genel Başkanın seçildiği yerdedir. İkinci Başbakanlık Başkanın bulunmadığı bir vilayette çalışır ve Genel Başkanlıktan sonra Teşkilatı temsil eder.

AMAÇ

Madde: 3- Teşkilatın amacı:

Türkiye'de çeşitli yönlerde çalışan veya çalışılacak olan gençlik hareketlerini (Bu tarifler için 36.maddeye bakınız) birleştirerek Türk Gençliğini tam manasıyla temsil görevini yüklenmek Milli dayanışmayı arttırmak ve Milli davalarda gençliğin görüşünü belirtmek memleketimizin gençlik davalarını ortaya koymak ve hal çarelerini aramak, diğer memleketler gençlikleri ile temaslar kurmak, hür ve medeniyetçi Avrupa topluluğuna dahil Türk gençliğine dünya dayanışması fikrini telkin etmek, memleketimizdeki gençlik hareketlerinin kurulmasını teşvik ve gelişmelerini sağlamağa çalışmaktır.

Teşkilat bu amacı gerçekleştirmek üzere, yönetim kurulu kararı ile gayrimenkuller satın alabilir, yapabilir ve tesisler kurabilir.

Madde: 4- Çalışma Şekli

Teşkilat istişari, temsili ve icrai bir organdır. Çalışmaları 3.maddede yazılı amaçların gerçekleşmesi için gerekli dayanışmalarda bulunmak, Bakanlar Kurulu kararıyla üye bulunduğu Milletlerarası teşekküllerin programlarında kendisine düşen ödevleri yerine getirmek, gençlik davalarında prensip kararları almak, bu kararların yürütmeyi yüklenen

üye teşekküller arasında işbirliği kurulmasını gözetmek ve kararların uygulanması şeklini araştırmaktan ibarettir.

Madde: 5- Teşkilat siyasetle uğraşmaz.

ÜYELİK

Madde: 6- Asil Üyelik

Türkiye'de çalışan gençlik hareketleri Teşkilatın asil üyesi olabilirler. Bir gençlik hareketinin Teşkilata üye olabilmesi için Teşkilat Başkanlığına kendi Kongresinin bu tüzük şartlarını yerine getirmeyi kabul kararı ilişik olarak başvurması yeter. Bu istek Yönetim Kurulunca incelendikten sonra gençlik hareketi tarifine uygun olduğu, Teşkilatın amaçlarının gerçekleşmesine yardım edeceği ve Teşkilatın mevcut üyeleri arasında baş vuran teşekküle aynı amaçları güden, aynı kütleyi temsil eden ve aynı metotlarla çalışan teşekkül olmadığı hususunda oy birliği hasıl olursa Genel İdare Kurulunca Teşkilat Kongresine sunulur. Aksi halde bu istek Yönetim Kurulunca ret edilir.

Üyelik hususunda son karar Kongrenindir.

Üyeliğe kabul kararı Kongrede 2/3 çoğunlukla alınır.

Madde: 7- Müşahit Üyelik

a) Gençlik hareketi tarifine uymamakla beraber Teşkilatta temsil edilmemiş bir gençlik kütlesini, çalışmaları ile bizzat veya dolayısıyla alakadar eden teşekküller Teşkilat'a müşahit üye olabilirler.

Bunun için müşahit üye olmak isteyen teşekkül bu isteği tevsik eden yetkili organın kararı ile birlikte Yönetim Kuruluna müracaat eder. Yönetim Kurulu isteği uygun bulursa Kongreye sunar. Kongrede bu hususta 2/3 ekseriyet hasıl olursa istekte bulunan teşekkül müşahit üyeliğe alınmış olur.

b) Asil üyelik için müracaat eden bir teşekkül Kongre tarafından asil üyeliğe kabul edilmezse (a) bendindeki şartları haiz olduğu takdirde müşahit üyeliğe kabul olunabilir. Bu karar ilgili teşekkülün yetkili organının müşahit üyeliği kabul etmesiyle yürürlüğe girer.

Madde: 8- Üye teşekküller, Teşkilat'a senede 120 lirayı geçmemek üzere bir yıllık öderler.

Madde: 9- Haysiyet Divanının görevleri mahfuz olmak üzere, üye teşekkülün gençlik hareketi vasfını kaybetmesi halinde Yönetim Kurulu üyelikten çıkarılmasını Kongreye teklif eder. Kongrede çıkarma kararı 2/3 çoğunlukla alınır. Bu yolla çıkarılan teşekkül ilerde yeniden gençlik hareketi vasfını kazanırsa tekrar üyeliğe alınabilir.

ORGANLAR

Madde: 10- Teşkilatın organları şunlardır:

- a) Kongre
- b) Yönetim Kurulu
- c) Başkanlıklar
- d) İcra Komiteleri
- e) Denetleme Kurulu
- f) Haysiyet Divanı
- g) Sürekli ve Geçici Komisyonlar
- h) Gençliğin Avrupa Kampanyası Türkiye Sekreterliği

Madde: 11- Kongre

- a) Teşkilatın en büyük organıdır. Kongre normal olarak Nisan ayının ikinci yarısında toplanır. Olağanüstü hallerde Yönetim Kurulu kararıyla Kongre toplantıya

çağrılabilceği gibi, asil üye iki teşekkülün Yönetim Kuruluna müracaatla olağanüstü toplantı istemeleri halinde de kongrenin toplantıya çağırılması mecburidir.

b) Denetleme Kurulu ve Haysiyet Divanı üyelerinin müştereken ve 2/3 çoğunlukla karar vermeleri halinde de kongre olağanüstü toplantıya çağırılır.

c) Kongre üye teşekküllerin, üye sayıları ne olursa olsun gönderecekleri 12'şer delegeden teşekkül eder. Yönetim Kurulu, Haysiyet Divanı ve Denetleme Kurulu üyeleri sonuna kadar Kongrenin tabii delegeleridir. Teşkilatın müşahit üyeleri Kongreye en çok 3'er delege yollayabilirler.

Müşahit üyelerin rey hakkı yoktur.

d) Kongre toplantısının günü, saati, yeri ve gündemi en az üç gün önceden iki gazete ile ilan olunur ve hükümete bildirilir.

e) Kongre, ilan olunan ve hükümete bildirilen gün ve saatte muayyen yerde toplanır. Toplantı geri bırakıldığı takdirde en az üç gün evvel üyeler yeniden çağırılır ve geri bırakılma sebepleri ile beraber iki gazetede ilan olunur. Hükümete bildirilir. Kongrenin birden fazla geri bırakılması caiz değildir.

f) Kongrede yalnız gündeme konulan maddeler müzakere olunur.

Ancak mevcut delegelerin en az 1/20'si tarafından müzakeresi istenen maddelerin gündeme konulması mecburidir.

Madde: 12- Kongrenin görev ve yetkileri:

a)Teşkilatın çalışma ve ilerleme istikametini belirtmek,

b)Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu ve haysiyet Divanı Üyeleri ile Teşkilat Genel Başkanını ve İkinci Başkanını seçmek

c)Yönetim Kurulunun faaliyet ve muhasebe raporlarıyla Denetleme Kurulu raporu hakkında karar vermek

d)Teşkilatın yıllık bütçe tasarısını tasdik etmek

e)Teşkilatın Tüzüğünü değiştirmek

f)Teşkilatın kapanmasına karar vermek

Madde: 13- Kongre kararları üye teşekküllerin başkanlıklarına yeni seçilen Yönetim Kurulu tarafından yazıyla bildirilir.

Madde: 14- Yönetim Kurulu

a) Yönetim Kurulu, Teşkilat Genel Başkanı ve İkinci Başkanı ile üye teşekküllerin gösterdikleri dörder aday arasından Kongrece seçilen ikişer üyeden ve üye teşekküllerin Başkanlıklarından müteşekkildir.

b) Her teşekkülün adaylarından diğer ikisi rey alış sırasına göre Yönetim Kurulunun yedek üyeleridir.

c) Müşahit üye olan teşekküller Yönetim kuruluna birer temsilci gönderebilirler. Bu temsilcilerin rey hakkı yoktur.

d) Yönetim Kurulu, yılda en az dört defa toplanır. Yönetim Kurulunu toplantıya Genel Başkan davet eder.

Madde: 15- Yönetim Kurulunun görev ve yetkileri:

a) Kongre kararlarının icrasını sağlamak

b) Başkanların seçtikleri icra komiteleri üyelerinin tasvibi hususunda karar vermek.

c) Merkez İcra Komitesinin seçtiği komisyon başkanlarının tasvibi hususunda karar vermek.

d) İcra komitelerinin faaliyetlerini takip ve murakabe etmek, direktifler vermek

e) Gençliğin Avrupa Kampanyası Türkiye Sekreterini seçmek

- f) Beynelmillel toplantılara gidecek delegasyonları seçmek ve direktifler vermek
- g) Teşkilatın bütçe tasarısını hazırlamak.

Madde: 16- Başkanlıklar

- a) Teşkilatın bir Genel Başkanı bir de İkinci Başkanı vardır.
- c) Genel Başkan seçilebilmek için 3/5 çoğunluğun bir aday üzerinde birleşmesi lazımdır. Bu temin olununcaya kadar seçime devam edilir.

İkinci başkanın seçimi için yarıdan bir fazla çoğunluk yeter.

- d) Başkanlık seçimleri gizli reyle yapılır.

Madde: 17- Genel Başkan ve İkinci Başkan hiyerarşik olarak Teşkilatı temsil yetkisini haizdirler.

Madde: 18- Yönetim kurulu Genel Başkana 3/5, İkinci Başkana yarıdan bir fazla çoğunlukla itimatsızlık gösterirse, 15 gün içinde Kongrenin olağanüstü toplantıya çağırılması mecburidir. Genel Başkan veya İkinci Başkanın istifası halinde de aynı usul tatbik edilir. Olağanüstü toplanan Kongrenin görev ve yetkileri, normal toplanan Kongrenin görev ve yetkilerinin aynıdır.

Madde: 19- İcra Komiteleri

- a) Genel Başkanın ve İkinci Başkanın bulunduğu vilayetlerde ve bunların başkanlığı altında birer icra komitesi teşkil olunur.
- b) Genel Başkan, bir Genel sekreter, bir Genel Muhasip ve iki üyeden müteşekkil olarak seçtiği Merkez İcra Komitesini,

İkinci Başkan da bir Sekreter, bir Muhasip ve iki üyeden müteşekkil olarak seçtiği Mahalli İcra Komitesini Genel Kurulunun tasvibine sunar.

- c) Genel Muhasibin Yönetim Kurulu üyelerinden olması şarttır.

d) Yönetim Kurulunun ekseriyeti İcra Komitesinin tasvip etmediği veya tasvipten sonra itimatsızlık gösterdiği takdirde yenileri teşkil olunarak Yönetim Kurulunun tasvibine sunulur.

Madde: 20- İcra Komitelerinin görev ve yetkileri:

- a) İcra Komiteleri Teşkilatın icrai organlarıdır.
- b) İcra Komiteleri komisyon çalışmalarını koordine ve kontrol ederler
- c) İcra Komitelerini görüş ve kararlarından dolayı Genel Sekreter temsil eder.

Madde: 21- Denetleme Kurulu

Denetleme Kurulu üye teşekküllerden Kongrece seçilen birer kişiden meydana gelir. Denetçiler aralarından birini Başkan seçerler. Ayrı ayrı veya birlikte denetlerler. Raporları kongreye beraber sunulur.

Madde: 22- Haysiyet Divanı

Haysiyet Divanı, üye teşekküllerden Kongrece seçilen birer kişiden kurulur. En yaşlı üye Haysiyet Divanı Başkanıdır.

Madde: 23- Sürekli ve geçici komisyonlar

MALİ HUSUSLAR

Madde: 29- Teşkilatın gelirleri şunlardır:

- a) Üye teşekküllerin verecekleri yıllıklar
- b) Hakiki ve Hükmi şahısların bağışları
- c) Kitap, Mecmua ve çeşitli müsamereler gelirleri

Madde: 30- a) Teşkilatın her çeşit geliri karşılığında gelir makbuzu kesilir. Giderler fatura ve sarf mazbatalarına müsteniden yapılır.

b) Teşkilatın umumi gelir ve gider muhasebesi muhasip tarafından tutulur. Genel Muhasip umumi gelir matrahı üzerinden %1 prim alır.

c) Teşkilatın parası milli bankalardan birinde saklanır. Genel Muhasip ve muhasip faaliyetlerinin icrası için 500 TL.'na kadar bir meblağı elinde bulundurabilir. Milli bankalardan para, Genel Başkanla Genel Muhasibin veya İkinci Başkanla Muhasibin müşterek imzalarıyla çekilir.

d) Genel Başkan veya İkinci Başkanı ödeme emri olmaksızın hiçbir masraf yapılamaz ve avans verilemez.

e) Teşkilatın para ve mallarının korunması için gerekli tedbirlerin alınmamasından dolayı hâsıl olacak zararlardan Yönetim Kurulu Üyeleri müteselsilen mesuldürler. Zararların telafisinden sonra diğer üyelerin kusurlu şahsa rücu hakları mevcuttur.

Madde: 31- Teşkilatın yazışmaları ve muhasebeyi alakadar edenler hariç gerekli defter ve dosyaların tutulması ile Genel Sekreter ve Sekreter görevlidir.

Madde: 32- Teşkilatta aşağıdaki defter ve dosyalar tutulur.

a) Kongre kararları defteri

b) Yönetim Kurulu karar defteri

c) Merkez İcra Komitesi ve Mahalli İcra Komitesi karar defterleri

d) Gelen ve giden evrak dosyaları

e) Demirbaş eşya defteri

f) Gelir-gider defterleriyle sarf evrakı dosyası (Genel Muhasip tarafından tutulur)

TÜZÜK TADİLİ VE TEŞKİLATIN FESHİ

Madde: 33- Tüzüğün tadili teklifini Yönetim Kurulu veya üye teşekküllerden biri yapabilir.

Madde: 34- Tüzüğün tadiline Kongre karar verir. Bu kararı verecek olan Kongrenin 2/3 çoğunlukla toplanması lazımdır. İlk toplantıda bu çoğunluk hâsıl olmaz ise, ikinci toplantıya gelenlerle iktifa olunur. Tadil kararının da Kongrede mevcut bulunan delegelerin 2/3 çoğunluğu ile alınması gerekir.

Madde: 35- Teşkilatın feshi hakkında da tüzük tadili hususundaki hükümler caridir.

TARİFLER

Madde: 36- a) Genç: Medeni haklara sahip, 18 (hariç) ile 35 (dahil) yaşları arasında, aşağıdaki tarife uygun bir şekilde teşekkülün kayıtlı üyesi bulunan T.C. vatandaşı herkes Türkiye Milli Gençlik Teşkilatınca genç olarak kabul edilir. Diğer memleketlerdeki aynı şartları taşıyan benzer teşekküllerin üyeleri de genç tarifine girerler.

b) Gençlik Hareketi: Gençliği fikir, beden veya mesleki çalışma konularına veyahut toplumsal çalışma esaslarına göre temsil edilebilen, memleket için en az iki yerde teşkilatı bulunan bağımsız teşekküller (kayıtlı üyelerin 2/3'ü 18 ile 35 yaş arasında olmaları şartı ile) gençlik hareketi tarifine girerler.

Madde: 37- Kurucu Üyeler

- a) Türk Kadınlar Birliği
- b) Türk Milliyetçiler Derneği
- c) Türkiye Milli Talebe Federasyonu
- d) Yeşilay Gençlik Kolu

EK:2**T.M.T.F. İSTANBUL YÜKSEK OKULLAR TALEBE BİRLİĞİ TÜZÜĞÜ**

Madde 1 – İstanbul'daki Yüksek Okullar Talebe Cemiyetleri İstanbul Yüksek Okullar Talebe Birliği adı ile birlikte kurulmuştur.

Madde 2 – Birliğin merkezi Cağaloğlu, Ankara Caddesi No.40'tadır. Şubesi yoktur

Madde 3 – Birliğin gayesi: yüksek tahsil gençlerinin milli karakter sahibi Türk inkılabının ilkelerine bağlı vatandaşlar olarak yetişmesine çalışmak, gençliğin maddi ve manevi kuvvet ve melekelerinin milli hakimiyet esasına bağlılık ve vatan sevgisi yolunda inkişafı imkanları aramak ve temin etmek, gençlikte halk ve memleket için feragatle ve fedakarlıkla çalışmanın lüzumunu ve zevkini duyurmak, birliği vücuda getiren cemiyetlerin müşterek gayelerini gerçekleştirmek için çalışmaktır.

Madde 4 - Birlik siyasetle meşgul olmaz.

BİRLİĞE GİRME-ÇIKMA-ÇIKARILMA

Madde 5 – İstanbul'daki Yüksek okul talebe cemiyetleri ancak aşağıdaki hususlarla Birliğe girebilir.

- A) Birliğe girecek Yüksek Okul talebe cemiyeti Birlik tüzüğünü kabul etmiş sayılır.
- B) Birliğe girme kararını kendi genel kongresinden aldıktan sonra yazılı olarak Birlik idare heyetine bildirmek zorundadır.
- C) Birlik idare heyeti müracaat eden Yüksek Okul talebe cemiyetinin teklifini red veya kabul edebilir. Ancak bu kararın Genel Kurulun tasvibinden geçmesi şarttır. Genel Kurulun verdiği karar kat'idir.
- D) Müracaat eden Yüksek okul talebe cemiyetlerinin teklifini İdare Heyeti bir ay zarfında cevaplandırmak zorundadır.

E) Bu hususta Birlik Yönetim Kurulu, isterse Genel Kurulu fevkalade toplantıya çağırabilir.

Madde 6 – Birlikten çıkmak isteyen cemiyet, ancak kendi genel kurulundan çıkma kararı almak suretiyle ayrılabilir. Çıkma isteği yazılı olarak Birlik Yönetim Kuruluna bildirilir. Müracaat tarihinden itibaren bir hafta geçmesi ile cemiyet, birlikten ayrılmış addolunur. Ancak o çatışma yılı için kendisine düşen mali yüklemi yerine getirmekle ödevlidir. Aynı cemiyet birliğe tekrar girmek istediği takdirde beşince madde ahkamına tabidir.

Madde 7 –

A) Birliğin gayelerine aykırı hareket eden cemiyetin durumu, yönetim kurulunun teklifi ve haysiyet divanının mütalaasıyla Genel Kurula arz edilir. Bu hususta Genel Kurulun vereceği karar esastır.

B) Diğer sebepler içinde birlikten çıkarılma kararını Yönetim Kurulunun teklifi ve haysiyet ve haysiyet divanının yazılı mütalaasıyla Genel Kurul verir.

C) Birlikten herhangi bir sebeple olursa olsun çıkarılan cemiyet, girmek için tekrar müracaat ederse haysiyet divanının yazılı mütalaası alınarak ilk toplanacak Genel Kurulu'nda karara bağlanır.

Madde 8 – Birliğin üyeleri, Birliğe dahil olan İstanbul Yüksek Okullar Talebe Cemiyetleridir.

Madde 9 – Birliğin uzuvları:

- A) Genel Kurul
- B) Yönetim Kurulu
- C) Denetleme Kurulu
- D) Haysiyet ve Uzlaştırma Divanı

Madde 10 – Genel Kurul birliği vücuda getiren cemiyetlerin gönderecekleri yirmiſer delegeden kurulur. Cemiyetler Birlik Yönetim Kurulu’nda vazife almıſ delegelerin gayrisini deđiſtirebilir. Deđiſtirmedeđi Birlik Yönetim Kuruluna bildirmeğe mecbur değillerdir.

Birlik Genel Kurulu her yıl yönetim kurulunun daveti ile (Aralık ayının ikinci yarısında) toplanır. Yönetim kurulunun kararı veya delegelerin %15’inin isteği ile Genel Kurul olağanüstü olarak da toplanır.

Madde 11 – Toplantı, cemiyetler kanunu hükümleri gereğince ilan olunur. Toplantıda çoğunluk olmazsa en geç bir hafta sonra ve ayni suretle ilan olunacak toplantıya gelebilen delegelerle Genel Kurul toplantısı açılır. Genel kurul toplantısının birden ziyade geri bırakılması caiz değildir.

Madde 12 – Genel Kurul toplantısını birlik baſkanı açar ve çoğunluk olup olmadığı anlaşılmak üzere yoklama yaptırır. Çoğunluk halinde Genel Kurul kendine bir baſkan, bir baſkan vekili ve iki sekreter seçer. Seçilenler toplantının idaresini deruhte ederler.

Madde 13 – Genel Kurul, kararlarını hazır bulunan delegelerin çoğunluğu ile verir. Tüzük deđiſtirme ve Birliği kapatma hakkındaki kararlar mahsus maddelerde yazılı çoğunluklarla verilir.

Madde 14 – Genel Kurul toplantılarında yalnız gündemde mevcut maddeler müzakere olunur. Ancak toplantıda mevcut delegelerin 1/20’si tarafından konuşulması istenen maddelerin gündeme konması mecburidir. Tüzük deđiſtirme teklifleri için mahsus madde hükümleri mahfuzdur. Genel kurul müzakere zabıtları, reis, reis vekili ve sekreterler tarafından imzalanarak saklanır. Genel Kurulda alınan kararlar cemiyetlere ve baſkalarına, birlik merkezine asılmak suretiyle bildirilir.

Madde 15 – Genel kurulun görev ve yetkileri:

- A) Birliğin çalıſma ve ilerleme istikametlerini dileklerle bildirmek.
- B) Yönetim kurulunu, Denetleme Kurulunu, Haysiyet ve Uzlaſtırma Divanını seçmek.

C) Yönetim Kurulunun yıllık çalışma raporu ve Denetleme Kurulunun hesap raporu hakkında karar vermek.

D) Tüzüğü değiştirmektir.

Madde 16 – Yönetim Kurulu, her derneğin ikişer temsilcisinden kurulur. Bu temsilcileri ve ikişer yedek üyeyi birlik genel kurulu her cemiyetin delegeleri arasından namzetler meyanında seçer.

Madde 17 –Yönetim Kurulunda işler ve bunların bölümü: Yönetim Kurulu, reislik, reis vekilliği, genel sekreterlik, muhasiplik ve veznedarlık vazifeleriyle yardım işleri, talebeye tenzilât işleri, seyahat işleri, toplantı, temsil ve konferans işleri, spor işleri, yayım işleri, memleket dışı öğrenci teşekkülleri ile temas işleri propaganda için iş bölümü yapar. Yönetim kurulu başka lüzum göreceği başka kollarda ihdas edebilir.

Madde 18 –Birlik başkanı her yıl genel kurul tarafından gizli oyla seçilir. Adayın başkan seçilebilmesi için 3-5 ekseriyet lazımdır. Başkan vekilini, aynı cemiyetten olmamak üzere başkan seçer. Genel sekreterleri başkan ve vekilinin olmadığı cemiyetten olmak üzere diğer vazifelerle beraber danışma yolu ile taksim edilir. Bir vazifeye birden fazla istekli bulunursa seçime başvurulur.

Madde 19 – Yönetim kurulu en az on beş günde bir toplanır. Mazeretsiz üç toplantıya gelmeyen Yönetim Kurulu üyesi istifa etmiş sayılır.

Madde 20 – Başka, birliği temsil eder. Yönetim kurulunca alınan ve yapılması kendisine havale olunan kararları yürütür. Başkandan gayri diğer yönetim kurulu üyeleri yapacakları işler için yönetim kurulunda prensip kararı alırlar. Kararların tatbikine ait teferruatı kendileri tespit ederler. Bir yönetim kurulu üyesi deruhte ettiği iş dolayısıyla yönetim kurulunun kararı olmadan ancak 25 liraya kadar ve başkanın muvafakati ile masraf yapabilir.

Madde 21 – Başkan istifa eder veya herhangi bir sebeple vazifeden ayrılırsa yeni başkan herhangi bir cemiyetten olmak üzere seçilir.

Madde 22 – Birlik denetleme kurulu her üye cemiyetten bir kişiden mürekkeptir. Genel Kurul tarafından ve ayrı cemiyetlerden olmak üzere bir yıl seçilir.

Madde 23 – Denetleme kurulunun vazifesi, birliğin gelir ve gider defterini, makbuz ve müsbit evrak dosyalarını tetkik etmek, yapılan masrafların Yönetim Kurulu kararına dayanıp, dayanmadığını incelemek lüzumunda birlik başkanını ikaz etmek ve yıllık genel kurula rapor sunmaktır.

Madde 24 – Yönetim Kurulu, denetleme kurulunun inceleme ödevini kolaylaştırmakla mükelleftir.

Madde 25 – Haysiyet ve Uzlaştırma Divanı: Her cemiyetten bir asıl ve bir yedek olmak üzere Genel kurulca bir yıl için seçilir. Son Genel Kurul başkanı divanın tabii azasıdır. Divan, başkanı kendisi seçer. Divanın uzlaştırma fonksiyonu yaparken tam mevcutla toplanması şart değildir.

Divanın salahiyetleri: Birlik gayelerine aykırı hareket eden cemiyetleri ihtar ve birlikten tard cezaları ile cezalandırabilir. Tard kararı Genel Kurulun 2/3ekseriyetince onandıktan sonra katıyet kesp eder. Şahıslar hakkında cemiyet haysiyet divanlarına şikayette ve tahkikat talebinde buluna bilir. Divanın kararı katidir.

BİRLİĞİN GELİR VE GİDERLERİ

Madde 26 – Birliğin Gelirleri: Cemiyetlerin yıllık 100 lira aidatı ile bağışlardan, kitap mecmua ve müsamereler, spor karşılaşmaları hasılatından ibarettir. Her çeşit gelir için makbuz kesilir.

Madde 27 – Yapılan icraatlardan doğacak maddi ziyanlardan yönetim kurulu başkanı ile mesul komisyon başkanı sorumludur.

BİRLİĞİN DEFTER, MAKBUZ VE DOSYALARI

Madde 28 – Birlikte aşağıdaki defter ve dosyalar tutulur:

GENEL KURUL DEFTERİ: Genel Kurul başkan ve sekreteri tarafından tutulur. Genel Kurul kararları bu deftere yazılır. Genel Kurul başkan ve sekreteri tarafından imzalanır.

ÜYE DEFTERİ: Birlik Genel Sekreteri tarafından tutulur. Bu deftere birliğe ait dernekler, cemiyetlerin yönetim kurulları, delegeler ve yıllık aidat taahhütleri yazılır.

KARAR DEFTERİ: Yönetim Kurulu kararlarını ihtiva eden bu defter, Genel Sekreterler tarafından tutulur. Kararlar yönetim kurulu üyeleri tarafından imzalanır.

MAKBUZLAR ve MÜSBİT EVRAK DOSYASI:

Birliğin dip koçanlı müteselsil numaralı makbuzları vardır. Derneğe giren her meblağ için makbuz kesilir. Ve veznedar tarafından imzalanır. Yıllık aidat ve bağışlar gibi makbuz kesilmesi mutad olan gelirler dışında kitap, mecmua gibi aynı meblağların hesapları yönetim kurulunca salahiyyetli kılınacak bir üye tarafından tutulur. Muayyen müddetlerinde yapılacak hesap hülusalaları ile birliğe giren meblağlar yekûnları belirtilir ve tahsilatı yapan üye adına makbuz kesilir. Dip koçanına parayı veren imza atar. Yönetim kurulunca yapılacak masrafların fatura, senet veya mazbatasını ihtiva eden bir müsbit evrak dosyası tutulur. Makbuzlar ne olursa olsun birliğe giren ve birlikten çıkan bütün meblağları ihtiva eder.

GELİR VE GİDER DEFTERİ:

Birliğin gelirlerini dip koçanlı makbuzlara istinaden belirten bir gelir defteri ve yapılan masrafları müsbit evrak dosyasına göre açıklayan bir giderler defteri tutulur. Yıllık raporlar, bilanço ve kati hesaplar tutulacak mahsus bir dosyada muhafaza olunur. Bu maddenin dört beş ve altıncı bentlerinde yazılı defter ve dosyalar muhasip tarafından tutulur.

TÜZÜĞÜ DEĞİŞTİRME

Madde 29 –Genel kurul, yönetim kurulunun ve genel kurul üyelerinin 1/5'inin teklifi ile tüzükte değişikliğe karar verebilir. Tüzükte değişiklik isteyen yönetim kurulu veya delegelerin 1/5'i Genel Kurul toplantısından 15 gün evvel değişiklik tekliflerini mucip

sebeple birlikte en az iki gazete ile ilana ve üye cemiyetlere bildirmeye mecburdurlar. Bu husus gerçekleşmeden Genel Kurul gündemine değişiklik maddesi konamaz.

Madde 30 - Gündeminde tüzüğü değiştirme maddesi ihtiva eden genel kurul toplantısının müzekkere nisabı ve karar verme çoğunluğu, birliğin kapanması, hakkında maddelerde yazılı nisap ve çoğunluktur.

BİRLİĞİ KAPAMA:

Madde 31 – Genel Kurul, Birliğin kapanmasına karar verebilir. Kapama teklifini konuşacak Genel Kurul toplantısında delegelerin 2/3 ‘ünün bulunması şarttır. İlk toplantıda bu çoğunluk bulunmazsa ikinci toplantıya gelebilenlerle iktifa olunur. Ancak her iki halde de fesih kararı delegelerin 2/3 çoğunluğu ile verilebilir.

Madde 32 – Feshe karar veren son genel kurul, toplantısında, birliğin demirbaşlarının ve parasının nereye verileceğini tayin eder.

KURULUŞ TARİHİ VE KURUCULAR

Madde 33 – Birlik 16 Şubat 1950 günü kurulmuştur.

Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu Adına:

Emin Pinti Eskizağra 1926 K. Langa Katip Muslihiddin sokak No:33 İstanbul

Mustafa Şenman Pizren 1927 Laleli Mesih Paşa Sokak No:66 İstanbul

Teknik Okul Adına:

Mehmet İnan Malatya 1926 Teknik Okul Yurdu İstanbul

Nazım Ilıkça Malatya 1927 Teknik Okul Yurdu İstanbul

Hakkı Çalış Denizli 1928 Teknik Okul Yurdu İstanbul

Ömer Özcan Kayseri 1929 Teknik Okul Yurdu İstanbul

Abdullah Atar Konya 1926 Teknik Okul Yurdu İstanbul

Mustafa Benikan Kayseri 1926 Laleli Çukur Çeşme Sokak No:27 İstanbul

24 Ocak 1954 günü yapılan V.Genel Kurul toplantısında tatil edilen tüzük maddelerini muhtevidir.

(İstanbul)

DÜNYA GENÇLİK TEŞKİLATI

WAY

Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı

TMGT

Türkiye Milli Talebe Federasyonu

TMTF

**Dünya Gençlik Teşkilatı
Koordinasyon Bürosu
C.O.S.E.C.**

(TMTF Türkiye Temsilcisi
olarak azadır)

**İstanbul Üniversitesi Talebe
Birliği
İÜTB**

Hukuk Fak. Tal. Cem.
Diş Hekimliği Ok. Tal. Cem.
Tıp Fak. Tal. Cem.
İktisat Fak. Tal. Cem.
Eczacı Ok. Tal. Cem.
Orman Fak. Tal. Cem.
Fen Fak. Tal. Cem.
Yüksek Kimya Tal. Cem.

**İstanbul Teknik Üniversitesi
Talebe Birliği
İTÜTB**

İnşaat Fak. Tal. Cem.
Mimarlık Fak. Tal. Cem.
Makine Fak. Tal. Cem.
Elektrik Fak. Tal. Cem.
Maden Fak. Tal. Cem.

**Ankara Üniversitesi
Talebe Birliği
AÜTB**

Hukuk Fak. Tal. Cem.
Siyasal Bilgiler Fak. Tal. Cem.
İlahiyat Fak. Tal. Cem.
Ziraat Fak. Tal. Cem.
Veteriner Fak. Tal. Cem.
Fen Fak. Tal. Cem.
Dil Tarih Coğ. Fak. Tal. Cem.

**İstanbul Yüksek Okulları Talebe
Birliği
İYOTB**

İktisadi ve Ticari İlimler Tal. Cem.
Çapa Eğitim Enstitüsü Tal. Cem.
Güzel Sanatlar Ak. Tal. Cem.
Yıldız Tek. Ok. Tal. Cem.
Robert Kolej Tal. Cem.
Yüksek Denizcilik Ok. Tal. Cem.
Çapa Yüksek Öğ. Ok. Tal. Cem.
Tatbiki Güzel San. Ak. Tal. Cem.

**İstanbul Teknik Okulu Talebe
Birliği
İTOTB**

Harita Kadastro Tal. Cem.
Mimarlık Tal. Cem.
Makine Tal. Cem.
Elektrik Tal. Cem.
İnşaat Tal. Cem.

**İstanbul Teknik Üniversitesi
Teknik Okulu Talebe Birliği
İTÜTOTB**

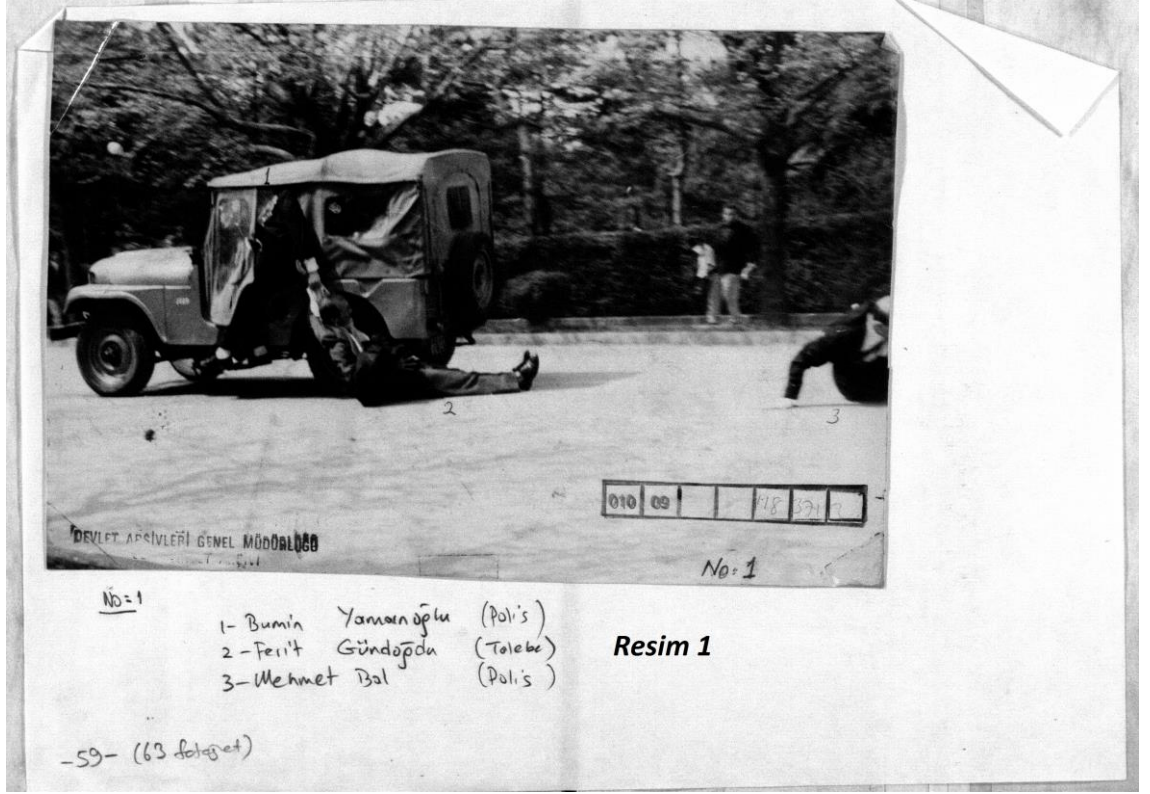
İnşaat Şubesi Tal. Cem.
Mimarlık Şubesi Tal. Cem.
Makine Şubesi Tal. Cem.
Elektrik Şubesi Tal. Cem.
Kimya Şubesi Tal. Cem.
Maden Şubesi Tal. Cem.

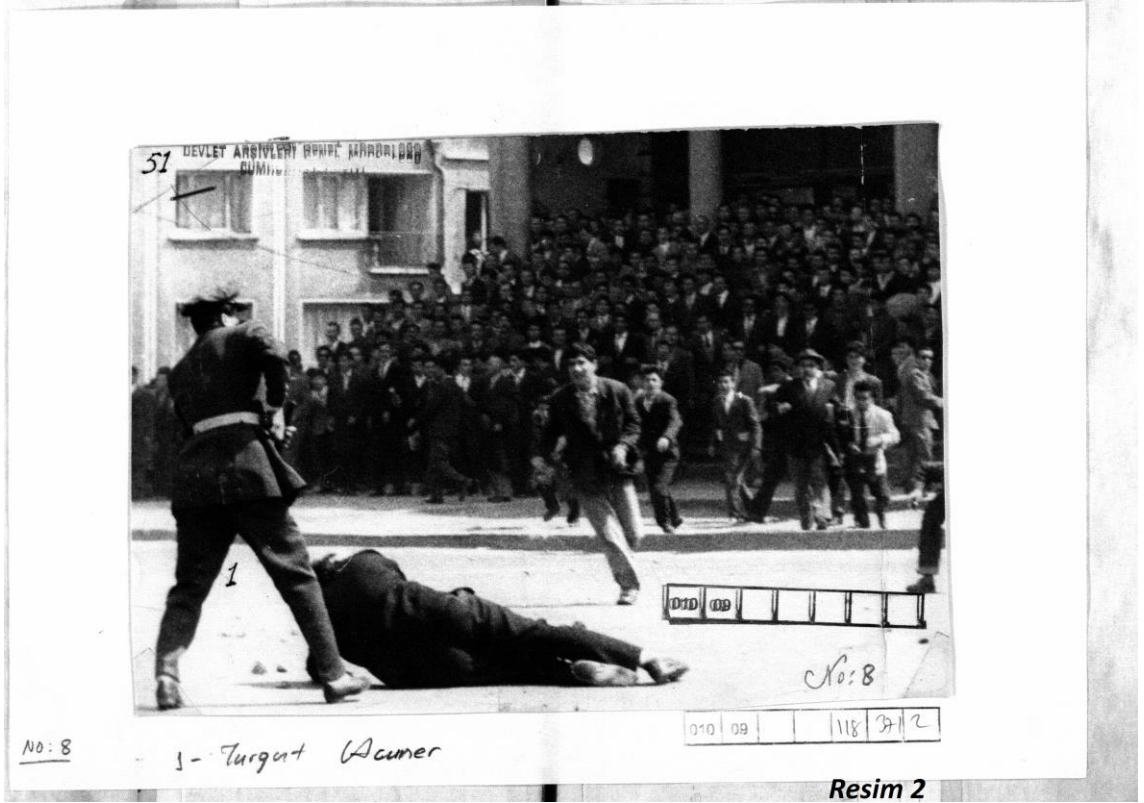
**Ankara Yüksek Okulları Talebe
Birliği
AYOTB**

İktisadi ve Ticari İlim. Ak. Tal. Cem.
Gazi Eğitim Enstitüsü Tal. Cem.
Teknik Okulu Tal. Cem.
Yüksek Öğretmen Ok. Tal. Cem.
Kız Teknik Öğretmen Ok. Tal. Cem.

**TMTF Bağlı Müstakil
Cemiyetler**

Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Tal. Cem.
Balıkesir Necatibey Eğ. Ens. Tal. C.
Aachen Türk Tal. Cem.
Berlin Türk Tal. Cem.
Cenevre Türk Tal. Cem.
Münih Türk Talebe Cem.
New York Türk Tal. Cem.
İzmir İktisadi Ticari İlimler Ak.
Eskişehir İktisadi Tic. İlimler Ak.

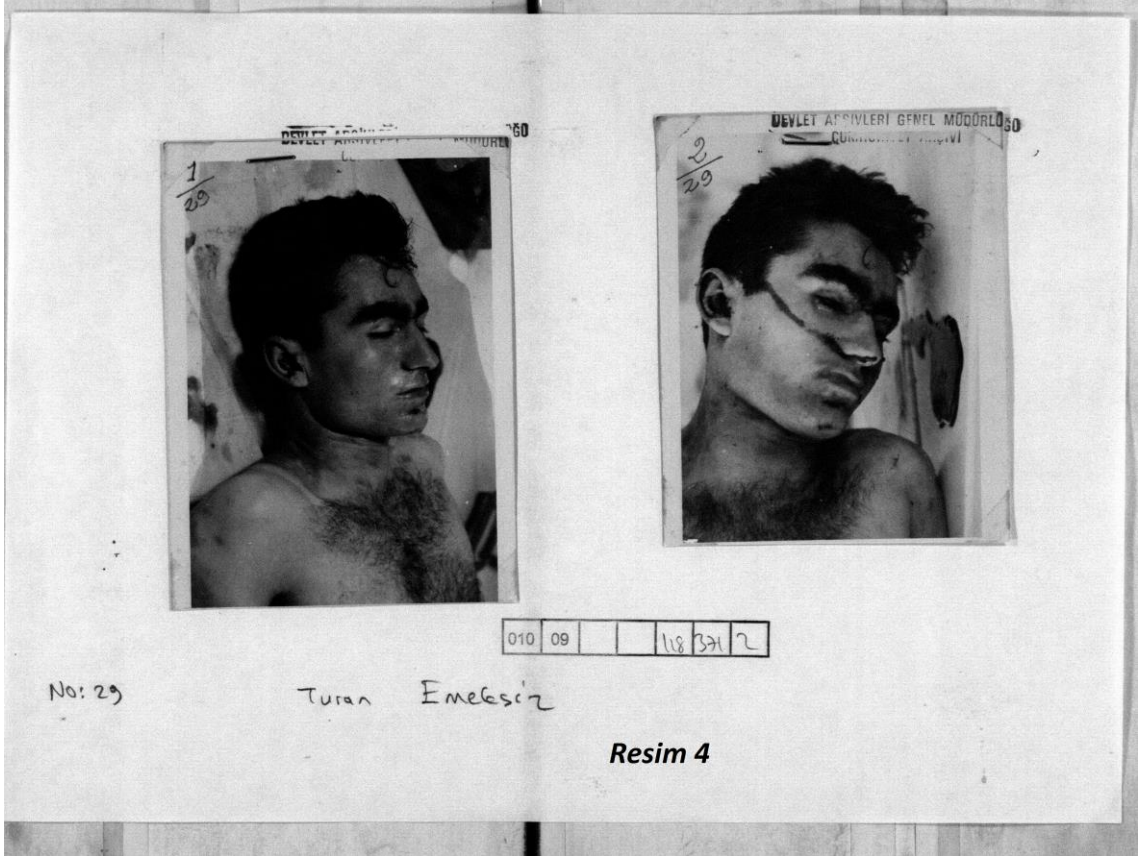
DEVLET ARSIVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARSIVI

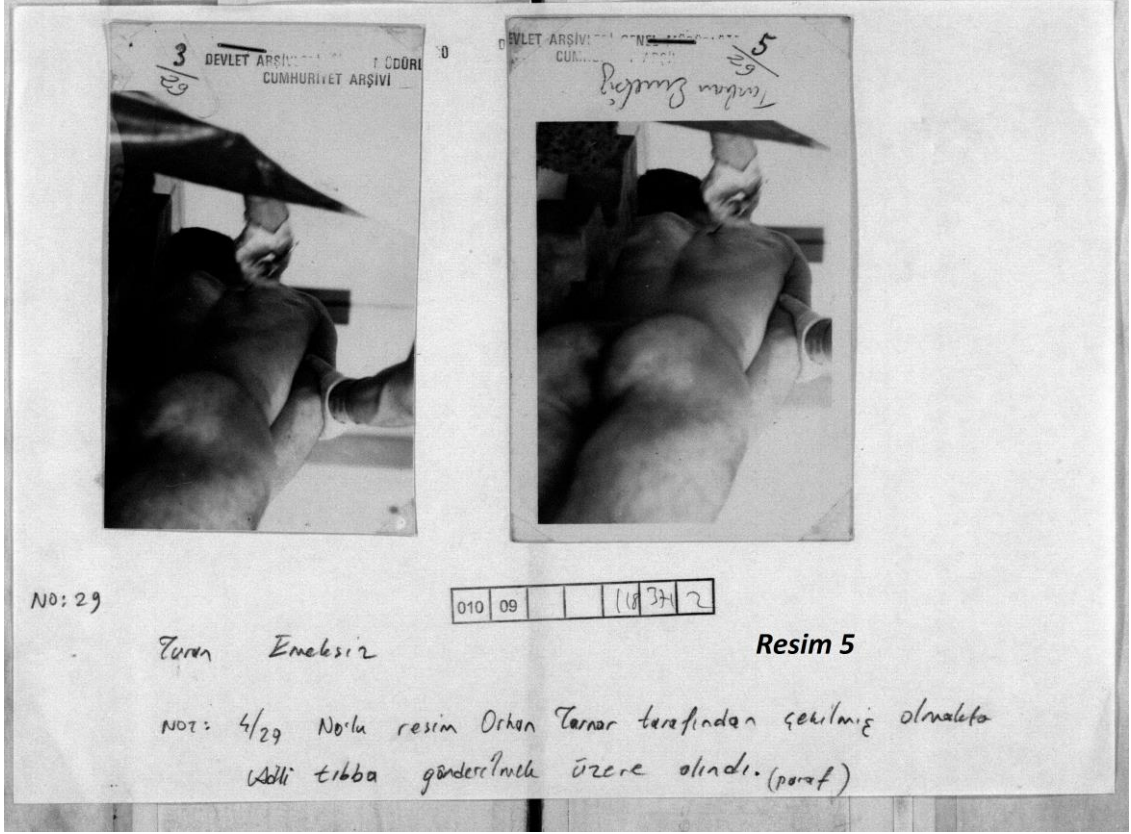
No: 48

010	00	118	572
-----	----	-----	-----

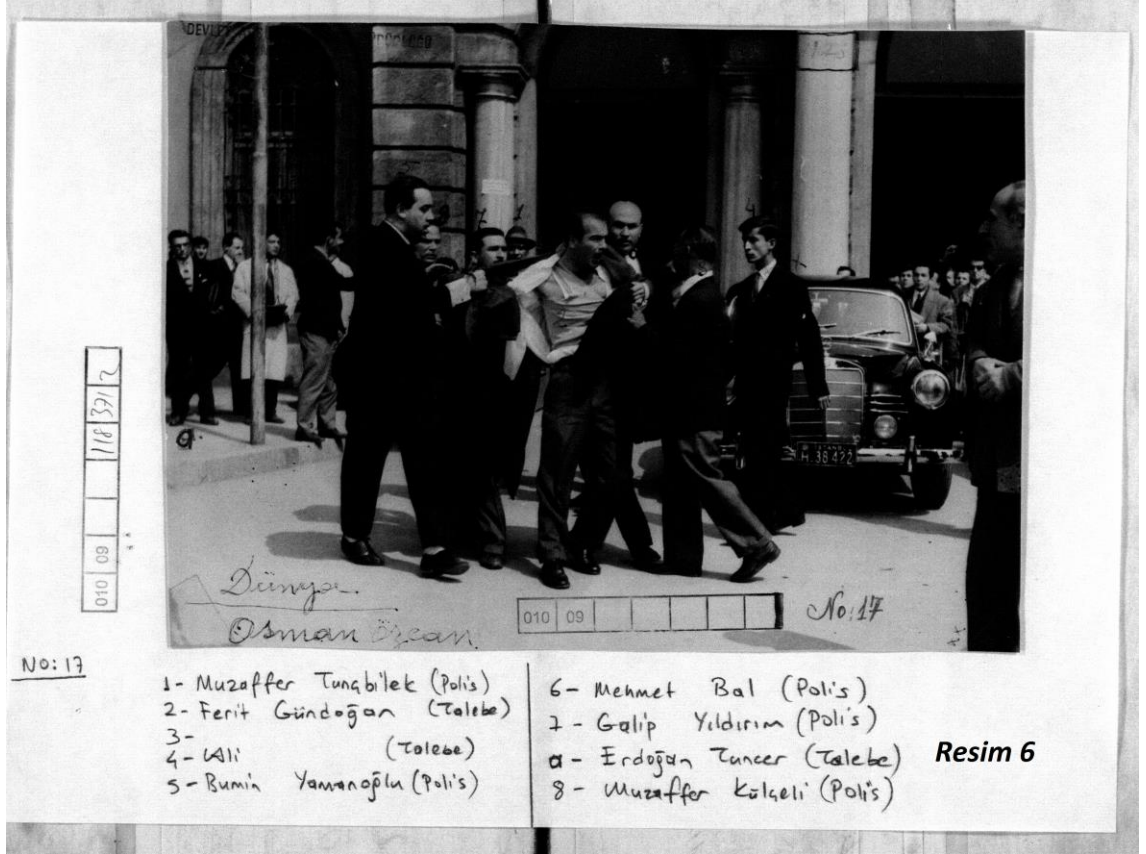
Resim 3

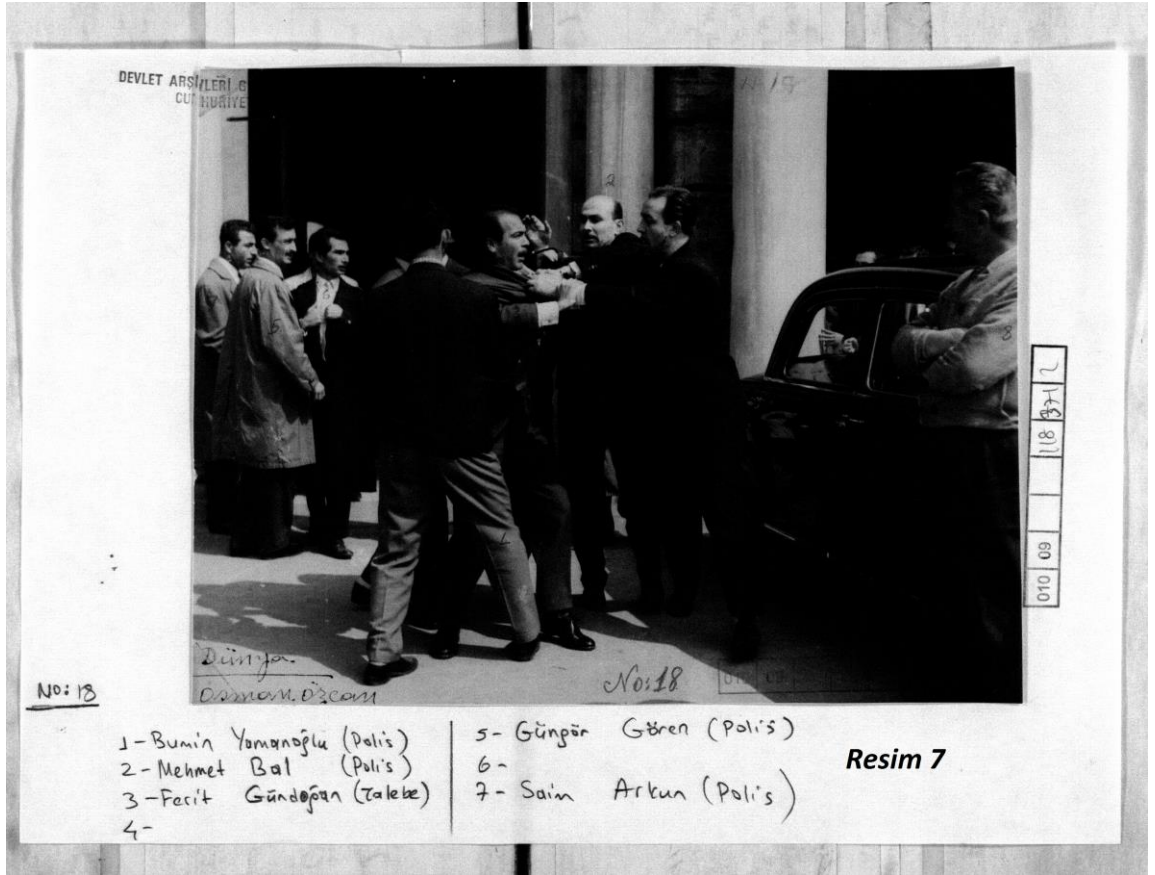

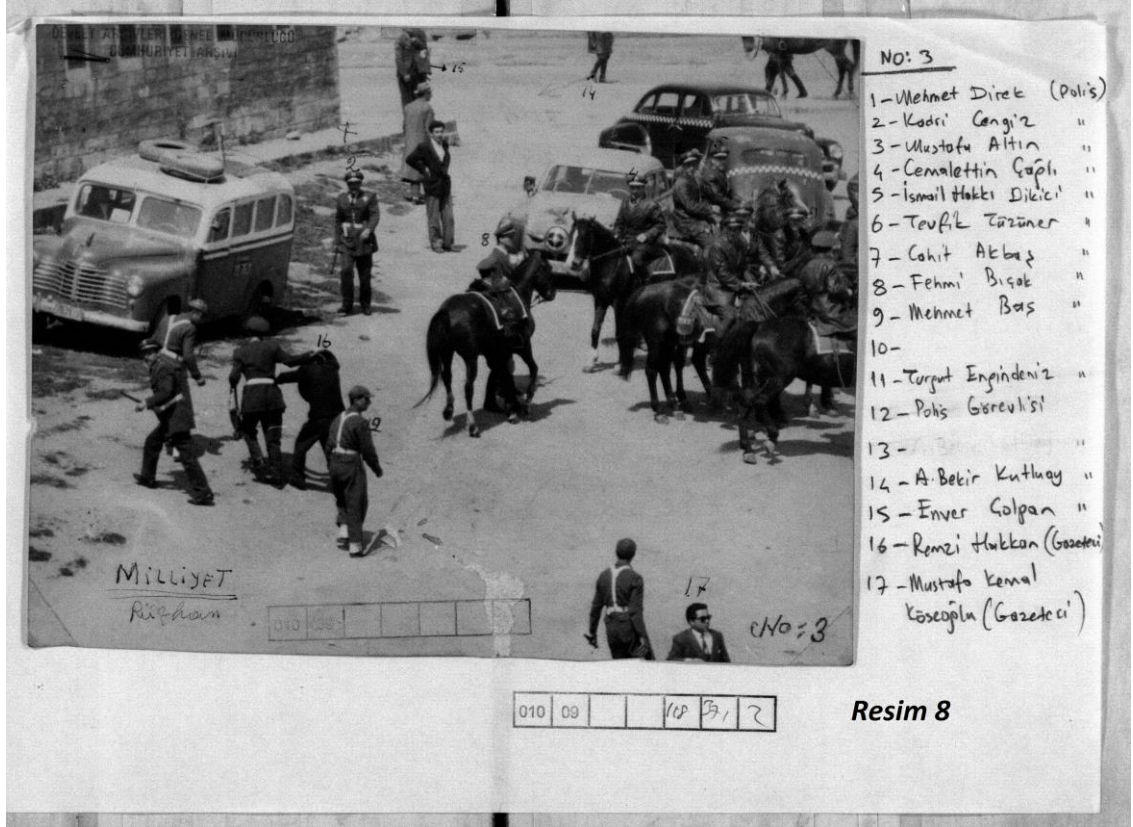

T. C.
İSTANBUL VİLAYETİ
EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ
Şube : 3 Tahkikat
Sayı : _____

5/7/60

1573

Ki: I fotokopi No: 9.2428
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ
İstanbul C.M. Kurumlarına

28/Misan/1960 Olayları ile alakalı olduğu ilişik
fotografı anlaşılan kadromuz polis memurlarından 962 ya-
ka sayılı Ali Hüsnü memura teslimen gönderilmiştir.

Tetkikile sonunun bildirilmesini arz ve rica ederim.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Emniyet Müdürü Y.

[Handwritten signature]

83
/

010	09		118	371	2
-----	----	--	-----	-----	---

Resim 9

7	HEP	118	371	2
010	09		118	371

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Burak KAZAN
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum/ 08.09.1987
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetler	Uluslar Arası Kuzey Afrika-Türkiye Beşeri ve Sosyal Bilimsel Kongresi(NATCHASS) ,Gençlik Spor Bakanlığı(GSB) Bilimsel Gençlik Toplantıları
İş Deneyimi	
Projeler	Türk Ermeni İlişkileri Araştırma Projesi
İletişim	
E-Posta Adresi	burak_kazan1453@hotmail.com
Tarih	